

Kultūrinės edukacijos veiklų poveikio vertinimas

Vilnius, 2021

Tyrimas atliktas Lietuvos kultūros tarybos ir Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijos iniciatyva.

Tyrimą atliko asociacija „Žinių ekonomikos forumas“. Tyrimą atliko: Monika Petraitė, Arminas Varanauskas, Gintarė Zinkevičiūtė. Ekspertines konsultacijas teikė: Unė Kaunaitė.

Tyrimo priežiūros darbo grupė: Kristina Mažeikaitė, Iveta Ieva Gedvilaitė Puodžiūnienė, Karolina Šulskutė, Šarūnas Šlekys, Gintarė Zajankauskaitė, Reda Aleliūnaitė.

Ataskaitoje naudotų nuotraukų autoriai arba šaltiniai:

1. „CreativeDock“ – viršelis
2. Vidmantas Kirklys – 4 psl.
3. Kultūros paveldo akademija – 11 psl., 55 psl.
4. Andrej Vasilenko – 88 psl.

Autoriai suteikė teisę naudoti jų nuotraukas šioje viešai publikuojamoje ataskaitoje. Nuotraukų, paimtų iš interneto nuotraukų bankų, naudojimo teisės įsigytos arba nuotraukos prieinamos nemokamai nekomerciniam naudojimui publikacijose.

Kultūra^τ

ŽINIŲ
EKONOMIKOS
FORUMAS

© Lietuvos kultūros taryba, Lietuvos Respublikos Kultūros ministerija, asociacija „Žinių ekonomikos forumas“, 2021.

Lietuvos kultūros tarybai priklauso autorių turtinės teisės bet kokia forma ar būdu atgaminti, išleisti ir viešai skelbti (visą ar dalimis), įskaitant padarymą viešai prieinamu kompiuterių tinklais, tyrimą ir visas pateiktas rekomendacijas.

Šios informacijos naudojimas galimas mokslo ir nekomerciniais tikslais, nurodant cituojamą šaltinį.

Autorių išreikštas požiūris nebūtinai sutampa su Lietuvos kultūros tarybos.

Turinys

IVADAS	4
1. Kultūrinės edukacijos priemonių užsienio šalyse ir Lietuvoje analizė	12
1.1. Užsienio šalių kultūrinės edukacijos priemonių, skirtų mokiniams, analizė	13
1.1.1. Airija	13
1.1.2. Prancūzija	18
1.1.3. Norvegija	24
1.1.4. Latvija	28
1.1.5. Nyderlandai	32
1.2. Užsienio šalių kultūrinės edukacijos priemonių, skirtų mokyklą baigusiam jaunimui, analizė	36
1.2.1. Airija	36
1.2.2. Prancūzija	36
1.2.3. Norvegija	37
1.2.4. Latvija	38
1.2.5. Nyderlandai	38
1.3. Lietuvoje esančių kultūrinės edukacijos priemonių analizė	39
1.3.1. Kultūrinės edukacijos priemonės mokiniams ir mokyklą baigusiam jaunimui, vykdomos bendradarbiaujant su kultūros ir meno įstaigomis bei organizacijomis, pasitelkiant kūrėjus	39
1.3.2. Kitos vykdomos kultūrinės edukacijos priemonės mokiniams ir mokyklą baigusiam jaunimui	46
1.4. Lietuvos ir užsienio šalių kultūrinės edukacijos priemonių, skirtų mokiniams ir mokyklą baigusiam jaunimui, palyginimas	54
2. Kultūrinės edukacijos priemonių poveikio vertinimas	57
2.1. Kultūrinės edukacijos priemonių poveikis	58
2.1.1. Kultūrinės edukacijos priemonių poveikio vertinimas užsienio šalyse	59
2.1.2. Kultūrinės edukacijos priemonių poveikio vertinimas Lietuvoje	63
2.2. Kultūros ministerijos ir Kultūros rėmimo fondo finansavimo priemonių vertinimas	83
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	92
PRIEDAI	97
NAUDOTA LITERATŪRA	103

IVADAS

Bendras kontekstas

2019 m. Europos Sąjungos (toliau – ES) Tarybos išvadose dėl jaunųjų kūrybiškų kartų¹ akcentuojama, kad meninių ir kūrybinių įgūdžių, taip pat talento ugdymas yra inovacijų, įskaitant socialines inovacijas, varomoji jėga, siekiant pažangaus, tvaraus ir tolydaus augimo. Kultūriniai ir kūrybiniai įgūdžiai, įgyti formalioju ir neformalioju švietimo būdais, suteikia jaunuoliams įrankius, padedančius bendradarbiaujant bei eksperimentuojant išradingai spręsti problemas ir dirbti.

2019 metais ES narėse 7,4 milijonai žmonių užsiėmė kūrybine veikla, tai sudarė 3,7 proc. visų darbo vietų². Lietuvoje šis skaičius buvo šiek tiek didesnis – 3,9 proc. Lietuvoje priimtųjų į menų kryptį grupės programas skaičius didėja ir 2019 m. stojančiųjų į universitetus dalis siekė 6 proc., į kolegijas – 3,9 proc. Bendrai praeitais metais pirmuoju prioritetu menų krypties studijas rinkosi 6,08 proc. stojančiųjų į universitetus ir 4,57 proc. į kolegijas³.

2020 m. pabaigoje atlikto „Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis“ tyrimo duomenimis, 45 proc. Lietuvos gyventojų dalyvavo kultūrinėse veiklose (lankėsi renginiuose, parodose, muziejuose, kultūros paveldo objektuose, archyve, bibliotekoje, kine, skaitė knygas)⁴. Lyginant su ankstesniais

metais yra matomos pozityvios didesnio dalyvavimo kultūrinėse veiklose tendencijos (2017 m. – 41 proc., 2014 m. – 37 proc.). Šias tendencijas labiausiai skatina knygų ir spaudos skaitymas, filmų ir videomenų, kultūros paveldo veiklos.

15-29 m. amžiaus jaunimas aktyviausiai dalyvauja kultūrinėse veiklose. Visgi, net ir mokyklinio amžiaus jaunimo (15-19 m.) dalis, dalyvaujanti kultūrinėse veiklose tesudaro 75%. O 20-29 m. jaunų žmonių dalyvavimas krenta iki 56%. Mažiausiai aktyviai kultūrinėse veiklose dalyvauja 50-59 m. ir 70 m. ir vyresnio amžiaus asmenys⁵.

Remiantis paskutiniu Europos vertybių tyrimu⁶, kuris buvo atliktas 2017 m., 15,56 proc. apklaustų Lietuvos gyventojų mano, kad vaizduotė yra viena iš svarbiausių savybių, kurią vaikas turi įgyti namuose. Nors situacija, lyginant su 2009 m. atliktu tyrimu, yra reikšmingai pagerėjusi (tuo metu taip manė vos 6 proc. Lietuvos gyventojų), Lietuva vis dar stipriai atsilieka nuo Skandinavijos šalių: Švedijoje ir Norvegijoje šis skaičius viršija 40 proc., Danijoje siekia 35 proc.

1 Europos Tarybos išvados dėl jaunųjų kūrybiškų kartų (2019/C189/06)). Šaltinio nuoroda: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0ff40a97-876c-11e9-9f05-01aa75ed71a1/language-it/format-HTML/source-117074530>.

2 Eurostat tyrimas, 2019. Culture statistics - cultural employment: Culture statistics - cultural employment. Šaltinio nuoroda: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_culture-related_education#Tertiary_students_in_culture-related_fields_of_education.

3 Švietimo valdymo informacinės sistemos (ŠVIS) duomenys, 2020 m. stojančiųjų prioritetai ir pasirinkimai. Šaltinio nuoroda: <https://bakalauras.lamabpo.lt/2020-m-stojanciuju-prioritetai-ir-pasirinkimai/>.

4 Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis 2020. Šaltinio nuoroda: <https://www.kulturostyrimai.lt/wp-content/uploads/2021/01/Gyventoju-dalyvavimas-kulturoje-ir-pasitenkinimas-kulturos-paslaugomis-2020-Ataskaitos-santrauka.pdf>.

5 Ibid.

6 European Value Study, 2017. Šaltinio nuoroda: <https://www.atlasofeuropeanvalues.eu/maptool.html>.

Kultūrinė edukacija: aktualumas ir problematika

Šiame tyrime vartojama sąvoka „kultūrinė edukacija“ apima dvi dimensijas: (1) įvairias kultūrinio ir meninio švietimo formas, kurios, visų pirma, yra orientuotos į kultūrinių ir meninių kompetencijų ugdymą, ir taip pat (2) įvairių kultūros ir meno formų, sričių, veiklų panaudojimą ugdyme, pirmiausia, siekiant apibrėžtų ugdymo tikslų, nebūtinai tiesiogiai susijusių su meninių ir kultūrinių kompetencijų ugdymu (ugdymo kultūra).

Pirmos dimensijos pavyzdžiai: meninio ugdymo pamokos, formalųjį ugdymą papildantis meninis švietimas, neformalus meno būreliai mokyklose, kultūros paso veiklos ir kt. **Antros dimensijos pavyzdžiai:** įvairios kūrybinės intervencijos, skirtos mokykloje egzistuojančių problemų sprendimui, mokinių motyvacijos ir įsitraukimo didinimui, kritinio mąstymo ugdymui, socialinių ir psichologinių problemų sprendimui.

Kultūrinės edukacijos veiklos apima formalųjį ugdymą, neformalųjį švietimą bei savaiminį mokymąsi.

Atlikti longitudiniai tyrimai rodo, kad kultūrinė edukacija yra ypač naudinga žemo socialinio, ekonominio ir kultūrinio statuso (SEK)⁷ mokiniams⁸. Aktyviai įsitraukę į kultūrinį ugdymą, jie turi penkis kartus didesnę tikimybę baigti mokyklą, nei žemo SEK mokiniai, kurie į tokį ugdymą neįsitraukia. Kiti tyrimai rodo, kad kultūrinė edukacija padidina tikimybę, kad mokinsys įgis aukštojo mokslo diplomą⁹.

Lietuvoje atlikti tyrimai taip pat rodo teigiamą kūrybinių intervencijų įtaką mokiniams: padidėjusi mokinių motyvacija, aukštesni pasiekimai ir pozityvesnės aplinkos mokymuisi kūrimas¹⁰.

Lietuviškuose teisės aktuose terminas „kultūrinė edukacija“ pradėtas naudoti tik pastaruoju metu. Visgi, jau ir anksčiau patvirtintuose įvairiuose Lietuvos strateginiuose dokumentuose kultūrinei edukacijai buvo skiriamas dėmesys. Dažniausiai tai buvo siejama su „kūrybingumu“, „meniniu“ ar tiesiog „kultūriniu“ ugdymu. Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“

7 Socialinis, ekonominis ir kultūrinis statusas yra konceptas, dažnai naudojamas švietimo tyrimuose. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO) savo penkiolikmečių pasiekimų tyrime (PISA) taip pat naudoja šį konstrukta. Šį statusą sudaro socialinė, kultūrinė, ekonominė mokinių šeimos aplinka, kuriai įtakos turi tėvų išsilavinimas, užimtumas, pajamos, domėjimasis vaiko mokymusi, namuose esantys kultūriniai, edukaciniai išteklių ir kt.

8 James S. Catterall, Susan A. Dumais, Gillian Hampden-Thompson, 2012: The Arts and Achievement in At Risk Youth: Findings from Four Longitudinal studies. Šaltinio nuoroda: <https://www.arts.gov/sites/default/files/Arts-At-Risk-Youth.pdf>.

9 National Plan for Cultural Education. Šaltinio nuoroda: <https://culturallearningalliance.org.uk/first-response-the-national-plan-for-cultural-education/>.

10 Kūrėjų ir mokytojų partnerystės transformuojant ugdymą tyrimas. Šaltinio nuoroda: http://www.kurybine-spartnerystes.lt/admin/spaw2/uploads/files/20141216%20Kureju%20ir%20mokytoju%20partneryste_Galutine%20santrauka_isplestine_20140827.pdf.

11 Kūrėjų vaidmuo sprendžiant ugdymo problemas mokykloje. Šaltinio nuoroda: <http://www.kulturostyrimai.lt/wp-content/uploads/2018/02/K%C5%ABr%C4%97j%C5%B3-vaidmuo.pdf>.

nurodoma, kad ja „siekiama sudaryti sąlygas formuoti kūrybingai, atsakingai ir atvirai asmenybei“. Strategijoje formaliajam ugdymui numatomi įsipareigojimai yra susiję su kūrybingumo ugdymu: „Bendrojo ugdymo sistemą orientuoti į kūrybiškumo, pilietiškumo ir lyderystės ugdymą. Sukurti ir visose švietimo įstaigose įdiegti kūrybingumui, ieškojimams ir tobulėjimui atviras mokymosi programas ir kompetencijos vertinimo ir įsivertinimo sistemą“¹².

Strategijoje „Lietuva 2030“ taip pat kreipiamas dėmesys ir į neformalaus švietimo, susijusio su kultūrine edukacija, svarbą, numatomas poreikis į ugdymą įtraukti ir įvairių kultūros sričių profesionalus: „Remti gabių vaikų akademinį, kūrybinį ir sporto neformalųjį ugdymą – sutelkti geriausius šalies mokytojus, mokslo, kultūros ir sporto ekspertus, pritraukti užsienio specialistų“¹³.

Valstybinėje švietimo strategijoje taip pat kalbama apie neformaliojo švietimo svarbą. Akcentuojama, kad kultūrinė edukacija negali būti įgyvendinama tik integruojant ją į formalųjį ugdymą, nes tokiu atveju atsiranda tikimybė „perkrauti“ bendrąsias ugdymo programas: „Kultūrinės saviraiškos poreikis šiuo metu sukuria didžiulį spaudimą formaliajam švietimui, kuris dažnai nepajėgus atliepti visų poreikių ir lūkesčių nesukurdamas formaliojo turinio perkrovos pavojaus“¹⁴.

Švietimo strategijoje taip pat atkreipiamas dėmesys, kad į „neformalųjį švietimą yra menkai įtraukiami arba neįsitraukia muziejai, bibliotekos, kitos kultūros, meno įstaigos ir kiti poten-

cialūs neformaliojo švietimo teikėjai, pernelyg menkas dėmesys kreipiamas į esamų ir potencialių neformaliojo švietimo teikėjų pedagoginę kvalifikaciją“¹⁵.

Tiek „Lietuva 2030“, tiek Valstybinėje švietimo strategijoje nėra numatyta detalių veiklų, skirtų skatinti kultūrinę edukaciją. Konkrečiausios nuostatos (uždaviniai) yra formuluojamos prie pirmojo strateginio tikslo: „Stiprinti motyvaciją suteikiant galimybių mokytojams ir dėstytojams nuolat tobulinti kvalifikaciją plečiant kultūrinį akiratį [...], orientuojantis į kūrybiškumo [...] ugdymą ir atrandant įvairesnį pedagoginių funkcijų spektrą“¹⁶, ir ketvirtąjo strateginio tikslo, kur numatoma „stiprinti kultūros įstaigų [...] galimybes dalyvauti mokymosi visą gyvenimą procese“¹⁷.

Remiantis 2010 m. Mildos Laužikaitės, Aurimo Pautieniaus, Martyno Užpelkio ir Vaivos Vaicekauskienės atlikta „Kūrybiškumo ugdymo projekto galimybių studija“¹⁸, galima pamatyti, jog daugiau dėmesio kūrybiškumui yra skiriama pradinio ir pagrindinio, taip pat meninio ugdymo dalykų programose. Vidurinio ugdymo programose (XI–XII klasėse) kūrybiškumo svarba menksta, tai galima būtų paaikškinti tuo, kad paskutinėse klasėse didesnis dėmesys yra sutelkiamas į baigiamuosius egzaminus, kuriuose nėra tikrinama kūrybingumo kompetencija.

2012 m. kūrybiškumo tyrimo ataskaitoje pabrėžiama, kad vos 27 proc. mokytojų turi daug ir labai daug (atitinkamai 26 proc. ir 1 proc.) informacijos apie mokinių kūrybinį mąstymą ir jo ugdymą. Taip pat tik ketvirtadalis tyrime

12 Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. XI-2015 „Dėl valstybės pažangos strategijos Lietuva 2030“ patvirtinimo“, p. 5.9.1. Šaltinio nuoroda: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.425517>.

13 Ibid, p. 5.9.3.

14 Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 23 d. nutarimas Nr. XII-745 „Dėl valstybinės švietimo 2013–2022 m. strategijos patvirtinimo“, p. 18.1. Šaltinio nuoroda: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.463390>.

15 Ibid, p. 18.2.

16 Ibid, p. 15.3.

17 Ibid, p. 21.1.

18 Milda Laužikaitė, Aurimas Pautienius, Martynas Užpelkis, Vaiva Vaicekauskienė, 2010: *Kūrybiškumo ugdymo projekto galimybių studija*.

dalyvavusių pedagogų teigia, jog žino ir taiko kūrybiškumą ugdančius mokymo metodus¹⁹.

Du Lietuvos kultūros laukui svarbūs strateginiai dokumentai – Lietuvos kultūros politikos gairės ir Lietuvos kultūros politikos strategija – užsimena ir apie kultūrinę edukaciją. Lietuvos kultūros politikos gairėse nurodoma, kad būtina „visoje šalyje organizuoti išsamų ir kokybišką formalųjį ir neformalųjį meninį ugdymą“²⁰, taip pat formaliajame švietime svarbią vietą skirti kultūriniam švietimui bei „nustatyti, kad kiekvienas valstybės remiamas kultūros projektas privalo turėti ir edukacinį komponentą“²¹.

Lietuvos kultūros politikos strategijoje kultūrinei edukacijai yra skirtas antro strateginio tikslo trečias uždavinys: „Plėtoti dalyvavimą įvairioje kūrybinėje veikloje, ugdant kultūrinės kompetencijas visą gyvenimą“²². Šiame uždavinyje kalbama apie būtinybę pasirūpinti meno kolektyvų ir būrelių tinklo išlaikymu, užtikrinant lygias sąlygas visiems Lietuvos vaikams pasirinkti jų pomėgius atitinkančią meninę veiklą, labiau derinti kultūros įstaigų edukacines veiklas bei formalųjį ugdymo turinį, skatinti kultūros ir švietimo įstaigų partnerystę.

Pavykus įgyvendinti šį uždavinį „kultūrinis ir kūrybinis turinys įtvirtinamas formaliojo ir neformaliojo švietimo sistemoje. Neformaliojo švietimo sistema užtikrins kokybiškas įvairių meno sričių vaikų ir jaunimo meninio ugdymo paslaugas, laiku atpažins talentus ir padės jiems skleistis. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistema siūlys kultūrinio ir kūrybinio švietimo galimybes suaugusiesiems. Vietos lygmeniu kūrybinės edukacijos paslaugas teikiantiems specialistams bus suteikiamos kvalifikacijos tobulinimo galimybės, skatinama keistis gerąja patirtimi ir jungtis į profesinius tinklus“²³.

19 Rūta Girdzijauskienė, Daiva Penkauskienė, Laima Vincė Sruoginis, Janina Bukantienė, Lina Grinytė, Asta Matonytė, 2011: Kūrybiškumo ugdymo palankios aplinkos mokykloje tyrimas. Šaltinio nuoroda: http://11a.lt/krsc/p/kurybiskumas/d/aplinkos_tyrimas.pdf.

20 Lietuvos Respublikos Seimo 2010 m. birželio 30 d. nutarimas Nr. XI-977 „Dėl Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių patvirtinimo“. Šaltinio nuoroda: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9BE55C402B71>.

21 Ibid.

22 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. birželio 26 d. nutarimas Nr. 665 „Dėl Lietuvos kultūros politikos strategijos patvirtinimo“, p. 30. Šaltinio nuoroda: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/6aa23a109d4d11e9878fc-525390407ce>.

23 Ibid, p. 30.6.

Tyrimo tikslas, uždaviniai ir ataskaitos struktūra

Tyrimo tikslas – apžvelgti ir įvertinti formaliajame ir neformaliajame švietime vykdomas kultūrinės edukacijos ir kūrybiškumo ugdymo veiklų (1–12 klasės moksleiviams) apimtis, formas ir priemones bei apžvelgti ir įvertinti kultūrinės edukacijos ir kūrybiškumo ugdymo veiklų, prisidedančių prie kultūrinės edukacijos ir kūrybiškumo ugdymo tęstinumo jaunimui, baigusiam mokyklą (iki 29 m.), apimtis, formas ir priemones.

Svarbiausi tyrimo uždaviniai apima atrinktų užsienio šalių kultūrinės edukacijos praktiškų, skirtų vaikams ir jaunimui, bei kultūrinės edukacijos priemonių Lietuvoje analizes ir jų palyginimą su užsienio patirtimis. Taip pat šių priemonių poveikio vertinimą, atsižvelgiant ir į tai, ar jos įgyvendinamos bendradarbiaujant su kultūros ir / ar meno organizacijomis, kūrėjais, ir Kultūros ministerijos bei Kultūros rėmimo fondo priemonių poveikio vertinimą.

Tyrimą sudaro trys dalys. Pirmajame skyriuje yra apžvelgiamos užsienio šalių ir Lietuvos kultūrinės edukacijos veiklos, jos palyginamos tarpusavyje. Antrasis skyrius yra skirtas minėtų priemonių ir egzistuojančių finansavimo instrumentų poveikio vertinimui. Tyrimo ataskaitos pabaigoje yra pateikiamos tyrimo išvados bei rekomendacijos dėl kultūrinės edukacijos veiklų poveikio stiprinimo Lietuvoje.

Patirtys iš užsienio

Norvegija

Jaunimo bei su jaunimu dirbančių organizacijų finansavimo programa, skatinanti vaikus ir jaunimą aktyviau įtraukti į kultūrines veiklas. Inicatyva įgyvendinama įtraukiant kūrėjus.

Latvija

Geriausių vaikų ir jaunimo knygų rinkimai, į kuriuos aktyviai yra įtraukiami vaikai ir jaunimas (tiek renkant geriausias knygas, tiek apdovanojant tuos, kurie perskaito jas).

Airija

„Kūrybiškų mokyklų“ iniciatyva. Mokykloms „kūrybingumo partneris“ padeda susikurti ir įgyvendinti unikalų kūrybingos mokyklos planą, stiprinanti ryšius su kultūros ir meno organizacijomis, kūrėjais ir nevyriausybinio sektoriumi. Inicatyva įgyvendinama įtraukiant kūrėjus.

Nyderlandai

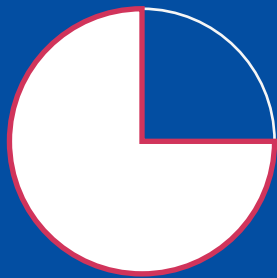
„Profesionalūs menininkai klasėje“ iniciatyva. Tai mokymai menininkams, planuojantiems įgyvendinti meninio ugdymo projektus mokyklose, kurių metu jie paruošiami dirbti su įvairių grupių vaikais ir jaunimu, užtikrinti tinkamų pedagoginių metodų parinkimą bei įtraukų ugdymą.

Prancūzija

Prancūzijoje kiekvienas 18 m. sulaukęs asmuo **gauna 500 eurų, kuriuos gali panaudoti dalyvavimui kultūrinėje ar meninėje veikloje** (aktyvioje ar pasyvioje) bei kultūrinėms prekėms (knygos, filmai) įsigyti. Šiuo metu vyksta iniciatyvos pilotinis bandymas.

2020 m. kultūrinėse veiklose dalyvavo*:

15–19 metų grupėje

75 %

20–29 metų grupėje

56 %

*Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimas (2020).

96 %

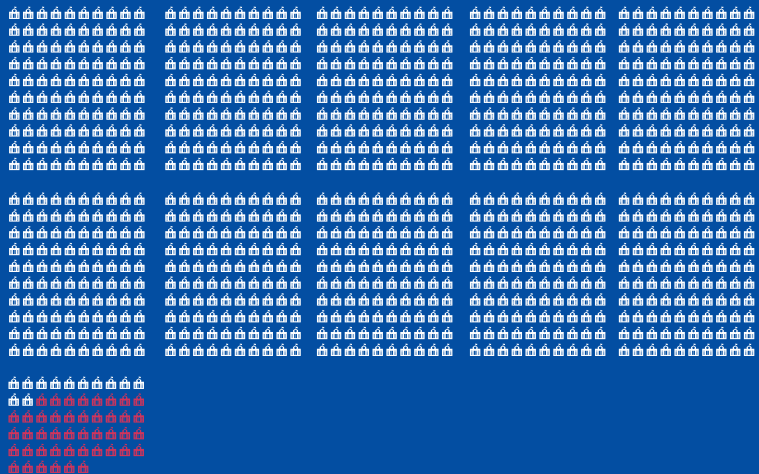
bendrojo ugdymo mokyklų **pasinaudojo Kultūros pasu.**

– pasinaudojo

– nepasinaudojo

2019 m. kultūros pasu pasinaudojo 96 proc. Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų, t. y. 1 012 mokyklų (2019 m. Lietuvoje veikė 1 056 bendrojo ugdymo mokyklų, remiantis ŠVIS duomenimis).

Kultūros paso paslaugų pasiūla pagal kultūros ir meno sritis:

25 %

Kultūros paveldas

20 %

Etninė kultūra

15 %

Teatras

14 %

Dailė

9 %

Literatūra

5 %
Muzika

3,2 %
Architektūra

3 %
Dizainas

1,9 %
Tarpdisciplininis menas

1,8 %
Kinas

1,2 %
Šokis

1 %
Fotografija

0,4 %
Cirkas

1. KULTŪRINĖS EDUKACIJOS PRIEMONIŲ UŽSIENIO ŠALYSE IR LIETUVOJE ANALIZĖ

Šioje tyrimo dalyje pristatoma užsienio šalių kultūrinės edukacijos ir kūrybiškumo ugdymo veiklų analizė (1.1. ir 1.2. poskyriai). Šios praktikos nagrinėjamos tiek formaliajame, tiek neformaliajame ugdyme, taip pat apimant priemones, skirtas mokiniams bei jaunimui, baigusiam mokyklą (iki 29 m.).

Šiame skyriuje taip pat apžvelgiamos Lietuvoje esančios kultūrinės edukacijos priemonės, skirtos mokiniams (1.3. poskyris), o baigiamajame poskyryje (1.4 poskyris) yra pateikiamas Lietuvoje bei nagrinėtose užsienio šalyse egzistuojančių kultūrinės edukacijos priemonių palyginimas.

1. 1. Užsienio šalių kultūrinės edukacijos priemonių, skirtų mokiniams, analizė

Šiame poskyryje yra nagrinėjamos užsienio šalių kultūrinės edukacijos ir kūrybiškumo ugdymo veiklų praktikos formaliajame ir neformaliajame švietimuose. Siekiant atspindėti formaliojo ugdymo sistemų skirtumus bei kultūrinės edukacijos priemonių įvairovę, analizei buvo parinktos 5 šalys: **Airija, Prancūzija, Norvegija, Latvija ir Nyderlandai**. Prancūzija ir Latvija buvo nurodytos kaip analizuotinos šalys pirkimo dokumentuose. Tiekėjas papildomai analizei pasirinko Airiją, Norvegiją ir Nyderlandus.

Šalys pasirinktos, siekiant didesnės įvairovės formalaus ir neformalaus švietimų praktikose. Šių šalių sistemos buvo sąlygojamos skirtingų isto-

rinių aplinkybių bei įtakų, kurios lėmė jų skirtingumą. Šis skirtingumas pasireiškia ir politiniu lygmeniu (atsakomybių pasiskirstymas tarp nacionalinės ir vietos valdžių, mokyklų autonomijos klausimai, kalbų ir kultūros išsaugojimo politika ir kt.).

Kiekvienos šalies situacijos analizė pristatoma išskiriant kultūrinės edukacijos iniciatyvas formaliajame bei neformaliajame švietimuose. Visų šalių analizės buvo atliekamos remiantis viešai prieinama aprašomąja bei statistine informacija, pateikiama oficialiuose šalių institucijų tinklapiuose, taip pat įvairių tyrimų bei ataskaitų medžiaga.

Kiekvienos šalies paskutinėje apžvalgos dalyje pateikiamos **Lietuvai potencialiai naudingos patirtys**, kurios galėtų prisidėti prie kultūrinės edukacijos plėtros.

1.1.1. Airija

Kultūrinė edukacija formaliajame ugdyme

2012 metais du ministrai – Menų, kultūros ir gėlų (angl. gaels) teritorijų bei Švietimo ir įgūdžių – pasirašė **Menų švietime chartiją**²⁴. Šioje chartijoje be kitų dalykų buvo sutarta, kad:

- valstybės finansus gaunantys menininkai įsipareigos kasmet bent 2 valandas skirti vietinėms švietimo iniciatyvoms, o valstybės finansus gaunančios meno institucijos – kasmet skirti savo laiką meno edukacijai;
- nacionalinės kultūros institucijos turi suteikti galimybę kiekvienam pagrindinės ir vidurinės mokyklos mokiniui bent kartą apsilankyti nors vienoje šioje institucijoje;

- nacionalinės įstaigos, kurios rengs mokamus renginius, visiems mokiniams siūlys nuolaidas, tad bilietų kainos sieks ne daugiau nei 5 eurus;
- bus sukurtas interneto puslapis, kuriame bus įmanoma rasti visą su kultūrine edukacija susijusią informaciją;
- pagrindinės ir vidurinės mokyklos kurs planus, kaip labiau įsitraukti į kultūrinį švietimą ir kaip juo praturtinti savo ugdymo turinį;
- mokyklose bus skiriamas tinkamas dėmesys kultūrinei edukacijai būtina infrastruktūrai.

Airių **pradinio ugdymo** programoje yra nurodytos trys meninio / kultūrinio ugdymo sritys, kurioms yra skiriamas dėmesys: vizualiniai menai, muzika ir teatras. Šios sritys yra sudarytos iš atskirų temų, kurios tampa pagrindu ugdymo už-

24 Airijos Menų švietime chartija. Šaltinio nuoroda: <https://www.education.ie/en/publications/policy-reports/arts-in-education-charter.pdf>.

siemimams. Vizualiniai menai apima piešimą, tapybą ir spalvas, molį, konstravimą, medžiagas ir pluoštus. Muzikos sritis apima muzikos klausymąsi ir atsakymą, atlikimą bei kūrimą. Teatro srityje orientuojamasi į tyrinėjimą ir kūrimą, dramos apmąstymą, bendradarbiavimą ir bendravimą [kuriant drama](#)²⁵.

Pagrindinėse mokyklose meninis / kultūrinis ugdymas apima skirtingo pobūdžio mokomuosius dalykus. Tradicinės pamokos yra skirtos dvejiems dalykams: muzikos ir vaizduojamojo meno, kuris apima meną, amatus ir dizainą.

Taip pat mokiniai turi atsiskaityti du „trumpuosius kursus“. Vienas iš jų yra animacijos kūrimo įmonės steigimas. Šis kursas skatina įvairių socialinių, praktinių ir informacinių ryšių technologijų (toliau – IRT) įgūdžių ugdymą, steigiant animacijos kūrimo mini įmonę. Šių užsiėmimų metu ugdomi įgūdžiai ir žinios apie verslumą, bendradarbiavimą ir verslo etiketo vertinimą, o mokiniai susiduria su procesu sekimu ir įvairia IRT įranga.

Antrasis „trumpasis kursas“ yra meninis performansas. Šiuo trumpu meninio atlikimo kursu siekiama įtraukti mokinius į meninę praktiką. Siūloma kurso struktūra palengvina bendradarbiavimo, individualios vaizduotės ir kūrybinės iniciatyvos, kurios galiausiai išpildomos grupinio pasirodymo metu²⁶.

Vidurinėse mokyklose Airijos mokiniams suteikiama didelė pasirinkimo laisvė, jie privalo mokosi tik airių kalbą ir matematiką. Visi kiti dalykai, tarp jų ir meniniai / kultūriniai, yra pasirenkamieji. Standartinės šių dalykų pasirinkimų alternatyvos apima amatus ir dizainą; madą ir tekstilę; grafinę komunikaciją ir spaudą; 3D technologijų valdymą; fotografiją. Taip pat vidurinėje mokykloje mokiniai turi galimybę pasirinkti menų edukacijos kursą, o norint jį

25 Šaltinio nuoroda: <https://www.curriculumonline.ie/Home/>.

26 Ibid.

27 Ibid.

28 2017–2022 m. Kūrybiška Airija programa. Šaltinio nuoroda: <https://www.creativeireland.gov.ie/en/>.

29 Šaltinio nuoroda: <http://www.artscouncil.ie/creative-schools/>.

pabaigti, būtina pasirinkti 2 iš šių modulių: šokį, dramą, muziką, vizualinius menus ar dizaino ir vizualinę komunikaciją²⁷.

Kultūrinė edukacija neformaliajame švietime

2017 metais Airijoje pradėta 5 m. programa „[Kūrybiška Airija](#)“²⁸, kurios pagrindinis tikslas – kūrybiškumas viešosios politikos centre. Įgyvendinant šį planą siekiama skatinti individo, bendruomenės ir šalies gerovę.

Viena iš kertinių „Kūrybiškos Airijos“ dalių – kūrybiško jaunimo planas. Jo tikslas: iki 2022-ųjų m. kiekvienam vaikui suteikti galimybę gauti reikiamų lėšų ir patirties, dalyvauti mene, vaidinti teatre, muzikuoti ir programuoti.

3 pagrindinės šio plano kryptys:

- mokykloje skatinti menus ir kūrybiškumą;
- skatinti nuolatinį ir tęstinį mokytojų tobulėjimą;
- skatinti bendradarbiavimą už mokyklos ribų, siekiant didinti vaikų ir jaunų žmonių kūrybiškumą kitose bendruomenėse.

Visoms kultūrinės edukacijos iniciatyvoms yra sukurtas vienas internetinis puslapis „Menai švietime“, kuriame pateikiama visa aktuali informacija. Toliau pristatomos pagrindinės iniciatyvos. Iš pradžių puslapyje pristatomos tos kultūrinės edukacijos iniciatyvos, kurios vyksta mokyklose, bet nėra įgyvendinamos kaip formalusis ugdymas; vėliau pristatomos iniciatyvos, vykstančios už mokyklos ribų.

[Kūrybiškos mokyklos](#)²⁹

Iniciatyva padeda mokykloms sukurti ir įgyvendinti unikalų kūrybingos mokyklos planą, sustiprinti ryšius tarp mokyklos ir platesnės kul-

tūrinės bendruomenės infrastruktūrų. Ilgalaikis siekis – suteikti kiekvienai mokyklai galimybę susikurti tokį planą. Kasmet paremiama apie 150 mokyklų, kurios sukuria vidutiniškai dvejų metų trukmės planus. Kiekvienai mokyklai priskiriamas kūrybingumo partneris, kuris dirba su mokiniais iki 9 dienų per mokslo metus. Kūrybingumo partneris padeda mokykloms sukurti planus bei užmegzti ryšius su kitomis organizacijomis.

Kūrybiškų mokyklų iniciatyvą įgyvendina Airijos Menų taryba, bendradarbiaudama su Švietimo ir įgūdžių ministerija bei Kultūros, paveldo ir gėlų teritorijų ministerija. Iniciatyva įgyvendinama įtraukiant kūrėjus.

Kūrybiniai klasteriai³⁰

Šia iniciatyva siekiama parodyti, kaip menas ir kūrybiškumas gali padėti mokykloms bendradarbiauti, sprendžiant mokyklose egzistuojančias bendrąsias mokymosi problemas, pavyzdžiui, pamokų praleidimą, maža mokinių motyvaciją ir kt. Mokykla turi visišką laisvę kurti ir plėtoti savo kūrybinį projektą – nuo projektavimo iki įgyvendinimo ir vertinimo. 2019 m. 21 klasteryje dalyvavo 77 mokyklos.

Kūrybinių klasterių iniciatyvą įgyvendina Švietimo ir įgūdžių ministerija, bendradarbiaudama su nacionaliniais pedagogų rengimo centrais. Iniciatyva įgyvendinama įtraukiant kūrėjus.

Mokytojų profesionalumas yra kertinis aspektas siekiant kurti naujus ir novatoriškus kūrybiškumo skatinimo mokyklose būdus. Todėl vykdomos įvairios programos, pavyzdžiui, „Mokytojų ir menininkų partnerystė“, „JCT“ dirbtuvės, skirtos lavinti dizainerio mąstymą, ir „Aš ir mano muzika“. Jos visos pedagogams suteikia įgūdžių, reikalingų sėkmingai integruoti meninį / kultūrinį ugdymą į savo mokymo procesą. Be to, yra remiamos vasaros stovyklos mokytojams. Iniciatyva įgyvendinama įtraukiant kūrėjus.

30 2020: Schools Excellence Fund – Creative Clusters. Šaltinio nuoroda: https://www.education.ie/en/Schools-Colleges/Information/Curriculum-and-Syllabus/cap_creative_cluster_guidelines.pdf.

31 Šaltinio nuoroda: <https://www.fightingwords.ie/>.

32 Šaltinio nuoroda: <https://www.musicgeneration.ie/>.

„Kova žodžiais“³¹

2009 metais pradėtas kūrybinis rašymo konkursas, skirtas jauniems menininkams. Jo tikslas – per rašymą skatinti vaikus būti labiau atsparius, kūrybiškus ir sėkmingus kuriant savo gyvenimą. Programos dalyviai demonstruoja didesnę susidomėjimą ne tik rašymu, bet ir visos mokyklos veikla. Programa apima nemokamą mokymą, mentorystę ir parengtų rašinių publikavimą. Per šį laikotarpį į ją įsitraukė daugiau nei 120 tūkst. vaikų ir jaunimo, o įgyvendinti padėjo daugiau nei 1000 apmokytų savanorių.

Iniciatyvą įgyvendina privati, ne pelno organizacija. Valstybės parama sudaro trečdalį metinio organizacijos biudžeto, o privačių asmenų ir kitų organizacijų parama – du trečdalius. Iniciatyva įgyvendinama įtraukiant kūrėjus.

„Muzikos karta“³²

2010 m. pradėta nacionalinė muzikinio švietimo programa, padedanti vaikams augti kartu su muzika. Programa inicijuota „Muzikos tinklo“, ko-finansuota muzikos grupės „U2“, Airijos fondo, Švietimo ir įgūdžių ministerijos bei Vietinės muzikos edukacijos susivienijimo. Šiuo metu yra įkurtos 25 „Muzikos kartos“ vietos, kuriose kiekviena įstaiga turi galimybę sukurti individualią, jų bendruomenei labiausiai tinkančią programą. Šios erdvės taip pat kuria ryšius su vietiniais muzikantais, įtraukia juos į veiklas. Per beveik dešimt veiklos metų vaikams nupirktas 13 800 instrumentų, sukurta 200 mokymo programų, apimančių įvairius muzikos žanrus ir įgyvendinančių daugiau nei 67 tūkst. veiklų, į kurias buvo įtraukti vaikai.

Iniciatyvą įgyvendina organizacija „Muzikos karta“, įkūrta „Muzikos tinklo“, o šis – Airijos Menų tarybos. Iniciatyva įgyvendinama įtraukiant kūrėjus.

„Dainuok Airija“

Dainavimo chore iniciatyva, įkurta dar 1980 metais. Dalis jos yra skirta įtraukti jaunos žmones į chorų veiklą, įskaitant ir dainavimą airių kalba. Iniciatyvą įgyvendina „Dainuok Airija“, šiuo metu įsikūrusi Limeriko universiteto airių pasaulio muzikos ir šokio akademijoje (anksčiau veikė kaip Airijos chorų asociacija). Iniciatyva įgyvendinama įtraukiant kūrėjus.

„Jaunimo teatras Airija“³³

Jaunimo teatrų tinklas Airijoje, būdamas „Kūrybiškos Airijos“ programos dalimi, turėjo galimybę dar labiau išplėsti savo veiklą. Kiekvieną savaitę Airijoje vidutiniškai 2 600 jaunų žmonių daugiau nei 500 valandų dalyvauja daugiau nei 55 teatrų veiklose. Ši iniciatyva plečiasi, valstybei padedant steigti naujas teatro grupes, parengiant žmones, kurie gali vesti teatro užsiėmimus.

Iniciatyvą įgyvendina ne pelno organizacija Jaunimo teatrų asociacija. Iniciatyva įgyvendinama įtraukiant kūrėjus.

Cruinniú na nÓg (liet. Jaunimo susirinkimas)³⁴

2018 m. birželį pirmą kartą surengta iniciatyva, kurios metu visą dieną tūkstančiai vaikų kartu su savo šeimomis dalyvavo daugiau nei 500 dirbtuvių, internetinių vaizdo seminarų, pamokų ir pasirodymų, vykstančių visoje Airijoje. Veiklos apėmė pačias įvairiausias sritis: nuo muzikos, kino iki konstravimo, kitų kultūrų patyrimo

33 Šaltinio nuoroda: <http://www.youththeatre.ie/>.

34 Šaltinio nuoroda: <https://cruinniú.creativeireland.gov.ie/>.

35 Local Creative Youth Partnerships (LCYPs). Šaltinio nuoroda: <https://www.creativeireland.gov.ie/en/creative-youth/creative-youth-partnerships/>.

ir kt. 2019 m. iniciatyvą sudarė jau daugiau nei 750 atskirų renginių. 2020 m. iniciatyva vyko ir fiziškai, ir virtualiai dėl COVID-19 pandemijos. 2021 m. Cruinniú na nÓg planuojama rengti birželio mėnesį.

Iniciatyvą įgyvendina Turizmo, kultūros, menų, gėlių teritorijų, sporto ir žiniasklaidos ministerija, bendradarbiaudama su visuomeniniu Airijos transliuotoju (RTE) bei 31 savivaldybe. Iniciatyva įgyvendinama įtraukiant kūrėjus.

Vietinės kūrybinės jaunimo partnerystės (LCYP)³⁵

2019 m. įkurtos 3 pilotinės vietinės kūrybinės jaunimo partnerystės. Šių partnerystėjų tikslas – plėtoti ne mokykloje vaikų ir jaunimo vykdomą kūrybinę veiklą. Plačiau apie šią iniciatyvą skaitykite 1.2.1 skirsnyje.

Apibendrinant Airijos patirtį matoma, kad valstybė finansiškai skatina mokyklų bei meno institucijų ir kūrėjų bendradarbiavimą per įvairias iniciatyvas – „Kūrybiškos mokyklos“, „Kūrybiniai klasteriai“ ar „Vietinės kūrybinės jaunimo partnerystės“.

Ypač svarbų vaidmenį kultūrinėje edukacijoje vaidina nevyriausybines organizacijos, kurios įgyvendina daugybę tęstinių didelės apimties iniciatyvų. Šių iniciatyvų įgyvendinimą dažnai remia valstybinės ar savivaldybių įstaigos. Svarbu pabrėžti, kad pasiteisinusios iniciatyvos yra kasmet finansuojamos ir tai leidžia išlaikyti turimą praktinę patirtį (ang. *know-how*). Į visų iniciatyvų įgyvendinimą įtraukiami kūrėjai.

Airijos patirtys Lietuvai

1. Nevyriausybinių organizacijų ir valstybės bendradarbiavimas. Didelė dalis sėkmingų iniciatyvų, kurias Airija viešina kaip savo sėkmės istorijas, pavyzdžiui, „Kova žodžiais“ ar „Jaunimo teatras Airija“, nėra valstybinės iniciatyvos. Šias iniciatyvas pradėjo įgyvendinti nevyriausybines organizacijos. Įvertinus teigiamą iniciatyvų reikšmę buvo nuspręsta joms skirti ir valstybės finansavimą. Visgi, jis sudaro mažąją biudžeto dalį. Šis finansavimas padeda užtikrinti institucinį tęstinumą, bet taip pat skatina ieškoti būdų, kaip prisitraukti privačių lėšų. Nepaisant gaunamų lėšų, iniciatyvų valdymas išlieka nepriklausomas.

2. Įgyvendinant Lietuvos kultūros politikos gairėse numatytą įsipareigojimą kiekvienam valstybės remiamam kultūros projektui turėti edukacinį komponentą, perimti gerą patirtį iš Airijos ir **numatyti, kad valstybės finansus gaunantys menininkai įsipareigotų kasmet bent 2 valandas skirti vietinėms švietimo iniciatyvoms, o valstybės finansus gaunančios meno institucijos – kasmet skirti savo laiką meno edukacijai.** Atsiskaitymas už tokią veiklą turėtų būti integruotas į bendrąjį menininkų ir institucijų atsiskaitymą už gautas lėšas (atskaitoje būtina įterpti papildomą klausimą dėl kultūrinės edukacijos).

3. Atnaujinant bendrąsias ugdymo programas, svarstyti galimybę pagrindiniame ugdyme įtraukti į jas „trumpuosius kursus“. Airijoje yra du „trumpieji kursai“: vienas iš jų yra animacijos kūrimo įmonės steigimas, o kitas – performanso atlikimas. Taip pat verta ieškoti sinergijų su „Junior Achievement Lietuva“ veiklomis mokyklose³⁶, bandomu 4K modeliu³⁷ ar brandos darbais menų srityse.

4. Sisteminė ir ilgalaikė parama. Kūrybiškų mokyklų planai ir klasteriai yra sėkmingų iniciatyvų pavyzdžiai, gaunantys ilgalaikę valstybės paramą. Jais galima remtis, diegiant panašias priemones Lietuvoje.

³⁶ Junior Achievement Lietuva ugdo mokinių verslumo gebėjimus. Viena iš jų programų – mokomųjų bendrovių steigimas galėtų būti susieta su kultūrinėmis ir meninėmis paslaugomis. Daugiau informacijos apie šią bei kitas vykdomas programas:

³⁷ Šis modelis numato, kad mokiniams yra skiriamos valandos (priklausomai nuo ugdymo pakopos), kurias jie gali išnaudoti savo nuožiūra atliekant ir reflektuojant 4K modelio veiklas. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2020 m. gruodžio 7 d. įsakymas Nr. V-1914 „4K (aš kuriu, aš keičiu, aš su kitais, aš kitiems) modelio aprašas“. Šaltinio nuoroda: https://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/2810_1dc7545e659b145fc-c51e78666df4c85.pdf.

1.1.2. Prancūzija

Kultūrinė edukacija formaliajame ugdyme

2018 metais pasirašytas „[Meno ir kultūros mokyklose](#)“ planas³⁸ įtvirtino tris tikslus:

- leisti mokiniams formuoti turtingą ir darnią asmeninę kultūrą viso ugdymo laikotarpio metu;
- plėtoti ir didinti savo meninę praktiką;
- sudaryti galimybes susitikti su menininkais, susipažinti su meno kūriniais bei lankytis kultūros vietose.

Šis planas numato sukurti meninio ir kultūrinio mokymosi kelią visiems mokiniams (nuo 3 iki 18 m.), apimant mokymąsi mokykloje, popamokinėje veikloje ar atostogų metu. Trys pagrindinės mokymosi kelio dalys:

1. meninis mokymasis; muzikinis ugdymas, vaizduojamasis ir plastinis menas;
2. susitikimai su menininkais ir meno kūrinų apžvalga;
3. meninė praktika, kuri gali būti vykdoma įsitaigose ar už jos ribų.

Pagal šį planą mokyklose pagrindinis dėmesys turi būti skiriamas menams ir kultūrai, nes „tai leidžia mokiniams lavinti kiekvieną iš savo penkių pojūčių (regėjimą, klausą, lytėjimą, uoslę ir skonį), taip pat praktinį realybės supratimą“³⁹.

Be to, siekiama sumažinti nelygias vaikų galimybes naudotis menine praktika. Galimybė užsiimti kultūrine veikla yra labai nevienoda ir iš dalies priklauso nuo socialinės aplinkos bei vaikų gyvenamosios vietos. Prancūzijos Vyriausybės teigimu, „menų plėtojimas mokyklose ir po pamokų priklauso Respublikos lygybės reikalavimui“.

38 Prancūzijos Respublikos švietimo ministerija, 2001: Meno ir kultūros mokyklose planas. Šaltinio nuoroda: http://www.cndp.fr/crdp-reims/fileadmin/documents/cddp52/nos_selections/ecole_elementaire/Pratique_artistique/hda_patrimoine/Plan_arts_et_culture_ecole_2000.pdf.

39 Ibid.

Siekdamos šių tikslų, Kultūros ministerija ir Nacionalinė švietimo ir jaunimo ministerija nustatė tris praktikas, kurios turi būti plėtojamose kaip prioritetinės pradinėse ir vidurinėse mokyklose: muzikinė praktika; grožinės literatūros skaitymas; teatras.

Mokinio meninio ir kultūrinio ugdymo kelias stebimas naudojant skaitmeninę platformą FOLIOS, kuri leidžia oficialiai dokumentuoti mokymosi laikotarpį nuo pradinės mokyklos iki vidurinės mokyklos. Šioje platformoje moksleiviai turi asmeninę internetinę skiltį, kurią mokytojai nuolat atnaujina.

Kasmet Prancūzijos **pradinėse mokyklose** 10 proc. mokymosi laiko skiriama meniniam ugdymui ir praktikai. Visi pradinėse klasių mokiniai privalo dainuoti mokyklos chore ir bent kartą per savaitę iš mokyklos ar bendruomenės bibliotekos pasiimti knygą į namus.

Be to, norinčios vietinės valdžios institucijos gali organizuoti „Trečiadienio planus, pagrįstus meniniu ir kultūriniu švietimu“. Įgyvendinant trečiadienio planą („Mercredi“ planas) pradinėse klasių moksleiviai gali dalyvauti kultūrinėje veikloje. Šio plano tikslas – suteikti vaikams ir jų šeimoms daugybę popamokinių užsiėmimų ir remti kokybiškų klubų, kuriuos kuruoja vietinės valdžios institucijos, plėtrą. Tokiais atvejais jos turi užtikrinti, kad, pavyzdžiui, po pamokų visi mokiniai 2 valandas skirtų meniniam mokymuisi.

Pagrindinėse mokyklose mokiniai kasmet turi meninio ugdymo pamokas. Kartą per savaitę jie turi lankyti vykstančius žodinių įgūdžių (retorikos) užsiėmimus, kurie, tikimasi, paskatins teatro grupių plėtrą mokyklose. Jei nori, mokiniai gali dainuoti chore ir kiekvieną savaitę dalyvauti filmų peržiūrose.

Tiek **pradiniame**, tiek **pagrindiniame ugdyme** per vienerių metų laikotarpį kiekvienas mokinys turi sudalyvauti bent dviejų skirtingų tipų meninėse-kultūrinėse veiklose:

- apsilankyti kultūros įstaigoje (muziejuje, kine ir kt.);
- pamatyti pasirodymą (teatrą, šokį, koncertą, operą, cirko meną);
- aplankyti kultūros paveldo objektą (pilį, bažnyčią, pramoninį paveldą ir kt.);
- susitikti su dizaineriu ar menininku.

Vidurinėse mokyklose mokiniai kiekvieną savaitę turi lankytis filmų peržiūrose ir, bendradarbiaudami su kultūriniais tinklais, dalyvauti tyrimų ir kūrybiškumo seminaruose (muzika, šokis, teatras ir kt.).

Meno istorijos pamokos prasideda pradinėje mokykloje ir vyksta iki vidurinės mokyklos baigimo. Šios pamokos padeda vaikams suprasti meno kūrinius, priklausančius skirtingiems meniniams judėjimams, laikotarpiams ir civilizacijoms. Pasitelkdamį daugiadisciplininį požiūrį, bendrų projektų forma meno istorijos gali mokyti visi to norintys mokytojai. Pagrindinėje mokykloje šias pamokas veda istorijos-geografijos, dailės ir muzikos mokytojai.

Prancūzijos mokyklose išbandoma **oratorystės programa**. Žodinis įgūdis laikomas būtinu studentų akademinėi, profesinei ir asmeninei sėkmei. Todėl nuo 2019 m. rudens 400 Prancūzijos mokyklų yra išbandoma pilotinė oratorystės programa.

Kultūrinė edukacija neformaliajame švietime

Vienas iš Prancūzijos valdžios tikslų – skatinti kultūros prieinamumą visoje šalyje, ypač plėtojant meninį ir kultūrinį švietimą. 2019 m. šios programos asignavimai sudarė 541 milijoną eurų.

.....

40 Šaltinio nuoroda: <https://cestmonpatrimoine.culture.gouv.fr/>.

Iniciatyvos kultūrinio paveldo puoselėjimui

Jaunimo žinių apie kultūros paveldą plėtra yra vienas iš kultūros asociacijų ir įstaigų, ypač Kultūros ministerijos, tikslų. Ji įvairiomis iniciatyvomis ugdo jaunimą istorijos, meno istorijos, profesinio mokymo ir paveldo srityse.

Tokių iniciatyvų tikslas – ugdyti jaunų žmonių supratimą apie savo šalies istoriją ir gyvenamąją aplinką (paveldą, architektūrą, kraštovaizdį ir kt.). Taikant įvairius metodus, pavyzdžiui, ekskursijas, seminarus, susitikimus, vietines meno ir amatų praktikas bei kt., mokyklose projektai gali būti pradėti inicijuoti mokytojų arba vaikų laisvalaikio metu, būnant su šeima, jaunimo bei kultūros centruose ir kt.

Į šį paveldo skatinimą yra įtrauktos šios suinteresuotos šalys: paveldo objektai, paveldo gynimo asociacijos, savanoriškos veiklos programos bei Menų ir kultūros miestų tinklas (pranc. *Villes*). Jos kartu su Kultūros ministerija įgyvendina kultūros paveldo panaudojimo iniciatyvas. Keletas tokių iniciatyvų pavyzdžių:

„Tai – mano paveldas!“ (pranc. *C'est mon patrimoine!*)⁴⁰

Tai Kultūros ministerijos organizuojama iniciatyva 6–18 m. asmenims iš nepasiturinčių šeimų. Ja siekiama parodyti vaikams ir paaugliams paveldo įvairovę per daugiadisciplinines popamokines veiklos programas: dirbtuves, dramatizuotas ekskursijas, lobių ieškojimus, skaitymus, šokius, spektaklius ar skaitmeninio meno praktiką.

Norint vykdyti veiklas, kviečiama teikti kultūros srities subjektams skirtas paraiškas. Kvietimą prižiūri Kultūros ministerija ir Generalinė teritorinės lygybės komisija, bendradarbiaudamos su socialiniais, jaunimo ir kultūros centrais, atostogų klubais ir kaimo plėtros asociacijomis. Jis taip pat įgyvendinamas nacionaliniu ir vietiniu lygiu bendradarbiaujant su Nacionalinių paminklų centru, įvairiomis paveldo institucijomis.

Vietos valdžios institucijos taip pat gali įsitraukti į šį projektą, prisidedamos prie projektų rėmimo. 2019 m. renginiuose dalyvavo beveik 60 tūkst. vaikų ir paauglių nuo 6 iki 18 m., iš kurių du trečdaliai buvo iš silpniau išsivysčiusių regionų.

Iniciatyvą įgyvendina Kultūros ministerija. Inicijatyva įgyvendinama kūrėjų neįtraukiant.

[Paveldo savanorištės programos \(pranc. *chantiers patrimoniaux de bénévoles*\)⁴¹](#)

Programos tikslas – skatinti jaunų žmonių susirūpinimą nacionalinio architektūros paveldo apsauga ir jų pilietiškumą. Vienerių metų laikotarpiui yra skiriama apie 314 tūkst. eurų, dėl kurių surengiama beveik 120 mokymo kursų ir savanoriškų projektų, skirtų daugiau nei 1 600 praktikantų. Kultūros ministerija, skirdama finansinę ir techninę paramą, skatina asociacijų organizuojamus savanoriškus paveldo atkūrimo projektus.

Iniciatyvą įgyvendina keletas paveldą saugančių ir puoselėjančių asociacijų, įskaitant „Rempart“ ir „CHAM – Chantier Histoire Architecture Médiévale“. Remiamos Kultūros ministerijos, organizuoja tarptautines paveldo atkūrimo programas savanoriškos veiklos pagrindu. Inicijatyva įgyvendinama kūrėjų neįtraukiant.

[Knygų festivalis jaunimui \(pranc. *Partir en livre*\)⁴²](#)

Nacionalinis kasmetinis knygų festivalis jaunimui yra organizuojamas nuo 2015 m. Šio nemokamo festivalio tikslas – sužadinti malonumą skaitymui, taip pat supažindinti jaunimą su asmenybėmis ir vietomis, susijusiomis su grožine literatūra. Kaip šio festivalio dalis žemyninėje Prancūzijoje ir užjūrio teritorijose vyksta daugiau nei 3 000 nemokamų renginių.

Iniciatyvą įgyvendina Nacionalinis knygų centras, dalyvaujant Jaunimo spaudos ir knygų sa-

41 Šaltinio nuoroda: <https://www.culture.gouv.fr/Sites-thematiques/Monuments-historiques/Acteurs/Les-partenaires/Associations-et-chantiers-de-benevoles>.

42 Šaltinio nuoroda: <https://www.partir-en-livre.fr/>.

lonui. Inicijatyva įgyvendinama įtraukiant kūrėjus.

[Kultūros referentas](#)

Kiekvienoje vidurinėje mokykloje (licėjuje) mokytojas gali siūlyti savo kandidatūrą į mokyklos kultūros referento (pranc. *réfrent culture*) pareigas. Toks atstovas yra atsakingas už mokyklos kultūrinį gyvenimą ir partnerystės su kultūros įstaigomis koordinavimą. Šie referentai stebi ir įgyvendina kultūrinius mokyklos strateginio plano aspektus. Inicijatyvą įgyvendina kiekviena vidurinė mokykla. Inicijatyva įgyvendinama kūrėjų neįtraukiant.

[Nacionalinio kino centro ir švietimo partnerystė](#)

Nacionalinio kino centro, Švietimo ir jaunimo ministerijos bei vietos valdžios institucijų partnerystė vyksta jau maždaug dvidešimt metų. Konkrečią formą ji įgyja įgyvendinant „Pradinė mokykla ir filmai“ (pranc. *Ecole et cinéma*), „Kino teatrų vidurinė mokykla“ (pranc. *Collège au cinéma*) ir „Vidurinių mokyklų moksleiviai prie filmų“ (pranc. *Lycéens au cinéma*) projektus, kurie per paskutiniuosius dvidešimt metų suteikė mokiniams ir studentams galimybę peržiūrėti aukštos kokybės paveldo ir šiuolaikinius filmus partnerių kino teatruose. Ši partnerystė nėra sisteminga visose mokyklose.

Inicijatyvą įgyvendina Nacionalinis kino centras. Inicijatyva įgyvendinama kūrėjų neįtraukiant.

[Vieningas kultūrinės informacijos sklaidos portalas](#)

Interneto puslapyje: <http://www.culture.fr/>, pateikiama informacija apie renginius Prancūzijoje, o jo polapyje, skirtame jaunimui, – informacija apie renginius, dirbtuves ir kt.). Yra sukurtas atskiras puslapis informacijai apie kultūros schemas jaunimui: <http://www.jeunes.gouv.fr/interministeriel/loisirs/culture/>.

Iniciatyvą įgyvendina Švietimo, jaunimo ir sporto ministerija. Iniciatyva įgyvendinama kūrėjų neįtraukiant.

Ištaigų atvėrimas

Siekdama didinti kultūrinių išteklių prieinamumą ir skatinti dalyvavimą tokioje veikloje, Kultūros ministerija parengė kainų politiką ir schemas, leidžiančias nemokamai naudotis 50 nacionalinių muziejų ir nuolatinėmis nacionalinių paminklų kolekcijomis. Ši priemonė taikoma nuo 2009 m. balandžio 4 d. ES gyventojams iki 26 m. amžiaus, taip pat visai švietimo bendruomenei.

Iniciatyvą įgyvendina Kultūros ministerija. Iniciatyva įgyvendinama kūrėjų neįtraukiant.

Mokytojų profesinis tobulėjimas

Dailės, dailės istorijos ir muzikos mokytojams suteikiamos įvairios mokymo priemonės, kuriomis parengiami dailės pamokų planai ir tobulinamas didaktinis pasirengimas. Šie ištekliai prieinami nacionalinio švietimo svetainėje EDUSCOL, kurioje kiekvienam dalykui yra apibrėžiami mokymosi rezultatai ir siūlomas mokymo turinys.

Kai mokytojas yra ir savo mokyklos kultūros korespondentas, jam suteikiami specialūs mokymai trijose pagrindinėse srityse: meninio ir kultūrinio ugdymo aplinkos išmanyme, partnerio projekto metodikos mokėjime ir optimalaus bendrų išteklių naudojime.

Iniciatyvą įgyvendina meninio ir kultūrinio švietimo išteklių centrai. Iniciatyva įgyvendinama kūrėjų neįtraukiant.

Mikrofolijos⁴³ (pranc. *Micro-Folie*)⁴⁴

Viešoji įstaiga „Parc de la Grande Halle“, įsikūrusi Kultūros bei Ūkio ir finansų ministerijų pavaldume esančioje viešojoje įstaigoje „La Villette“,

43 pranc. *Micro-Folie* „mažosios beprotybės“.

44 Šaltinio nuoroda: https://lavillette.com/page/micro-folie_a405/1

sukūrė „Mikrofolijas“, kurios apima lanksčias kultūrinės demokratijos erdves ir žaismingą prieigą prie nacionalinių muziejų kūrinių. Tai mobilios struktūros, paremtos esama kultūrine struktūra (medijų biblioteka arba rotušės salė, jei nėra kultūros vietos), integruojančia skaitmeninį muziejų ir „Fab-Lab“.

„Mikrofolijos“, be kitų įstaigų, mobilizuoja 12 pagrindinių Kultūros ministerijos operatorių: Luvro muziejų, Georges-Pompidou muziejų, Quai Branly-Jacques Chirac muziejų, RMN-Grand Palais, Versalio rūmus, Picasso muziejų, Universcience, Paryžiaus filharmoniją, Orsay muziejų, Paryžiaus nacionalinę operą, Arabų pasaulio institutą ir Avinjono festivalį.

Nuo 2018 m. visoje Prancūzijoje buvo įdiegta 200 „Mikrofolijų“, skirtų tam tikroms teritorijoms, kurios yra skurdesnės, kurioms reikia atsinaujinimo ir kuriose yra mažiau kultūrinių objektų. „Mikrofolijas“ galima įrengti keleriems metams arba kurti jas mobilias, keliuose miestuose, kiekviename iš jų praleidžiant po 6 mėnesius. Valstybė apmoka dalį išlaidų remdama miestus, norinčius savo savivaldybėse įdiegti „Mikrofolijas“.

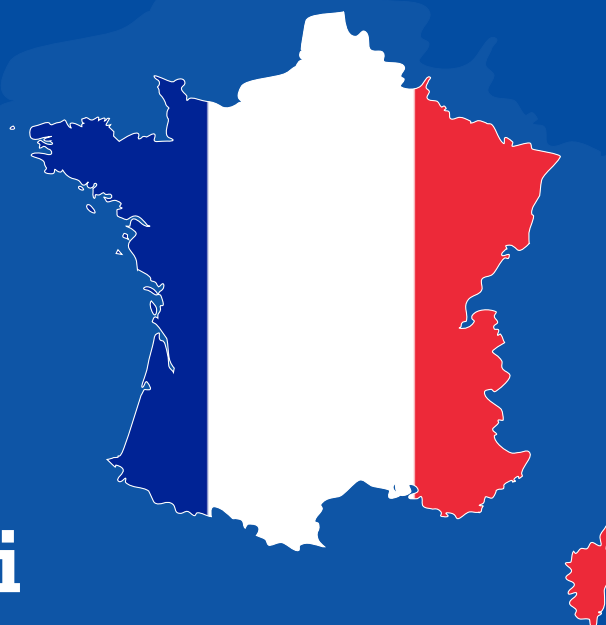
Tokiose erdvėse atsiranda skaitmeninis muziejus, kuriame skaitmeniniu formatu eksponuojami 250 kūrinių iš nacionalinių kolekcijų; scenos, į kurias menininkai, asociacijos ir mėgėjai gali ateiti repetuoti ir vaidinti; valgykla, įrengiama bendradarbiaujant su vietos asociacijomis; ir dirbtuvių zona, aprūpinta 3D spausdintuvais, kompiuterinėmis siuvimo mašinomis ir kompiuteriais. Tokios erdvės skirtos vaikams, taip pat dizaineriams, menininkams, studentams ir visiems vietos gyventojams.

„Mikrofolijas“ galima išplėsti visose teritorijose, prisitaikant prie vietos konteksto ir ypač pasitelkiant vietinius tarpininkus (vietos valdžios institucijas, asociacijas, mokyklas). Kultūros ministerija iki 2022 m. nori šalyje įkurti 1000 „Mikrofolijų“.

Iniciatyvą įgyvendina viešoji įstaiga „Parc de la Grande Halle“. Iniciatyva įgyvendinama kūrėjų neįtraukiant.

Apibendrinant Prancūzijoje labai didelis dėmesys yra skiriamas kultūros ir meno integracijai į formalųjį ugdymą. Dalyje mokyklų yra kultūros referentų pareigybės, pradiniam ir pagrindiniam ugdymui mokiniai kasmet privalo dalyvauti bent dviejose kultūrinėse-meninėse veiklose, jie yra skatinami skaityti grožinę literatūrą, į ugdymą įtraukiamos filmų peržiūros ir kt. Neformaliajame švietime daug dėmesio skiriama kultūros paveldo aktualizavimui, vaikų ir jaunimo supažindinimui su juo. Ypač didelio dėmesio susilaukia knygos ir kinas, kuriems yra skirtos didžiulės nacionalinės iniciatyvos. Prancūzijoje taip pat egzistuoja vieningas kultūrinės informacijos sklaidos portalas, kurio dalis yra skirta jaunimui.

Prancūzijos patirtys Lietuvai

- 1. Būtina kasmet dalyvauti kultūrinėse iniciatyvose.** Atnaujinant ugdymo programas numatyti, kad per vienerius metus pradiniame ir pagrindiniame ugdyme būtina išbandyti bent kelių kultūrinių tipų iniciatyvas (žr. pirmojoje skirsnio dalyje). Lietuvoje tai galima būtų sieti su 4K modelio įgyvendinimu.
- 2. Meno istorijos pamokų mokymas nuo mažens ir oratorystės programa.** Atnaujinant ugdymo turinį verta įvertinti galimybę daugiau dėmesio skirti šiems aspektams (formaliai šiuo metu menų dalykų programose yra įtrauktos meno istorijos temos, bet realiame gyvenime jos dažniausiai nėra kontekstualizuojamos, mokiniams netampa aktualios ir nėra susiejamos su kitomis, jų jau turimomis žiniomis).
- 3. Kultūros referentas vidurinėse mokyklose.** Tai savanoris mokytojas, kuris būtų atsakingas už mokyklos dalyvavimą kultūrinėse veiklose, informacijos viešinimą, mokyklos ir kultūros įstaigų partnerystės skatinimą.
- 4. „Mikrofolijų“ įrengimas.** Dabartinės „Fab-Lab“ iniciatyvas (pavyzdžiui, Vilniaus miesto) galima būtų plėsti, jas labiau pritaikant ir kultūrinei veiklai. Be to, tokio principo įgyvendinimą galima būtų perkelti ir į kuriamus 10 regioninių STEAM centrų⁴⁵.
- 5. Kultūrinės informacijos sklaidos portalas.** Viena iš jo dalių turėtų būti skirta vaikų ir jaunimo kultūrai. Tokį portalą vertėtų plėtoti jau dabar egzistuojančių portalų pagrindu.

⁴⁵ STEAM (angl. science, technology, engineering, arts and maths) centrai – tai erdvės, kuriose bus įrengtos įvairios tiriamosios laboratorijos – gamtos mokslų, inžinerijos, IT, robotikos ir pan. – kuriomis galės naudotis visi to regiono mokiniai. Daugiau informacijos galima rasti: <https://www.sac.smm.lt/kuriami-steam-atviros-prieigos-centrai/>.

1.1.3. Norvegija

Kultūrinė edukacija formaliajame ugdyme

Kūrybinė kompetencija yra viena iš pagrindinių Norvegijos ugdymo programoje, todėl yra integruota į visus dalykus. Menas, amatai ir muzika yra privalomi pradinio ugdymo dalykai. Vidurinės mokyklos lygmenyje kultūros ir kūrybos dalykai siūlomi kaip pasirenkamieji dalykai. Šokis yra privaloma kūno kultūros dalis, o teatras yra integruotas į norvegų kalbos dalyką. Be to, estetika dažnai įtraukiama į tarpdisciplininį darbą. Viduriniame ugdyme siūlomos šios specializuotos programos: muzika, šokis ir teatras; menas, dizainas ir architektūra; žiniasklaida ir komunikacija. Profesiniame ugdyme yra siūlomos šios programos: dizainas ir meistriškumas; žiniasklaidos gamyba.

Kultūrinė edukacija neformaliajame švietime

Baltojoje knygoje Nr. 8 (2018–2019) „**Kultūros jėga – kultūros politika ateičiai**“⁴⁶ aprašomi nacionaliniai kultūros politikos tikslai. Joje pabrėžiamas gyvybingas kultūrinis gyvenimas kaip svarbi prielaida išsilavinusiai visuomenei. Todėl svarbu, kad visi vaikai ir jaunimas galėtų naudotis įvairiomis meno rūšimis ir aukštos kokybės kultūrine patirtimi. Pagrindinės tam skirtos politikos priemonės:

- šalies mastu veikiančios „kultūros mokyklos“ – savivaldybių muzikos ir meno mokyklos. Pagal įstatymą visos savivaldybės, atskirai arba bendradarbiaudamos su kitomis savivaldybėmis, privalo turėti muzikos ir meno mokyklą vaikams ir jaunimui. Kultūros mokykloms vadovauja savivaldybės, kurios nustato savo mokyklų teikimo turinį ir apimtį;
- Norvegijos jaunimo meno festivaliai: kasmet organizuojami 400 vietinių ir 19 regioninių festivalių visoje Norvegijoje, kuriuose

gali pasirodyti ir savo meniškumą parodyti jaunieji menininkai nuo 13 iki 20 m. Festivalių metu dalyviai taip pat lankosi dirbtuvėse, kuriose gali išbandyti įvairias sritis, geriau suprasti savo interesus ir pasisemti įkvėpimo iš kitų menininkų darbų. Festivaliai yra atviri visiems meno žanrams ir kultūros raiškos būdams, pavyzdžiui, muzikai, šokiams, teatrui, cirkui, vaizdiniam ir skaitmeniniam menui, fotografijai, scenos technikai ir žurnalistikai. Jaunimo meno festivalių valdymo sistemą sudaro savivaldybės, apskričių tarybos ir „UKM Norway“ tinklas, esantis nepriklausoma įstaiga, finansuojama Kultūros ministerijos;

- mokyklinis kultūros krepšelis (norv. Den Kulturelle Skolesekken). Nacionalinės kultūrinės mokyklinių krepšelių programos metu kultūros ir švietimo sektoriai bendradarbiauja teikdami visos šalies mokyklų mokiniams galimybę susipažinti, suprasti ir mėgautis visomis meninės ir kultūrinės raiškos formomis. Programoje gali dalyvauti kiekvienas šalies pradinės, pagrindinės ir vidurinės mokyklos mokinys.

Mokyklinis kultūros krepšelis⁴⁷

Ši programa administruojama trimis lygmenimis: nacionaliniu, regioniniu ir vietos (savivaldybės). Nacionaliniu lygmeniu yra apibrėžiami programos tikslai ir priemonės juos pasiekti: Kultūros ministerija yra atsakinga už programos finansavimą ir lėšų naudojimo priežiūrą. Regioniniu lygmeniu ypatinga atsakomybė tenka apskričių valdžiai kuriant programą. Jos administruoja daugumą išteklių ir yra atsakingos už meninės ir kultūrinės produkcijos siūlymą savivaldybėms, o šios privalo derinti kultūrinio krepšelio veiklą su mokyklų programomis.

Apskrities valdžios institucijos savivaldybėms skiria nuo trečdaliao iki dviejų trečdalių programai skirtų išteklių. Kai kurios savivaldybės nori gauti visas savo lėšas tiesiogiai, bet tokiu atveju

46 Norvegijos Baltoji knyga Nr. 8 „Kultūros jėga – kultūros politika ateičiai“. Šaltinio nuoroda: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-8-20182019/id2620206/>.

47 Šaltinio nuoroda: <https://www.kulturradet.no/documents/10157/a7464045-2cb6-4988-9948-ffd834508a5d>.

visus renginius privalo organizuoti pačios. 2013 m. programa gavo 200 mln. Norvegijos kronų (apie 24 mln. eurų), kurios buvo paskirstytos regiono ir vietos valdžios institucijoms. Didžioji dauguma kultūros įstaigų ir nemažai susijusių institucijų dalyvauja kuriant programos turinį. Šios, regioninės valdžios ir daugelis vietos valdžios institucijų prisideda savo biudžeto lėšomis.

Kasmet į programą įtraukiama maždaug 840 tūkst. mokinių: pradinėse ir pagrindinėse vidurinėse mokyklose – 614 tūkst., o vidurinėse – 230 tūkst. (The Cultural Rucksack, 2015). Beveik 100 proc. pradinių ir pagrindinių mokyklų mokinių pasinaudoja teikiamomis paslaugomis.

Kiekvienoje mokykloje kasmet organizuojama apie 11 kultūros renginių. Programa apima visas meno rūšis, tačiau ataskaitos rodo, kad dažniausia meno forma yra muzika (34,5 proc.), toliau seka drama ir literatūra. Didesnė dalis renginių (apie 56 proc. yra spektakliai, koncertai ir parodos, kitaip tariant, tradiciniai menų pristatymo būdai, kai publika vaidina įprastą vaidmenį, o kiek mažesnė dalis (apie 44 proc.) yra renginiai, kurie paremti aktyviu mokinių įsitraukimu.

Iniciatyvą įgyvendina Kultūros ministerija kartu su apskritimis ir savivaldybėmis. Iniciatyva įgyvendinama įtraukiant kūrėjus.

„Frifond“⁴⁸

Tai dotacijų schemas, apimančios bendrą muzikinę veiklą, kurią vykdo ir administruoja jaunimas. Schema finansuojama iš Nacionalinės loterijos sukauptų lėšų. Nacionalinę loteriją valdo ir administruoja Norvegijos kultūros ministerija.

Schemų tikslas – remti ir skatinti vaikų ir jaunimo veiklą bei dalyvavimą jose, taip pat pagerinti savanoriškų organizacijų ir kitų narystės grupių sąlygas vietos lygiu. Finansinė parama teikiama organizacijoms ir nepriklausomoms grupėms bei asociacijoms, dirbančioms su vaikais ir jau-

48 Šaltinio nuoroda: <https://www.frifond.no/>.

nimu. Parama apima daugybę tikslų ir veiklos rūšių.

Daugiau nei 15 tūkst. vietos vaikų ir jaunimo organizacijų gauna finansavimą savo veikloms. Finansavimą skirsto dvi nacionalinės vaikų ir jaunimo skėtinės organizacijos. Vaikai ir jaunimas skatinami dalyvauti kaip kultūrinės veiklos kūrėjai, gamintojai ir naudos gavėjai. Jų vadovaujamos organizacijos stiprinamos vietos lygmeniu.

„Frifond“ finansavimą gauna tiek iš Kultūros ministerijos, tiek iš Norvegijos nacionalinės loterijos lėšų, kurios skiriamos karališkuoju dekretu. Šis finansavimas sudaro apie 20 mln. eurų.

Iniciatyvą įgyvendina Kultūros ministerija, bet ją valdo pats jaunimas. Iniciatyva įgyvendinama kūrėjų neįtraukiant.

Instrumentų fondas

Pagrindinis priemonės tikslas – finansuoti muzikos instrumentų įsigijimą mokyklose susiformavusioms muzikos grupėms. Mokyklų grupės arba grupės, kurioms priklauso daug jaunuolių, susiduria su ypatingais iššūkiais, nes ekonominiai tėvų ištekliai ir jų galimybės skatinti vaikų popamokinę veiklą nėra vienodi. Vis dėlto mokyklų / jaunimo grupės Norvegijoje yra svarbios dalyvės skatinant sanglaudą ir socialinį įsitraukimą. Konkreti šios priemonės tikslinė grupė yra pučiamųjų instrumentų orkestrai, kuriuose trys ketvirtadaliai narių yra 7–19 m. asmenys. Ne mokyklų grupės gali patekti į šį fondą, tačiau tai – retos išimtys.

Instrumentų fondas finansuojamas iš Norvegijos nacionalinės loterijos lėšų, kurios skiriamos karališkuoju dekretu. Fondui skiriama apie 1,5 mln. eurų.

Iniciatyvą įgyvendina Kultūros ministerija. Iniciatyva įgyvendinama kūrėjų neįtraukiant.

Meno iniciatyva (norv. *Kunstløftet*)⁴⁹

Tai dotacijų schema, teikianti paramą kultūros projektams vaikų ir jaunimo organizacijose. Ją administruoja Norvegijos vaikų ir jaunimo taryba. Dotacija skiriama projektams, kurie apima muziką, šokius, dramą, meną, literatūrą, filmus, kultūros paveldą, skaitmeninę kultūrą, žaidimus ir kt.

Šia meno iniciatyva siekiama plėtoti įdomius ir aktualius meno projektus vaikams ir jaunimui, gerinti ir stiprinti meno ir meno produktų, skirtų jaunimui, kokybę, pripažinimą ir bendrą su-sidomėjimą jais. Tikimasi, kad vaikų ir jaunimo menui būtų skiriamas didesnis dėmesys ir vie-šojoje erdvėje.

Dotacijos skiriamos įvairiems projektams pagal tris sritis: menininkų rėmimas; žinių ir diskurso plėtojimas, remiant skaitmeninius ir spausdintus žiniasklaidos projektus; specialios iniciatyvos, nukreiptos į stimuliuojamas interesų sritis (pavyzdžiui, interaktyvumą ir dalyvavimą). Pro-jektais siekiama laužyti nusistovėjusius stereotipus, griauti galios mechanizmus, didinti visuo-menės suvokimą apie meno svarbą vaikams ir jaunimui.

Iš viso buvo sulaukta 1 150 paraiškų, iš kurių fi-nansavimą gavo 352. Joms buvo skirta beveik 6 mln. eurų.

Iniciatyvą įgyvendina Norvegijos vaikų ir jauni-mo taryba. Iniciatyva įgyvendinama kūrėjų ne-įtraukiant.

Kultūros paveldas

Norvegijos meno taryba, kuri yra pagrindinis vyriausybiniis Norvegijos kultūros politikos vyk-dytojas ir kurią visiškai finansuoja Kultūros mi-nisterija, skiria dotacijas kultūros paveldo pro-jektams, kurių metu vaikai ir jaunimas gauna galimybę sužinoti ir įvertinti istoriją bei kultūros paveldą. Šia iniciatyva siekiama apmokyti jauni-mą pagarbiai priimti skirtingas kultūrinis išraiš-

49 Šaltinio nuoroda: <https://en.unesco.org/creativity/policy-monitoring-platform/art-initiative-kunstloftet>.

50 Šaltinio nuoroda: <https://www.ung.no/fritid/kultur/>.

kas. Projektai gali apimti aktyvų jaunų žmonių dalyvavimą renkant, dokumentuojant, saugant ir skleidžiant.

Įvairūs kultūros paveldo renginiai organizuoja-mi visoje šalyje vykstančioje programoje „The Cultural Rucksack“ (norv. *Den Kulturelle Skole-sekken*). Šiame kontekste „kultūros paveldas“ apima įvairias disciplinas ir temas. Tai gali būti pasakojimo menas, tradiciniai rankdarbiai ir kultūros paveldo valdymas, taip pat humani-tarinės disciplinos, pavyzdžiui, muziejnininkystė, istorija ir etnologija. Be to, tai apima socialinių mokslų sritis, pavyzdžiui, socialinę antropolo-giją, sociologiją ir žmogaus geografiją. Pagal programą organizuojami renginiai gali apimti ekskursijas su gidais, dirbtuves, pasirodymus, paskaitas ir pasivaikščiojimus.

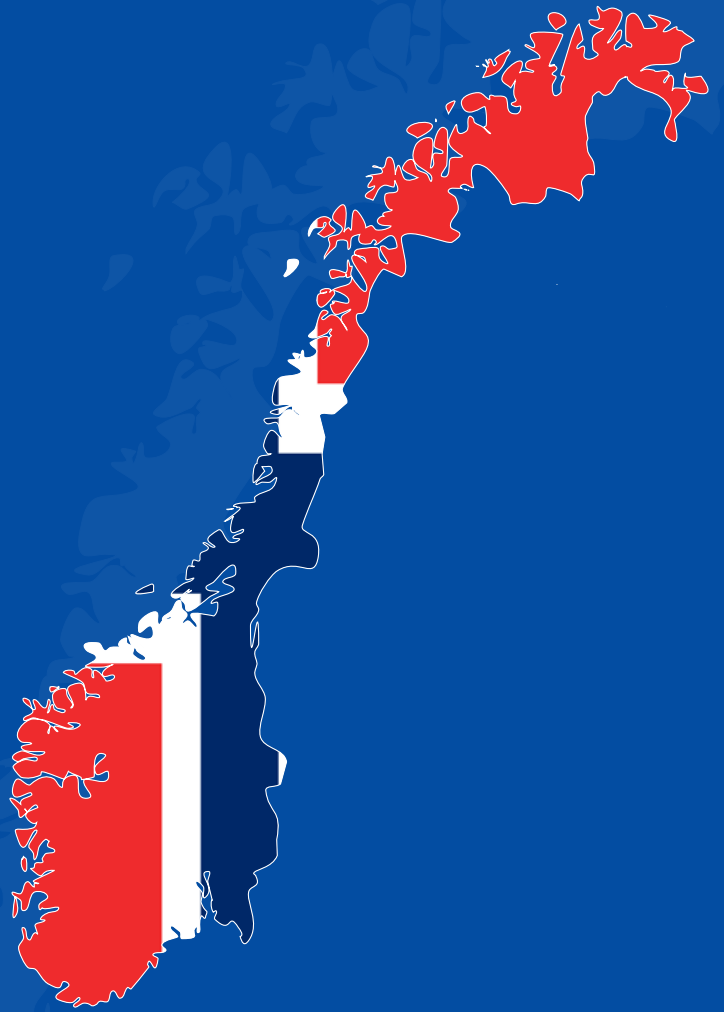
Iniciatyvą įgyvendina Norvegijos meno taryba. Iniciatyva įgyvendinama įtraukiant kūrėjus.

Internetinis puslapis informacijos sklaidai

Norvegijos vaikų, jaunimo ir šeimos reikalų di-ректорato valdomoje internetinėje svetainėje, skirtoje 13 ir 20 m. jaunimui, „Ung.no“ yra **jauni-mo kultūros skiltis**⁵⁰. Iniciatyva įgyvendinama kūrėjų neįtraukiant.

Apibendrinant, verta pabrėžti, kad Norvegijoje egzistuoja „kultūros krepšelio“ programa, kuri panaši į Lietuvoje esantį Kultūros pasą. Tiesa, šioje programoje daugiau iniciatyvos teisių yra atiduoda Norvegijos savivaldybėms ir mažiau – pačioms mokykloms. Panašiai kaip Prancūzijoje, Norvegijoje vaikams, jaunimui bei šeimoms yra sukurtas portalas, kuriame yra vaikų ir jauni-mo kultūros skiltis.

Norvegijoje egzistuoja net du fondai, skirti įvai-rioms jaunimo meno veikloms, kurias adminis-truoja pats jaunimas (Norvegijos vaikų ir jauni-mo tarnyba). Todėl matoma tendencija ne tik kurti didžiules nacionalines iniciatyvas, bet taip pat skatinti aktyviai veikti ir vietos bendruome-nes.

Norvegijos patirtys Lietuvai

1. Savivaldybių finansinė parama kultūros krepšeliui. Norvegijoje valstybės finansavimo dalį sudaro ir pačios savivaldybės, finansuojamos kultūros krepšelio remiamas veiklas.

2. Meno iniciatyvų skatinimas vaikams ir jaunimui. Norvegijos vaikų ir jaunimo taryba administruoja valstybės finansuojamą programą, kuri skirta skatinti vaikų ir jaunimo organizacijų veiklas, susijusias su kultūra.

3. Kultūrinės informacijos sklaidos portalas jaunimui. Vertėtų įvertinti Prancūzijos ir Norvegijos portalų skirtumus bei pasirinkti šią iniciatyvą plėtoti Lietuvai labiausiai tinkančiu formatu, įvertinant jau turimus išteklius.

1.1.4. Latvija

Kultūrinė edukacija formaliajame ugdyme

Nuo 2020 m. rugsėjo 1-osios naujos ugdymo programos yra palaipsniui įvedamos 1-oje, 4-oje, 7-oje ir 10-oje klasėse. Vykdamas šias programas didėja lankstumas ir mokinių pasirinkimo laisvė, o dalykų pamokų skaičius skaičiuojamas ne savaitėmis, o trejais metais. Mokykla turi galimybę pasirinkti 10 proc. programos turinio. Vyresnėse klasėse mokiniai turės galimybę 30 proc. savo laiko paskirti juos dominančiam turiniui.

Šis atnaujintas turinys siūlo naujus dalykus – teatrą (drama) bei dizaino ir technologijų pamokas.

„RaPaPro“ bendrų kūrybinių iniciatyvų programa⁵¹

2014 m. Kultūros ministerija pakvietė šešiolika vidurinių profesinio kultūrinio ugdymo mokyklų dalyvauti bendrų kūrybinių iniciatyvų programoje „RaPaPro“, siekdama motyvuoti mokinius ir jų mokytojus išbandyti naujas veiklas – už mokyklos ribų. Programa buvo siekiama sukurti anksčiau neegzistavusias bendradarbiavimo formas su kitais sektoriais ir plėtoti vieną bendros kūrybinės iniciatyvos idėją.

2014 m. buvo įkurtas „RaPaPro“ tinklas, kuris suteikė galimybę visoms vidurinio lygio kultūros švietimo profesinėms įstaigoms, veikiančioms prie Kultūros ministerijos, pristatyti savo bendrų kūrybinių iniciatyvų idėjas, unikalias formules ir gauti finansinę paramą joms įgyvendinti.

10 mokyklų pasinaudojo šia galimybe, sukurdamos 10 skirtingų kūrybinės partnerystės formulių. 5 sėkmingiausi projektai gavo finansinę paramą antroje „RaPaPro“ fazėje. Akcentuodami empatiją ir toleranciją, dalyviai pripažino, kad visos „RaPaPro“ programoje dalyvaujančios šalys sustiprino bendravimą ir bendradarbiavimą su kitų sektorių žmonėmis.

51 Šaltinio nuoroda: <https://en.unesco.org/creativity/policy-monitoring-platform/rapapro-creative-partnerships>.

52 Šaltinio nuoroda: <https://www.lnb.lv/lv/aktuali/lasisanas-veicinasanas-programma-bernu-jauniesu-un-veca-ku-zurija>.

Iniciatyvą įgyvendina Kultūros ministerija. Inicatyva įgyvendinama įtraukiant kūrėjus.

Kultūrinė edukacija neformaliajame švietime

„Vaikų ir jaunų suaugusiųjų žiuri“⁵²

„Vaikų ir jaunų suaugusiųjų žiuri“ yra skaitymo skatinimo programa Latvijoje, kuria siekiama suteikti jaunajai kartai stiprius skaitymo kultūros pagrindus. Latvijos patirtis minima geriausių Europos skaitymo skatinimo projektų sąrašė. Šis projektas Latvijoje buvo inicijuotas dar 2001 m.

Pagrindiniai programos tikslai – didinti vaikų ir paauglių susidomėjimą skaitymu, sukurti skaitymo skatinimo tinklą Latvijoje ir latvių kultūros centruose užsienyje, skatinti vaikus ir jaunus suaugusiuosius dalytis mintimis apie knygas ir platinti kokybišką literatūrą. Pagrindiniai programos uždaviniai – atnaujinti knygų kolekciją neseniai išleistomis knygomis, išplatinti ją bibliotekoms, kurios dalyvauja projekte, motyvuoti ir šviesti bibliotekininkus skaitymo skatinimo veiklose, plėtoti diskusijas apie knygas internete. Pagrindinė programos idėja – ugdant vaikų ir jaunų suaugusiųjų skaitymo įgūdžius, kelti jų būsimą gyvenimo kokybę, gerinti jų intelektualinius gebėjimus ir konkurencingumą.

Programa įgyvendinama metų pradžioje ekspertų grupei parenkant knygas iš vaikų literatūros, sociologijos ir pedagogikos sričių. Pasirinktos knygos yra suskirstomos į penkias grupes pagal skaitytojų amžių: 5+; 9+; 11+; 15+; Tėvų žiuri.

„Vaikų ir jaunų suaugusiųjų žiuri“ knygų atrankai taikoma 10 kriterijų:

1. vietinių autorių ankstesnių metų knygos;
2. puikūs vertimai iš viso pasaulio;
3. nuotraukų knygos jauniausiems;
4. komiksai ar publikacijos, turintys originalų požiūrį;
5. mokslinės fantastikos knygos;

6. knygos berniukams;
7. knygos mergaitėms;
8. poezija (po vieną knygą kiekvienai amžiaus grupei);
9. vaikų literatūros klasika arba mėgstamos tėvų ir senelių kartos knygos;
10. knygos, susijusios su esminiais ir jaunų suaugusiųjų grupei aktualiais klausimais.

Kiekvienas „Vaikų ir jaunų suaugusiųjų žiuri“ narys nurodytu laikotarpiu (įprastai per 8 ar 9 mėnesius) turėtų perskaityti mažiausiai 5 knygas iš savo amžiaus grupės. Perskaičius knygas, kiekvienas grupės narys yra kviečiamas užpildyti „Vaikų ir jaunų suaugusiųjų žiuri“ formą, kurioje prašoma atsakyti į klausimus apie knygas. Tradiciškai kovo pradžioje vyksta Didysis skaitymo festivalis kaip baigiamasis skaitymo programos renginys, kurį organizuoja Latvijos nacionalinės bibliotekos vaikų literatūros centro specialistai. Skaitymo festivalis sostinėje Rygoje surenka per 700 skaitytojų iš visos šalies. Skaitymo skatinimo programą „Vaikų ir jaunų suaugusiųjų žiuri“ vykdo Latvijos nacionalinės bibliotekos Vaikų literatūros centro specialistai, bendradarbiaudami su regionų kuratoriais ir viešųjų bei mokyklų bibliotekų specialistais.

Iniciatyvą įgyvendina Latvijos nacionalinė biblioteka. Iniciatyva įgyvendinama kūrėjų neįtraukiant.

Nacionalinė iniciatyva „Latvijos mokyklinis krepšelis“⁵³

Projekto „Latvijos mokyklinis krepšelis“ tikslas – suteikti galimybę visiems mokyklinio amžiaus vaikams ir jaunimui (1–12 klasių, įskaitant profesines programas, mokiniams) susipažinti su Latvija, tyrinėti jos vertybes, kultūrą ir santykius per dinamišką ir prasmingą veiklą, stiprinti pilietinį identitetą. Atkurtos Nepriklausomybės 100-mečio proga nuo 2018 m. rugsėjo mėn. sukurta programa, suteikianti galimybę mokiniams dalyvauti įvairiose istorinio paveldo, profesionalaus meno ir kultūros veiklose, švie-

53 Šaltinio nuoroda: <https://lv100.lv/programma/latvijas-skolas-soma/>.

54 Šaltinio nuoroda: <https://kulturaskanons.lv/en/merki/>.

timo sistemos organizuojamuose renginiuose; programos įgyvendinimą garantuoja valstybė. Iniciatyva apima daugiau nei 240 tūkst. Latvijos vaikų ir jaunimo. 2018–2019 mokslo metų rudens semestre finansavimas siekė beveik 1,7 mln. eurų.

Konceptuali projekto struktūra yra paremta keturiais aspektais: 1) pilietiškumo, asmens priklausymo valstybei ir tautinio identiteto skatinimu; 2) švietimo kokybės gerinimu; 3) kultūros sąmoningumo ir raiškos kompetencijos didinimu; 4) socialinės nelygybės mažinimu.

Iniciatyvą įgyvendina Kultūros ministerija, bendradarbiaudama su savivaldybėmis. Iniciatyva įgyvendinama įtraukiant kūrėjus.

Kultūros kanonas⁵⁴

Latvijos kultūros kanonas buvo įsteigtas 2008 m. Panašiai kaip ir kitose Europos šalyse, jis buvo įsteigtas kaip įspūdingiausių meno kūrinių ir kultūros vertybių visuma, atspindinti svarbiausius visų laikų tautos kultūrinius pasiekimus. Kultūros kanonas apima Latvijos kultūrą įvairiose meno srityse apibūdinančias vertybes, kuriomis didžiuojamasi ir kurios turėtų būti bet kurio Latvijos gyventojų kultūrinės patirties pagrindas, užtikrinantis asmens priklausymo Latvijai jausmą.

Daugelį metų įgyvendinant šią iniciatyvą, vystėsi įvairūs užsiėmimai, procesai ir tradicijos:

- buvo sukurta internetinė platforma, įvairaus pobūdžio enciklopedinis šaltinis, apie visus kanonizuotus kultūros kūrinius – šioje platformoje yra skaitmeninė medžiaga, ekspertų vaizdo įrašai, tekstinė medžiaga, glaustos santraukos ir rekomendacijos tolimesniems tyrimams;
- rengiamos dirbtuvės bibliotekose, mokyklose ir muziejuose;
- nuo 2017 m. Latvijos nacionalinė biblioteka asmenims ar grupėms siūlo žaisti orienta-

cinį žaidimą Latvijos nacionalinėje bibliotekoje per Latvijos kultūros kanoną: jame sekdamas užduotis, lankytojas apie kanoną ir atskirus artefaktus sužino ne tik per knygas ir skaitymą, bet ir per meno kūrinis, originalius rankraščius, natas, garso ir vaizdo bylas, plakatus, atvirukus, laikraščius, ir kt. Be to, susipažįsta su Latvijos nacionalinės bibliotekos kolekcijų įvairove;

- organizuojami konkursai visų Latvijos regionų vidurinių mokyklų moksleiviams. Kiekvienais metais konkursui suteikiama nauja užduotis, skatinanti jos dalyvius tyrinėti ir kūrybiškai reprezentuoti Latvijos kultūros ir meno įvykius.

Iniciatyvą įgyvendina Latvijos nacionalinė biblioteka. Iniciatyva įgyvendinama kūrėjų neįtraukiant.

Nemokami kultūros įstaigų renginiai

25 Latvijos muziejai visiems lankytojams siūlo nemokamai aplankyti individualias ekspozicijas ir parodas. 2015 m. akredituoti Latvijos muziejai įgyvendino 7 517 pedagoginių muziejų programų pamokas, kurių dauguma (4 913 pamokų) buvo skirtos ikimokyklinio amžiaus vaikams ir skirtingų amžiaus grupių mokiniams. Pedagoginių muziejų programų pasiūla atnaujinama kasmet, atsižvelgiant į muziejaus vartotojų interesus ir poreikius.

Be to, kasmet organizuojama „Muziejų naktis“, kurios metu vyksta kūrybinės dirbtuvės, koncertai, žaidimai, vaidinimai, konkursai ir kita veikla vaikams (įskaitant ikimokyklinio amžiaus vaikus) ir šeimoms. Akcijos metu muziejus galima aplankyti nemokamai.

Kiekvienais metais valstybiniai teatrai, Latvijos nacionalinis operos ir baleto teatras ir kitos kultūros įstaigos siūlo renginius, specialiai parengtus tikslinei vaikų ir jaunimo auditorijai.

Iniciatyvą įgyvendina Kultūros ministerija. Iniciatyva įgyvendinama kūrėjų neįtraukiant.

Mokinių-tyrėjų miestas (lat. *Skolnieks*

55 Šaltinio nuoroda: <http://www.skolniekspetniekspilsetnieks.lv/>.

*Pētnieks Pilsētnieks. Toliau – SPP*⁵⁵

SPP yra laisvo mąstymo ugdymo idėja, pradėta vystyti 2009 m., siekiant įtvirtinti vaikų ir moksleivių žinias apie aplinkos kūrimo meną bei skatinti būsimų suaugusiųjų – vartotojų – supratimą apie architektūrą ir miesto aplinką. SPP projekto rezultatas – neformaliojo švietimo kursas. Į šį kursą taip pat įtraukiami mokytojai, tėvai, verslininkai bei miesto ir aplinkos plėtros specialistai.

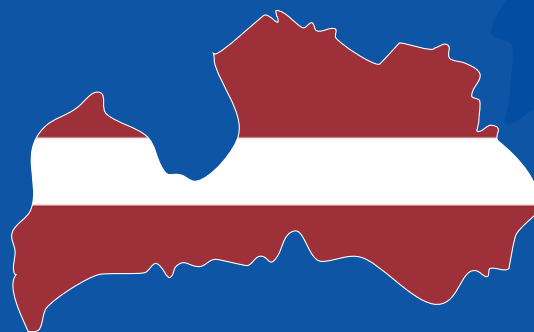
SPP projektą įgyvendina Jaunųjų architektų asociacija, kuri yra jauniausias Latvijos architektų asociacijos struktūrinis padalinys. Projektą įgyvendina daugiau nei 20 architektų, kurie ne tik veda popamokinius užsiėmimus vaikams, bet taip pat ir seminarus mokytojams. SPP veikloje vykdoma įvairi ugdomoji veikla, bendradarbiavimas su institucijomis, pasitelkiama tarptautinė patirtis ir alternatyvi pedagogika.

SPP iniciavo kasmet vaikų skiriamą apdovanojimą „Zirnis“ už geriausią darbą Latvijos architektūroje, kuris yra įteikiamas per Latvijos architektūros apdovanojimus.

Iniciatyvą įgyvendina Jaunųjų architektų asociacija. Iniciatyva įgyvendinama įtraukiant kūrėjus.

Latvijoje, skirtingai nei kitose aptartose šalyse, formaliajame ugdyme buvo įgyvendinta kultūrinės edukacijos iniciatyva, konkrečiai orientuota į profesinių mokyklų mokinius – kūrybinių partnerysčių programa „RaPaPro“. Didesnė dalis Latvijoje nagrinėtų iniciatyvų (tiek formaliajame ugdyme, tiek neformaliajame švietime) yra įgyvendinamos pačios valstybės, kūrėjų neįtraukiant. Taip pat Latvijoje pastebima stipresnė dalies iniciatyvų orientacija į nacionalinės tapatybės stiprinimą.

Latvijos patirtys Lietuvai

1. Bendrų kūrybinių iniciatyvų programa profesinėms mokykloms „RaPaPro“. Idėjos vystomos konkursiniu pagrindu, t. y. profesinės mokyklos teikia paraiškas savo idėjoms įgyvendinti, siekdamos gauti finansavimą. Vietoje bendrų kūrybinių iniciatyvų galbūt būtų verta įgyvendinti nuoseklią „Kūrybinių partnerysčių“ programą Lietuvos profesinėse mokyklose.

2. Geriausių vaikų ir jaunimo knygų rinkimai. Siūloma pritaikyti Lietuvoje Latvijos „Vaikų ir jaunų suaugusiųjų žiūri“ iniciatyvą. Jos metu įvairiose kategorijose vyksta geriausių knygų rinkimai, įtraukiant vaikus ir jaunus žmones. Taip pat skaitymas skatinimas žaidybinio konkurso pagrindu, kuomet vaikai ir jaunuoliai už perskaitytas knygas gali gauti „pasiekimų“ (angl. achievements).

3. Mokinių-tyrėjų miestas. Iniciatyvos metu įgyjami architektūros pagrindai, mokantis mieste. Inicatyvą įgyvendina Jaunųjų architektų sąjunga. Lietuvoje ugdymo programose architektūra yra tarpdalykinė tema, bet mokytojai ir mokiniai praktiniu būdu miestą (ar kitą juos supančią aplinką) architektūros tyrinėjimui išnaudoja retai.

1.1.5. Nyderlandai

Kultūrinė edukacija formaliajame ugdyme

Kultūrinė edukacija Nyderlanduose yra integrali švietimo dalis. Mokytojai yra skatinami taikyti problemų sprendimu grįstus metodus ir visapusiškai išnaudoti partnerystę su kultūros agentūromis ir menininkais.

Pradinėse mokyklose kultūrinis ugdymas yra suteikiamas visiems mokiniams. Tai apima įvairius dalykus: muziką (dainavimą, toną, ritmą, muzikinių partitūrų skaitymą, pavyzdžiui, užrašyto ritmo plojimą, paprastų ritmų rašymą, paprastus mušamuosius muzikos instrumentus, muzikos klausymąsi, muzikos grojimą), vaizduojamąjį meną, piešimą ir šiek tiek mažiau teatro bei šokio. Kultūrinės edukacijos pagrindiniai tikslai apima kalbos, muzikos, piešimo, rankdarbių, žaidimų ir judesio naudojimą ugdant vaikų raišiąsias kompetencijas. Menai taip pat gali padėti siekti ir bendresnių tarpdalykinių tikslų, ugdančių bendruosius vaikų gebėjimus, – požiūrį į darbą, darbo plano laikymąsi, įvairiausių mokymosi strategijų naudojimą, savo įvaizdį, socialinį elgesį, medijų raštingumą.

Vidurinėse mokyklose dėmesys į meną ir kultūrą skiriamas kultūrinio ir meninio ugdymo (angl. *Cultural and Artistic Education*. Toliau – CKV) bei bendrojo meno (angl. *General Art*. Toliau – KUA) dalykuose. Taip pat vyresnėse klasėse mokiniai gali pasinaudoti kultūrinėms veikloms skiriamais kuponais – „krepšeliais“ (angl. *vouchers*).

Be prieš tai minėtų priemonių, egzistuoja ir kiti kultūrinės edukacijos finansavimo būdai:

- Kultūrinio profilio mokyklos: schema, skatinanti kai kurias mokyklas tapti specializuotomis kultūros ir meno mokyklomis;
- Kultūros takeliai: penkių regionų „takelių“ rinkinys, jungiantis profesinį švietimą su kultūros organizacijomis, siekiant plėtoti meno ir kultūros projektus.

Kultūros koordinatoriai mokyklose

Daugelyje mokyklų veikia kultūros koordinatoriai. Koordinatoriumi yra deleguojamas vienas iš mokytojų, kuriam tenka papildoma užduotis – suteikti tinkamą kultūrinį išsilavinimą visai mokyklai. Pradinio ugdymo mokytojams ir meninio ugdymo įstaigų darbuotojams yra sukurti specialūs kursai, skirti plėtoti kultūros diegimą mokyklose. Taip pat papildomos pareigybės, pavyzdžiui kultūros treneriai, dailės mokytojai, padeda sudaryti jungtį tarp mokyklų ir kultūros įstaigų.

„Profesionalūs menininkai klasėje“ (ol. *Be-roepskunstenaars in de klas*)

„Profesionalūs menininkai klasėje“ – kasmetiniai kursai, skirti menininkams, norintiems įgyvendinti meninio ugdymo projektus mokyklose. Pabaigę šiuos mokymus menininkai gali dirbti su pradinio ugdymo projektais, nebėra reikalaujamas pedagoginis diplomas.

Kultūrinė edukacija neformaliajame švietime

Kultūrinis švietimas kokybiškai (ol. *Cultuure-ducatie met Kwaliteit*. Toliau – CmK)⁵⁶

Priemonės tikslas – leisti vaikams gauti kokybišką kultūrinį švietimą, kuris ugdytų svarbiausius XXI amžiaus įgūdžius, formuojant kūrybingus ir kritiškus suaugusiuosius. Šią priemonę administruoja Kultūros dalyvavimo fondas.

CmK stiprina mokyklų ir kultūros įstaigų bendradarbiavimą bei gerina mokytojų žinias ir įgūdžius. Projektai finansuojami nacionalinės ir vietos valdžios institucijų pagal suderintą struktūrą. Paraišką fondui teikia kultūros įstaiga, kurią savivaldybė paskyrė būti atsakinga. Ši įstaiga visada bendradarbiauja su kitomis kultūros įstaigomis, mokyklomis, mokyklų rengimo institucijoms ir meno edukacijų organizacijomis. Paraiška teikiama ketveriems metams. Pirmajai programai, vykusiai 2013–2016 m., buvo skirta 39 mln. eurų, kuriais finansuoti 54 skirtingi projektai.

56 Šaltinio nuoroda: <https://www.cultuureducatiemetkwaliteit.nl/>.

Ši priemonė, visų pirma, skirta pradinėms mokykloms. Mokiniai turėtų dalyvauti muzikos, šokio, piešimo, teatro ir kultūros paveldo veiklose, objektuose ar renginiuose. Svarbus šios priemonės tikslas – suteikti kultūriniam ugdymui tvirtesnę pagrindą pradinės mokyklos programoje. Muzikinį ugdymą pradinėse mokyklose siekiama skatinti taip pat ir kitomis priemonėmis. 2015–2016 m. maždaug 60 proc. visų pradinė mokyklų prisijungė prie CmK, o 36 proc. visų pradinė klasių mokinių dalyvavo bent vienoje CmK organizuojamoje kultūrinėje veikloje. 2017–2020 m. programos tikslas – didinti pradinė mokyklų įsitraukimą, vienerių metų laikotarpiui buvo numatytas maždaug 10 mln. eurų finansavimas.

Dalis šio fondo taip pat buvo nukreipta profesinio ugdymo mokiniams, skatinant bendradarbiavimą tarp profesinių mokyklų ir kultūros institucijų.

2017–2020 m. dėmesys skiriamas keturioms sritims:

- gerinti kultūrinio švietimo kokybę;
- didinti mokyklų savarankiškumą kuriant kultūrinės švietimo programas;
- kultūrinis ugdymas turi tapti neatskiriama mokyklos programos dalimi;
- glaudesnis mokyklų ir tiesioginės kultūrinės aplinkos bendradarbiavimas.

2020 m. birželio mėnesį buvo pranešta, jog ši programa bus tęsiama ir 2021–2024 m. laikotarpiu.

Iniciatyvą įgyvendina Švietimo, kultūros ir mokslo ministerija. Iniciatyva įgyvendinama įtraukiant kūrėjus.

Kultūros kortelė (ol. *Cultuurkaart*) ir MBO kortelė⁵⁷

Pagrindinis šių priemonių tikslas yra padidinti Nyderlandų vidurinių ir profesinių mokyklų mokinių lankymosi kultūros įstaigose ar įsitraukimo į jų veiklas skaičių. Kultūros kortelės išdalijamos vidurinių mokyklų mokiniams, joms skiriamas biudžetas, finansuojamas Švietimo, kultūros ir mokslo ministerijos bei atskirų mokyklų). Ši kortelėms skirtą biudžetą mokiniai išleidžia kultūriniam švietimui.

Be to, 2016 m. Švietimo, kultūros ir mokslo ministras pristatė profesinių mokyklų mokiniams skirtą MBO kortelę.

Šias kultūros korteles kiekvienas vidurinės ar profesinės mokyklos mokinys gali naudoti lankydamasis kultūros įstaigose ar užsiėmimuose. Kultūros kortelės finansavimo modelis paremtas visų suinteresuotų pusių parama: nedidele dalimi prisideda valstybė, mokykla ir mokiniai. Tokiu būdu tikimasi, kad iš tiesų bus ugdoma kultūrinė edukacija.

Švietimo, kultūros ir mokslo ministerija už kiekvieną vidurinėje mokykloje išduodamą kortelę skiria 5 eurus (maždaug 3,5 mln. eurų), dar 5 eurus prideda Nyderlandų vyriausybė. 89 proc. vidurinių mokyklų prie šios sumos prideda 10 eurų.

Kiekviena mokykla pati nusprendžia, kaip ji dalyvauja programoje, mat gali rinktis pilną, minimalų arba individualizuotą kortelės variantą. Šios kortelės suteikia nuolaidas įvairiose meno įstaigose tiek mokiniams, tiek mokyklos mokytojams, taip pat interneto platformą, gausią pagalbines medžiagas, ir mažiausiai 5 eurus kiekvienam mokiniui, skirtus meno ir kultūros veikloms.

Kultūros kortele naudojasi dauguma vidurinių mokyklų (65 proc.), daugiau nei 700 tūkst. mokinių, o tai sudaro 73 proc. visų vidurinių moky-

57 Šaltinio nuoroda: <https://www.cjp.nl/scholen/cjp-cultuurkaart/>.

klų mokinių. MBO kortelę gavo beveik 90 proc. profesinių mokyklų mokinių.

Iniciatyvą įgyvendina Švietimo, kultūros ir mokslo ministerija. Iniciatyva įgyvendinama įtraukiant kūrėjus.

Jaunimo kultūros ir sporto fondas⁵⁸

Siekama, kad kiekvienas vaikas Nyderlanduose turėtų galimybę lankyti meno ir kultūros pamokas, neatsižvelgiant į jo socialinę ar ekonominę padėtį. Fondas suteikia galimybę vaikams nuo 4 iki 18 m. dalyvauti kultūriname gyvenime. Prioritetas – paties vaiko pomėgių tyrinėjimas.

Nepriklausomas tarpininkas ar specialistas už kultūros pamokas ir būrelius per metus gali prašyti ne daugiau kaip 450 eurų vienam vaikui. Finansuojami gali būti įvairaus šokio, muzikos ir teatro būreliai, įskaitant autorinius humoro pasirodymus (angl. stand-up), repą, DJ, VJ ir kt. veiklas. Finansavimas skiriamas tiesiogiai veiklą vykdančiam asmeniui (būrelio vadovui ir kt.), o tokią paramą gali gauti vaikai iš skurstančių šeimų. Fondo paramą gaunančių vaikų skaičius nuo 147 vaikų 2009 m. išaugo iki daugiau nei 80 tūkst. vaikų 2019 m.

Iniciatyvą įgyvendinta Labdaros fondas „Jaunimo kultūros ir sporto fondas“.

„Grindys tavo“ (angl. *Floor is Yours*)⁵⁹

Kasmet skirtinguose miestuose organizuojamas dešimties breiko pamokų ciklas vaikams nuo 6 iki 18 m.. Ši iniciatyva jiems leidžia ne tik išmokti breiko pagrindų, bet taip pat sukurti erdvę plėtoti socialinius santykius, susirasti draugų. Pamokose dalyvaujantys vaikai taip pat dalyvauja ir breiko mūšiuose, kuriuose turi galimybę pamatyti profesionalius breiko šokėjus bei iš arčiau susipažinti su Nyderlandų breiko scena.

58 Šaltinio nuoroda: <https://jeugdfondssportencultuur.nl/>.

59 Šaltinio nuoroda: <http://www.breakingleague.nl/the-floor-is-yours/>.

Iniciatyvą įgyvendina Nyderlandų breiko lyga. Iniciatyva įgyvendinama įtraukiant kūrėjus.

Kaip ir Prancūzijos, Nyderlandų mokyklose veikia kultūros koordinatoriai, kurie yra atsakingi už kultūrinį mokyklos gyvenimą ir ugdymą. Taip pat Nyderlanduose yra skatinamas mokyklų ir kultūros įstaigų bendrų projektų įgyvendinimas. Veikia panaši iniciatyva į Kultūros pasą – Kultūros kortelė. Visgi, skirtumas tas, kad šią iniciatyvą finansuoja trys pusės – valstybė, mokykla ir patys mokiniai.

Atskiro paminėjimo verti Nyderlanduose vykstantys mokymai menininkams, norintiems įgyvendinti edukacijos projektus mokyklose (jie atstoja kursus, būtinus norint tapti pedagogu).

Nyderlandų patirtys Lietuvai

1. Mokyklų ir kultūros įstaigų bendradarbiavimo projektų finansavimas. Identiškas Nyderlandų programos „Kultūrinis švietimas kokybiškai“ įgyvendinimas. Tai valstybės ir savivaldybės lėšomis finansuojama programa, skirta kurti mokyklų ir kultūros įstaigų bendradarbiavimo tinklus. Prie valstybinio finansavimo prisideda ir savivaldybės, skirdamos dalį lėšų tai kultūrinei įstaigai, kuriai buvo priskirtas šios programos koordinavimas.

2. Mažiau paplitusių kultūrinės edukacijos iniciatyvų tikslinis rėmimas (breiko šokiai). Tikslinis finansavimas, kuris būtų skirtas remti mažiau paplitusias ir naujas, jaunimui aktualias meno ir kultūros rūšis bei dalyvavimą jose.

3. Mokymai menininkams, norintiems įgyvendinti meninio ugdymo projektus mokyklose. „Profesionalūs menininkai klasėje“ (ol. Beroepskunstenaars in de klas) – kasmetiniai kursai, skirti menininkams, norintiems įgyvendinti meninio ugdymo projektus mokyklose. Pabaigę šiuos mokymus menininkai gali dirbti su ugdymo projektais, nebėra reikalaujamas pedagoginis diplomatas. Tai galėtų atstoti (ar papildyti, patobulinti) Lietuvoje egzistuojančius Pedagoginių ir psichologinių žinių kursų (PPŽK)⁶⁰.

60 Kursų tikslas – suteikti asmenims pedagogikos, psichologijos, didaktikos žinių pagrindus, būtinus veiksmingai ugdyti mokinius pagal profesinio mokymo ir neformaliojo (išskyrus ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo) švietimo programas. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2017 m. birželio 28 d. Nr. V-534 „Pedagoginių ir psichologinių žinių kurso vykdymo tvarkos aprašas“. Šaltinio nuoroda: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/8a4e5ae05d0511e7a53b83ca0142260e?jfwid=-9dzqnu77q>.

1.2. Užsienio šalių kultūrinės edukacijos priemonių, skirtų mokyklą baigusiam jaunimui, analizė

Šiame poskyryje yra apžvelgiamos užsienio šalių kultūrinės edukacijos ir kūrybiškumo ugdymo veiklų praktikos, skirtos jaunimui, baigusiam bendrojo ugdymo mokyklą. Analizei buvo parinktos 5 šalys: Airija, Prancūzija, Norvegija, Latvija ir Nyderlandai. Visų šalių analizės buvo atliekamos remiantis viešai prieinama aprašoma bei statistine informacija, pateikiama oficialiuose šalių institucijų tinklapiuose, taip pat įvairių tyrimų bei ataskaitų medžiaga.

1.2.1. Airija

Vietinės kūrybinės jaunimo partnerystės (LCYP)⁶¹

Kaip jau minėta 1.1.1 skirsnyje, šios 3 pilotinės vietinės kūrybinės jaunimo partnerystės yra skirtos mokyklinio amžiaus asmenims, bet veiktos tinkamos ir jaunimui iki maždaug 24 m.

Šios partnerystės yra tinklai. Jie suteikia galimybę keistis informacija, užmegzti naujas partnerystes ir bendradarbiauti su vietos kūrybinių jaunimo paslaugų teikėjais, efektyviau panaudojant esamus išteklius ir įgyvendinant jų veiklos sričių iniciatyvas. Siekiama, kad kūrėjai veiktų kaip pokyčių agentai savo vietos bendruomenėse, kurdami naujus darbo būdus, remdami vaikų ir jaunimo kūrybinį ir kultūrinį ugdymą. Iniciatyva įgyvendinama įtraukiant kūrėjus.

1.2.2. Prancūzija

„Kultūros pasas“ (angl. *Pass Culture*) jaunimui

61 Šaltinio nuoroda: <https://www.creativeireland.gov.ie/en/creative-youth/creative-youth-partnerships/>.

Dalis minimų praktikų nėra skirtos išimtinai mokyklą baigusiam jaunimui, todėl jos plačiau apžvelgiamos pirminėje ataskaitos dalyje. Iniciatyvos, kurios išimtinai skirtos mokyklą baigusiam jaunimui, yra aprašomos kiekvienos šalies skirsnio pradžioje.

Kadangi mokyklą baigusiam jaunimui pritaikytų priemonių yra mažiau, Lietuvai potencialiai naudingos patirtys yra pateikiamos ne po kiekvienos šalies skirsnio, o viso poskyrio pabaigoje.

2018 m. Vyriausybė pradėjo „Kultūros paso“ programą jaunimui. Šis projektas siekia palengvinti kultūros pažinimą, skatinti kultūrų įvairovę, savarankišką jaunimo kultūrinį mąstymą.

Siekdama įgyvendinti projektą, Kultūros ministerija sukūrė skaitmeninę platformą mobiliosios programėlės forma: joje pateikiamas nacionalinis kultūros galimybių kalendorius ir siūlomos konkrečios, lengvai pasiekiamos galimybės 18 m. jaunuoliams.

Kiekvienas asmuo, turintis 18 m., gaus 500 eurų kultūrinės veiklos prekėms ar paslaugoms įsigyti. Pilotinis bandymas buvo vykdomas kai kuriuose Prancūzijos regionuose 2018 ir 2019 m.

Eksperimentui pasibaigus apie 93 tūkst. jaunų žmonių (iš 135 tūkst., kurie buvo įtraukti į eksperimentą) aktyvavo savo pasą. Tačiau skirtumai tarp skirtingų regionų išliko dideli – kai kuriuose regionuose (Bretanėje) galimybėmis pasinaudojo beveik visi jaunuoliai, tuo tarpu kituose (Vaucluse mieste) užsiregistravo vos 35 proc. jaunų žmonių. 91 proc. eksperimento dalyvių buvo studentai arba vidurinių mokyklų mokiniai.

Šiuo metu eksperimento rezultatai yra apibendrinami, vėliau bus sprendžiama, ar programą pritaikyti visiems, ar visai jos atsisakyti. Inicijatyvą įgyvendina Kultūros ministerija. Inicijatyva įgyvendinama įtraukiant kūrėjus.

Jaunimo ir kultūros centrai (pranc. *Maisons de jeunes et de la culture*. Toliau – MJC)

Jaunimo ir kultūros centrai suteikia galimybę visiems jaunuoliams užsiimti kultūrine, menine ir rekreacine veikla, ugdyti savo meninį jautrumą ir išraišką bei įtvirtinti savo, kaip piliečių, tapatumą. Centrai organizuoja interaktyvias parodas, susitikimus su menininkais ir kt.

MJC yra neformaliojo švietimo asociacijos, susibūrusios į konfederaciją. Juos galima rasti visoje Prancūzijoje, veikia daugiau nei 700 skyrių. Jie remiasi savo narių įnašais, taip pat valstybinėmis (savivaldybių ir ministerijų) subsidijomis. MJC akredituoja Jaunimo ministerija, nes jų darbas atitinka visuomenės interesus. Šie centrai taip pat gauna vietos valdžios finansavimą pagal daugiamečius tikslus.

104

Paryžiaus miesto taryba įkūrė meninę viešąją įstaigą „104“, kuri yra rezidencijų, gamybos ir sklaidos centras plačiajai visuomenei ir menininkams iš viso pasaulio. „104“ taip pat rengia parodas, koncertus ir scenos meno šou (šokius, teatrą, cirką ir kt.). Jauniems žmonėms, norintiems kurti meną be jokių apribojimų, ši nereguluojama atvira vieta gali būti laisvai prieinama be išankstinio užsakymo. „104“ yra finansuojamas viešaisiais finansais, į kuriuos įeina Paryžiaus miesto skiriamos dotacijos, taip pat pačios įstaigos pajamos ir indėlių fondas, pagrįstas įstaigos partnerių rėmėjų įnašais.

Inicijatyva įgyvendina Paryžiaus savivaldybė. Inicijatyva įgyvendinama įtraukiant kūrėjus.

Mikrofolijos (pranc. *Micro-Folie*)

Visa informacija pateikta 1.1.2 skirsnyje.

Įstaigų atvėrimas

Visa informacija pateikta 1.1.2 skirsnyje.

1.2.3. Norvegija

Norvegijos jaunimo meno festivaliai (norv. *Ung Kultur Møtes*. Toliau – UKM)⁶²

Tai kultūrinė iniciatyva, kurioje dalyvauja jaunimas nuo 13 iki 20 m. UKM kasmet organizuoja 400 vietinių ir 19 regioninių festivalių visoje Norvegijoje, kuriuose pasirodyti ir pademonstruoti savo meninius gebėjimus gali jaunieji menininkai. Festivalių metu dalyviai taip pat lankosi dirbtuvėse, kuriose gali plėsti savo interesų lauką ir įkvėpti kitų menininkų darbus. UKM yra atvira visiems meno žanrams ir kultūros raiškos metodams, pavyzdžiui, muzikai, šokiams, teatrui, cirkui, vaizdiniam ir skaitmeniniam menui, fotografijai, scenos technikai ir žurnalistikai. UKM valdymo sistemą sudaro tinklas, į kurį įeina savivaldybės, apskričių tarybos ir „UKM Norway“, nepriklausoma įstaiga, finansuojama Kultūros ministerijos.

Pirmasis festivalis įvyko 1985 m., o po kelerių metų prie jo prisijungė beveik visi regionai ir tapo aktyvia renginio dalimi. Daugiau nei 30 m. Norvegijos savivaldybės ir regionai bendradarbiavo, kad suteiktų jauniems žmonėms galimybę realizuoti save mene, muzikoje, žiniasklaidoje ir filmų kūrime. 2018 m. festivaliuose dalyvavo daugiau nei 22 tūkst. jaunų žmonių. Jie vis aktyviau prisideda prie UKM planavimo ir sprendimų priėmimo. Festivaliuose noriai dalyvauja ir norvegų menininkai. UKM išaugino daug Norvegijos kūrybinėje industrijoje žinomų žmonių. Inicijatyvą įgyvendina „UKM Norway“, bendradarbiaudama su apskritimis ir savivaldybėmis. Inicijatyva įgyvendinama įtraukiant kūrėjus.

62 Šaltinio nuoroda: https://www.ung.no/fritid/kultur/3415_Hva_er_Ung_Kultur_M%C3%B8tes_%28UKM%29.html.

1.2.4. Latvija

Nemokami kultūros įstaigų renginiai

Visa informacija pateikta 1.1.4 skirsnyje.

1.2.5. Nyderlandai

Kultūrinis jaunimo pasas (ol. *Culturele Jeugd Pas. Toliau – CJP*)⁶³

CJP yra skirtas 18–30 m. asmenims. Jis skatina juos dalyvauti kultūrinėje veikloje, siūlydamas nuolaidas (kino) festivaliams, koncertams, teatrams ir muziejams. Nuolaidos siūlomos daugiau nei 1 000 vietų visoje šalyje, nuo muziejų, pavyzdžiui, Amsterdamo Stedelijko ir Van Gogo muziejų, iki geriausių teatrų, kino teatrų, festivalių ir miuziklų. Kortelės turėtojams taip pat organizuojami išskirtiniai renginiai, išankstinės

63 Daugiau informacijos: <https://www.cjp.nl/>.

peržiūros, ekskursijos už scenos ir kt. Ši kortelė kainuoja 17,50 Eur per metus; ji yra visos Europos iniciatyvos, skirtos padėti jauniems žmonėms mėgautis kultūra, dalis, todėl veikia ir kai kuriose kitose Europos vietose.

Apibendrinant, visose analizuotose šalyse kultūrinės edukacijos priemonių, kurios būtų skirtos jaunimui jau baigusiam mokyklą, yra mažai. Dažniausiai tai – bendresnės priemonės, tinkamos tiek mokiniams, tiek vyresniam jaunimui, pavyzdžiui nemokamas kultūros įstaigų lankymas ar vietinės kūrybinės jaunimo partnerystės.

Jaunimui, baigusiam mokyklą, dažniausiai yra taikomos kokio nors formato kultūros kortelės, leidžiančios nemokamai arba daug pigiau apsilankyti kultūrinuose renginiuose arba atskiruose, jauniems kūrėjams skirtuose festivaliuose.

Patirtys Lietuvai

1. Kultūros paso pritaikymas mokyklą baigusiam jaunimui. Prancūzijoje kiekvienas 18 m. sulaukęs asmuo gauna 500 eurų kultūrinės veiklos prekėms ar paslaugoms įsigyti;

2. Jaunimo meno festivaliai. Norvegijoje kasmet organizuojama 400 vietinių ir 19 regioninių jaunimo meno festivalių. Juose pasirodyti ir pademonstruoti savo meninius gebėjimus gali jaunieji menininkai. Festivalių metu dalyviai taip pat lankosi dirbtuvėse, kuriose gali plėsti savo interesų lauką ir įkvėpti kitų menininkų darbus. Šiuose festivaliuose noriai dalyvauja ir profesionalūs Norvegijos menininkai.

1.3. Lietuvoje esančių kultūrinės edukacijos priemonių analizė

Šiame poskyryje yra nagrinėjamos Lietuvoje egzistuojančios kultūrinės edukacijos priemonės. Analizė buvo atliekama remiantis viešai prieinama aprašomąja bei statistine informacija, pateikiama oficialiuose tinklapiuose, taip pat įvairių tyrimų ir ataskaitų medžiaga bei atsakingų institucijų (švietimo ir kultūros sričių) pateikta informacija.

1.3.1. Kultūrinės edukacijos priemonės mokiniams ir mokyklą baigusiam jaunimui, vykdomos bendradarbiaujant su kultūros ir meno įstaigomis bei organizacijomis, pasitelkiant kūrėjus

Kultūros pasas

Kultūros pasas – tai priemonė, skirta visiems Lietuvos mokiniams, besimokantiems pagal bendrojo ugdymo programas, siekiant paskatinti juos ugdyti kultūros pažinimo įpročius ir didinti kultūrinę patirtį. Kultūros pasas įgyvendinamas dviem etapais:

1. 2018 m. rugsėjo–gruodžio mėn. kultūros pasas skirtas pradinį klasių mokiniams, kiekvienam pradinukui skiriami 5 eurai;
2. nuo 2019 m. kultūros pasas skirtas visiems Lietuvos mokiniams, kiekvienam mokiniui skiriama 15 eurų kalendoriniams metams.

Kultūros paso paslaugų rinkinys mokykloms, mokytojams ir mokiniams, sudarytas iš nustatytus kriterijus atitinkančių kultūros ir meno paslaugų, skirtų kultūros paso tikslams įgyvendinti, skelbiamas švietimo portale kulturospasas.lt arba kulturospasas.emokykla.lt.

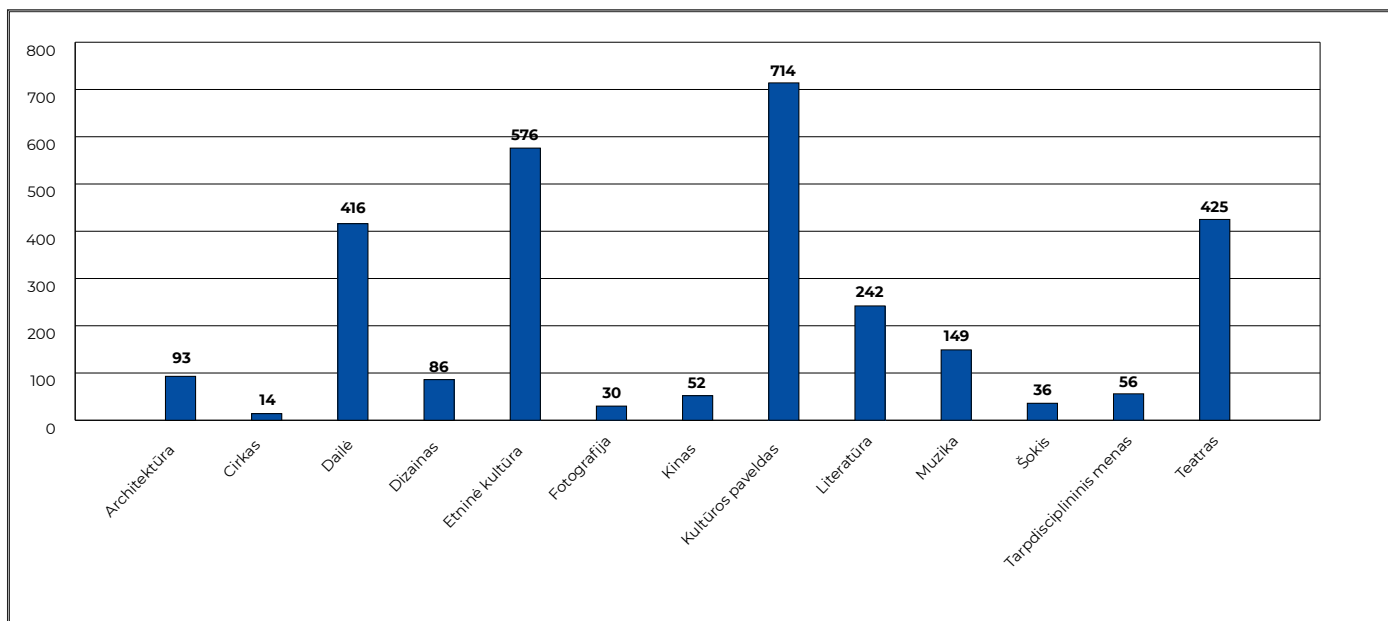
Kultūros ir meno įstaigos du kartus per metus,

Pirmajame skirsnyje aprašomos kultūrinės edukacijos priemonės, kurios yra vykdomos bendradarbiaujant su kūrėjais, o antrajame – aptariamoms kitoms svarbioms Lietuvoje egzistuojančioms priemonėms, susijusios su kultūrine edukacija.

birželio ir spalio mėn., teikia atrankai paraiškas, kurias vertina Kultūros paso ekspertų komisija. Kultūros paso ekspertai vertindami paraiškas vadovaujasi šiais kriterijais:

1. paslauga yra aukštos meninės ir kultūrinės vertės ir (ar) yra pasitelkiama aukštos kokybės komunikavimo forma apie šiuolaikišką kultūros raišką ar kultūros paveldą;
2. paslaugos turinys yra aktualus mokiniams, taikomi kūrybingi ir inovatyvūs / interaktyvūs metodai;
3. paslauga padeda plėsti mokinių kultūrinį akiratį, kultūros patirčių įvairovę bei ugdo kūrybingumą ir kritinį mąstymą;
4. paslauga stiprina kultūrinį identitetą ir sąmoningumą;
5. paslauga mokiniams bus teikiama metus ar ilgiau;
6. paslauga pritaikyta tikslinei mokinių amžiaus grupei;
7. paslaugos teikėjai atsižvelgia ir siekia užtikrinti specialiuosius ugdymosi poreikius turinčių mokinių dalyvavimą.

Šiuo metu kultūros veiklos vykdomos grupėmis, į kurias registruojasi visa klasė ar net mokykla, tačiau ateityje planuojama vyresniems mokiniams šia priemonę leisti naudotis individualiai. 2019 m. kultūros pasu pasinaudojo 96 proc. Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų, t. y. 1 012 mokyklų (2019 m. Lietuvoje veikė 1 056 bendrojo ugdymo mokyklos, remiantis ŠVIS

Grafikas Nr. 1. Kultūros pasų programų skaičius pagal sritis, 2019 m.

duomenimis). 2019 m. visoje šalyje įvyko 20 780 į Kultūros pasą įtrauktų paslaugų.

Apžvelgiant galimų kultūros pasų programų skaičius pagal meno sritis (Grafikas Nr. 1), mokiniai turi didžiausias galimybes rinktis iš kultūros paveldo⁶⁴ ir etninės kultūros veiklų, o mažiausias galimybes rinktis cirko, fotografijos, kino bei šokių veiklas⁶⁵.

Tai, kad dalyje sričių yra sąlyginai maža pasiūla, galima paaiškinti tuo, kad Lietuvoje tų sričių kultūros ir meno tiekėjų bei veiklų, pavyzdžiui, cirko, yra gerokai mažiau. Tad natūralu, kad ir edukacinių veiklų šioje srityje nėra daug. Kitą vertus, šiemet atliktas menininkų būklės tyrimas rodo, kad daugiausiai menininkų yra dailės ir architektūros srityse, tad galima daryti prielaidą, kad pavyzdžiui architektūros srityje edukacinių veiklų galėtų būti daugiau.

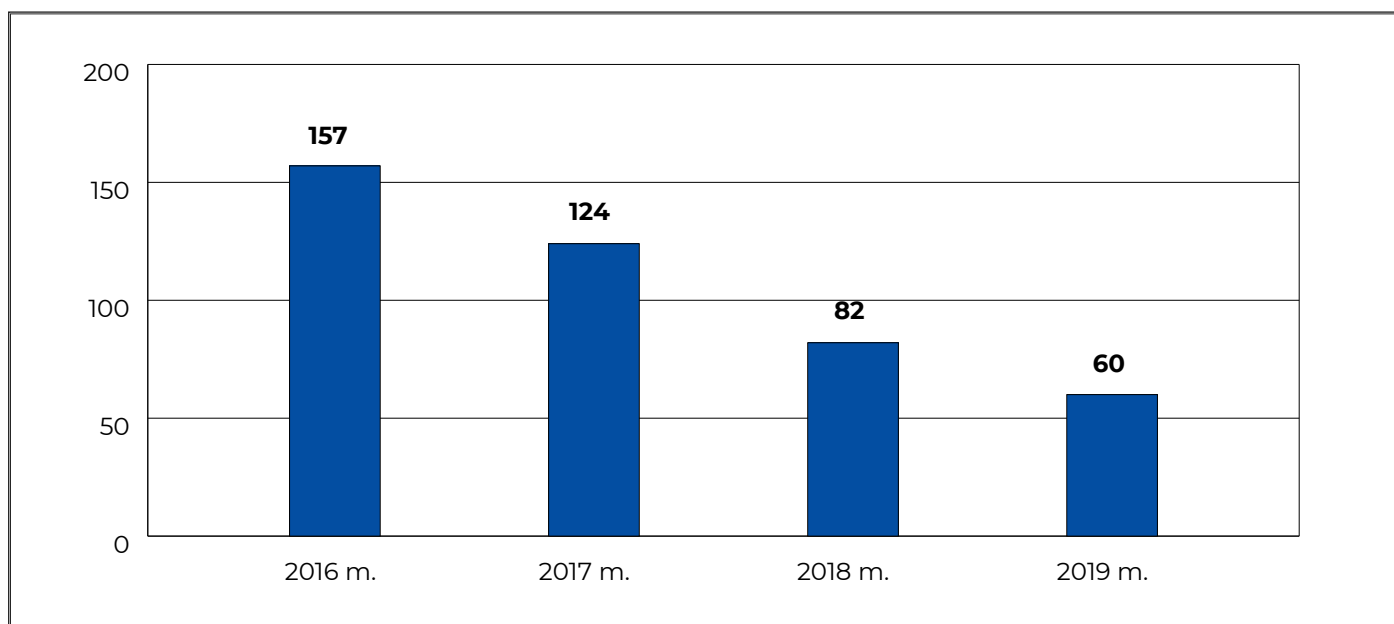
.....

64 Atkreiptinas dėmesys, kad didelės investicijos ankstesnėse struktūrinių investicijų perioduose buvo skirtos kultūros paveldui ir taip pat jo skaitmeninimui, pavyzdžiui. www.epaveldas.lt, bet šių priemonių naudojimas ugdymo tikslais išlieka menkas. Vieną vertus, taip yra dėl menko šių priemonių patogumo, antrą vertus, daugelis mokytojų nežino apie šias sukurtas priemones, trečia, jos nėra pritaikytos ugdymo procesui, tad didelė dalis mokytojų nėra linkę arba jiems trūksta kompetencijų rasti, kaip patiems pritaikyti šį turinį ugdymo procese.

65 Pastebėtina, kad paslaugų teikėjai prie savo paslaugų dažniausiai žymi „kita“ kaip antrą pasirinkimą, t. y. prie tų paslaugų taip pat nurodomi ir kitos veiklų sritis, pavyzdžiui. „etninė kultūra“. Į „kita“ buvo įtrauktos ir tokios sritys, kurios nebuvo naudojamos techninėje specifikacijoje, pavyzdžiui. „daugiakultūriškumas“. Atitinkamai, kultūros pasų pasirinkimo sritys buvo sugrupuotos, kad atitiktų techninėje specifikacijoje nurodytas sritis.

Kitą vertus, reikėtų atkreipti dėmesį, kad reikalingi kaštai edukacinės veiklos parengimui skirtingose srityse nėra vienodi. Pavyzdžiui, praktinėms kino dirbtuvėms reikia tinkamos technikos, profesionalų komandos ir kt., tad tokios edukacijos parengimas ir įgyvendinimas, tikėtina, kainuos brangiau nei kokio nors kultūros paveldo objekto aplankymas ir edukacinės veiklos, susijusios su juo, įgyvendinimas.

Visgi, Lietuvoje architektūros, dizaino, fotografijos ar kino srityse, tikrai galėtų būti didesnė veiklų įvairovė. Potencialiai, šiose srityse teikėjus atbaido sąlyginai dideli įėjimo kaštai – edukacijos parengimui reikalingos investicijos. Verta svarstyti galimybę srityse, ypač tose, kurios yra įdomios moksleiviams, skirti papildomą paramą tiekėjams, kad šie sukurtų naujų paslaugų ir tokiu būdu plėstų pasiūlą bei pasirinkimo galimybes.

Grafikas Nr. 2. „Ugdymas kultūra“ programos lėšomis finansuoti projektai 2016–2019 m.

Didelė dalis kultūros paslaugų yra teikiamos atvykstant į gavėjo vietą (mokyklą), todėl prieinamumą galima vertinti kaip itin teigiamą. Nuo 2021 m. Kultūros paslaugos yra teikiamos ir nuotoliniu būdu.

Lietuvos kultūros tarybos finansuotos iniciatyvos

2013 m. buvo įsteigta Lietuvos kultūros taryba, administruojanti Kultūros rėmimo fondą. Šio fondo lėšos naudojamos kultūros ir meno projektams, programoms ir kitoms priemonėms, atrinktoms viešojo konkurso būdu. 2018 m. šio fondo lėšos sudarė 17 mln. eurų, 2019 m. – 19,7 mln. eurų, 2020 m. – 20,7 mln. eurų. Papildomai, 2020 m. LKT administravo 16,6 mln. eurų fondą pandemijos padariniams mažinti.

Analizei buvo atrenkami dviejų tipų projektai: tie, kurie buvo finansuoti „Ugdymas kultūra“ programos lėšomis, ir tie, kurių veiklose buvo numatytos edukacinės veiklos. Analizuotas laikotarpis – 2016–2019 m. 2020 m. laikotarpis nėra analizuojamas dėl kelių priežasčių: i) globalinė pandemija ir karantinas daro didžiulę įtaką švietimui, o taip pat ir potencialiam tokių veiklų

66 Šie projektai buvo atrinkti iš LKT pateiktos statistikos, pasirinkus tuos projektus, kuriuose buvo deklaruotas bent vienas asmuo dalyvavęs edukacinėse veiklose (ataskaitos kriterijus), tad „edukacinė veikla“ galėjo būti ir kūrybinės dirbtuvės, ir edukacinis festivalis ir t.t.

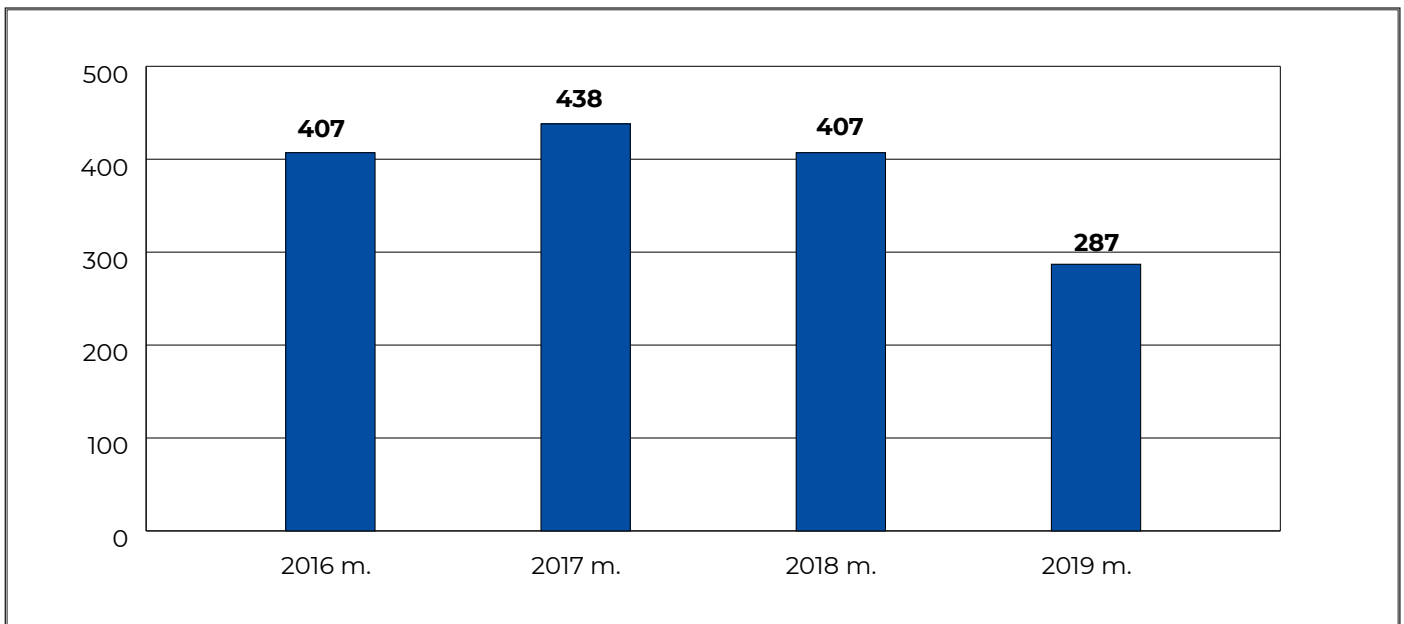
įgyvendinimui; ii) vietoj dviejų kvietimų vyko tik vienas, buvo gauta ir atrinkta ne daug paraiškų (atrinkti 34 projektai), tad 2020 m. duomenų naudojimas reikšmingai iškraipytų duomenų patikimumą; iii) nėra įmanoma vertinti 2020 m. įgyvendintų projektų poveikio.

2016–2019 m. buvo finansuoti 423 „Ugdymas kultūra“ projektai (Grafikas Nr. 2). Nuo 2016 m. stebimas tolygus finansuotų projektų skaičiaus mažėjimas. Kitą vertus, vidutinė lėšų suma, skiriama vienam projektui išaugo daugiau nei 1000 eurų lyginant su 2016 m. (detali statistika pateikiama 2.2 poskyryje). 2019 m. finansuotų projektų skaičius taip pat sumažėjo dėl to, kad atsirado Tolygios kultūrinės raidos programa.

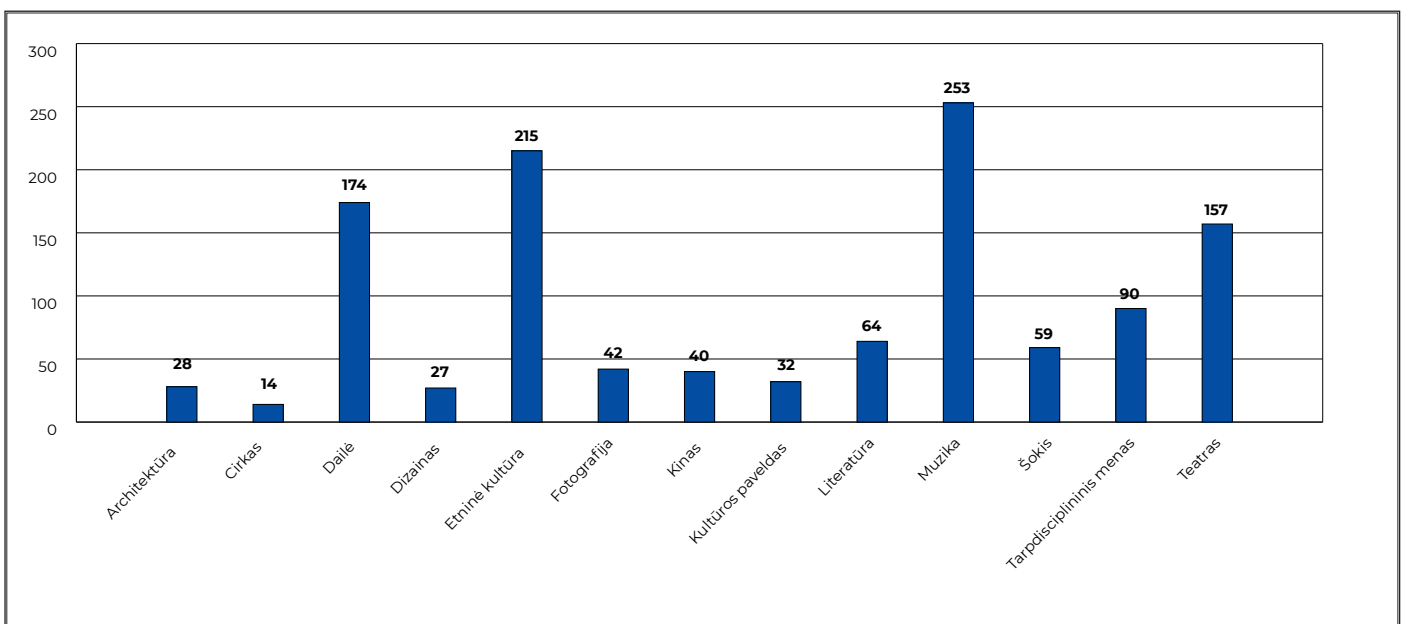
Tuo pačiu laikotarpiu kitomis Lietuvos kultūros tarybos programomis buvo finansuoti net 1 539 projektai, kuriuose buvo numatytos įvairių formų edukacinės veiklos (Grafikas Nr. 3)⁶⁶. Šių projektų skaičius kiekvienais metais 3–4 kartus didesnis nei projektų, kurie buvo finansuoti iš „Ugdymas kultūra“ programos. Bet juose edukacinės veiklos gali sudaryti tik labai mažą visų veiklų dalį, todėl tiesiogiai lyginti šių skirtingų tipų projektų negalima.

Kaip matoma pateiktuose grafikuose 2016-2018 m. finansuotų projektų skaičius, kuriuose buvo numatytos ir edukacinės veiklos buvo apie 400 projektų kasmet. 2019 m. tokių projektų skaičius reikšmingai sumažėjo – daugiau nei 100. Tai gali būti aiškinama tuo, kad 2019 m. Lietuvos kultūros tarybos finansavimo programose buvo reikšmingų pokyčių (atsirado Tolygios kultūrinės raidos programa, strateginis finansavimas organizacijoms ir pan.).

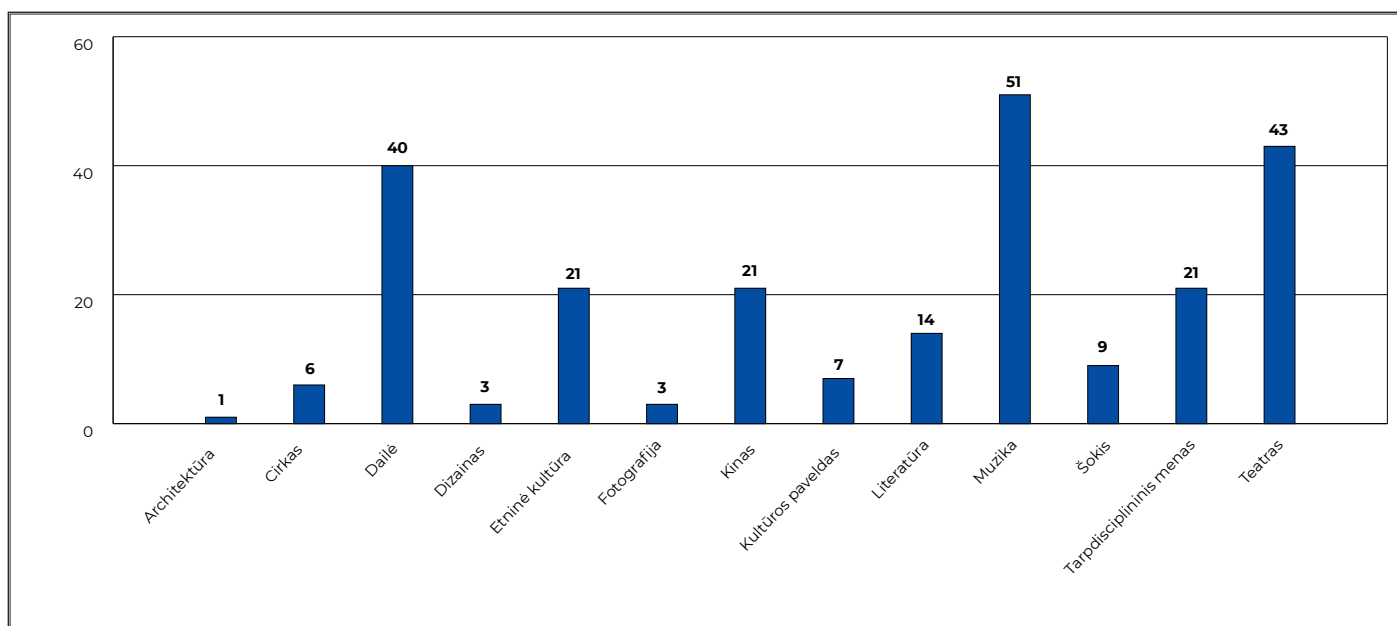
Kitas grafikas (Grafikas Nr. 4) vaizduoja šių paremtų projektų pasiskirstymą pagal meno sritis. Į grafiką nebuvo įtraukti, neatitinkantys kultūros ir meno sričių klasifikacijos projektai, t. y. prie srities buvo pateikta „nenurodyta“ arba „tarpsritiniai menai“ bei veiklos, kurias parengė archyvai (4), bibliotekos (jų buvo 168), mėgėjų menas (49) ar muziejai (112), nspecifikuodami, kuriai menų sričiai jos priskiriamos.

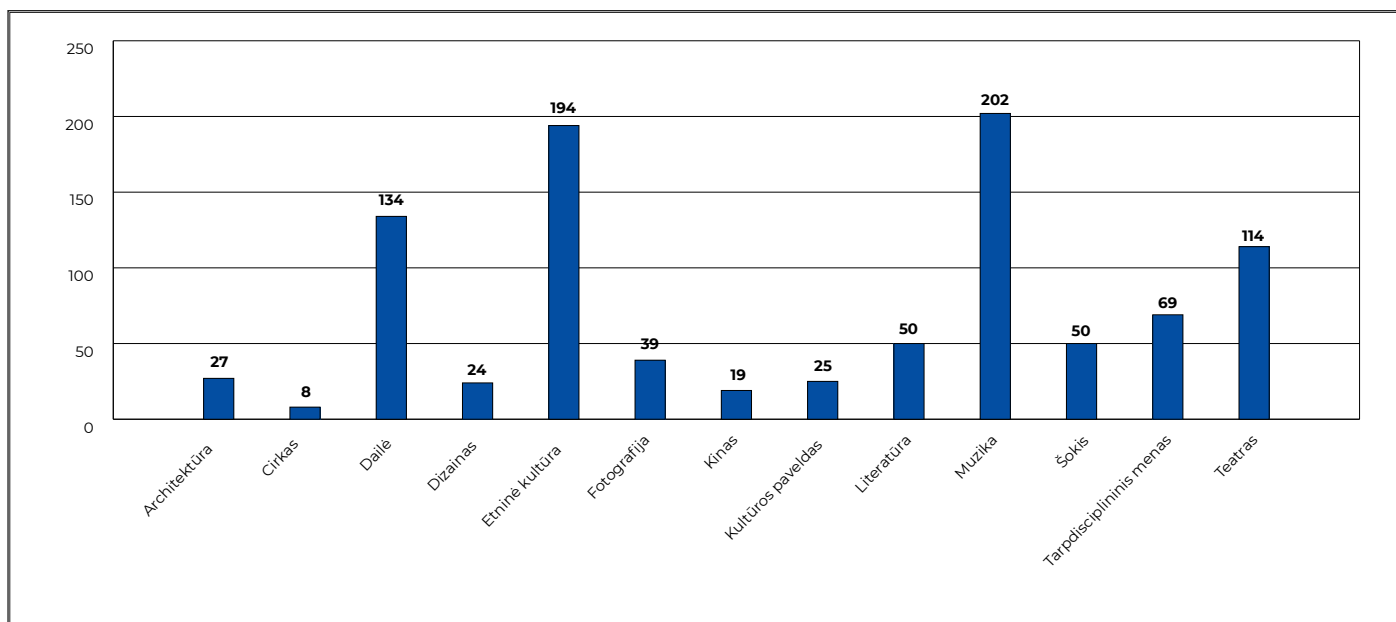
Grafikas Nr. 3. Įvairiomis Lietuvos kultūros tarybos programomis 2016-2019 m. finansuoti projektai, kuriuose buvo numatytos edukacinės veiklos (neįtraukiant „Ugdymas kultūra“)

Grafikas Nr. 4. Lietuvos kultūros tarybos remtų projektų (programos „Ugdymas kultūra“ bei kitų programų projektai, kuriuose buvo vykdomos edukacinės veiklos) pasiskirstymas pagal kultūros ir meno sritis 2016–2019 m.

Grafikas Nr. 5. Programos „Ugdymas kultūra“ projektų pasiskirstymas pagal kultūros ir meno sritis 2016–2019 m.

Grafikas Nr. 6. Įvairių Lietuvos kultūros tarybos programų 2016–2019 m. finansuotų projektų, kuriuose buvo numatytos edukacinės veiklos (neįtraukiant „Ugdymas kultūra“) pasiskirstymas pagal kultūros ir meno sritis 2016–2019 m.

Žvelgiant į finansuotų projektų pasiskirstymą, galima matyti, kad daugiausiai finansuojamos muzikos, etninės kultūros, dailės ir teatro sritys, mažiausiai finansuojami cirkas, dizainas bei architektūra. Šis pasiskirstymas tiesiogiai koreliuoja su tuo, kiek kiekvienoje iš sričių yra gaunama paraiškų.

Aukščiau pateiktame grafike iliustruojamas projektų pasiskirstymas pagal kultūros ir meno

sritis „Ugdymas kultūra“ programoje (Grafikas Nr. 5). Daugiausia projektų finansuota iš muzikos, teatro ir dailės sričių. Taip pat etninės kultūros, kino ir tarpdisciplininio meno srityse (po 21). Lyginant su bendromis finansuotų projektų tendencijomis galima įžvelgti skirtumų: mažesnis etninės kultūros bei fotografijos srityse finansuotų projektų skaičius, didesnis kino ir cirko srityse finansuotų projektų skaičius.

Lyginant „Ugdymas kultūra“ ir kitų programų finansuotų projektų pasiskirstymo pagal kultūros ir meno sritis tendencijas didžiausias skirtumas identifikuojamas architektūros, cirko, fotografijos bei kino srityse.

Architektūros ir fotografijos sričių projektai beveik išimtinai (architektūros – 1 finansuojamas iš „Ugdymas kultūra“ programos ir 27 iš kitų, fotografijos – atitinkamai 3 ir 39) yra įvairių LKT programų finansuojami projektai, kuriuose numatytos ir edukacinės veiklos. Tuo tarpu cirko bei kino sričių finansuotų projektų skaičius pasiskirsto beveik po lygiai (cirko – atitinkamai 6 ir 8 projektai, kino – atitinkamai 21 ir 19).

Toks pasiskirstymas gali būti paaiškinamas tuo, kad cirko ir kino srityse yra daugiau paslaugų teikėjų, kurie yra pasirengę dirbti su mokinių ir jaunimo ugdymu (nes „Ugdymas kultūra“ projektuose esmė yra edukacija). Tuo tarpu, teikėjų, gebančių užsiimti giliu ugdymu architektūros ir fotografijos srityse yra mažai, bet šiose srityse galima gan nesunkiai įgyvendinti įvairias edukacines veiklas (parodas, ekspozicijas ir pan.).

Apibendrinant galima teigti, kad didžiąja dalimi „Ugdymas kultūra“ programos finansuojami projektai pasiskirsto tose pačiose srityse kaip ir kitomis programomis finansuojami projektai, išskyrus pastebimus skirtumus cirko ir kino srityse.

Vertinant kultūros paso paslaugų pasiūla bei LKT finansiniais instrumentais remtų edukacinių veiklų pasiskirstymą sritimis matomi panašumai: **labiausiai finansuojamos etninės kultūros, dailės ir teatro sritys, o mažiausiai – cirkas.** Tarp finansuojamų sričių didžiausi skirtumai pastebimi kultūros paveldo, muzikos ir tarpdisciplininio meno srityse.

Kultūros paso veiklose kultūros paveldo sritis yra pati populiariausia, tuo tarpu LKT finansuotuose projektuose ji yra tarp mažiausiai populiariu. Tai gali būti paaiškinama tuo, kad į kultūros paso paslaugų sąrašą yra lengviau patekti mažoms organizacijoms, organizacijoms, iš dalies priskirtinoms prie kultūros (pvz. Panevėžio siaurukas) bei pavieniams asmenims, kurie kitu atveju dėl nedidelės vykdomų veiklų apimtys nebūtų tinkami pareiškėjai LKT finansiniais instrumentams.

Muzikos bei tarpdisciplininio meno sritys yra gerokai populiarnės LKT finansiniuose instrumentuose nei kultūros paso paslaugose. Gan menkas muzikos paslaugų spektras gali būti paaiškinamas didelėmis reikalingomis pradinėmis investicijomis ir sąlyginai mažu atsiperkamumu (atvažiuojant klasei gan sudėtinga būtų visiems duoti instrumentą ir t.t., o be to, tai reikalauja ir tinkamo mokinių pasirengimo, todėl mažina potencialių paslaugos naudotojų ratą).

Nemokamas muziejų lankymas

2018 m. startavo pilotinė iniciatyva „Nemokami muziejai – mokiniams“, suteikusi mokiniams galimybę vasario–liepos mėnesiais nemokamai lankytis didžiojoje dalyje muziejų, sudariusių ugdomąsias programas vaikams. Pasibaigus šiai pilotinei programai, nuo 2019 m. pradžios paskutinį kiekvieno mėnesio sekmadienį nemokamai lankyti Kultūros ministerijai pavaldžių nacionalinių ir respublikinių muziejų nuolatines ekspozicijas gali visi pageidaujantieji – ne tik vaikai ar mokiniai, bet ir mokyklą baigęs jaunimas bei suaugusieji⁶⁷.

Kultūros ministerijos duomenimis 2019 m. tokia galimybė pasinaudojo 415 026 asmenys. Lankomiausias buvo Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai (112 381 lankytojas). 2019 m. Kultūros ministerijos apklausos duomenimis, 13 proc. apklaustųjų nurodė, kad tai buvo pirmas jų apsilankymas

67 „Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis“ (2020) tyrimas parodė, kad iš esmės naujų lankytojų pritraukti nepavyko.

muziejuje per 10 m. Didžiausias procentas apklaustųjų – 49 proc. – nurodė, kad muziejuose lankose 1–3 kartus per metus. 55 proc. apklaustųjų muziejuose apsilankė su šeima. 58 proc. pažymėjo, kad apsilankyti muziejuje juos paskatino nemokamų muziejų programa.

Iš 17 nemokamai galimų aplankyti muziejų, 5 yra Vilniuje ir 5 Kaune (dalis Vilniaus ir Kauno muziejų turi savo padalinius ir kituose miestuose), likusieji yra pasiskirstę įvairiose šalies vietose. Todėl nors priemonė yra atvira visiems Lietuvos gyventojams, tačiau galimybės ją pasinaudoti yra sutelktos didžiuosiuose miestuose.

Muziejų ir kitų kultūros įstaigų iniciatyvos

Daugiau nei du trečdaliai Kultūros ministerijai pavaldžių organizacijų savo metinės veiklos planuose kultūrinę edukaciją pažymi kaip prioritetinę kryptį. Didelė dalis įstaigų kuria naujas edukacines programas, kai kurios – netgi programas, skirtas mokytojui be būtinybės apsilankyti pačioje įstaigoje (pavyzdžiui, Liaudies buities muziejus sukūrė specialią medžiagą: „Mįslę įminsi – eksponatą pažinsi“, skirtą savarankiškam mokytojo darbui, mokant mokinius). Kultūros ministerijos parengtoje „Kultūrinės edukacijos 2019 m. programų ir veiklų apžvalgoje“ teigiama, kad: „Turinio požiūriu kultūrinės edukacijos veiklos labai skirtingos ir įvairios: kūrybinės dirbtuvės, diskusijos, pažintinės ekskursijos, muzikinės edukacinės programos, sudarant galimybę dalyvauti repeticijose, susipažinti su muzikos instrumentais ir atlikėjais, įvairūs kūrybiniai užsiėmimai muziejuose, suteikiantys galimybę lengva ir žaidybine forma giliau pažinti Lietuvos valstybės ir kultūros istoriją, muzikiniai festivaliai ir jas lydinti edukacinė veikla: edukaciniai koncertai, interaktyvios muzikinės instaliacijos, diskusijos, viešos paskaitos ir t.t.“.

Remiantis šia apžvalga, 2019 m. visose kultūrinėse edukacijos nacionalinėse įstaigose iš viso apsilankė 166 689 žmonės. Daugiausia lankyto-

68 Statistika pateikta ne reitingavimo, o supažindinimo tikslais. Atsižvelgiant į skirtingų kultūros sričių įgyvendinimo specifiką yra normalu, kad teatruose apsilanko mažiau žmonių nei muziejuose.

jų kultūrinės edukacijos programos pritraukė Lietuvos nacionalinis dailės muziejus (46 120), Lietuvos nacionalinis muziejus (27 613), Valdovų rūmai (25 407), ir Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras (23 892). Mažiausiai – Lietuvos nacionalinis dramos teatras (2 384) ir Nacionalinis Kauno dramos teatras (2 930)⁶⁸.

Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus (LNDM) edukacijos programose ne tik apsilankė daugiausiai žmonių, bet per metus buvo sukurta net 135 naujų edukacinių temų, kurių buvo siūloma daugiausiai – 237. Kitos įstaigos gerokai atsilieka – toliau pagal didžiausią edukacinių užsiėmimų skaičių seka Lietuvos nacionalinis muziejus (14), Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka (11) ir kt. Po LNDM daugiausiai programų siūlo Valdovų rūmai (77), Lietuvos nacionalinis muziejus (66) ir kt.

Apžvalgoje pastebima teigiama tendencija – dalis įstaigų stengiasi diversifikuoti siūlomas kultūros edukacijos veiklas, pavyzdžiui, pritaikant jas senjorams, individualių poreikių turintiems asmenims. Tuo remiantis būtų galima skatinti kultūros įstaigas dalį kultūros edukacijos veiklų pritaikyti mokyklą jau baigusiam jaunimui. Dabar įvertinti tokių veiklų masto nėra įmanoma, nes statistika apie jaunimo, jau baigusio mokyklą, dalyvavimą kultūrinės edukacijos veiklose nėra renkama.

Svarbu pabrėžti, kad didėjantys naujų programų skaičius, lankytojų srautai yra glaudžiai susiję su besivystančia Kultūros paso veikla, todėl čia pateikti skaičiai persidengia su Kultūros paso statistika.

1.3.2. Kitos vykdomos Kultūrinės edukacijos priemonės mokiniams ir mokyklą baigusiam jaunimui

Formalusis švietimas

Šiuo metu vyksta bendrųjų programų atnaujinimo darbai. Čia pateikiama trumpa dabar galiojančių programų santrauka.

Pradinio ugdymo programos apibrėžta, kad „Meninio ugdymo paskirtis – padėti vaikui įgyti pradinę meninę, estetinę, kultūrinę kompetencijas, leisti atsiskleisti mokinių kūrybingumui menų srityje, per meną įsitraukti į aktyvią socialinę veiklą, bendravimą, mokymąsi“. Pradinio ugdymo siekis – maksimalus integralumas, todėl mokytojai skatinami maksimaliai integruoti skirtingus dalykus. Į meninio ugdymo sritį įeina šios pamokos:

- dailė;
- technologijos;
- muzika;
- šokis;
- teatras.

Pagrindinio ugdymo programose apibrėžta, kad „įgyvendinant meninio ugdymo dalykų bendrąsias programas siekiama, kad mokiniai įgytų bendrąją meninę kompetenciją, t. y. mokėjimą kūrybingai reikšti save meninės raiškos priemonėmis ir suprasti bei vertinti savo pačių ir kitų meninę kūrybą“. Meninio ugdymo sritį sudaro šios pamokos:

- dailė;
- muzika;
- teatras;
- šiuolaikiniai menai (9–10 klasės).

Vidurinio ugdymo programose apibrėžta, kad „Meninio ugdymo paskirtis yra plėtoti jaunuolių dalykines menines ir bendrąsias kompetencijas, įgytas pagrindinėje mokykloje“. Meninio ugdymo dalykų programos yra dvejopos – dalis tęsia pagrindinės mokyklos kursą (dailė, muzika, šokis, teatras), o dalis siejama su kompiuteri-

nėmis technologijomis (filmų kūrimas, fotografija, grafinis dizainas, kompiuterinės muzikos technologijos).

Meninio ugdymo sritį sudaro aštuoni dalykai:

- dailė;
- filmų kūrimas;
- fotografija;
- grafinis dizainas;
- muzika;
- kompiuterinės muzikos technologijos;
- šokis;
- teatras.

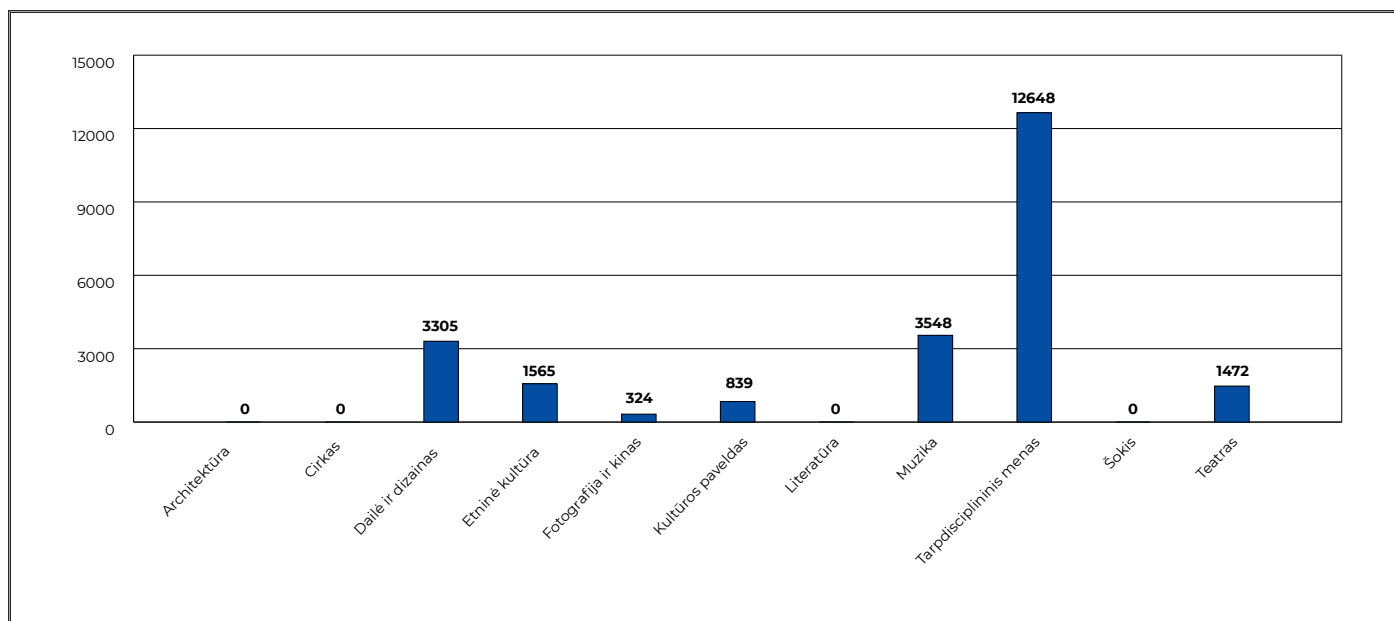
Taip pat yra patvirtintos pasirenkamosios Etninės kultūros pagrindinio ir vidurinio ugdymo programos, kurias gali įgyvendinti bendrojo ugdymo arba neformaliojo švietimo mokyklos.

Neformaliojo vaikų švietimo (toliau – NVŠ) krepšelis

NVŠ krepšelis yra Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos administruojama priemonė, kuria vaikai per mėnesį gauna 15 eurų neformaliojo ugdymo veikloms kompensuoti. 2018 m. šiai priemonei skirta 11 mln. eurų, 2019–2020 m. – po 12 mln. eurų. Ši suma nėra pakankama visiems vaikams, todėl 2019–2020 metais NVŠ krepšeliu pasinaudojo 26,76 proc. arba 87,151 Lietuvos mokinių.

Mokiniai yra laisvi pasirinkti bet kokios rūšies neformaliojo ugdymo veiklą. Siekiant išanalizuoti, kaip NVŠ krepšelio lėšos pasiskirsto tarp meno sričių, buvo analizuojamas vienas metų mėnesis (2019 m. lapkritis), atsižvelgiant į tai, kad vaikai tą patį būrelį dažniausiai lanko visus metus. Dalį vaikų pasirinktų veiklų sudaro ne meno sritys (pavyzdžiui, didžiausia dalis, 40 proc. vaikų, lanko sporto būrelius), todėl jos į grafiką įtrauktos nebuvo.

Kadangi Švietimo, mokslo ir sporto ministerija sistemoje renka duomenis pagal savo klasifikaciją, meno sričių klasifikacija taip pat buvo pakeista. Pavyzdžiui, su dizainu susijusios mokinių

Grafikas Nr. 7. NVŠ veiklose dalyvaujančių mokinių skaičius pagal sritis, 2019 m. lapkritis

veiklos sistemoje yra priskiriamos dailės sričiai, todėl jos buvo sudėtos kartu. „Turizmas ir kraštotyra“ buvo priskirti „Kultūros paveldo“ sričiai. Fotografijos ir kino būreliai yra priskiriami bendrai „Medijų“ sričiai, todėl šios sritys buvo sujungtos. Taip pat nėra renkami duomenys, kokios veiklos vykdomos po kategorija „Kita“, todėl jos nebuvo analizuojamos.

2019 m. lapkričio mėn. iš visų besinaudojančių NVŠ krepšeliu meno sričių veikloms finansuoti pasinaudojo 26,5 proc. mokinių. Išanalizavus šias veiklas pagal meno sritis galima aiškiai matyti (Grafikas Nr. 7), kad šokio sritis yra pati populiariausia, tuo tarpu, architektūros, cirko, literatūros ar tarpdisciplininio meno sričių išvis nėra.

Skirtingose savivaldybėse valstybės lėšomis pasinaudojančių mokinių dalis skiriasi iki dviejų kartų. Mažiausias procentas (20 proc.) yra Širvintų, Visagino, Vilniaus r. ir Šiaulių savivaldybėse, o didžiausias (38 proc. ir 39 proc.) – Kupiškio ir Varėnos savivaldybėse. Nors ši statistika rodo regioninius netolygumus, tai dar nereiškia, kad paminėtose savivaldybėse situacija prasčiausia, nes beveik visos savivaldybės neformalų vaikų švietimą finansuoja prisidėdamos ir savo lėšomis. Štai mokinių, pasinaudojančių savivaldybės lėšomis, dalis didžiausia Visagine (42 proc.) ir Neringoje (48 proc.). Visgi ne visos savivaldybės nusprendžia skirti lėšų neformaliai vaikų švietimui. Tarp tokių savivaldybių – Akmenės, Kėdainių, Rietavo, Pagėgių, Skuodo, Alytaus, Pakruojo, Širvintų⁶⁹.

Vertinant mokinių dalyvavimą NVŠ veiklose su kultūros paso pasiūla bei LKT finansuotų projektų edukacinėmis veiklomis išryškėja keli svarbūs aspektai. Pirma, didžioji dalis meninių NVŠ veiklų, kuriose dalyvauja mokiniai, yra šokio srityje. Kultūros paso ir LKT instrumentuose ši sritis yra tarp mažiausiai populiarių. NVŠ taip pat gan populiarios muzikos, dailės ir dizaino, teatro, etninės kultūros bei kultūros paveldo sritys. Kiek mažiau populiari sritis yra fotografijos ir kino (santykinai mažiau populiari nei LKT ir kultūros paso). Ypač svarbu pabrėžti, kad NVŠ veiklų spektras neapima net kelių kultūros ir meno sričių, t. y. jose dalyvaujančių mokinių nebuvo: architektūra, cirkas, literatūra ir tarpdisciplininis menas.

69 Vaino Brazdeikis pranešimas „Savivaldybės NVŠ profilis“, 2018. Duomenys iš ŠVIS.

Neformaliojo vaikų švietimo veiklos mokyklose

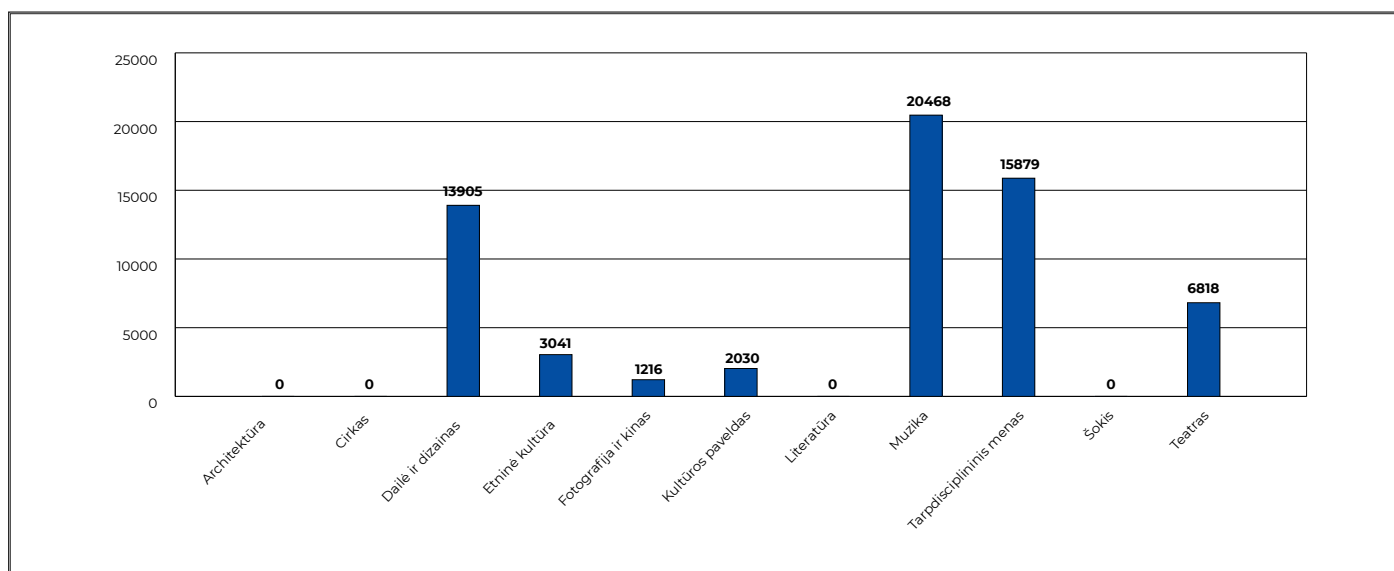
Neformaliojo vaikų švietimo veiklos taip pat vyksta bendrojo ugdymo mokyklose. Šios veiklos yra finansuojamos iš valstybės dotacijos. Mokinys dvi valandas per savaitę įvairius būrelius savo mokykloje gali lankyti nemokamai. Lankomi būreliai priklauso tiek nuo mokyklos galimybių siūlyti įvairius būrelius, tiek nuo vaikų poreikių.

Kadangi veiklos vyksta kiekvienoje Lietuvos mokykloje, jos yra prieinamos kiekvienam vaikui, nepriklausomai nuo regiono. Visgi, 2018 m. statistika rodo, kad situacija savivaldybėse labai skiriasi. Šakių savivaldybėje 1 proc. mokinių dalyvauja tokioje veikloje, kai tuo tarpu Rietavo, Skuodo, Neringos, Pagėgių, Radviliškio ir Panevėžio r. tokių mokinių skaičius ne mažesnis nei 60 proc. Lietuvos vidurkis – 34 proc⁷⁰.

Tokia galimybė 2019–2020 mokslo metais pasinaudojo jau 41,38 proc. arba 134 779 mokinių. Kadangi Lietuvoje nedidelių mokyklų yra gana daug, jose neformalaus ugdymo būrelių pasiūla būna mažesnė, o tai reiškia – ir mažiau įvairi. Mažesnė įvairovė neužtikrina veiklų prieinamumo pagal mokinių pomėgius, todėl nemaža jų dalis nusprendžia veiklose išvis nedalyvauti.

Mokyklose siūlomos veiklos buvo išanalizuotos, remiantis vieno mėnesio (2019 m. lapkričio) duomenimis. Jos buvo klasifikuojamos pagal NVŠ veiklas, aptartas skyriuje „Neformaliojo vaikų švietimo krepšelis“, todėl meno sričių grupavimas yra identiškas.

2019 m. lapkričio mėn. meno sričių veiklas mokyklose lankė 42,2 proc. visų veiklas mokykloje lankančių mokinių. Jas išanalizavus pagal meno sritis galima matyti, kad muzikos, šokio ir dailės / dizaino sritys yra populiariausios, tuo tarpu, architektūros, cirko, literatūros (pastaroji yra lietuvių kalbos ir literatūros dalyko dalis) ar tarpdisciplininio meno sričių išvis nėra.

Grafikas Nr. 8. Mokyklose esančius būrelius lankančių mokinių skaičius pagal sritis, 2019 m. lapkritis

70 Ibid.

Vertinant mokinių dalyvavimą mokyklose esančiuose būreliuose su kultūros pasu ir LKT priemonėmis, pastebimos tokios pačios tendencijos kaip ir NVŠ veiklų atveju. Pagrindinis skirtumas yra tik tas, **kad šokio veiklos nėra taip stipriai populiarnės už kitas sritis, bet populiariausių sričių ketvertas tas pats: muzika, šokis, dailė ir dizainas ir teatras.** Tai iš esmės atitinka ir kultūros pasu pasiūlą bei LKT finansuotų projektų edukacinių veiklų sritis. Kaip ir NVŠ atveju, mokyklose mokiniai neturi galimybių lankyti architektūros, cirko, literatūros bei tarpdisciplininio meno sričių būrelius.

Formalųjį švietimą papildantis ugdymas ir kitos neformaliojo švietimo veiklos

Lietuvoje vaikai taip pat turi galimybę lankyti neformaliojo ugdymo veiklas, finansuojamas savivaldybės lėšomis. Šios veiklos skirstomos į dvi – neformaliojo vaikų švietimo programos, kurias finansuoja ne NVŠ krepšelis, bei formalųjį švietimą papildančio ugdymo (toliau – FŠPU) programos.

FŠPU programos plačiojoje visuomenėje yra žinomos kaip įvairios srities neformaliojo švietimo mokyklos: muzikos, dailės, sporto ir kitos mokyklos. Lietuvoje yra 121 mokyklos, susijusios su meno sritimi:

- 49 muzikos mokyklos;
- 60 meno mokyklų;
- 10 dailės mokyklų;
- 2 choreografijos mokyklos.

Anksčiau buvusios teatro mokyklos šiandien jau yra sujungtos su kitomis mokyklomis.

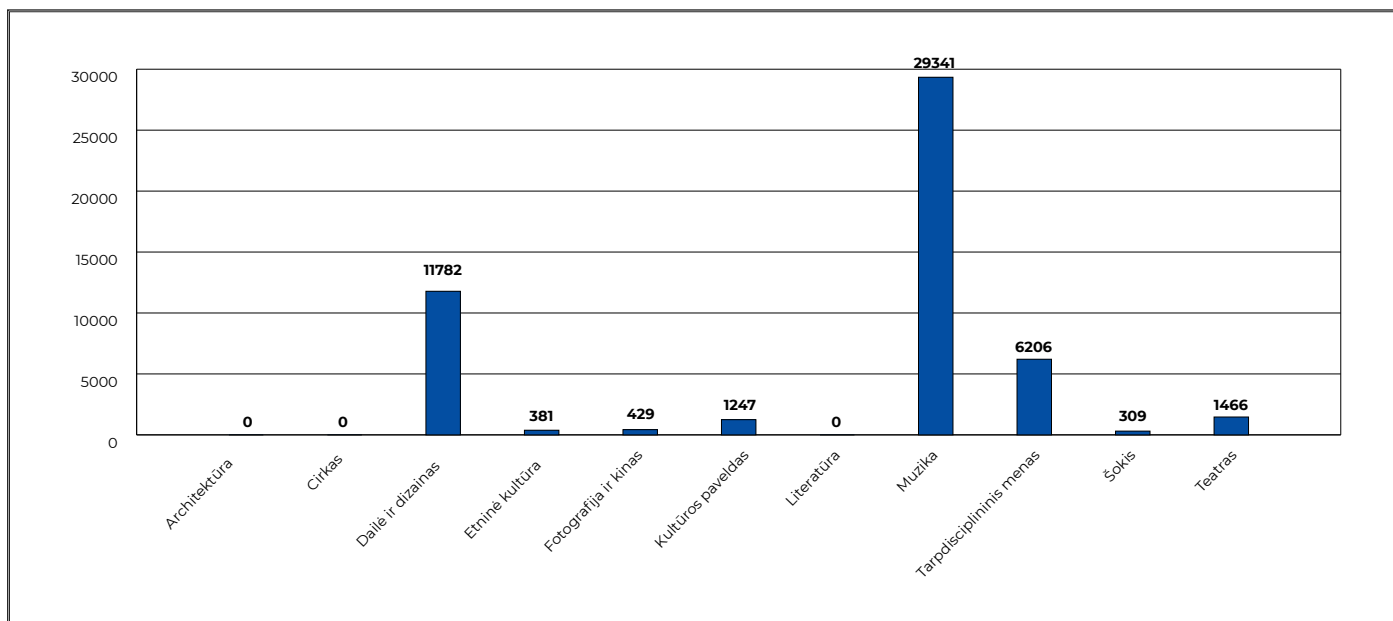
Šios rūšies neformaliojo vaikų švietimo programomis 2019–2020 metais pasinaudojo 11,69 proc. arba 38 066 mokiniai, o FŠPU programose dalyvavo 17,97 proc. arba 58 531 mokiniai. Neformaliojo vaikų švietimo programos, kaip ir NVŠ krepšelis, apima labai plačias sritis.

71 Ibid.

Siekiant išsiaiškinti, kaip yra pasiskirstę mokinių lankomumas pagal meno sritis, buvo analizuojami 2019 m. lapkričio mėn. duomenys. Kaip ir NVŠ krepšelio bei mokyklose vykdomo švietimo atveju, „Medijos“ buvo priskirtos fotografijai ir kinui, o „turizmas ir kraštotyra“ – kultūros paveldo sričiai.

Išanalizavus šias veiklas pagal meno sritis, galima matyti (Grafikas Nr. 9), kad daugiausiai vaikų lanko muzikos užsiėmimus. Dailės ir šokio užsiėmimus taip pat lanko pakankamai reikšminga vaikų dalis. Visų kitų meno sričių arba nėra, arba ši dalis pakankamai maža.

Mokinių, dalyvaujančių FŠPU programose, skaičius savivaldybėse pasiskirstęs itin netolygiai. Lietuvos vidurkis yra 6 proc. Tuo tarpu Ignalinoje tokių mokinių yra 30 proc., o Visagino ir Neringos savivaldybėse atitinkamai net 42 proc. ir 43 proc. Visgi Šakių, Kauno r., Pakruojo, Alytaus, Širvintų, Varėnos, Raseinių, Akmenės, Joniškio, Plungės, Kėdainių, Rietavo, Skuodo, Pagėgių, Radviliškio, Mažeikių savivaldybėse tokių mokinių nėra⁷¹.

Grafikas Nr. 9. FŠPU veiklose dalyvaujančių mokinių skaičius pagal sritis, 2019 m. lapkritis

Vertinant mokinių dalyvavimą FŠPU veiklose su kultūros paso ir LKT priemonėmis, vėl pastebimos tokios pačios tendencijos kaip NVŠ ir mokyklų būrelių lankymo atvejais. FŠPU veiklose ryškiau išsiskiria muzika, kuri yra populiariausia sritis ir ją lanko daugiau nei pusė FŠPU mokinių. Vis dar didelis populiarumas yra dailės ir dizaino bei šokio srityse. Teatro veiklų yra sąlyginai mažiau (nors tai vis dar ketvirta populiariausia FŠPU sritis). Reikšmingai sumažėjęs etninės kultūros populiarumas. Keli šimtai mokiinų dalyvauja tarpdisciplininio pobūdžio FŠPU veiklose. Architektūros, cirko bei literatūros srityse dalyvaujančių mokinių nėra.

Mokytojų ir ugdytojų kvalifikacija

Lietuvoje tyrimų, kurie išsamiai analizuotų meninio ugdymo mokytojų, mokytojų, vedančių meninius būrelius, ar neformalaus švietimo tiekėjų kompetencijas ir kvalifikacijas nėra. Taip pat nėra ir tyrimų, kurie leistų nustatyti ryšį tarp turimos ugdytojo kvalifikacijos bei mokymo ir mokymosi kokybės.

2017 m. publikuotoje švietimo problemų analizėje „Meninio ugdymo pamokos kokybė pagrindiniame ugdyme – kokia ji šiandien?“⁷² pateikiama meninio ugdymo pamokų kokybės vertinimo statistika pagal mokytojų turimas kvalifikacijas. Išanalizavus

2011–2016 m. 1 484 meninio ugdymo mokytojų vedamas pamokas, pastebėta, kad aukštesnės kvalifikacinės kategorijos⁷³ mokytojų pamokų kokybė vidutiniškai yra vertinama geriau. Visgi,

72 Švietimo problemos analizė „Meninio ugdymo pamokos kokybė pagrindiniame ugdyme – kokia ji šiandien?“. Šaltinio nuoroda: https://www.smm.lt/uploads/documents/tyrimai_ir_analizes/Meninio%20ugdymo%20pamokos%20kokybe%20pagrindiniame%20ugdyme.pdf.

73 Šiuo metu Lietuvoje yra 4 kvalifikacinės mokytojų kategorijos: mokytojas, vyresnysis mokytojas, metodininkas ir ekspertas. Tam tikrais atvejais mokyklose gali dirbti ir asmenys neturintys pedagogo kvalifikacijos (ir kvalifikacinės kategorijos).

svarbu atkreipti dėmesį, kad aukštesnės kvalifikacijos mokytojų pamokų įverčiai taip pat labiau skiriasi ir net ketvirtadalio metodininkų bei ekspertų mokytojų pamokų kokybė yra žemiau visų pamokų kokybės vidurkio.

Meninio ugdymo mokytojų kvalifikacijų pasiskirstymas⁷⁴ atspindi vidutinį visų bendrojo ugdymo dalykų mokytojų kvalifikacijų pasiskirstymą – didžioji dalis mokytojų yra vyresnieji mokytojai ir metodininkai. Gerokai mažiau – mokytojų, o pati mažiausia grupė yra ekspertai bei mokytojai, neturintys pedagogo kvalifikacijos.

2014–2019 m. buvo organizuojamos „Menų dūzgės“ – savaitės trukmės kvalifikacijos kėlimo renginiai, iš pradžių orientuoti į menų dalykų mokytojus, bet ilgainiui įtraukė ir kitų – labiausiai socialinių ir humanitarinių – dalykų mokytojus. Šio renginių ciklo metu mokytojai galėdavo susipažinti su kultūrinės edukacijos pasiūla, patys išbandyti ją vieni ar kartu su savo mokiniais, taip pat kelti savo kompetencijas. Dėl pandemijos 2020 m. šios iniciatyvos buvo nuspręsta atsisakyti.

Meninių dalykų mokytojams siūlomos profesinio augimo galimybės pedagogų rengimų centruose (remiantis Švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymu⁷⁵ – Vilniaus universitete, Vytauto Didžiojo universitete ir Šiaulių universitete [nuo 2021 m. sausio 1 d. Vilniaus universiteto Šiaulių akademijoje]) yra gan ribotos, neskaičiuojant programų, orientuotų į bendruosius gebėjimus. Šiaulių universitete yra viena kvalifikacijos tobulinimo programa, skirta muzikos mokytojams (muzikinio ugdymo tradicijos ir inovacijos įtraukiojo ugdymo kontekste), Vytauto Didžiojo universitete yra dvi kvalifikacijos tobulinimo programos, skirtos muzikos moky-

74 Vertinama pagal minėtoje analizėje pateikiamą meninio ugdymo mokytojų kvalifikacijų pasiskirstymą: neturi pedagogo kvalifikacijos – 31, mokytojai – 235, vyresnieji mokytojai – 554, metodininkai – 615, ekspertai – 49.

75 Lietuvos Respublikos Švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymas „Dėl pedagogų rengimo reglamento patvirtinimo“ Nr. V-1417 Šaltinio nuoroda: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.364217/rgZxpMwdMP>.

76 Pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus, asmenys, norintys dirbti su vaikais, privalo išklausti psichologinių pedagoginių žinių kursą, kuris suteikia bendrąsias darbo su vaikais žinias (konkrečiai nėra pritaikytas meniniam ar kultūriniam ugdymui).

tojams, norintiems dirbti su mokiniais ikimokykliniame ir priešmokykliniame bei pradiniajame ugdyme, taip pat viena programa pradinių klasių mokytojams, skirta integruoti teatrinį ugdymą (mažosios teatro pamokėlės pradinio ugdymo procese ir mokyklos ugdymo plane), Vilniaus universitete su meniniu ugdymu susijusių kvalifikacijos tobulinimo programų nėra.

Lietuvos menų ir teatro akademija (LMTA) siūlo 66 seminarus mokytojams, iš kurių 47 yra orientuoti į specialiąsias kompetencijas, aktualias konkrečioms ugdymo turinio koncentrams ar dalykams. Taip pat LMTA bei Vilniaus dailės akademija (VDA) bendradarbiaujant su pedagogų centrais organizuoja pedagogines studijas, kurios suteikia pedagogo kvalifikaciją.

Tarp šių programų taip pat nėra skirtų mokytojams, užsiimantiems neformaliojo ugdymu (būrelių vadovai mokyklose ir kt.), ar neformalaus švietimo teikėjams⁷⁶ (formalųjį švietimą papildančio ugdymo bei neformalaus vaikų švietimo tiekėjai). Darytina prielaida, kad tokia veikla užsiimantys pedagogai yra savamoksliai ir nei savo studijų laiku, nei tolimesnio profesinio augimo metu kompetencijų kokybiškėsimui šios veiklos vykdymui negavo.

Atsižvelgiant į tai, kad naujajame ugdymo turinyje viena iš pagrindinių kompetencijų bus kūrybingumo kompetencija, vertėtų skirti tikslinį finansavimą pedagogų rengimo centrams tokių ilgalaikių kvalifikacijos tobulinimo programų parengimui. Į jų rengimą bei įgyvendinimą būtų prasminga įtraukti ir stipriausias nevyriausybinės organizacijas, veikiančias kultūros edukacijos srityje.

Verta paminėti, kad Švietimo, mokslo ir sporto ministerija nuo 2018 m. pradėjo vykdyti pilotinį

projektą dėl neformalaus vaikų švietimo kokybės užtikrinimo. Jo metu buvo sukurta kokybės užtikrinimo metodika⁷⁷ bei stebėsenos sistema ir išbandyta šešiose savivaldybėse. Vėliau ji buvo patobulinta ir dabar prieinama visoms Lietuvos savivaldybėms (neformalus vaikų švietimas yra išimtinė savivaldybių funkcija). Ši sistema iš dalies galėtų būti naudinga ir kultūros paso paslaugų kokybės vertinimui bei tobulinimui, nes ji skirta neformalaus vaikų švietimo veiklų vertinimui.

„Edukacinių metodų taikymo skirtumų, priklausančių nuo to, ar muziejininkas turi pedagoginį išsilavinimą, kiekybinis tyrimas neatskleidė. Kokybinio tyrimo rezultatai rodo, kad edukacijos metu grupės valdymo, užduočių atlikimo, mokinių įtraukimo ir aktyvaus dalyvavimo metodus drąsiau renkasi ir naudoja pedagoginį išsilavinimą, darbo mokykloje patirties turintys muziejų darbuotojai⁷⁸“.

Muziejuose dirbančius edukatorius labiausiai domina šios kvalifikacijos tobulinimo temos: „edukacinių programų kūrimas, ugdymo mokykloje ir edukacijos muziejuje sąsajos ir aktyvūs edukacijos metodai [...] noras įgyti psichologinių, darbo su spec. poreikių turinčiais lankytojais gebėjimų, asmenybės pažinimo ir savęs įtvirtinimo, retorikos ir didaktikos žinių bei kompetencijų⁷⁹“.

Apibendrinant galima teigti, kad šiandien Lietuvoje yra per mažai dėmesio skiriama mokytojų ir edukatorių kvalifikacijos tobulinimui, susijusiam su kultūrine ar menine edukacija.

Tyrimai rodo, kad poreikis tobulinti savo kvalifikaciją egzistuoja, todėl būtų naudinga skirti tikslinį finansavimą pedagogų rengimo centrams, kad šie parengtų ir įgyvendintų ilgalaikes profesinio augimo programas tikslinėms grupėms – muziejų ir kitose kultūros ir meno institucijose dirbantiems edukatoriams, bendrojo ugdymo mokytojams, vedantiems meninius ar kultūrinius neformalaus švietimo užsiėmimus mokiniams, meninio ugdymo mokytojams, menininkams, planuojantiems dirbti su mokiniais.

77 Atliekant pilotą buvo naudojama eksperimentinė metodika. Po to ji buvo atnaujinta ir dabar galioja ši ministro patvirtinta metodika Šaltinio nuoroda: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/5fddafe0512311e9975f9c35aedfe438>.

78 Vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos Lietuvos muziejuose būklės vertinimas, p. 108 Šaltinio nuoroda: <https://www.ltkt.lt/files/vaiku-ir-jaunimo-kulturines-edukacijos-lietuvos-muziejuose-bukles-vertinimas-ir-rekomendacijos-del-jos-gerinimo-pateikimas0428.pdf>.

79 Ibid, p. 111.

Kultūrinės edukacijos priemonių mokiniams, vykdomų bendradarbiaujant su kultūros ir meno įstaigomis bei organizacijomis, pasitelkiant kūrėjus, dalis:

Apskaičiavimo prielaidos:

- vidutiniškai per metus, vadovaujantis „2019–2020 ir 2020–2021 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendraisiais ugdymo planais“, mokinys turėtų gauti mažiausiai 74 valandas meninio ugdymo pamokų;
- popamokines veiklas lankantys vaikai (2019–2020 metais tokių buvo 65,74 proc. arba 214 104 vaikai) per savaitę neformalaus ugdymo veikloms vidutiniškai skiria bent 2 val., o tai sudaro 74 val. per metus;
- daroma prielaida, kad Kultūros pasas per metus leidžia mokiniams pasirinkti vidutiniškai apie 3 veiklas, kurių bendra trukmė – 3 valandos;
- atsižvelgiant į Kultūros ministerijos atliktą apklausą, daroma prielaida, kad nemokamas muziejų lankymas leidžia vaikams apsilankyti muziejuje vidutiniškai 2 kartus per metus, bendra apsilankymų trukmė – 2 valandos;
- kadangi didelė dalis Kultūros ministerijai pavaldžių įstaigų programų persidengia su Kultūros paso statistika, šioms veikloms skaičiuojama 1 valanda;
- per metus LKT finansuoja apie 100 „Ugdymas kultūra“ projektų ir 400 projektų, kuriuose yra numatytos edukacinės veiklos, tad įskaičiuojama 1 valanda per metus.

Kadangi kultūros paso priemonės ir dalis LKT finansuojamų veiklų yra vykdomos pamokų metu (t. y. mokytojai integruoja tai į formalųjį ugdymą), galima teigti, kad:

- vaikai, kurie lanko su meniniu ugdymu susijusias neformalaus ugdymo veiklas, per metus iš viso patiria daugiau nei 150 val. meninio ugdymo, iš kurio tik apie 5 proc. vykdomi bendradarbiaujant su kultūros ir meno įstaigomis, kūrėjais;
- vaikai, kurie nelanko su meniniu ugdymu susijusių neformalaus ugdymo veiklų, per metus iš viso patiria daugiau nei 75 val. meninio ugdymo, iš kurio tik apie 10 proc. vykdomi bendradarbiaujant su kultūros ir meno įstaigomis, kūrėjais.

1.4. Lietuvos ir užsienio šalių kultūrinės edukacijos priemonių, skirtų mokiniams ir mokyklą baigusiam jaunimui, palyginimas

Šiame poskyryje lyginamos Lietuvoje ir užsienio šalyse egzistuojančios kultūrinės edukacijos priemonės.

Formalus ugdymas

Lietuvos ir užsienio šalių bendrojo ugdymo programos apima panašias meno sritis – visos šalys mokosi dailės, muzikos, šokio, amatų pagrindų ir kt. Čia verta išskirti Prancūziją, kuri vienintelė atskirą meno ugdymo prioritetą išskiria vaikų skaitymui. Ši šalis taip pat išsiskiria pilotiniu bandymu į formalųjį ugdymą įtraukti oratorystės pamokas.

Nors formalusis turinys atrodo panašus, tačiau įgyvendinimo formos skiriasi. Savo formomis išsiskiria Airija ir Prancūzija. Airija į mokyklos programą yra įtraukusi trumpuosius kursus: animacijos kūrimo įmonės steigimas bei performanso atlikimas, kurie gali sudominti mokinius kitokiomis pateikimo ir atsiskaitymo formomis. Prancūzija išsiskiria ugdymu bendradarbiaudama su kultūros ir meno įstaigomis arba kūrėjais: per metus mokiniai turi privalomai pasirinkti bent du iš šių keturių – apsilankyti kultūros įstaigoje, pamatyti pasirodymą, aplankyti paveldo objektą ar susitikti su kūrėju.

Lietuvoje tokios praktikos nėra įtrauktos į privalomą ugdymo programą, nors egzistuoja dalis priemonių, kurias galima būtų panaudoti tokiaame kontekste. Viena iš jų – kultūros pasas. Taip pat tiek Airijos, tiek Prancūzijos patirtys galėtų būti integruotos į šiuo metu išbandomą 4K modelį, be to, jos iš dalies galėtų būti vykdomos bendradarbiaujant ir su „Junior achievement Lietuva“.

Taip pat Prancūzijos ir Nyderlandų mokyklose veikia kultūros referento ar kultūros koordinatoriaus pareigybės. Dažniausiai tai mokytojai,

kuriems yra priskirta papildoma funkcija rūpintis mokyklos kultūrine edukacija. Šiandien Lietuvos mokyklose yra numatytos kultūros paso koordinatorių pareigybės, kurių pagrindinė funkcija – administruoti kultūros paso veiklas mokykloje. Verta šią pareigybę plėsti ir priskirti jai daugiau atsakomybių kultūros edukacijos srityje. Visgi priėmus tokį sprendimą turėtų būti keliama koordinatorių kvalifikacija, nes šiandien didelė dalis jų nebūtų pasirengę kokybiškai atlikti savo funkcijų.

Neformalus švietimas

Kultūros pasas

Kultūros paso iniciatyva kiek skirtingomis formomis egzistuoja ir kitose šalyse (Norvegija, Latvija, taip pat verta paminėti panašaus principo iniciatyvą Prancūzijoje ir Nyderlanduose 18 m. jaunuoliams). Panašių analogų egzistavimas patvirtina priemonės prasmingumą. Kitose šalyse skiriasi šios priemonės finansavimo forma, pavyzdžiui, Norvegijoje šios lėšos skiriamos ne mokiniui, o regionui ir vietos valdžiai. Skirtingos formos leidžia pasiekti labai panašų rezultatą, tačiau svarbu paminėti, kad Norvegijoje vietos valdžios institucijos prisideda prie programos finansavimo savo biudžetų lėšomis. Tokiu būdu skatinamas visų valdžių įsitraukimas bei, didinant lėšas, didėja ir vaikų galimybės susipažinti su kultūrine veikla.

Nemokamas muziejų lankymas

Pozityviai Lietuvoje įvertinta iniciatyva atverti muziejus visuomenei randama ir kitose šalyse (Prancūzija, Latvija). Lyginant su Prancūzija,

Lietuvoje muziejai atverti visiems (o ne tik jaunimui iki 26 m.), tačiau apsilankymas galimas tik kartą per mėnesį, o ne kasdien. Viena vertus, kasdienis atvėrimas padidina galimybes, kita vertus, amžiaus apribojimas sumažina galimybes tėvams atvesti į muziejus mažesnius vaikus ir tokiu būdu praleisti laiką kartu. Kadangi Lietuvoje didžioji dalis žmonių (55 proc.) muziejuose lankėsi su šeima, iniciatyva, skirta visoms amžiaus grupėms, atrodo tinkamesnė. Visgi, atsižvelgiant į gerąją užsienio praktiką, verta svarstyti apie dažnesnį nei kartą per mėnesį įstaigų atvėrimą visuomenei.

Konkursinės meno iniciatyvos

Apžvelgiant kitų šalių gerąją užsienio praktiką, Lietuvoje ypač išsiskiria tai, kad yra žymiai mažiau konkursinių meno iniciatyvų vaikams ir jaunimui. Bene labiausiai čia išsiskiria airiai, turintys specializuotus, visos šalies konkursus rašymui, muzikai, dainavimui chore bei teatrui. Prie tokių iniciatyvų taip pat galima įtraukti Latvijoje vykstantį skaitymo skatinimo konkursą „Vaikų ir jaunų suaugusiųjų žiuri“ bei specialų vaikų žiuri apdovanojimą Latvijos architektūros apdovanojimuose (verta paminėti, kad tai yra vienintelė į architektūros sritį nukreipta iniciatyva tarp nagrinėtų šalių praktikų). Tokios nacionaliniu mastu ir būtent į vaikus nukreiptos priemonės skatina vaikų susidomėjimą, aktyvesnį dalyvavimą ir tobulėjimą.

Lietuvoje yra panašaus pobūdžio iniciatyvų: Lietuvos kino centro organizuojamas konkursas „Jaunasis kino kritikas“, skirtas vyresniųjų klasių moksleiviams, jo metu rašomos filmų recenzijos. Konkursas skatina moksleivius žiūrėti filmus, juos analizuoti ir vertinti, lavinti moksleivių vizualinį raštingumą bei kūrybiškumą, ugdyti intelektualią ir kritišką būsimąją kino žiūrovų auditoriją⁸⁰. Taip pat kas dvejus metus organizuojamas muzikinis konkursas „Dainų dainelė⁸¹“, puoselėjantis dainavimo kultūrą. Šis konkursas vyksta nuo 1974 m. ir per visą savo gyvavimo istoriją jame dalyvavo per 200 tūkstančių mokinių.

80 Šaltinio nuoroda: <http://www.lkc.lt/edukacija/lkc-projektai/>.

81 Šaltinio nuoroda: <http://dainudainele.lt/apie-projekta/>.

NVŠ krepšelis ir FŠPU

Lietuvoje egzistuojantis NVŠ krepšelis išsiskiria kaip geroji praktika, kuri prisideda prie neformaliojo švietimo prieinamumo didinimo. Kitoje šalyse tokių programų nėra. Nyderlanduose egzistuojanti programa „Jaunimo kultūros fondas“, taip pat skiria lėšas neformalioms vaikų veikloms, tačiau yra skirtas ne visiems vaikams, o tik iš socialiai jautrių šeimų. Tiesa, Lietuvoje daugelyje savivaldybių, kuriose NVŠ krepšelio lėšų visiems vaikams neužtenka, pirmenybė taip pat yra teikiama vaikams iš socialiai jautrių šeimų.

Be Lietuvos meno mokyklos aptinkamos tik vienoje šalyje – Norvegijoje, kurioje visos savivaldybės privalo turėti muzikos ir meno mokyklą. Lietuvoje šių mokyklų tinklas nėra taip konkrečiai apibrėžtas, todėl būtų galima perimti gerąją praktiką išgryninant, kur ir kokios FŠPU mokyklos Lietuvoje turėtų būti.

Kultūros edukacijos prieinamumas

Lietuvoje tokios iniciatyvos kaip Kultūros pasas smarkiai padidino įsitraukimą į kultūrinės veiklas, nes nemaža dalis edukacinių užsiėmimų yra mobilūs ir gali atvykti į mokyklas. Visgi kultūros įstaigų lankymas ne didžiųjų miestų gyventojams lieka iššūkiu. Šiame kontekste dėmesio verta Prancūzijos iniciatyva steigti „Mikrofolijas“ – mobilias kultūrinės struktūras kultūriškai skurdesnėse teritorijose. Tokios iniciatyvos padidina aukštos meninės vertės kultūros prieinamumą ir gali paskatinti didesnę susidomėjimą kultūra ateityje.

Bendros kūrybinės iniciatyvos

Beveik visose šalyse galime rasti gerąsias praktikas, skatinančias mokyklų ir menininkų bendradarbiavimą. Airijoje egzistuoja Kūrybiškų mokyklų programa, kurios metu mokyklai priskiriamas Kūrybingumo partneris. Taip pat steigiami kūrybiniai klasteriai bei vietinės kūrybinės jaunimo partnerystės. Prancūzijos mokyklose

yra kultūros referentas bei aktyviai bendradarbiaujama su kino centru. Latvijoje išbandyta „RaPaPro“ bendrų kūrybinių iniciatyvų programa. Nyderlanduose egzistuoja kokybiško kultūrinio švietimo programa bei kultūros koordinatoriai mokyklose.

Lietuvoje egzistavo kūrybinių partnerysčių projektas, tačiau pasibaigus pilotinei versijai, programa nebebuvo pratęsta nacionaliniu mastu, nepaisant egzistuojančio pagrindimo, jog plėtotas modelis Lietuvoje turėjo labai stiprų pozityvų poveikį tiek mokiniais, tiek mokytojams (žr. 2.1.2 poskyrį).

Jaunimo festivaliai

Didžioji dalis analizuotų valstybių turi konkrečiai jaunimui skirtus kultūrinius festivalius. Labiausiai išsiskiria Norvegija, kurioje vyksta Norvegijos jaunimo festivalis, tačiau specialiai jaunimui skirtą knygų festivalį turi ir Prancūzija, Airijoje kasmet rengiamas „Cruinniú na nÓg“ festivalis. Tokie renginiai gali paskatinti jaunus žmones susidomėti anksčiau nepažintomis kultūros sritimis bei atskleisti jaunuosius talentus.

Lietuvoje labiau įprasta įvairiuose festivaliuose turėti jaunimui specialiai pritaikytą programą. Dalis tokių renginių jaunimą įtraukia aktyviau, suteikdama jiems galimybę patiems prisidėti prie programos ar veiklų planavimo. Viena iš jų – tarptautinio kino edukacijos projekto „Moving Cinema“, Lietuvoje įgyvendinama VŠĮ „Meno

82 Šaltinio nuorodos: <http://movingcinema.eu/lt/strands-of-work/jaunieji-programu-sudarytojai/> ir <http://www.menoavilys.org/lt/971302/projektai/moving-cinema>.

83 Šaltinio nuoroda: <http://menuspaustuve.lt/lt/foto/12682-festivalis-vaikams-ir-jaunimui-kitoks>.

avilys“ iniciatyva, skirta vyresniųjų klasių moksleiviams „Jaunieji kino „programuotojai“, kurios metu moksleiviai atrinkinėja, jų manymu, bendraamžiams aktualiausius filmus ir sudarinėja filmų programas Lietuvoje vykstantiems kino festivaliams (Vilniaus tarptautiniam kino festivaliui „Kino pavasaris“, Vilniaus dokumentinių filmų festivaliui)⁸². Kita iniciatyva – „Menų spaustuvės“ vaikų ir jaunimo festivalio KITOKS edukacinė programa „Jaunasis kritikas“, kurios metu ugdomas gilesnis teatro meno suvokimas, gebėjimas reflektuoti ir vertinti⁸³.

2. KULTŪRINĖS EDUKACIJOS POVEIKIO VERTINIMAS

Šiame skyriuje apžvelgiamas kultūrinės edukacijos priemonių poveikis mokiniams bei mokyklą baigusiam jaunimui. Taip pat analizuojamos pirmame skyriuje aptartos, užsienyje egzistuojančios kultūrinės edukacijos priemonės bei pagrindinės Lietuvoje egzistuojančios iniciatyvos.

Pirmajame poskyryje lyginami šios edukacijos poveikio skirtumai tais atvejais, kai ji įgyvendinama dalyvaujant meno ir kultūros įstaigoms, organizacijoms ar kūrėjams ir jiems nedalyvaujant. Antrame poskyryje pateikiamas Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijos ir Kultūros rėmimo fondo finansavimo instrumentų 2018–2020 m. vertinimas siejant su kitomis kultūros edukacijos priemonėmis bei minėtų finansavimo instrumentų efektyvumas (2.2. poskyris).

2.1. Kultūrinės edukacijos priemonių poveikis

Šiame poskyryje yra nagrinėjamas užsienio šalių kultūrinės edukacijos ir kūrybiškumo ugdymo veiklų poveikis mokiniams bei jaunimui, baigusiam mokyklą. Dėl mažo išimtinai mokyklą baigusiam jaunimui skirtų priemonių skaičiaus ši dalis yra integruota į bendrą priemonių poveikio pristatymą.

Užsienyje vykdytų ir vykdomų kultūros edukacijos priemonių poveikis buvo vertintas remiantis įvairiomis egzistuojančiomis mokslinėms ir analitinėms studijomis, taip pat pateiktomis iniciatyvų ataskaitomis.

Vertinant Lietuvoje egzistuojančių kultūrinės edukacijos priemonių poveikį taip pat buvo remiamasi jau egzistuojančiomis studijomis, prieinamomis ataskaitomis bei grįžtamojo ryšio suvestinėmis. Papildomai buvo pasitelkti ir kiti kokybiniai ir kiekybiniai vertinimo metodai. Iš viso buvo atlikti 9 pusiau struktūruoti interviu: 1 su mokyklos administracijos atstovu (bendrame kokybinių interviu protokole identifikuojamas kaip respondentas A, o ataskaitoje bus žymimas „res. A“), 1 su Lietuvos moksleivių sąjungos atstovu (res. B), 2 su mokytojais, dalyvavusiais kultūrinės edukacijos intervencijose (res. C ir res. D), 2 su kultūros paso paslaugų teikėjų atstovais (res. E ir res. F), 2 su Lietuvos kultūros tarybos programos „Ugdymas kultūra“ paraiškų vertintojais (res. G ir res. H), įtrauktais į duomenų bazę, ir 1 su kultūrinės edukacijos paslaugų jaunimui po mokyklos baigimo teikėjui (Vilniaus universiteto Kultūros centro direktore – res. J). Pusiau struktūruotų interviu klausimai yra pateikiami kaip šio tyrimo priedas.

Mokyklos administracijos atstovas buvo pasirinktas atsižvelgiant į jo daugiametę pedagoginę patirtį, gerus mokyklos demonstruojamus rezultatus bei gerą švietimo sistemos išmanymą. Mokinių atstovas buvo pasiūlytas Lietuvos moksleivių sąjungos, o mokytojai buvo atrinkti išklausius kūrybines intervencijas įgyvendinančių organizacijų rekomendacijas. Kultūros paso teikėjai bei paraiškų

vertintojai buvo pasirinkti atsitiktine tvarka iš atitinkamų sąrašų.

Siekiant įvairiapusiškiau įvertinti kultūros paso veiklų poveikį vasario 23–kovo 2 d. buvo atlikta kultūros paso koordinatorių apklausa. Iš viso atsakymus pateikė 557 asmenys, tai sudaro beveik 60 proc. bendrojo ugdymo mokyklų. Šiek tiek daugiau nei penktadalis respondentų yra iš mokyklų, kurios įsikūrusios didmiesčiuose (21,9 proc.), trečdalis – kaimo vietovėse (33,4 proc.) ir didžiausia dalis mokyklų – 44,7 proc. – įsikūrusios miestuose. Daugiausia respondentų yra iš Vilniaus (25,9 proc.), Kauno (19,2 proc.), Panevėžio (11,7 proc.) ir Klaipėdos (10,2 proc.) apskričių, o mažiausiai iš Tauragės (3,6 proc.), Utenos (4,7 proc.) ir Alytaus (5 proc.) apskričių. Bendra respondentų imtis ir platus geografinis pasiskirstymas leidžia daryti pagrįstą apibendrinimą. Apklauskos anketa yra pateikiama kaip šio tyrimo priedas Nr. V.

Lietuvos kultūros tarybos finansavimo instrumentų poveikio vertinimui papildomai atsitiktine tvarka buvo atrinktos ir įvertintos 6 programos „Ugdymas kultūra“ įgyvendintų projektų ataskaitos.

Vertinant poveikį yra išskiriamas kultūros ir meno įstaigų, organizacijų ar kūrėjų įtraukimo į kultūrinės edukacijas aspektas bei jo įtaka kultūrinės edukacijos veiklų kokybei.

2.1.1. Kultūrinės edukacijos priemonių poveikio vertinimas – užsienio patirtys

Kaip jau minėta, įvairūs tyrimai atskleidžia, kad kultūrinės edukacijos veiklos yra itin naudingos žemo SEK vaikams⁸⁴. James'o S. Catterall'o, Susan'os A. Dumais ir Gillian'os Hampden-Thompson tyrimas rodo, kad žemo SEK mokiniai, aktyviai įsitraukę į kultūrinį ugdymą, turi penkis kartus didesnę tikimybę baigti mokyklą, lyginant su tais mokiniais, kurie į kultūrinio ugdymo veiklas neįsitraukė.

Skirtis labai ryški ir lyginant mokinius, kurie planuoja baigti bakalauro studijas: kultūrinė edukacija padidina žemo SEK mokinių siekį siekti aukštojo mokslo diplomo nuo 42 iki 61 proc. Kiti tyrimai taip pat rodo, kad kultūrinė edukacija padidina tikimybę, kad mokinys įgis aukštojo mokslo diplomą⁸⁵.

Kūrybinių partnerysčių programa

Šiame skirsnyje aprašant Kūrybinių partnerysčių programą (toliau – KP) pristatomas užsienio šalyse įgyvendintų intervencijų poveikis. Lietuvoje vykusios programos poveikis yra pristatomas 2.1.2 skirsnyje.

Remiantis duomenimis apskaičiuojama, kad Didžiosios Britanijos edukacinės intervencijos, konkrečiai Kūrybinių partnerysčių programa, **pagerina mokinių baigiamųjų egzaminų pažymius nuo 4,4 iki 7,5 procentų**. Dėl baigiamųjų pažymių pagerėjimo didesnė dalis mokinių renkasi tolimesnes studijas, o tai jiems garantuoja aukštesnes pajamas. Tad remiantis šia prielaida apskaičiuojama, kad į Kūrybines partnerystes investuotas 1 svaras atneša 15,3 svarų grąžą.

84 James S. Catterall, Susan A. Dumais, Gillian Hampden-Thompson: The Arts and Achievement in At Risk Youth: Findings from Four Longitudinal studies. Šaltinio nuoroda: <https://www.arts.gov/sites/default/files/Arts-At-Risk-Youth.pdf>.

85 National Plan for Cultural Education. Šaltinio nuoroda: <https://culturallearningalliance.org.uk/first-response-the-national-plan-for-cultural-education/>.

Pat Thomson, Rebecca Coles, Hallewell ir Jan'o Keane atlikta tyrimų metaanalizė parodė, kad, ateidami dirbti į mokyklą, kūrėjai keliais skirtingais būdais darė poveikį jos veiklai:

- KP mokyklai suteikė papildomus išteklius ir pasiūlė naujas galimybes bei patirtis, naudojant naujas technologijas, skirtingų menų raišką ar medijas;
- kūrybos agentas veikė kaip pokyčių katalizatorius ir atskleidė „braižo pedagogikos“⁸⁶ niuansus;
- KP skatino mokyklas tobulėti, naujai atradama fizinės erdves, fokusuodamasi į mokymąsi ir stiprindama individų gebėjimus;
- KP skatino mokytojus mokytis iš naujo;
- skatino keisti ugdymo turinį, įtraukti kūrybiškesnius metodus ir kurti užduotis, labiau susietas su realiu pasauliu;
- KP skatino įtraukti tėvus ir bendruomenę į kūrybinius projektus, pasinaudojant padidėjusių mokinių entuziazmu;
- skatino mokyklą keistis, kurdama joje „legitimizavo“ kūrybines praktikas ir kūrybinį procesą;

- skatindama mokinius įsitraukti ir kurdama praktikas, suteikė kiekvienam teisę būti išgirstam ir tokiu būdu individualizuoti ugdymą⁸⁷.

Programoje dalyvavusių mokyklų vadovų apklausos duomenys rodo, kad 3 iš 4 pritarė teiginiui, jog jų mokykloje pagerėjo mokinių žinių lygis. Ypač tai atsiskleidė mokyklose iš socialiai ir ekonomiškai pažeidžiamiausių apylinkių⁸⁸. Tai patvirtina ir programoje dalyvavusių mokinių apklausos duomenys, kuriais remiantis pastebima, jog pagerėjo jų anglų kalbos, matematikos ir gamtos mokslų žinių lygis⁸⁹. Dar vienas tyrimas patvirtina ir ilgalaikį teigiamą poveikį mokinių akademiniam pasiekimams⁹⁰.

Įvairūs tyrimai rodo ir kitokią KP kuriamą naudą: pagerėjo mokinių pamokų lankomumas, ypač mokyklose, kurios programoje dalyvauja keletą metų⁹¹, sustiprėjo mokinių pasitikėjimas savimi, gebėjimas dirbti individualiai bei komandoje⁹². Be to, iš naujo atsiskleidė mokytojai: sustiprėjo jų lyderių savybės, buvo priversti mokytis iš naujo, nebijoti atskleisti savo kūrybingumą⁹³, padidinti

86 Braižo pedagogika įgyvendina UNESCO pasiūlytą „4 kolonų“ ugdymo koncepciją – mokymąsi pažinti, mokymąsi daryti, mokymąsi gyventi kartu ir mokymąsi būti. „Kūrybinių partnerystių“ programos metu mokyklose veikia praktikai, kuriantys pažinimo, darymo, gyvenimo kartu ir buvimo būdais, ženkliai besiskiriančiais nuo tų, kurie iki tol dominavo mokykloje.

87 Pat Thomson, Rebecca Coles, Maddy Hallewell, Jan Keane, 2013: A critical review of Creative Partnership archive. How was a cultural value understood, researched and evidenced?, p. 11–12. Šaltinio nuoroda: <http://www.creativitycultureeducation.org/wp-content/uploads/A-Critical-Review-of-the-Creative-Partnerships-Archive.pdf>.

88 Tara Mackey, Anna Ullman, 2006: Creative Partnerships: Survey of headteachers. Šaltinio nuoroda: <http://www.creativitycultureeducation.org/wp-content/uploads/bmrb-survey-of-headteachers-86.pdf>.

89 Anna Eames, Tom Benton, Caroline Sharp, Lesley Kendall, 2006: The longer term impact of Creative Partnerships on the attainment of young people. Šaltinio nuoroda: <http://www.creativitycultureeducation.org/wp-content/uploads/NFER-report-on-longer-term-impact-of-creativepartnerships-on-pupil-behaviour.pdf>, cit. pgl. Kūrybiškumo ugdymo projekto galimybių studiją, 2010.

90 Lesley Kendall, Jo Morrison, Tilaye Yeshanew, Caroline Sharp: The longer-term impact of creative partnerships on the attainment of young people: Results from 2005 and 2006, 2008. Šaltinio nuoroda: <https://www.nfer.ac.uk/publications/CPY01/CPY01.pdf>.

91 Durbin Ben, Rutt Simon, Saltini Francesca, Sharp Caroline, Teeman David, White Karen, 2010: The Impact of Creative Partnerships on School Attainment and Attendance. Šaltinio nuoroda: <http://www.creativitycultureeducation.org/wp-content/uploads/nfer-2010-impact-of-creative-partnerships-on-young-peoples-behaviorand-attainment-234.pdf>.

92 Ros McLellan, Maurice Galton, Susan Steward, Charlotte Page, 2012: The impact of creative initiatives on well-being: a literature review. Šaltinio nuoroda: <http://www.creativitycultureeducation.org/wp-content/uploads/CCE-Literature-Review-Wellbeing-and-Creativity.pdf>.

93 Lamont Emily, Jeffes Jennifer, Lord Pippa, 2010: Evaluation of the nature and impact of the Creative Par-

dėjo jų pasitenkinimas savo darbu bei sustiprėjo pasitikėjimas savimi⁹⁴.

Apibendrinant galima teigti, kad užsienyje įgyvendinta Kūrybinių partnerystės programa buvo plačiai tyrinėta. Daug skirtingų tyrėjų nustatė šios programos teigiamą trumpalaikį ir ilgalaikį poveikį tiek mokiniams ir mokytojams, tiek mokyklos administracijai ir tėvams. Taip pat užsienio mokslininkai nustatė, kad į šios programos įgyvendinimą investuotas 1 svaras vėliau atneša net 15 svarų grąžą.

Mokyklinis kultūros krepšelis (kultūros pasas)

Kultūros krepšelis ar kultūros pasas yra gan dažna priemonė, skirta mokinius supažindinti su kultūra ir menu. Europos Sąjungos šalyse ši priemonė įgyvendinama skirtingai (daugiau apie tai skaityti prie šalių priemonių aprašymo – Norvegija, Latvija, Nyderlandai) ir jai gali būti keliami skirtingi tikslai. Visgi, pati priemonė atrodo pasiteisinusi ir yra naudinga.

Įgyvendinant mokyklinio kultūros krepšelio projektą Norvegijoje buvo atliktas šios priemonės vertinimas⁹⁵. Vertinant priemonę buvo atlikta mokyklų vadovų ir asmenų, mokyklose atsakingų už kultūrą, apklausa. Joje dalyvavo 432 asmenys.

Pagrindinės apklausos išvalgos: 92 proc. apklaustųjų mano, kad ši priemonė suteikia mokiniams geras menines ir kultūrinės patirtis, 84 proc. teigė, kad priemonė padeda mokyklai pasiekti išsikeltus ugdymo tikslus. 62 proc. – sutiko, kad priemonė padeda mokiniams mokytis.

Pozityvu ir tai, jog tik vos 8 proc. respondentų mokyklinį kultūros krepšelį vertino kaip trukdį įprastam mokyklos ritmui. Deja, vos 4 proc. apklausoje dalyvavusių mokyklų vadovų ir už kultūrą atsakingų asmenų mano, kad ši priemonė turi reikšmingą įtaką jų mokyklos veiklai.

Panašaus pobūdžio priemonės Prancūzijoje ir Nyderlanduose yra skirtos mokyklą baigusiam jaunimui – atitinkamai Kultūros pasas (angl. *Pass Culture*) jaunimui ir Kultūrinis jaunimo pasas (ol. *Culturele Jeugd Pas*; toliau – CJP). Šių priemonių atskiro poveikio įvertinti nepavyko, bet dėl itin panašios idėjos į mokyklinį kultūros krepšelį darytina prielaida, kad ir šių priemonių poveikis yra tapatus.

Apibendrinant šiuos rezultatus galima būtų teigti, kad tokio pobūdžio priemonės yra tinkamos ir prasmingos, kai norima suteikti galimybę mokiniams „susipažinti“ ar „patirti“ meną ar kultūrą, bet nėra tinkamos siekiant ilgalaikio ir giluminio pokyčio, susijusio su mokymu ir mokymusi, ugdymo kokybe.

„Kova žodžiais“

2013 m. Dublino miesto universitetas atliko programos poveikio vertinimą⁹⁶. Vertinant ją nustatyta, kad ji pozityviai prisidėjo prie asmeninio, socialinio ir akademinio dalyvių vystymosi.

Dalyviai demonstruoja didesnę įsitraukimą į kūrybinio rašymo procesą bei mokyklos vykdomą veiklą, padidėja dalyvių motyvacija, pasitikėjimas savimi ir savivertė, pasididžiavimas savo kūrybingumu, pagerėja darbas komandoje.

Partnerships Programme on the teaching workforce. Šaltinio nuoroda: <https://www.nfer.ac.uk/publications/TWIZ01/TWIZ01.pdf>.

94 Pat Thomson, Rebecca Coles, Maddy Hallowell, Jan Keane, 2013: A critical review of Creative Partnership archive. How was a cultural value understood, researched and evidenced? Šaltinio nuoroda: <http://www.creativityculture-education.org/wp-content/uploads/A-Critical-Reviewof-the-Creative-Partnerships-Archive.pdf>.

95 Šaltinio nuoroda: <https://www.kulturradet.no/documents/10157/a7464045-2cb6-4988-9948-ffd834508a5d>.

96 Evaluation of the Fighting Words creative writing model. Šaltinio nuoroda: <https://www.fightingwords.ie/sites/default/files/Full-Report.pdf>.

Tyrimas taip pat atskleidė, kad „Kovos žodžiais“ ugdymo modelis lengvai ir sėkmingai gali būti integruojamas į formalųjį ugdymo turinį Airijoje.

Jaunimo teatras „Airija“

Atliktas poveikio vertinimas⁹⁷ rodo, kad dalyvavimas šiose veiklose jaunimui turi daug teigiamų pasekmių. Studijoje nurodoma, kad pagerėjo dalyvių vaidybiniai, kūrybingumo ir komunikavimo gebėjimai, padidėjo užtikrintumas savimi, jie tapo labiau linkę rizikuoti, sustiprėjo savęs suvokimas (identitetas), savivertė ir priklausymo jausmas, dalyviai buvo linkę geriau jaustis, patirti mažiau streso, jiems tapo lengviau išreikšti save ir savo jausmus, rasti draugų ir užmegzti naujas pažintis, priimti sprendimus ir prisiimti atsakomybę.

Kai kurių priemonių poveikio vertinimas dar nėra atliktas, nes jos buvo pradėtos įgyvendinti tik pastaraisiais metais. Pavyzdžiui, viena iš priemonių, kuri skirta tiek mokykliniam jaunimui, tiek mokyklą baigusiam – Vietinės kūrybinės jaunimo partnerystės (LCYP) Airijoje, buvo pradėta įgyvendinti vos 2019 m.

Verta nepamiršti, kad 2020 m. dėl COVID-19 pandemijos sukeltų prielaidų keitėsi daugelio veiklų specifika, kai kurios jų dėl karantino apribojimų net negalėjo vykti. Dėl šios priežasties, ilgalaikis neseniai pradėtų priemonių poveikio vertinimas taip pat nėra įmanomas. Viena iš tokių priemonių – „Mikrofolijos“ Prancūzijoje, kurios buvo pradėtos steigti 2018 m. Tiesa, nepaisant poveikio vertinimo nebuvimo, prancūzai yra nusprendę plėsti šią priemonę ir į jos įgyvendinimą įtraukti daugiau mokyklų bei mokinių.

Nemaža dalis aptartų, užsienio šalyse egzistuojančių priemonių yra iniciatyvos, skirtos konkursiniu pagrindu finansuoti bendras mokyklų bei kultūros įstaigų ar kūrėjų veiklas: Kūrybiškos mokyklos, Kūrybiniai klasteriai, Kultūrinis švietimas kokybiškai (ol. *Cultuureducatie met*

97 Centre Stage +20: A Report on Youth Theatre in Ireland. Šaltinio nuoroda: http://www.youththeatre.ie/content/files/Centre_Stage_+20_web.pdf.

Kwaliteit; toliau – CmK), „Frifond“, Instrumentų fondas, taip pat vaikų ir jaunimo menines iniciatyvas, festivalius: Meno iniciatyva (norv. *Kunstløftet*), Norvegijos jaunimo meno festivaliai (norv. *Ung Kultur Møtes*; toliau – UKM), „Jaunimo susirinkimas“ (air. *Cruinniú na nÓg*). Nors konkrečių priemonių poveikio vertinimo rasti nepavyko, darytina prielaida, kad tokio tipo veiklose poveikis skiriasi priklausomai nuo kiekvieno finansuoto projekto, iniciatyvos ar įgyvendintos veiklos.

Pastebėta tendencija, kad dažniausiai nedidelės apimties, labai specializuotų ir nišinių kultūrinės edukacijos veiklų poveikio vertinimas nėra atliekamas. Tarp tokių veiklų pateko mokiniams skirti Mokinių-tyrėjų miestas (lat. *Skolnieks Pētnieks Pilsētnieks*; toliau – SPP) ir „Grindys tavo“ (angl. *Floor is Yours*) bei mokyklą baigusiam jaunimui skirta Paryžiuje įkurta kultūrinės edukacijos iniciatyva – „104“.

Visgi apibendrinant, remiantis užsienio praktika galima užtikrintai teigti, kad kultūrinė edukacija, įgyvendinama įvairiomis formomis, turi teigiamą poveikį joje dalyvaujantiems mokiniams. Taip pat darytina prielaida, kad kultūrinės edukacijos veiklos, kurios trunka ilgesnį laiką ir įtraukia menininkus, dažniau daro poveikį ne tik mokiniams ir jų mokymuisi, bet taip pat pozityviai veikia ir mokytojus, tėvus, mokyklos vadovybę ir bendrą mokyklos kultūrą.

2.1.2. Kultūrinės edukacijos priemonių poveikio vertinimas Lietuvoje

Kūrybinių partnerysčių programa

KP yra bene vienintelė sistemingai ir ilgą laiką įgyvendinta kūrybingumo ugdymo programa Lietuvoje, kuri įgyvendino transformacines intervencijas bendrojo ugdymo mokyklose pasitelkiant kūrėjus. Dėl šios priežasties verta programą ir jos poveikį aptarti atskirai – tiek remiantis tarptautine praktika, tiek patirtimi Lietuvoje.

Programa buvo įgyvendinama nuo 2011 m. iki 2015 m. Ugdymo plėtotės centro (dabartinės Nacionalinės švietimo agentūros) iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų. Bendra projekto vertė siekė beveik 16 mln. litų (šiek tiek daugiau nei 4.5 mln. eurų). Projekte dalyvavo virš 140 mokyklų, buvo įgyvendinama daugiau nei 200 unikalių kūrybiško mokymo projektų, prie kurių prisidėjo daugiau nei 200 kūrybos profesionalų⁹⁸.

Pasibaigus šiam finansavimui, dalis kūrėjų, dalyvavusių šio projekto veiklose, nusprendė įkurti asociaciją „Kūrybinės jungtys“, kuri ir toliau užsiima šio modelio adaptacija ir įgyvendinimu. Šiandien asociacija yra viena iš institucinį KRF rėmimą gaunančių organizacijų, bet iš valstybės lėšos nėra skiriamos „kūrybinių partnerys-

čių“ modelio plėtrai ir įgyvendinimui dirbant su mokyklomis⁹⁹.

Lietuvoje atlikti tyrimai taip pat rodo teigiamą kūrybinių intervencijų įtaką mokiniams: padidėjusi mokinių motyvacija, aukštesni pasiekimai ir pozityvesnės aplinkos mokymuisi kūrimas¹⁰⁰¹⁰¹. 2021 m. atlikto pusiau struktūruoto interviu metu mokytojai teigė, kad projektas turėjo stiprų teigiamą poveikį mokiniams: „Dalyvavimas projekte patobulino bendravimo, bendradarbiavimo gebėjimus, lyderio savybes“¹⁰² ir „Nebuvo nei vieno mokinio, kuriam projektas neturėjo poveikio. Kartais gali pamatyti čia ir dabar, kartais gali pamatyti, tik po kelių metų. Mokiniai patys įsivertina savo augimą – tiek dalykinių žinių, tiek kompetencijų. [...] Mokiniai išdrąsėja – nešnekantis pradeda kalbėti. Pradeda vaidinti prie kitų. Atsiranda atkaklumas, smalsumas, kritinis mąstymas. Atvirumas tarp mokinių“¹⁰³.

Įvertinus emocinės aplinkos mokykloje pokyčius pastebėta, kad išaugo mokinių saugumo jausmas bei sumažėjo patyčių skaičius, taip pat liūdesys ir nuobodulys. Skirtumas tarp mokinių, dalyvavusių ir nedalyvavusių programoje, yra statistiškai reikšmingas¹⁰⁴. Pastebimas lyderystės ir susidomėjimo mokymosi procesu augimas (4–6 klasės), labiau vertinamas praktinis mokomų dalykų pritaikomumas ir nauda¹⁰⁵. 7–12 klasių mokinių susidomėjimas mokomais dalykais ir asmenine nuojauta, t. y. savimi, išau-

98 Kūrėjų ir mokytojų partnerystės transformuojant ugdymą tyrimas. Šaltinio nuoroda: http://www.kurybinespartnerystes.lt/admin/spaw2/uploads/files/20141216%20Kureju%20ir%20mokytoju%20partneryste_Galutine%20santrauka_isplestine_20140827.pdf.

99 Pastaruoju metu šis modelis buvo pritaikytas Britų tarybos remiamo projekto „Tyrinėjimo menas“ įgyvendinimui.

100 Ibid.

101 Kūrėjų vaidmuo sprendžiant ugdymo problemas mokykloje. Šaltinio nuoroda: <http://www.kulturostyrimai.lt/wp-content/uploads/2018/02/K%C5%ABr%C4%97j%C5%B3-vaidmuo.pdf>.

102 Kokybinių interviu protokolas, res. D.

103 Ibid, res. C.

104 Pokyčių, susijusių su „Kūrybinių partnerysčių“ modeliu taikymu mokyklose, tyrimo ataskaita, 2014, p. 17, 19, 22. Šaltinio nuoroda: http://www.kurybinespartnerystes.lt/admin/spaw2/uploads/files/Galutine%20ataskaita_20141018_1.pdf.

105 Ibid., p. 25–26.

go¹⁰⁶. Mokytojų vertinimu, dėl dalyvavimo projekte pagerėjo mokinių pažymiai ir lankomumas.

Kūrėjai dirbdami mokyklose perduoda daugiau nei tik savo kūrybinės veiklos įgūdžius (gebėjimą filmuoti, šokti ir kt). Bendradarbiaudami su mokytojais ir mokiniais jie naudoja savo „braižo pedagogiką“¹⁰⁷, t. y. jie veikia kaip pavyzdžiai, perduodantys savitus būdus pažinti, būti, veikti ir gyventi drauge su kitais.

47 proc. mokytojų, dalyvavusių KP projekte, pakeitė savo mokymo būdą ir pradėjo dažniau taikyti inovatyvius metodus¹⁰⁸. Labiausiai išryškėję mokytojų nuostatų ir gebėjimų pokyčiai: mokytojai tapo labiau linkę dalytis savo patirtimi su kolegomis (atviresni), pagerino gebėjimus mokomąją medžiagą labiau sieti su tikru gyvenimu (praktika), be to, nagrinėjant mokytojų nuomonę apie moksleivius, pastebima, kad viskas vertinama statistiškai reikšmingiau ir palankiau¹⁰⁹. Vienas iš ilgalaikį poveikį užtikrinančių faktorių yra mokytojo klubo atsiradimas: „[tai būdas] mokytojus ištraukti iš mokyklinės aplinkos, susitikimai vyksta galerijose ir pan. Mokytojų klubas vykdomas bendradarbiaujant su kita mokykla“¹¹⁰.

„Keičiantis santykiui, gerėja mokymosi rezultatai“ (aIM-1(00:47:34-0). Mokytoja pastebi, kad santykis turi įtakos mokymosi pasiekimams. Nors metodai sukūrė chaotiškumo įspūdį, KP

106 Ibid., p. 28, 30.

107 Pat Thomson, Christine Hall, Ken Jones, Julian Sefton Green, 2012: The Signature Pedagogies Project: Final Report. Šaltinio nuoroda: http://www.creativitycultureeducation.org/wp-content/uploads/Signature_Pedagogies_Final_Report_April_2012.pdf.

108 Kūrėjų ir mokytojų partnerystės transformuojant ugdymą tyrimas, 2014, p. 15. Šaltinio nuoroda: http://www.kurybinespartnerystes.lt/admin/spaw2/uploads/files/20141216%20Kureju%20ir%20mokytoju%20partneryste_Galutine%20santrauka_isplestine_20140827.pdf.

109 Ibid., p. 47–48, 50–51.

110 Kokybinių interviu protokolas, res. C.

111 Artūras Deltuva, Vilija Girgždė, Viktoras Keturakis [ir kt.], 2014: „Kūrybinių partnerysčių“ modeliu pagrįsto ugdymo inovatyvumo tyrimo rezultatų pristatymas, , op. cit., p. 45. Šaltinio nuoroda: http://www.kurybinespartnerystes.lt/admin/spaw2/uploads/files/KP_Inovatyvumo%20tyrimas_Galutine%20ataskaita.pdf.

112 Kokybinio interviu protokolas, res. D.

113 Milda Laužikaitė, Arminas Varanauskas, 2017: Kuriančių praktikų transformacinis potencialas mokyklose: „Kūrybinių partnerysčių“ atvejo studija. Acta Academiae Artium Vilnensis, Nr. 84, p. 65.

pamokos tikrai netrukdė mokytis, netgi priešingai – įvyko esminiai mokymosi pokyčiai. Tai įrodo pagerėję mokymosi rezultatai (aIM-1(00:28:46-8)¹¹¹. Šią išvadą patvirtina ir šiemet atlikti kokybiniai interviu su „Tyrinėjimo mene“ dalyvavusiais mokytojais: „Buvo nerimavimo iš mokytojų, ar mokiniai išmoks, aštuntai klasei pavasarį dar laukė žinių patikrinimas. Bet viskas pavyko – rezultato, vadinasi, galima pasiekti kitu būdu. Kūrybiškai pateiktą informaciją mokiniai įsimins net geriau“¹¹².

„Svarbu pastebėti, jog praktikų kūrimas savaime teigiamų pokyčių neneša. Pirmiausia, kūrėjas ateina į mokyklą pagal KP, kurioje suformuluoti kūrėjo sąveikos su mokykla tikslai, vertybės ir principai, pateiktas struktūruotas pokyčių procesas, apibūdinti dalyvių vaidmenys ir sąveikos būdai, jos metu atrenkamos mokyklos ir kūrėjai, parengiama partnerystei (tam vykdomi mokymai), dalyviai suvedami vieni su kitais, prižiūrima programos kokybė. Programa kūrėjo ir mokyklos partnerystei suteikia kontekstą ir kryptį, padeda pagrindus sėkmingai, transformuojančiai sąveikai, tačiau likusi dalis priklauso nuo pačių sąveikos dalyvių įsitraukimo, nuostatų ir elgesio“¹¹³.

Apibendrinant matoma, kad Kūrybinių partnerysčių įgyvendinimas Lietuvoje buvo sėkmingas ir turėjo itin teigiamą poveikį. Kūrybinės partnerystės prisideda prie mokinių ir mokytojų įgalinimo, drąsinimo bei didesnės atsakomybės už mokymosi procesą prisiėmimo. Kaip parodė

poveikio tyrimai, ši programa gali būti skirta ir bendrųjų mokymosi problemų – sumažėjusi mokinių motyvacija, pamokų praleidinėjimas ir kt. – ar atsiradusių iššūkių, pavyzdžiui, naujų mokinių integracijos į klasę, sprendimui. Be to, jos poveikis mokykloje išlieka ilgą laiką: „Mokytojai ir mokiniai vis dar prisimena taikytus būdus, netradiciniai žaidimai išlikę, ne viską taiko, bet daugelį“¹¹⁴ ir „šiuo metu veiklose nebedalyvaujame, bet tais pačiais principais dėstome. Mokiniai – ugdymo proceso kūrėjai“¹¹⁵. Galiausiai, tai taip pat yra puikus būdas ugdyti kūrybingumo ir kultūrinės kompetencijas.

Siekdama sistemiškai išnaudoti kūrybinių partnerysčių naudą, valstybė (šiuo atveju Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, toliau – ŠMSM, remdamasi nacionaline švietimo strategija ar nacionaliniu švietimo susitarimu) turėtų identifikuoti konkrečias švietimo problemas, kurių sprendimui galima būtų pasitelkti įvairias pasiteisinusias kultūrinės intervencijas, tarp jų ir kūrybines partnerystes. ŠMSM taip pat turėtų skirti lėšų šių intervencijų įgyvendinimui tose mokyklose (ar savivaldybėse), kuriose pasireiškia identifikuotos prioritetinės problemos.

Dideli maži ekranai

Šią programą nuo 2016 m. vykdo viešoji įstaiga „Meno avilys“. Projekto dalyviai gali rinktis vieną iš šešių audiovizualinių medijų sričių (kinas, televizija ir serialai, reklama, kompiuteriniai žaidimai, socialiniai tinklai ir multimedijų žurnalistika).

Remiantis 2021 m. atlikta projekto poveikio vertinimo ataskaita¹¹⁶ 75 proc. apklaustų mokinių žinių lygis pakilo. Taip pat sustiprėjo mokinių bendradarbiavimo, tarpkultūrinės ir kūrybingumo kompetencijos bei padidėjo savivertė.

Be to, intervencijos padarė teigiamą įtaką mokytojų ir mokinių santykiui. Kas antras dalyva-

114 Kokybinių interviu protokolas, res. D.

115 Ibid, res. C.

116 Medijų raštingumo projekto „Dideli maži ekranai“ poveikio vertinimo ataskaita, 2021.

117 Ibid, p. 36.

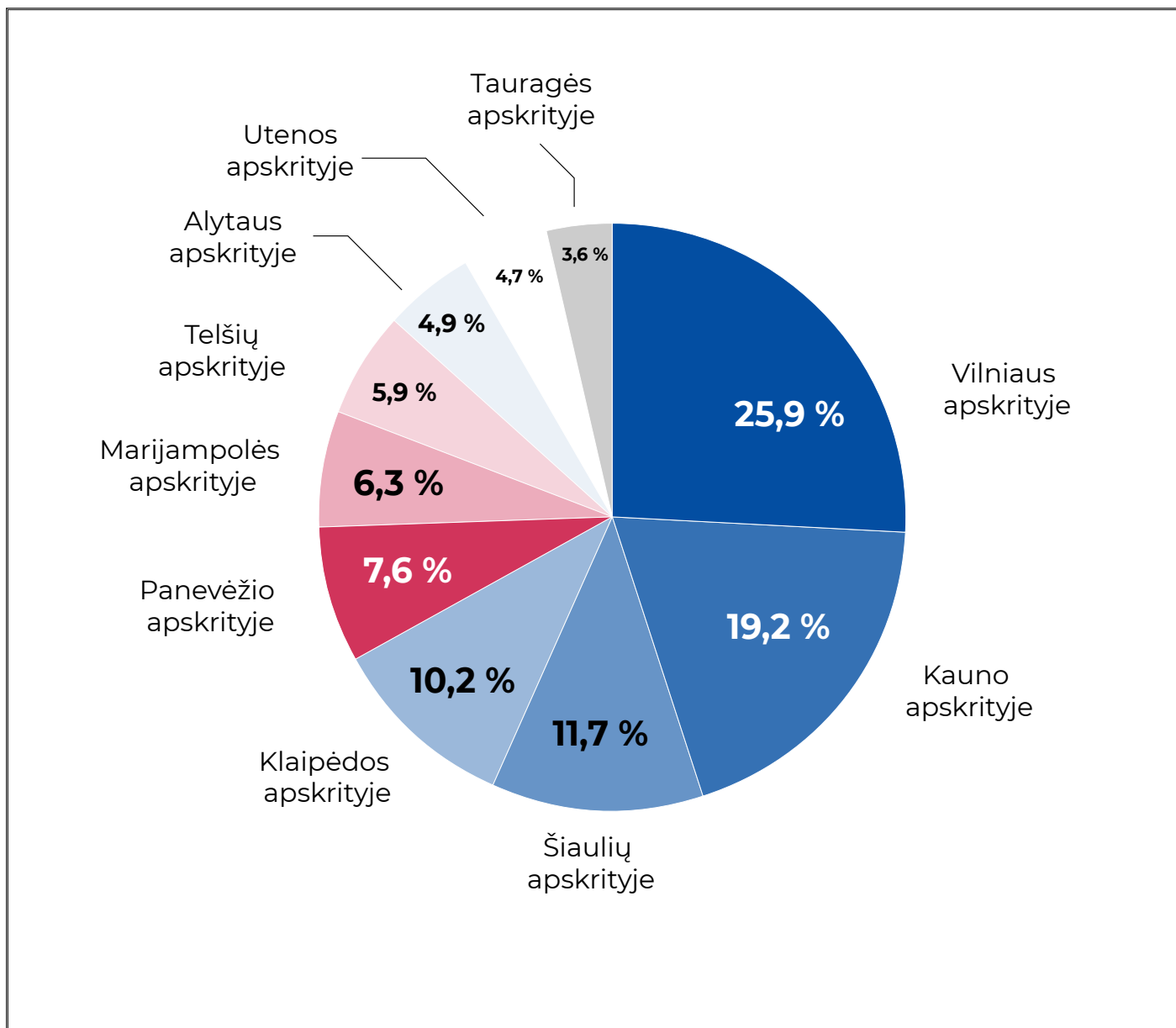
vęs mokytojas teigė, kad pagerėjo jo žinių lygis, jis kitaip pradėjo vertinti audiovizualinį turinį. Taip pat augo mokytojų kūrybingumas ir gebėjimas ugdyme taikyti įvairias medijas.

Prie sėkmingų pokyčių taip pat prisidėjo darbas su įvairių sričių kūrybos profesionalais: „Žmonės ne iš mokyklos leido mokytojams kitaip pažvelgti į savo mokinius, atrasti, ką jie sugeba, dirbant kitais metodais ir kitoje aplinkoje“¹¹⁷.

Kultūros pasas

Kultūros pasas yra naujausia valstybės lygmeniu įgyvendinama kultūrinės edukacijos priemonė, pradėta vykdyti 2018 m., kai buvo išbandytas pilotinis priemonės modelis. Ją kartu įgyvendina Kultūros bei Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos.

Priemonė pilna apimtimi vykdoma nuo 2019 m. 2020 m. dėl pasaulinės pandemijos stipriai keitėsi jos įgyvendinimas, tad vertinant šios priemonės poveikį bus remiamasi vienerių metų veiklų patirtimi.

Grafikas Nr. 10. 2021 m. apklausą užpildžiusių kultūros pasų koordinatorių pasiskirstymas pagal apskritį, kurioje yra jų mokykla.

Vertinimas atliekamas pasitelkiant asociacijos „Žinių ekonomikos forumas“ kultūros pasų koordinatorių apklausą, atliktą bendrojo ugdymo mokyklose. Kultūros pasų koordinatoriai apklausai buvo pasirinkti dėl to, kad mato bendrą situaciją ir gali vertinti plačiau nei vienos paslaugos kontekste. Tos dalys, kurių nebuvo įmanoma aprėpti šia apklausa, buvo apžvelgtos kokybiniuose interviu su kitais proceso dalyviais. Kiekybinio tyrimo išvados papildomos įžvalgomis iš atliktų kokybinių interviu su mokyklos administracijos atstovu (res. A), Lietuvos

moksleivių sąjungos atstovu (res. B), mokytojais (res. C ir res. D) ir kultūros pasų paslaugų teikėjų atstovais (res. E ir res. F).

Apklausa vykdyta šių metų vasario 23–kovo 2 d., ją užpildė 557 respondentai. Tai sudaro beveik 60 proc. visų Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų.

Pagal apskritis, daugiausiai respondentų buvo iš Vilniaus (25,9 proc.), Kauno (19,2 proc.), Šiaulių (11,7 proc.) ir Klaipėdos (10,2 proc.) apskričių (gra-

fikas Nr. 10). Visgi vos penktadalis visų atsakiusiųjų (21,9 proc.) buvo iš didmiesčių. Trečdalis apklausos dalyvių mokyklos yra įsikūrusios kaimo vietovėse (33,4 proc.) ir likusių respondentų – miestuose (44,7 proc.; grafikas Nr. 11). Šis demografinis pasiskirstymas aprėpia visą Lietuvą, todėl remiantis šiais duomenimis galima daryti pagrįstas išvadas.

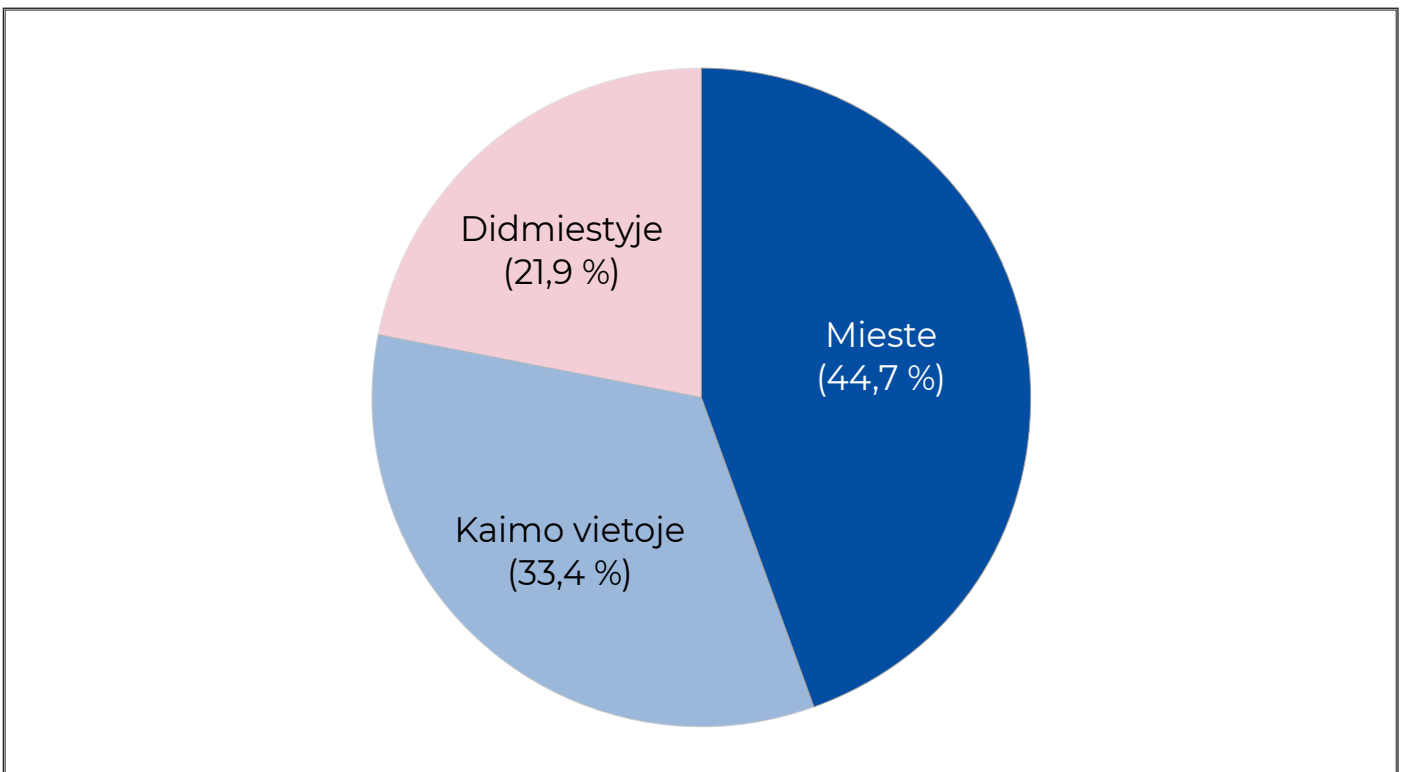
Atlikdami apklausą kultūros paso koordinatoriai turėjo atsakyti į klausimus, susijusius su kultūros paso veiklų poveikiu (įvertinti, kiek kultūros paso veiklos prisideda prie pateiktų teiginių įgyvendinimo, kai 1 – visiškai nesutinka ir 5 – labai sutinka). Šie klausimai buvo susieti su kultūros paso programos laukiamais rezultatais, numatytais kultūros paso koncepcijoje.

Prieš pristatant apklausos rezultatus pagal kiekvieną poveikio klausimą, svarbu atkreipti dėmesį, kad bendrai visais atvejais kultūros paso koordinatorių vertinimas yra labai pozityvus. Absoliuti dauguma respondentų visiems tei-

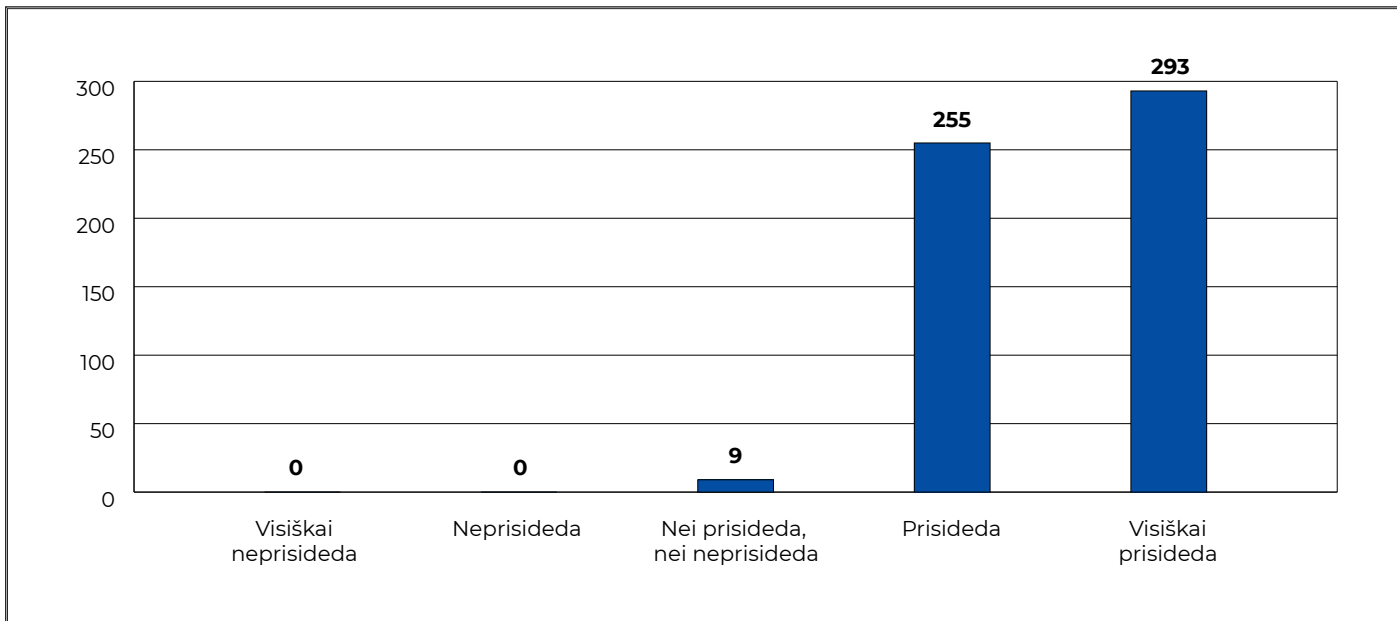
giniams pritarė arba labai pritarė, todėl tyrėjai interpretuodami duomenis dėmesį kreipė ir į atsirandančius atsakymų pasiskirstymus tarp šių klausimų, ne tik bendrą teiginio vertinimą.

Itin pozityvus kultūros koordinatorių vertinimas taip pat gali būti siejamas ir su tuo, kad dažniausiai jie tiesiogiai pačiose edukacijose nedalyvauja. Todėl, kur buvo įmanoma, tyrėjai šį vertinimą papildė kokybinio tyrimo duomenimis, kurie ne visais atvejais atspindėjo kiekybinius rezultatus, pavyzdžiui, kultūros paso paslaugų kokybės vertinimo aspektą.

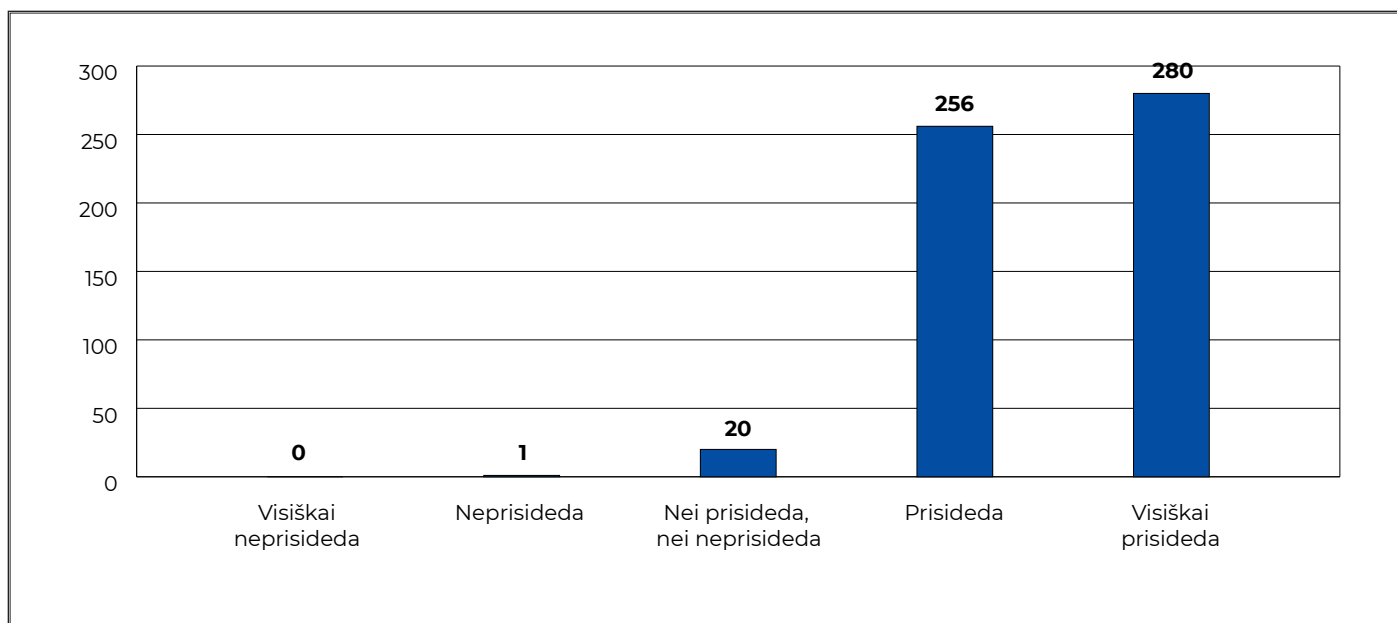
Absoliuti dauguma respondentų atsakydama, kiek kultūros paso veiklos prisideda prie „kultūrinių mokinių sąmoningumo, kūrybingos asmenybės ugdymo, stiprinimo bendrųjų meninių / kultūrinių kompetencijų stiprinimą, reikalingų savarankiškai ir aktyviai dalyvauti meninėje kūryboje ir šiuolaikiniame kultūriniame gyvenime skatinimo“, rinkosi „prisideda“ ir „labai prisideda“ (grafikas Nr. 12), kuris iš visų teiginių

Grafikas Nr. 11. 2021 m. apklausą užpildžiusių kultūros paso koordinatorių pasiskirstymas pagal vietovės tipą, kuriame yra jų mokykla.

Grafikas Nr. 12. Kiek, kultūros paso koordinatorių manymu, kultūros paso veiklomis yra skatinamas kultūrinis mokinių sąmoningumas, ugdomos kūrybingos asmenybės, stiprinamos bendrosios meninės / kultūrinės kompetencijos, reikalingos savarankiškai ir aktyviai dalyvauti meninėje kūryboje ir šiuolaikiniame kultūriniame gyvenime.

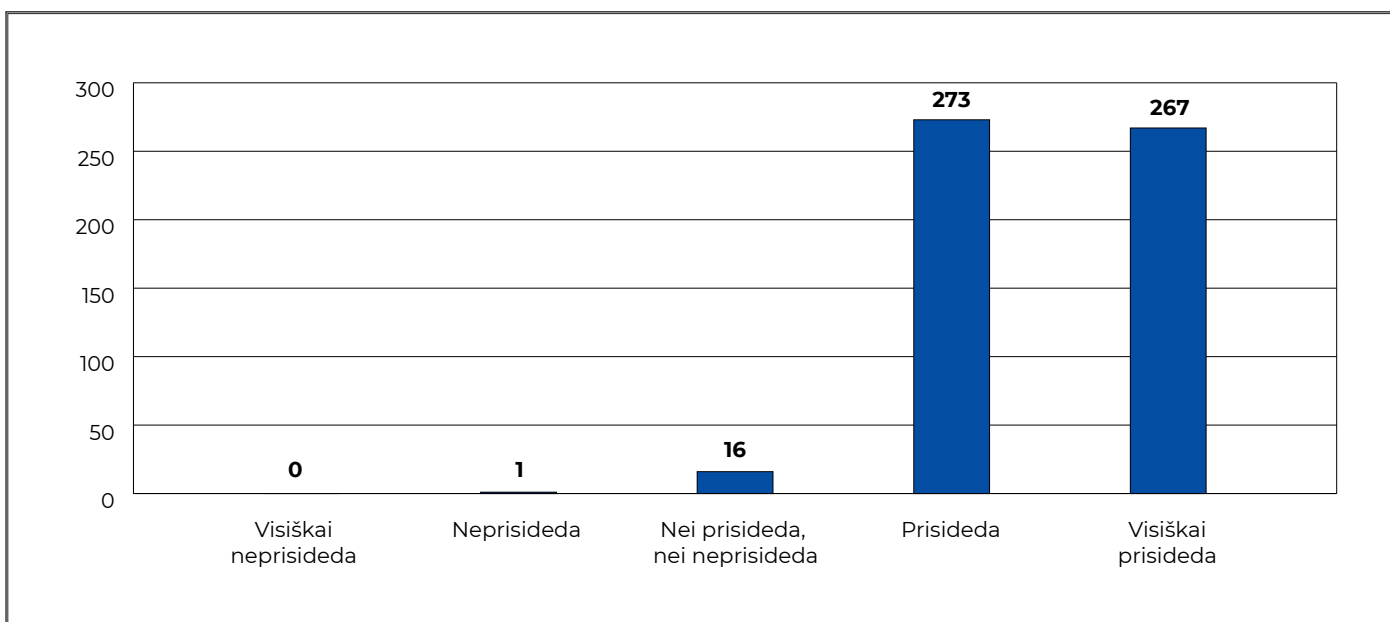

Grafikas Nr. 13. Kiek, kultūros paso koordinatorių manymu, kultūros paso veiklomis yra formuojami mokinių kultūros vartojimo įpročiai bei stiprinamos mokinių nuostatos, kad kultūros vartojimas yra prasminga veikla.

yra įvertintas pozityviausiai. Tai gali būti paaiškinama ir tuo, kad jis yra sudarytas iš trijų atskirų dimensijų: „kultūrinio mokinių sąmoningumo“, „kūrybingos asmenybės“ ir „bendrujų meninių / kultūrinių kompetencijų“. Tikėtina, jog respondentai atsakydami į šį klausimą vertino, ar pasirinktos kultūros paso veiklos atitiko bent vieną

iš šių dimensijų, o ne visas *in corpore*.

Kokybinio interviu metu buvo akcentuota ilgalaikių kultūrinės edukacijos veiklų svarba, nes pavienės ir atsitiktinės veiklos nėra taip stipriai naudingos: „Prisideda, bet labai minimaliai. Kad būtų stiprinamos kūrybinės kompetencijos, ne-

Grafikas Nr. 14. Kiek, kultūros pasų koordinatorių manymu, mokinių patirtis, įgyta dalyvaujant kultūrinuose renginiuose ir (ar) kultūrinės edukacijos užsiėmimuose, padeda jiems ugdymosi procesuose.

užtenka vieno apsilankymo muziejuje ar kt.¹¹⁸

Šiek tiek prasčiau, bet taip pat labai gerai respondentai vertino teiginį „Formuojami mokinių kultūros vartojimo įpročiai bei stiprinamos mokinių nuostatos, kad kultūros vartojimas yra prasminga veikla“. Nors padidėjo respondentų, kurie rinkosi „nei prisideda, nei nepriseda“ variantą, jų skaičius bendrame vertinime išliko mažas (grafikas Nr. 13).

Interviu su mokinių atstovu metu išryškėjo paslaugų kokybės aspektas: „Tam tikros paslaugos yra tiesiog laiko praleidimo būdas, išėjimas iš pamokų“¹¹⁹, bei atkreiptas dėmesys, kad nebūtinai visos veiklos prisideda prie šių rezultatų: „Dalis veiklų (pavyzdžiui, molio minkymas) klausimas, kiek formuoja rimtesnį požiūrį. Galbūt mažiesiems iš dalies taip, bet neužtenka tiek, kiek yra dabar“¹²⁰.

Tuo tarpu mokytojai interviu akcentavo, kad sudalyvavimas tam tikro tipo veiklose mokiniams gali parodyti, kad jų turėti stereotipai ar išankstinės nuostatos apie to tipo veiklas buvo visai

118 Kokybinio interviu protokolas, res. B.

119 Ibid, res. B.

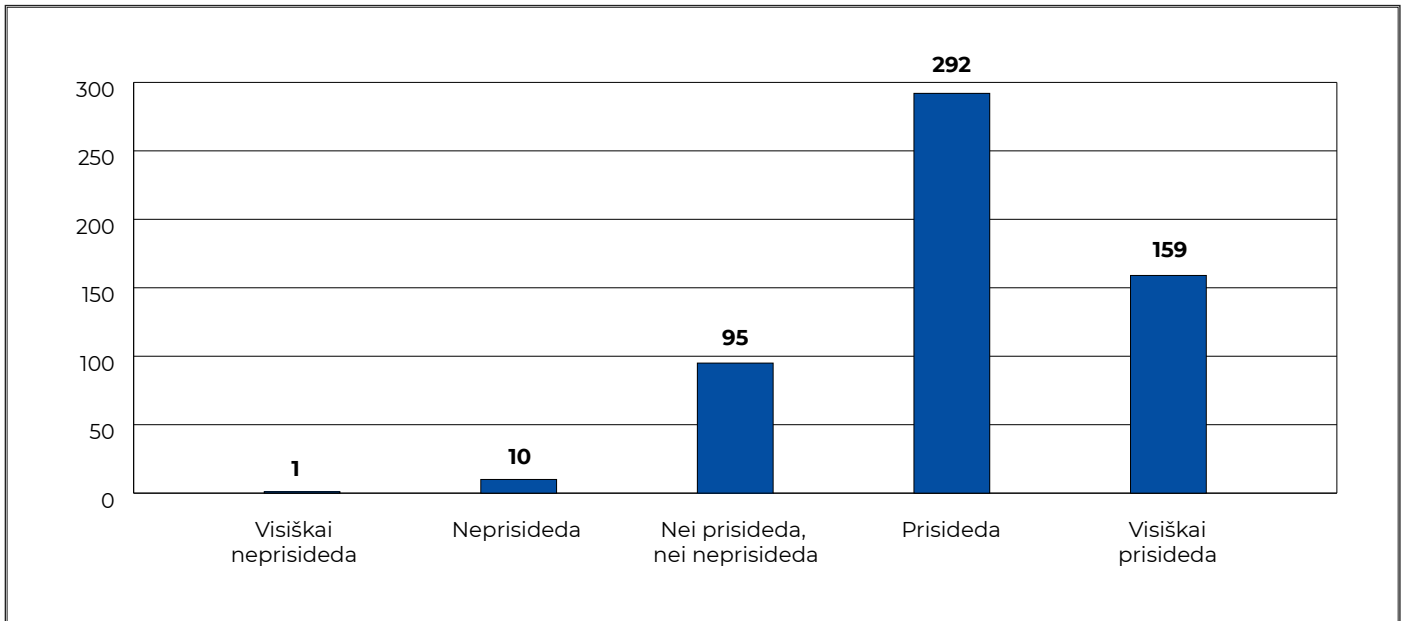
120 Ibid, res. B.

121 Ibid, res. A.

neteisingi: „Prisideda prie formavimo, dažnai mokiniai įsivaizduoja galeriją kaip vietą, kurioje kabo paveikslai. Nuvažiavus galerija patiriama visai kitaip – mokiniai pamato, jog paveikslai nebėra svarbiausias akcentas“¹²¹.

Pirmieji du vertinimo teiginiai buvo orientuoti į mokinių kompetencijas ar nuostatas meno ir kultūros atžvilgiu. Trečiasis teiginys yra skirtas įvertinti, kiek kultūrinė edukacija, šiuo atveju, kultūros pasas, yra naudingas ugdymo procesui („Mokinių patirtis, įgyta dalyvaujant kultūrinuose renginiuose ir (ar) kultūrinės edukacijos užsiėmimuose, padeda jiems ugdymosi procesuose“). Atsakymai rodo, kad daugiau nei 95 proc. kultūros pasų koordinatorių mano, kad dalyvavimas šiose veiklose padeda mokiniams ugdymo metu (grafikas Nr. 14).

Mokinių atstovas interviu metu ypač akcentavo kultūros pasų veiklų sąsajas su pamokose esančiu turiniu: „Padeda, kai siejasi su ugdymosi turiniu. Kai susiejamos su temomis, kurios nagrinėjamos pamokų metu“. Tokiai nuomonei pritaria ir mokytojai: „Padeda, jei dalyko moky-

Grafikas Nr. 15. Kiek, kultūros paso koordinatorių manymu, kultūros paso veiklomis yra skatinama siekti aukštesnės paslaugų kokybės.

tojas renkasi pagal specifinę programą. Svarbu, kaip patys mokytojai po to pritaiko informaciją. Mokiniais tokios edukacinės veiklos yra gyva patirtis, jie parsiveža žinias. Ugdymo procesas „išeina į kitas erdves. Tai padeda siekti visų švietimo tikslų“¹²².

Kalbinti patys kultūros paso teikėjai pripažįsta, kad per vieną veiklą sunku tikėtis pasiekti visų minimų rezultatų ir ilgalaikis bei stipresnis poveikis pasireikštų turint tęstines veiklas: „Viskas skamba teisingai, bet per vieną veiklą to pasiekti būtų sunku, tai daugiau tęstinis dalykas. Neužtenka vieno susitikimo, kad mokinys visiškai pasitikėtų, klausytų“¹²³.

Taip pat tyrėjai pastebėjo, kad abu kalbinti kultūros paso paslaugų teikėjai neskiria didelio dėmesio poveikio matavimui. Vienas iš jų yra parengęs elektroninę apklausą, kurią mokinių prašo užpildyti po veiklos, bet atsiliepimų sulaukia mažai.

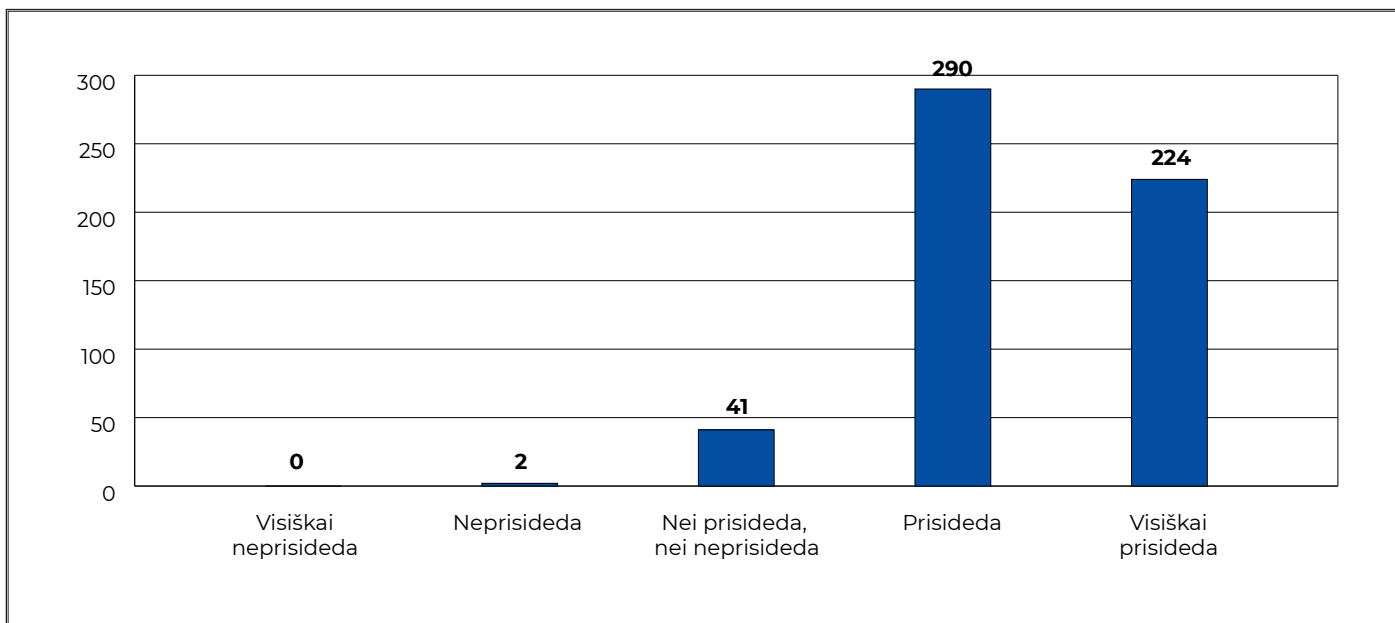
Remiantis kiekybinės apklausos rezultatais dauguma respondentų mano, jog kultūros paso programa turi teigiamą poveikį kultūros įstaigų paslaugų kokybei, nors šis teiginys bendrai yra įvertintas prasčiausiai. Kas penktas respondentas negalėjo pritarti tokiam teiginiui. Tai sutampa ir su kokybinio tyrimo dalimi, kurios metu visos suinteresuotos pusės – mokiniai, mokytojai ir patys kultūros paso paslaugų teikėjai atkreipė dėmesį į paslaugų kokybės aspektą. Teikėjas viename iš interviu išreiškė nerimą dėl dalies paslaugų kokybės: „Gera, kad suteikiamos galimybės mokiniams, ypač tiems, kurie patiria kultūrinę atskirtį. Tačiau, reikėtų įsi-vertinti ir kokybę [...]“¹²⁴.

Mokinių atstovas, atsakydamas į klausimą dėl priemonių, kurios leistų didinti kultūros paso paslaugų kokybę, atkreipė dėmesį į grįžtamojo ryšio užtikrinimo svarbą, kuri šiuo metu nėra sudaryta: „Įdiegti virtualų kokybės vertinimo įrankį, suteikiantį galimybę mokiniams vertinti paslaugas. Tai padėtų užtikrinti kokybiškesnių paslaugų pasirinkimą. Šiuo metu mokinių

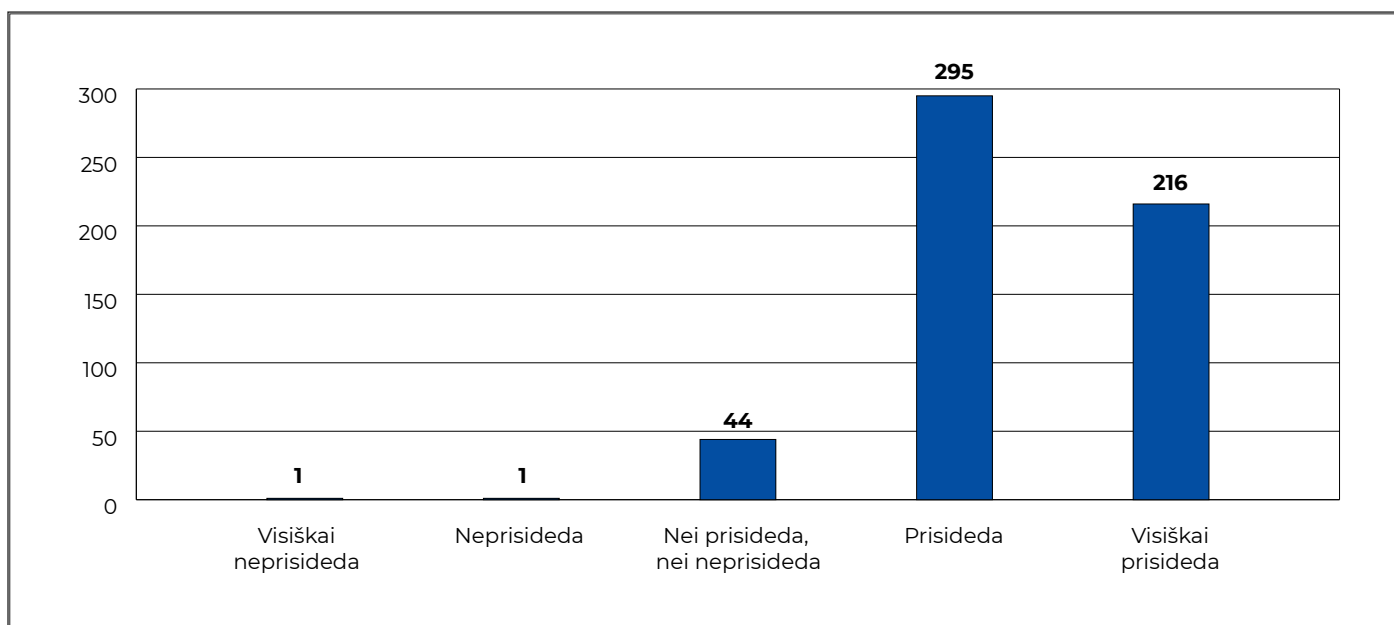
122 Ibid, res. A.

123 Ibid, res. F.

124 Ibid, res. F.

Grafikas Nr. 16. Kiek, kultūros paso koordinatorių manymu, kultūros paso veiklomis yra stiprinama visuomenės kultūrinė tapatybė ir bendruomeniškumas.

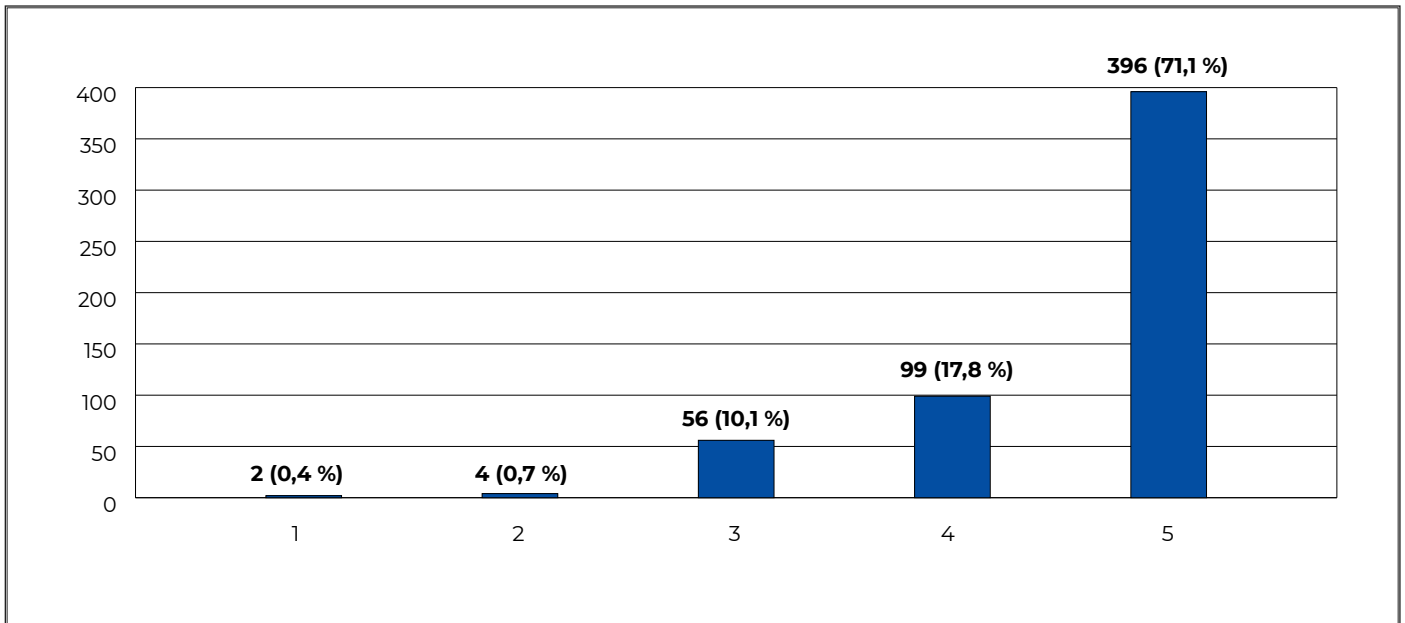
Grafikas Nr. 17. Kiek, kultūros paso koordinatorių manymu, kultūros paso veiklomis yra stiprinamas visuomenės kūrybingumas ir kritinis mąstymas.

grįžtamojo ryšio niekas neklausia arba klausia retai¹²⁵ ir „Grupinės refleksijos – pavyzdžiui po spektaklių ir pan. būtų labai naudingos“¹²⁶.

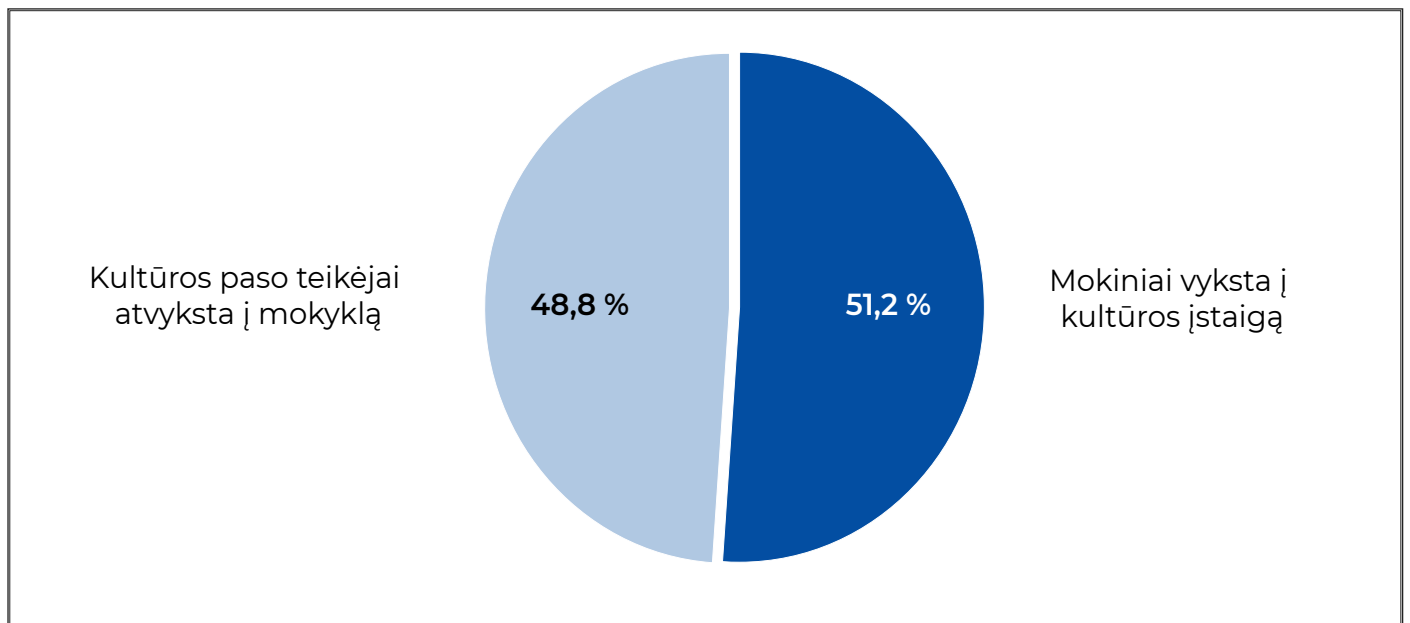
Viename iš interviu paslaugų teikėjas nurodė, kad mokytojų dalyvavimas jo organizuojamose veiklose labai skirtingas: „Pamokoje turintys dalyvauti mokytojai būna ir išeina. Paslaugos teikėjas neturi prižiūrėti klasės, daugiau laiko nori skirti veiklai. Būna mokytojų, kurie atsiklausia,

125 Ibid, res. B.

126 Ibid, res. B.

Grafikas Nr. 18. Kultūros pasų veiklų pasiūla kultūros pasų koordinatorių vertinimu. 1 - labai negiamai, 2 - neigiamai, 3 - nei teigiamai, nei neigiamai, 4 - teigiamai, 5 - labai teigiamai.

Grafikas Nr. 19. Kultūros pasų veiklų įgyvendinimo vieta.

ar gali būti pamokoje. Būna, kad ateina papildomi mokytojai į pamoką¹²⁷.

Visgi svarbu pabrėžti, kad daugeliu atveju aukšta paslaugų kokybė priklauso ne tik nuo paslaugos teikėjų. Tam, kad ugdomoji veikla įvyktų sėkmingai, dažnai būtinas ir aktyvesnis mokytojų įsitraukimas: „Trūksta gilesnio bendradarbiavimo. Svarbus derinimas tarpusavyje. Kiek

¹²⁷ Ibid, res. E.

¹²⁸ Ibid, res. C.

mokytojai vėliau pritaiko veiklas tolimesnėse pamokose. Mokytojai yra pervargę, todėl kartais džiaugiasi turėdami galimybę pasinaudoti kitų teikiama paslauga. Reikėtų refleksijos tarp pačių mokytojų – dėl ko mokytojai eina, kokia to prasmė?¹²⁸.

Dauguma respondentų mano, kad kultūros pasas taip pat turi teigiamą poveikį visuome-

nei. Daugiau nei 90 proc. užpildžiusių apklausą pritaria teiginiui, kad kultūros paso veiklos „stiprina visuomenės ir kultūrinės tapatybę ir bendruomeniškumą“ (grafikas Nr. 16) bei „stiprina visuomenės kūrybingumą ir kritinį mąstymą“ (grafikas Nr. 17). Šie duomenys artimi „Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis“ tyrimui, kuriame buvo pastebėtas ryšys tarp aktyvių kultūros vartotojų ir jų pilietiškumo, bendruomeniškumo ir tautinės tapatybės puoselėjimo.

Apklausoje buvo įvertinti ir keli papildomi kultūros paso aspektai. Respondentai pozityviai vertina kultūros paso paslaugų pasiūlą. Tiesa, pateiktuose komentaruose ryškėja paslaugų trūkumas tam tikrais aspektais, pavyzdžiui, rimtesnio pobūdžio paslaugų trūkumas vyresnių klasių mokiniams: „Veiklos yra įdomios, tinkamos. Visgi, didžioji dalis veiklų yra skirtos pradinėms klasių mokiniams, ne vyresniems. Mažesnis veiklų pasirinkimas priklauso nuo regiono, pavyzdžiui, Alytuje vyresniems mokiniams iš pasirinkimų, pagrinde, yra tik teatras. Dalis moksleivių jau yra matę visas siūlomas teatro veiklas“¹²⁹.

Kultūros paso paslaugų teikėjai taip pat atkreipia dėmesį į tam tikroms grupėms egzistuojančią problematiką: „Skirtumai atsiranda kalbant apie vyresnius mokinius, jų poreikiai yra skirtingi, tad jiems reikėtų didesnės laisvės pasirinkti individualias veiklas, nebūtinai visiems kartu“¹³⁰.

Regioninio prieinamumo aspektas iš dalies vertintinas pozityviai, nes daugelis kultūros paso paslaugų teikėjų paslaugas suteikia atvažiuodami į mokyklas. Tai patvirtina ir atlikta apklausa, kuri parodė, kad paslaugų, kurios vyksta mokyklose ir kurios vykdomos atvykstant pas paslaugos teikėją, skaičius, yra beveik vienodas (grafikas Nr. 19). Visgi svarbu atkreipti dėmesį, kad dalis interviu respondentų teigė, kad geografinis atstumas yra ribojantis faktorius renkantis kurią kultūros paso paslaugą užsisakyti. Paprašius respondentų pateikti nuotolinių veiklų vertinimą išryškėjo kelios tendencijos: gan didelė dalis mokyklų buvo linkusios neskubėti naudotis nuotolinėmis kultūros paso paslaugų galimybėmis tikintis, kad turimas lėšas dar turės galimybių panaudoti veikloms, vyksiančioms kontaktiniu būdu. Taip pat nemaža dalis atsakiusiųjų akcentavo, jog nuotolinių paslaugų pasiūla yra per maža. Patenkintų ir nusivylusių nuotolinėmis paslaugomis skaičius buvo panašus, todėl darytina prielaida, kad esminis vertinimo faktorius yra konkreti paso paslauga, o ne jos teikimo forma. Visgi tyrėjai pastebi, kad neigiamos nuotolinių paslaugų patirtys dažniausiai yra siejamos ne su konkrečia edukacija, o nuotoliniu formatu, todėl ilgainiui sistemoje didėja nenoras dalyvauti tokio tipo paslaugose.

Kokybinių interviu metu taip pat išryškėjo, kad mokyklose mokytojai mokiniams dažnai net nepristato, kad jie dalyvauja veikloje, kuri yra „kultūros paso“ paslaugų dalis. „Susipažinusi gerai, bet iš jaunimo organizacijų, ne iš mokyklos. Mokykloje apie KP nešneka“¹³¹.

Apibendrinant galima teigti, kad atskiros kultūros paso veiklos nėra orientuotos į ilgalaikį transformacinį poveikį. Kitą vertus, visos suinteresuotosios šalys kultūros paso priemonę vertina teigiamai. Didžiausi liekantys iššūkiai – dėmė su formalioju ugdomu bei veiklų kokybės gerinimas.

129 Ibid, res. B.

130 Ibid, res. F.

131 Ibid, res. B.

Nemokamas muziejų lankymas

Nemokamo muziejų lankymo iniciatyva pradėta įgyvendinti nuo 2018 m., kai vyko pilotinis priemonės išbandymas, skirtas mokiniams. Po jo priemonė buvo koreguota ir pritaikyta visiems norintiems (tiek mokiniams, tiek suaugusiems).

Kaip jau minėta, Kultūros ministerijos duomenimis 2019 m. galimybe nemokamai aplankyti muziejų pasinaudojo 415 026 lankytojai. 55 proc. apklaustųjų muziejuose apsilankė su šeima. 58 proc. pažymėjo, kad juos apsilankyti muziejuje paskatino nemokamą muziejų programą.

Nors tikslų duomenų, kiek vaikų ir jaunimo pasinaudojo šia galimybe, nėra, galima juos apskaičiuoti apytiksliai. 55 proc. apklaustųjų teigė, kad muziejuose lankėsi su šeima, tai sudaro apie 210 tūkst. asmenų. Vadinas, vidutiniškai kas trečias asmuo buvo vaikas, o tai reiškia, kad šia programa per 2019 m. bent kartą pasinaudojo 70 tūkst. vaikų ir jaunimo.

Kokybinio interviu metu mokytoja siūlė pasiūlyti geras kitų mokyklų praktikas, siekiant, kad daugiau mokinių būtų įtraukti į tokių formų kultūrinę edukaciją: „Gerasis mokyklos pavyzdys yra kiekvieną rudenį vykstanti muziejų diena, kurios metu visos klasės vyksta į muziejus“¹³².

Vertinant šios priemonės poveikį, svarbu nepamiršti, kad nemokamo apsilankymo muziejuose galimybės yra orientuotos į nuolatinės muziejų ekspozicijas. Tai reiškia, kad šios veiklos nėra specialiai pritaikytos ugdymui. Muziejai specialiai kuria edukacines programas, skirtas ugdyti tam tikrus gebėjimus ar suteikti žinių, bet jos į šią iniciatyvą nepatenka ir yra mokamos (išskyrus pilotinį išbandymą 2018 m.). Dėl to galima daryti išvadą, kad šį priemonė labiau orientuota į supažindinimą su kultūra ir akty-

132 Ibid, res. A.

133 Vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos Lietuvos muziejuose būklės vertinimas. Šaltinio nuoroda: <https://www.ltkt.lt/files/vaiku-ir-jaunimo-kulturines-edukacijos-lietuvos-muziejuose-bukles-vertinimas-ir-rekomendacijos-del-jos-gerinimo-pateikimas0428.pdf>.

vesnio kultūros vartojimo ugdymo skatinimą nei į ilgalaikę edukaciją.

Siekiant labiau susieti šią priemonę su ugdymo veiklomis derėtų sudaryti daugiau galimybių mokiniams ir jau mokyklą baigusiam jaunimui dalyvauti muziejų sukurtose kultūrinės edukacijos veiklose. Tai galima būtų plėtoti pasitelkiant Prancūzijoje ar Nyderlanduose egzistuojančius jaunimo kultūros pasą ar kortelę.

Taip pat toliau plėtojant šią priemonę verta nepamiršti netolygaus muziejų pasiskirstymo Lietuvoje, kuris gali būti iš dalies ribojantis veiksnys. Identifikavus ypač mažu kultūros vartojimu išsiskiriančius regionus Lietuvoje, verta svarstyti galimybę skirti to regiono vaikams ir jaunimui papildomą finansavimą (ar organizuoti transportą), kad jie galėtų pasiekti juos labiau dominančius muziejus ir tokiu būdu būtų palengva pratinami prie dalyvavimo kultūroje.

Muziejų ir kitų kultūros įstaigų iniciatyvos

Kultūros ministerijos parengtoje „Kultūrinės edukacijos 2019 m. programų ir veiklų apžvalgoje“ nurodoma, kad iš viso 2019 m. visose nacionalinėse kultūrinės edukacijos įstaigose apsilankė 166 689 žmonės. Lankytojų srauto didėjimui tiesioginę įtaką darė kultūros paso priemonė.

2017 m. Lietuvos muziejų asociacija atliko „Vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos Lietuvos muziejuose būklės vertinimą“¹³³. Jau nuo 2013 m. buvo pastebima aiški edukacinių programų augimo tendencija, kuri dar labiau išryškėjo atsiradus kultūros pasui. Visgi ankstesnio tyrimo autoriai taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad mokyklos pabrėžia naujų teminių programų trūkumą, jų pasikartojimą, dažnesnę orientaciją į jaunesnio amžiaus mokinius (ankstyvąjį ir pradinį ugdymą), beveik nėra tikslųjų ir gamtos mokslų edukacijos programų. 2021 m. atlikti

kokybiniai interviu taip pat patvirtina išliekančią tendenciją didesnę pasiūlą teikti jaunesnių klasių mokiniams: „Daugiausiai veiklos skiriamos pradinių klasių moksleiviams, regionuose veiklų pasirinkimas per mažas“¹³⁴.

Jau minėtas tyrimas parodė regioninius pasiūlos netolygumus: „2016–2017 m. muziejų parengtos neformaliojo švietimo programos buvo įgyvendinamos tik 13 savivaldybių iš 60, iš viso tokias programas siūlo tik 17 muziejų“¹³⁵. Vis dėlto tame pačiame tyrime teigiama, kad tik 38 proc. programų pasiūlos priklauso nuo turimų techninių muziejaus išteklių. Tai reiškia, kad didesnę įtaką tam daro muziejaus vadovybės požiūris į tokias veiklas, darbuotojų nusiteikimas, noras ir kiti, sąlyginai lengvai kontroliuojami aspektai.

Mokytojų apklausa parodė, kad daugiau dėmesio edukacinėse programose reikėtų skirti mokinių įgalinimui tyrinėti, daryti išvadas patiems, t. y. naudoti įtraukius ir savarankišką mokymąsi skatinančius metodus. Standartinis metodas pademonstruojant ekspoziciją ir atliekant testą nėra vertinamas kaip efektyviausias.

Kitą vertus, muziejaus darbuotojai pasigenda aktyvesnio mokytojo įsitraukimo į visą procesą (tiek rengiant edukacijos veiklas, tiek prieš atvykstant, tiek jose dalyvaujant), kuris galėtų reikšmingai sustiprinti ilgalaikį muziejų edukacinių programų poveikį. Identiškų problemų egzistavimą patvirtino ir atlikti kokybiniai interviu.

Mokyklų atstovai interviu metu nurodė, kad įsitraukimas priklauso ir nuo pačių mokytojų, nes jie turi skirtingus lūkesčius, patirtį, domėjimosi sritis: „Mokytojai įsitraukia įvairiai – vieni mokytojai dažniau važiuoja, kiti rečiau, priklauso kiek patys domisi įvairiomis veiklomis“¹³⁶.

134 Kokybinių interviu protokolai, res. B.

135 Ibid, p. 107.

136 Ibid, res. A.

137 Ibid, res. D.

138 Ibid, res. A.

Mokytojų ir kūrėjų (ar edukatorių) sėkmingo bendradarbiavimo pavyzdžių būtų galima pasiūlyti iš jau apžvelgtos „Kūrybinių partnerystės“ programos: „Planavo viską kartu. Vieni mokytojai dirbo su aštuntomis klasėmis ir kūrėju. Kartu planuodavo veiklas, daug dėmesio skyrė mokinių nuomonei, patys mąstė, kas gali būti įdomu. Komunikacija vyko geranoriškai, draugiškai. [...] Po kiekvienos veiklos vyko įsivertinimas“¹³⁷.

Kokybinio vertinimo metu mokytojai atkreipė dėmesį, kad būtų labai naudinga turėti vieną elektroninę erdvę, kurioje būtų įmanoma rasti visas kultūrinės edukacijos veiklas (kaip kultūros paso paslaugų atveju): „Naudojamės šiek tiek mažiau, nes informaciją apie šias veiklas reikia rinkti iš įvairių vietų, vienoje vietoje priimanamos informacijos nėra. Dažniausiai siunčiami laiškai, reklamos, dalinamasi informacija Facebook platformoje. Vienoje vietoje būtų žymiai patogiau, kadangi informacija tarp laiškų gausos dažnai pasimeta“¹³⁸.

Formalusis švietimas, NVŠ krepšelis, neformaliojo vaikų švietimo veiklos mokyklose, formalųjį švietimą papildantis ugdymas (FŠPU) ir kitos neformaliojo švietimo veiklos, mokytojų ir ugdytojų kvalifikacija

Lyginant du vertinamuosius laikotarpius (2007–2010 m. ir 2011–2016 m.) meninio ugdymo pamokų kokybė Lietuvoje tam tikrais aspektais suprastėjo: pamokos planavimu ir organizavimu, santykiais, tvarka ir klasės valdymu, pasiekimais pamokose. Buvo ir tokių aspektų, kuriuose išryškėjo pozityvūs pokyčiai: pagalba mokiniui, vertinimas, mokymosi aplinka. Visgi mokymo ir mokymosi aspektai iš esmės liko nepakitę, nors tuo pačiu laikotarpiu šie aspektai kituose mokomuosiuose dalykuose gerėjo ir dabar vidutiniškai yra beveik tokie patys kaip ir meninio ugdymo dalykuose. 2011–2016 m. lyginant meninio ugdymo dalykus ir kitus mokomuosius dalykus

išryškėjo du didžiausi skirtumai: meninio ugdymo dalykuose prasčiau vertinamas santykių, tvarkos ir klasės valdymo aspektas, bet geriau – mokymosi aplinkos¹³⁹.

Ypač aktualu tai, kad remiantis mokyklų išorinio vertinimo duomenimis, taip pat buvo lyginamos meninio ugdymo pamokos bei mokykloje vykstantys neformaliojo ugdymo užsiėmimai. Tiek atskirais aspektais, tiek vertinant bendrai neformaliojo ugdymo užsiėmimų kokybė yra statistiškai reikšmingai geresnė nei dalykinių pamokų (išskyrus mokymosi aplinką ir pasiekimus pamokoje)¹⁴⁰. Tad galima daryti prielaidą, kad neformaliojo ugdymo užsiėmimai turi didesnį poveikį mokiniams nei formalios meninio ugdymo pamokos.

Neformaliojo vaikų švietimo veiklos vyksta kiekvienoje Lietuvos mokykloje, jos yra prieinamos kiekvienam vaikui nepriklausomai nuo regiono. Tokia galimybė 2019–2020 mokslo metais naudojasi 41,38 proc. arba 134 779 vaikai. Lietuvoje vyraujant mažesnėms mokykloms, jose siūloma neformalaus užsiėmimų įvairovė yra skurdesnė nei didesnėse mokyklose, todėl daliai mokinių nėra suteikiamos lygios galimybės dalyvauti jų pomėgius atitinkančioje popamokinėje veikloje.

Neformalaus vaikų švietimo krepšelio remiamų veiklų bei formalųjį švietimą papildančio ugdymo poveikį įvertinti yra sudėtinga, nes įvairi prieinama medžiaga bei šių sričių analizės yra apibendrinamojo pobūdžio, o tai reiškia, kad pateikiami duomenys atspindi ne tik kultūrinės ir meninės veiklas iš visos esančios pasiūlos, bet ir kitas, pavyzdžiui, sportą, pilietiškumą, gamtos mokslus ir kt. Visgi poveikis priklauso nuo kon-

krečios organizacijos siūlomų konkrečių veiklų pobūdžio ir jų įgyvendinimo. Būtent tai interviu metu akcentavo ir mokinių atstovas: „Labai priklauso, kokios veiklos ir kas vyksta“¹⁴¹.

Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo iniciatyvų poveikio vertinti taip pat negalime, nes tokių iniciatyvų beveik nėra. Kaip pirmame skyriuje pateikta informacija rodo, Lietuvoje egzistuoja vos kelios galimybės pasirinkti kursus ar kvalifikacijos programas, kurios būtų susijusios su meniniu ir kultūriniu ugdymu, o kadangi jos vykdomos ne centralizuotai, bet atskirų institucijų, viešai prieinamų duomenų apie dalyvių skaičius ir jų atsiliepimus nėra.

Tačiau, kalbant apie mokytojų profesinį augimą, galima paminėti, kad 43 proc. Lietuvos pagrindinių mokyklų mokytojų mano, kad siūlomi kvalifikacijos tobulinimo kursai yra neaktualūs; ES šalyse taip galvoja 38,9 proc. mokytojų¹⁴². Taip pat dažniausiai mokytojai renkasi seminarus (69 proc.) ir konferencijas (15 proc.). Jie nėra linkę rinktis ilgalaikio profesinio augimo formų: 74 proc. renkasi vienos dienos renginius ir 15 proc. renginius, trunkančius vos kelias valandas. Visgi tie patys mokytojai mano, kad naudingiausias veiklos yra tos, kurios trunka dvi ar daugiau dienų¹⁴³. Šie duomenys nepalankiai apibendrina jau kelerius metus organizuojamą mokytojų kvalifikacijos tobulinimo iniciatyvą „Menų dūzgės“.

Visgi tai nereiškia, jog vertėtų atsisakyti šios iniciatyvos. Jos metu svarbu siūlyti tokias veiklas, kurios sudomintų dalyvaujančius mokytojus ir pasiūlytų tolimesnių, ilgalaikių profesinio augimo galimybių tose srityse, kurios mokytojams pasirodė aktualiausias.

139 Švietimo problemos analizė „Meninio ugdymo pamokos kokybė pagrindiniame ugdyme – kokia ji šiandien?“. Šaltinio nuoroda: https://www.smm.lt/uploads/documents/tyrimai_ir_analizes/Meninio%20ugdymo%20pamokos%20kokybe%20pagrindiniame%20ugdyme.pdf.

140 Ibid, p. 5.

141 Ibid, res. B.

142 EBPO, 2020: TALIS 2018 Results. Šaltinio nuoroda: <https://www.oecd.org/education/talis-2018-results-volume-ii-19cf08df-en.htm>.

143 Albinas Kalvaitis, 2014: Kvalifikacijos tobulinimo paslaugų įtaka praktinei bendrojo ugdymo mokyklos mokytojo veiklai. Šaltinio nuoroda: <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2020/07/Mokytoju-kvalifikacijos-tobulinimas.pdf>.

Kultūrinės edukacijos poveikis jaunimui po mokyklos baigimo

Įvertinti kultūrinės edukacijos priemonių, skirtų jaunimui po mokyklos baigimo, beveik neįmanoma, nes tokių sistemiškai plėtojamų priemonių Lietuvoje beveik nėra¹⁴⁴. Vienos iš priemonių, kuriomis gali pasinaudoti dalis mokyklų baigusio jaunimo, yra meninės krypties veiklos aukštosiose mokyklose.

Vis dėlto ne visi mokyklą baigę asmenys įstoja į aukštąsias mokyklas, o taip pat ne visose aukštosiose mokyklose yra meninės ir kultūrinės veiklos galimybių arba šios pasirinkimo galimybės nėra tinkamos visiems studentams, be to, į šias veiklas priimamų studentų skaičius dažniausiai yra ribojamas.

„Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis“¹⁴⁵ tyrimas rodo, jog 2014 m. 8 proc., o 2020 m. 15 proc. respondentų trūksta informacijos apie kultūrinės veiklas, šis poreikis didžiausias 20–29 m. amžiaus grupėje – 23 proc. Jaunimo reikalų departamento užsakymu atliktoje studijoje, nustatyta, kad dalis jaunų žmonių turi nepakankamai lėšų, kad galėtų pasirinkti norimą laisvalaikio formą. Tyrimo rekomendacijose siūloma, kad aukštosios mokyklos ir nevyriausybinės organizacijos labiau įsitrauktų į šias veiklas, jaunimui taip pat būtų taikomos papildomos nuolaidos ar lengvatos dalyvauti kultūroje¹⁴⁶.

Visgi, siekiant įvertinti tokių veiklų potencialų poveikį, buvo nuspręsta atlikti kokybinį interviu su Vilniaus universiteto, didžiausio universiteto Lietuvoje, Kultūros centro (VU KC) vadove Ginte Jokubaitiene.

144 O apie pavienės iniciatyvas (pvz. MIII teatrą, kuriame vaidina daug studentų) informacijos nėra arba ji labai ribota (dalyvaujančių skaičius ir pan.).

145 Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis 2020. Šaltinio nuoroda: <https://www.kulturostyrimai.lt/wp-content/uploads/2021/01/Gyventoju-dalyvavimas-kulturoje-ir-pasitenkinimas-kulturos-paslaugomis-2020-Ataskaitos-santrauka.pdf>.

146 Jaunimo problematikos tyrimas, 2000. Šaltinio nuoroda: https://jrd.lt/naujienos/jrd-veiklos-naujienos/kvieciami-i-2020-m-jaunimo-problematikos-tyrimo-rezultatu-pristatyma/TYRIMO%20ATASKAITA_vie%C5%A1inama.pdf.

147 Dar 9 iniciatyvos veikia nekoordinuojamos kultūros centro.

148 Informacija surinkta iš Lietuvos aukštųjų mokyklų tinklapių. Beveik trečdalis visų iniciatyvų veikia VU.

149 Studentų komentarai iš VU KC atliekamų apklausų.

VU KC šiandien suteikia galimybę prisijungti prie 11 meno kolektyvų ar edukacijų¹⁴⁷.

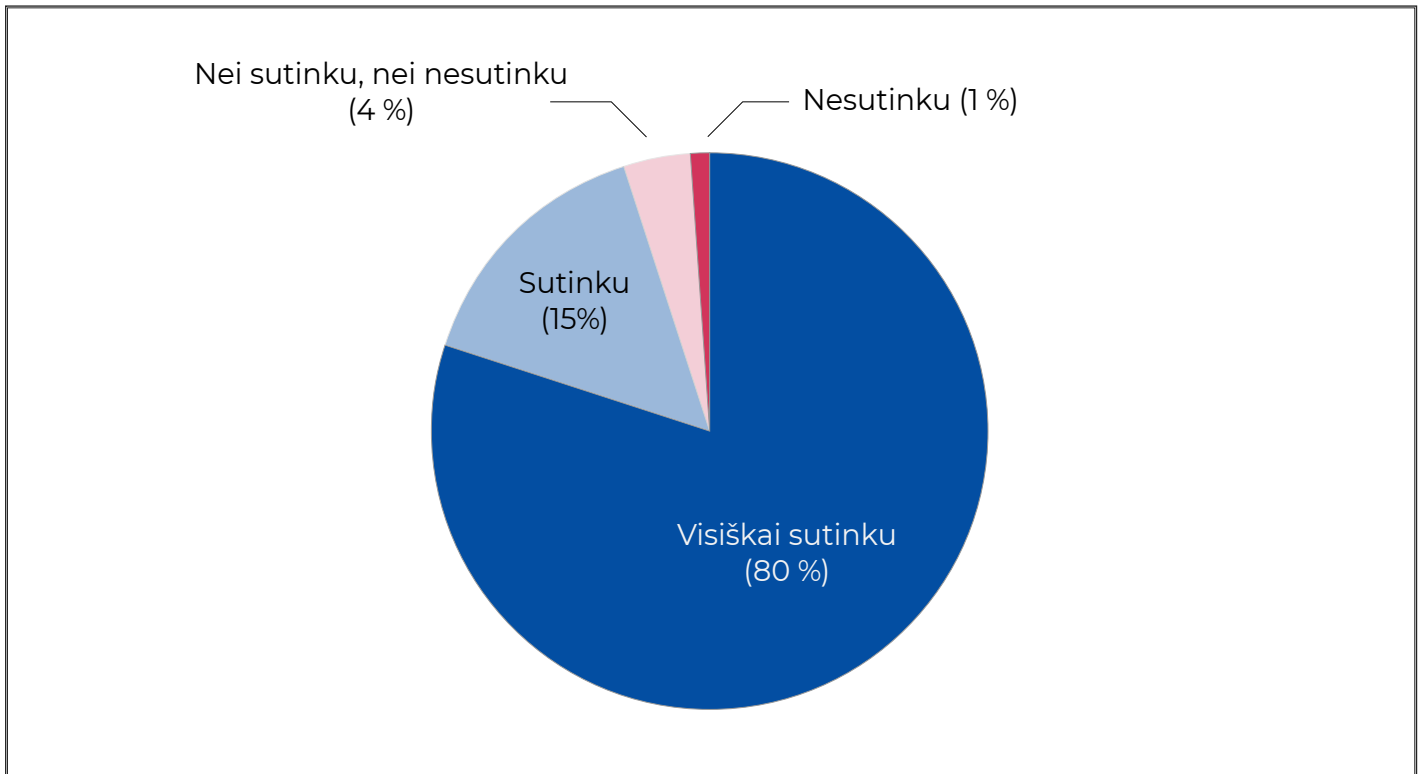
Iš viso visose valstybinėse Lietuvos aukštosiose mokyklose veikia 66 meno kolektyvai ar iniciatyvos¹⁴⁸.

Bendras dalyvaujančių veiklose studentų skaičius yra apie 700, bet paklausa yra didesnė. Vien 2020 m. spalio duomenimis į veiklų atrankas atėjo 489 asmenys, o buvo priimtas tik kas trečias – 152 asmenys. Į kai kurias veiklas (pavasario dramos teatro edukacijos) bandžiusių patekti ir atrinktų santykis yra 1 prie 8.

Anot ekspertės, tokie skaičiai visai nestebina ir, jei būtų intensyviau skleidžiama informacija apie šias galimybes, neabejoja, jog konkursas būtų dar didesnis. Tai pasekmė to, kad mokyklą baigusiam jaunimui net ir Vilniaus mieste kultūrinės edukacijos veiklų nėra arba jų yra labai mažai. Taip pat dažnam studentui jau ir taip mažą pasiūlą dar susiaurina tai, jog prisijungimas prie kai kurių organizacijų, veikiančių mieste, yra mokamas ir didelė dalis studentų (nekalbant apie niekur nesimokantį ir nedirbantį jaunimą) sau to leisti neišgali.

VU KC kasmet atlieka įvairias studentų apklausas, kurios aiškiai rodo, jog veiklose dalyvaujantis jaunimas šių veiklų poveikį vertina teigiamai, jis yra įvairiapusis. Tokioje vietoje kaip universitetas kultūrinės edukacijos veiklos leidžia užmegzti naujas pažintis, „susipažinti su studentais iš kitų sričių“¹⁴⁹.

Šios veiklos leidžia sutikti žmonių, turinčių skirtingą požiūrį: „[...] kai kurie respondentai tą patį tiriamos bendruomenės požymį interpretuoja

Grafikas Nr. 20. Dalyvavimo meno kolektyvų veikloje įtaka bendrai studijų patirčiai VU, 2019.

ir savo norą priklausyti ansambliui motyvuoja pabrėždami bendravimo su įvairiais žmonėmis svarbą, susijusią su galimybe realizuoti skirtingas bendravimo formas, konfrontuoti su skirtingomis pažiūromis, mąstymu¹⁵⁰. Šis aspektas ypač svarbus, kai kalbame apie visuomenėje augančias radikalias grėsmes.

Kaip matoma grafike Nr. 20, 80 proc. studentų sutinka su teiginiu, kad dalyvavimas tokioje veikloje gerina bendrą studijų patirtį. Tai prisideda prie konkrečių kompetencijų, svarbių XXI a. darbo rinkai, ugdymo: „Kinetinis teatras per daugelį metų tapo man it šeima, be kurios nebūčiau toks kūrybingas, atviras ir savimi pasitikintis žmogus, koks esu dabar“¹⁵¹.

Kultūrinė edukacija jauniems žmonėms taip pat padeda spręsti juos užklumpančius sunkumus: „Be ansamblio būtų buvę tikrai psichologiškai sunku mokytis“¹⁵². Žinoma, ne tik kultūrinė edukacija gali padėti jaunimui susitvarkyti su kylančiais iššūkiais, bet šiandien jos prieinamumas net ir studijuojant sostinėje, plačiau siaų spektrą paslaugų siūlančiame universitete, išlieka labai ribotas. Pasiūlos nebuvimas dar

labiau juntamas regionuose, kuriuose nėra nei kultūriškai ir intelektualiai stiprių institucijų, galinčių sukurti tokias galimybes, nei kokių nors skatinimo priemonių, kurios motyvuotų jaunimą aktyviau dalyvauti tokiose veiklose, patiems jas plėtoti. Interviu metu ekspertė teigė, kad dažnai regionuose gyvenantis jaunimas jau ir anksčiau nedalyvavo ar mažiau dalyvavo kultūrinėse veiklose, tad siekiant juos tuo sudominti veiklas reikia atitinkamai pritaikyti.

Net ir Vilniaus universiteto studentų atveju ji pastebi, kad dažniau prie siūlomų veiklų yra linkę jungtis tie studentai, kurie dar mokykloje aktyviai užsiėmė kokia nors kultūrine ar menine veikla. „Kas būdamas mokykloje lankė, tai tas jau žino, kad tai naudinga“. Anot jos, šiuo metu taip pat nėra iškeltas bendras nacionalinis tikslas, kad būtų kryptingai siekiama įtraukti labiau pažeidžiamą jaunimą į kultūrinę edukaciją, tokiu būdu ją stiprinant: „Nes nėra iškeltas toks tikslas. Tai viduje aš jį turiu, bet tai nėra strateginis tikslas, dėl kurio dirbtų visi. [...] Jei būtų daugiau lėšų, tai galima būtų daugiau pilotinių dalykų išbandyti ir tada žiūrėti, ką galima po to įdiegti sistemiškai“.

150 Damilė Bagdonavičienė, 2020: *Folkloro ansamblio tapatybės komunikacija: „Ratilio“ narių tyrimas*, bakalauro darbas, p. 30.

151 Studentų komentarai iš VU KC atliekamų apklausų.

152 Studentų komentarai iš VU KC atliekamų apklausų.

Ekspertė pasigenda šios jaunimo grupės poreikių tyrimų, nes, anot jos, labai svarbu, kad tos kuriamos edukacijos atlieptų pačių jaunų žmonių lūkesčius. VU KC be kasmetinių apklausų išsamesnės savo vykdomų veiklų poveikio analizės nėra atlikę.

Kaip tik šiuo metu Vilniaus universitetas kuria absolventų kompetencijų portfelį, kuris turėtų būti susietas ir su kultūrinės edukacijos veiklų galimybės, studentams suteikiamomis universitete. Kartu su tuo turėtų prasidėti nuoseklus ir sistemingas vykdomų veiklų poveikio vertinimas. Galbūt ilgainiui tokia sistema galėtų tapti prototipu ir kitoms aukštosios mokykloms.

Apibendrinant galima teigti, kad jaunimui, baigusiam mokyklą, nėra siūlomos jokios sisteminės kultūrinės edukacijos priemonės (išskyrus studentams suteikiamas nuolaidas lankytis įvairaus tipo renginiuose), o tos, kurios šiandien įgyvendinamos atskirų institucijų iniciatyvomis, neužtikrina jau esančios paklausos, ir neatliepia poreikio įtraukti labiau pažeidžiamas jaunimo grupes į kultūrinę edukaciją.

Menininko dalyvavimo svarba kultūrinės edukacijos poveikiui

Pirmiausia, svarbu paminėti, kad menininkai dalyvauja daugelyje kultūrinės edukacijos veiklų, tačiau, kadangi nėra įtraukiami, rečiau dalyvauja formaliajame meniniame ugdyme. Kvietis savo srities profesionalus į pamokas, jas organizuoti ne mokyklos erdvėse, kryptingai integruoti kultūros paso veiklas į meninio ugdymo pamokas – visa tai veikiau yra išimtis nei taisyklės šiandienos mokykloje.

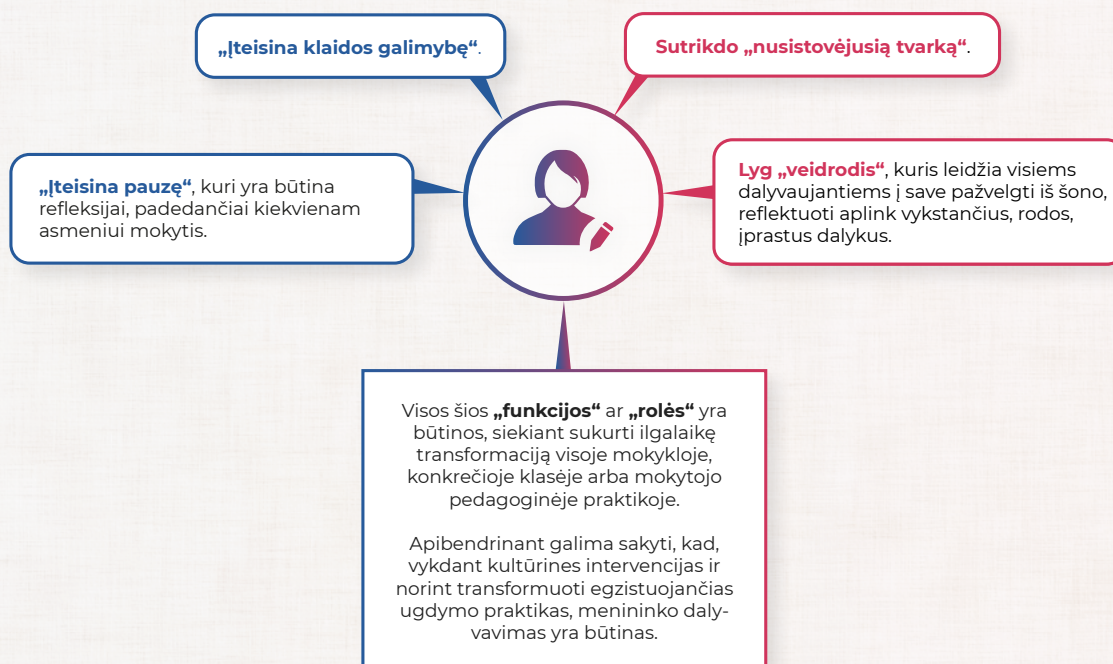
Šiame tyrime jau buvo minėtas Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos rengtas trumpraštis, kuriame buvo nagrinėjamas meninis ugdymas mokyklose. Kaip ir daugelis kitų tyrimų, šis parodė, kad mokiniai yra linkę pozityviau vertinti neformalaus švietimo užsiėmimus nei formalaus ugdymo pamokas. Tai gali būti susiję su mažesniu stresu (dažniausiai tokiuose užsiėmimuose nėra formalaus vertinimo), su laisvesne atmosfera ir „nestandartiniais“ sprendimais. Visa tai prisideda prie mokinių motyvacijos, kuri yra itin svarbi siekiant geresnių mokymosi pasiekimų.

Panašus efektas pasiekiamas, kuomet į formalų ugdymą yra įtraukiamas kūrėjas. **Jis sutrikdo „nusistovėjusią“ tvarką.** O tai sukuria palankią terpę diegti įvairias naujoves, mažinant baimę suklysti ar pasielgti „netinkamai“. Šiuo atveju, **menininkas tarsi „įteisina klaidos galimybę“.**

Antrą vertus, menininko dalyvavimas mokymosi procese jam suteikia tarsi „refleksijos veidrodžio“ vaidmenį. Įsitraukdamas į mokymosi aplinką jis ateina be išankstinių nuostatų, predispozicijų, tam tikrų, tai grupei įprastų bendravimo ir bendradarbiavimo formų. Mokytojui ir mokiniams natūralūs poelgiai ir pasisakymai menininkui gali atrodyti neįprasti ar net atmes-tini.

Tokiu atveju menininkas veikia lyg „veidrodį“, kuris leidžia visiems dalyvaujantiems į save pažvelgti iš šono, reflektuoti aplink vykstančius, rodos, įprastus dalykus. Kūrėjas taip pat „įteisina pauzę“, kuri yra būtina refleksijai, padedančiai kiekvienam asmeniui mokytis.

Menininko dalyvavimo svarba kultūrinės edukacijos poveikiui

Visos šios „funkcijos“ ar „rolės“ yra būtinos, siekiant sukurti ilgalaikę transformaciją visoje mokykloje, konkrečioje klasėje arba mokytojo pedagoginėje praktikoje. Tad apibendrinant galima sakyti, kad, vykdant kultūrinės intervencijas ir norint transformuoti egzistuojančias ugdymo praktikas, menininko dalyvavimas yra būtinas.

Visgi tai yra būtina, bet nepakankama sąlyga. Žinoma, mokykla (mokytojai, administracija, mokiniai, kartais net tėvai) turi pritarti ar bent jau neprieštarauti vykdomai intervencijai, bet taip pat menininkas, ateinantis dirbti į mokyklą, turi būti tinkamai pasiruošęs. Jis turi turėti gerus darbo komandoje gebėjimus, nes mokyklos bendruomenė yra transformacijos šaltinis, o ne jis pats. Be to, kūrėjas padeda procesams vykti greičiau. Jis turi gebėti įtraukti, nukreipti teisinga linkme, taip pat būti atkaklus ir nenuleisti rankų, kai kiti pradės nebetikėti, kad rezultatai pavyks pasiekti. Menininkas taip pat turi gebėti greitai reaguoti, gerai valdyti konfliktines situacijas, kurios neišvengiamai kyla inicijuojant pokyčius, galiausiai, jis turi turėti bent bazines kompetencijas, kurios yra reikalingos darbui su mokiniais.

Tiesa, netinkamas pasiruošimas gali ne tik sutrukdyti pasiekti sėkmingą rezultatą, bet ir pabloginti situaciją. Menininkas į šią veiklą yra įtraukiamas kaip profesionalas, tad nuo pat pradžių mokinių požiūris į jį yra pagarbus ir vertinantis. Kūrėjas tarp mokinių nesudėtingai gali dar labiau sustiprinti savo autoritetą, bet, jei jis tai darys netinkamai, gali sukurti konkurenciją su bendrojo ugdymo mokytoju, kuris liks mokykloje, kūrėjui išėjus. Dėl jų lyginimo dar blogesnė nei tarpusavio konkurencija gali būti sumažėjusi mokinių pagarba savo mokytojui. Tad, jei kūrėjas, stiprindamas savo autoritetą, nesugeba juo dalintis ir su bendrojo ugdymo pedagogu, gali kilti dar didesnės problemos.

Nors tai stipriai susiję su tinkamu menininko pasirengimu, verta paminėti, kad, siekiant transformacijos, būtina turėti tinkamą intervencijos

metodologiją, kurios pagrindu inicijuojami ir įgyvendinami pokyčiai mokykloje.

Turimas potencialas, taip pat papildomas ir profesionalias menininko gebėjimais. Kūrėjas, dirbdamas su mokiniais, leidžia jiems geriau pažinti tiek meninę ar kultūrinę veiklą, tiek konkrečią meno sritį, techniką ar kt. Kaip teigė vienas iš kalbintų mokytojų, kartais tokios patirtys visiškai sugriauna susiformavusius mokinių stereotipus (dažniausiai neigiamus). Supažindinimas su profesiniu lauku gali būti įgyvendinamas ir trumpos kultūrinės edukacijos veiklos rėmuose, tam nebūtina nuosekli ir ilgalaikė metodologija. Bet net ir vieno susitikimo su mokiniais metu, kūrėjas turi būti tinkamai pasirengęs. Kitu atveju, neturėdamas reikiamų psichologinių ir pedagoginių kompetencijų, gali pasirinkti konkrečiai mokinių grupei netinkamus metodus ir taip sukurti neigiamą patirtį – neigiamą profesinio lauko suvokimą.

Šio skirsnio pabaigoje taip pat norėtusi atkreipti dėmesį, kad kokybiška ir naudinga kultūrinė edukacija gali vykti ne tik tada, kai į ją įtraukiamas menininkas. Atvirkščiai – gali egzistuoti daug įvairių būdų, kaip sėkmingai įgyvendinti veiklas, neįtraukiant į jas kūrėjų. Bet visgi, jei yra noras mokykloje inicijuoti pokyčius vykdant kultūrinės intervencijas, neįmanoma to padaryti be tinkamai pasirengusio kūrėjo. Be to, neįmanoma mokinių supažindinti su tam tikru profesijos lauku, nesukuriant jiems progų susipažinti su realiai tas veiklas kasdien atliekančiais žmonėmis.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvoje neegzistuoja kultūrinės edukacijos sistema, kuri leistų išnaudoti esantį kultūrinės edukacijos potencialą, eliminuoti dubliavimą, užtikrinti skirtingų iniciatyvų kūrimą.

Nors išsamūs ir ilgalaikiai poveikio tyrimai Lietuvoje buvo vykdomi tik įgyvendinant kūrybinių partnerystės programą (iš dalies ir muziejų edukaciją), bendrai vertinant Lietuvoje vis dar trūksta viešai prieinamų duomenų, kuriais remiantis galima būtų atlikti pirmines ar antrines taikomų priemonių poveikio analizės.

Taip pat Lietuvoje vis dar nėra įtvirtintas politikos priemonių įgyvendinimo ciklas, kai politikos priemonių įgyvendinimas baigiamas jų vertinimu (poveikio matavimu ir atitikimu išskeltiems tikslams), todėl tam tikrais atvejais labai sudėtinga arba išvis neįmanoma kalbėti apie tų priemonių poveikį.

Dalis kultūrinės edukacijos priemonių yra pradėta vykdyti labai neseniai (pavyzdžiui, kultūros pasas), tad jų poveikį ilgalaikėje perspektyvoje bus galima įvertinti tik vėliau. Vis dėlto tokius vertinimus yra svarbu planuoti iš anksto, nes poveikio įvertinimui gali reikėti daugiau laiko ir įvairesnių metodų, kurie turi būti taikomi tuo metu, kai vyksta edukacijos veiklos. Svarbu užtikrinti, kad tokie vertinimai būtų atliekami ateityje, o pagal jų rezultatus būtų tobulinamos šios priemonės (arba jų atsisakoma, jei nepasiteisino).

Trumpojo periodo poveikio vertinimas buvo atliktas kiekybinės apklausos bei kokybinių interviu pagrindu. Kultūros paso programa daugelio suinteresuotųjų šalių vertinama palankiai. Svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad pateiktų aspektų vertinimas nesiskyrė priklausomai nuo mokyklos vietovės tipo bei regiono.

Pačiu didžiausiu iššūkiu šiandien yra kultūros paso paslaugų kokybė, nes veiklų pobūdis ir lygis yra labai skirtingi. Norint gerinti paslaugų kokybę, respondentai dažniausiai minėjo elektroninę standartizuotą apklausą moksleiviams po paslaugos teikimo, daugiau dėmesio skirti teikėjo ir mokytojo bendradarbiavimui, veiklos planavimui ir paslaugos pritaikymui konkrečiai mokinių grupei. Taip pat, kaip vienas iš pageidautinų aspektų, buvo išskirtas kultūros paso paslaugų integravimas į ugdymo programą. Jis galėtų būti pasiekiamas per tinkamesnį derinimąsi prieš veiklą bei per mokytojo tolimesnių veiklų vykdymą sugrįžus į įprastinį mokymosi procesą.

Be to, atkreiptinas dėmesys, kad kultūros paso veikloms nėra priskiriamas ilgalaikis edukacinis poveikis. Šios veiklos labiau traktuojamos kaip trumpalaikės, galinčios papildyti forma-

lygi turinį. Kultūros paso veiklas svarbu vertinti bendrame Lietuvoje egzistuojančių kultūrinės edukacijos priemonių rinkinyje ir nesiekti viena priemone įgyvendinti visų kultūrinei edukacijai keliamų tikslų.

Ilgalaikės kultūrinės edukacijos programos daro didesnę poveikį mokiniams, jų pasiekimams bei kitiems su mokymusi susijusiems aspektams (motyvacijai, pasitikėjimui savimi ir kt.).

Ne mažiau svarbios yra ilgalaikės edukacijos, darančios poveikį ir mokytojams, mokyklos vadovams bei tėvams. Jei edukacija yra įgyvendinama sėkmingai, ji gali pakeisti mokykloje egzistuojantį status quo (liet. esanti pozicija), sukurdamas naujus veikimo modelius (pavyzdžiui, mokytojai tampa labiau linkę naudoti inovatyvius ugdymo metodus ir realiai keičia savo veiklos praktiką, tėvai labiau įsitraukia į mokyklos gyvenimą ir labiau rūpinasi savo vaikų mokymusi ir kt.).

Ypač svarbu atkreipti dėmesį, kad visos mokyklos lygmeniu ar konkretaus mokytojo praktinės veiklos lygmeniu platesnio masto pokyčius (transformacijas) galima inicijuoti tik tuomet, kai kultūrinėje edukacijoje dalyvauja tinkamai paruoštas „išorinis žmogus“, šiuo atveju – kūrėjas arba kultūros edukatorius. Tai – būtina sąlyga, jog transformacija galėtų įvykti.

2.2. Kultūros ministerijos ir Kultūros rėmimo fondo finansavimo instrumentų vertinimas

Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijos turimas finansavimo instrumentas – kultūros pasas – yra analizuojamas ankstesniame poskyryje. Todėl šioje dalyje bus analizuojami tik Kultūros rėmimo fondo (toliau – KRF), administruojamo Lietuvos kultūros tarybos, finansavimo instrumentai. KRF finansavimas skiriamas pagal sritį arba pagal programą, taip pat dalis lėšų skiriama individualioms ir edukacinėms stipendijoms.

KRF finansuojamos sritys: architektūra, cirkas, dailė, dizainas, fotografija, literatūra, muzika, šokis, tarpdisciplininis menas ir teatras. Vertinant 2016–2019 m. laikotarpį šis sričių sąrašas šiek tiek kito. Visgi, remiantis 2017 m. patvirtinta finansavimo gairių redakcija, galima matyti, kad tuo metu sritims skiriant finansavimą atskiru priedu buvo nustatomi prioritetai¹⁵³.

Vienas iš nustatytų prioritetų buvo „vaikų ir jaunimo ugdymas menu ir kultūra. Kultūrinės veiklos, formuojančios asmens vertybines nuostatas, platų kultūrinį akiratį, ugdančios komunikacinius, meninius gebėjimus, ugdančios kūrybinę saviraišką, prigimtinę vaiko kultūrą. Šių nuostatų formavimo procese turi dalyvauti profesionalūs menininkai (ar jų kolektyvai),

153 Kultūros rėmimo fondo lėšomis finansuojamų projektų teikimo gairių 25 priedas „Kultūros ir meno sričių projektų vertinimo prioritetų aprašymai“.

154 Ibid, p. 1.

155 „Tęstiniai mėgėjų meno renginiai“, „Lietuvos kultūros organizacijų dalyvavimas Europos sąjungos programoje „Kūrybiška Europa 2014–2020“ (paprogramoje „Kultūra“ ir paprogramoje „Media“), „Menas žmogaus gerovei“, „Menininkų ir kultūros kūrėjų rezidencijos Lietuvoje“, „Strateginis meno kūrėjų organizacijų finansavimas“, „Atminties institucijos“ (Lietuvos ir jos kultūros istorijai svarbių kilnojamyj kultūros vertybių įsigijimo projektai ir Lietuvos arba lietuvių kilmės menininkų šiuolaikinio vizualinio meno ar dizaino darbų, sukurtų po 1990 m., įsigijimo projektai ir kultūros vertybių restauravimas, tyrimai, inovatyvių paslaugų kūrimas, tarptautinis ir tarpinstitucinis bendradarbiavimas, Kultūros ir meno sklaida), „Pilietinis ugdymas ir atminties įprasminimas“ (valstybinės reikšmės renginiai ir „Globalios Lietuvos“ idėjos sklaida, ir tremties ir palaidojimo vietų lankymas ir (arba) tvarkymas, ir kultūros paveldo sugrąžinimas), „Kultūros paveldo projektai“, „Etninė kultūra ir nematerialus kultūros paveldas“, „Strateginis tarptautinių renginių finansavimas“, „Kultūros ir kūrybinės industrijos“ (kultūros startuoliai ir tinklaveika), „Lietuvoje rengiami tarptautiniai muzikos atlikimo meno konkursai“, „Humanitarinės literatūros leidyba“, „Kvalifikacijos kėlimas“, „Strateginis kultūros organizacijų finansavimas“, „Kūrybinės bendruomenių iniciatyvos (kūrybinės bendruomenių iniciatyvos ir mažosios Lietuvos kultūros sostinės) ir „Tolygi kultūrinė raida“.

įvairių sričių kultūros darbuotojai, iškilios šalies ir regiono asmenybės. Pasirenkamos veiklos formos turėtų skatinti bendradarbiavimo ir partnerystės ryšius su įvairių tipų mokyklomis, profesinio mokymo įstaigomis, turinčiomis tokią veiklą tinkamą bazę, įrangą ir kitus resursus. Kultūrinio ugdymo veiklose turi dalyvauti visų amžiaus grupių vaikai ir jaunimas, skatintinos veiklos, sudarančios sąlygas įvairiai vaikų ir jaunimo meninės kūrybos veiklai, kūrybiniam eksperimentams¹⁵⁴.

Vėlesnėse finansavimo sąlygose šių prioritetų nebeliko. Jų nuspręsta atsisakyti, siekiant didžiausią dėmesį skirti profesionalumo skatinimui visose srityse. Nuo 2019 m. atsiradus Tolygios kultūrinės raidos konkursui tikslių regionų prioritetus (išskyrus Vilnių, Kauną ir Klaipėdą) nustato regioninių kultūros tarybos. Didesnioji dalis regioninių tarybų yra išskyrusios edukaciją kaip vieną iš prioritetų.

Tarp dabar galiojančių KRF programų viena yra išimtinai skirta kultūrinei edukacijai – programa „Ugdymas kultūra“ (kultūros edukacija ir vaikų bei jaunimo kultūra). Visose likusiose programose¹⁵⁵ pareiškėjai gali nusimatyti edukacijos veiklų.

Programos „Ugdymas kultūra“ tikslas: „sudaryti sąlygas visoms visuomenės grupėms atskleisti ir ugdyti savo kūrybinį potencialą aktyviai ir prasmingai dalyvaujant kultūroje. Skatinti vaikų ir jaunimo kultūrą ir leidybą“.

Ši programa yra išskiriama į dvi dalis: kultūros edukaciją ir vaikų bei jaunimo kultūrą. Tarp kultūros edukacijos finansuojamų veiklų numatyti „kultūros edukacijos projektai, skirti atskleisti ir ugdyti vaikų ir jaunimo kūrybinį potencialą“, o tarp vaikų ir jaunimo kultūros – „įvairių meno sričių kultūros projektai skirti vaikams ir jaunimui“.

Šie aspektai abstraktūs ir tai leidžia paraiškų teikėjams patiems pasirinkti ir sukonkretinti, kaip ir su kuo jie norėtų dirbti. Nors tai galima būtų vertinti pozityviai, taip pat tai lemia, kad teikėjai dažniausiai renkasi tas tikslines grupes, su kuriomis jau yra įpratę dirbti, arba tas, kurių charakteristika yra panaši į pirmųjų. Dažnai šios grupės yra lengviau pasiekiamos, be to, dažniausiai jau ir taip gauna daugiau galimybių dalyvauti kultūroje bei kultūros edukacijoje (pavyzdžiui, jei į veiklas įtraukiama kokia nors vietos bendruomenė, veiklose dalyvauja visada jose dalyvaujantys jaunuoliai). Siekiant maksimaliai išnaudoti Lietuvos kultūros tarybos resursus būtų verta svarstyti galimybę griežčiau nustatyti kriterijus kvietimui į „Ugdymas kultūra“ ir šią finansavimo programą padaryti tiksline. Tokiai nuostatai pritarimą išreiškė ir paraiškų vertinimo ekspertai, su keliais iš jų buvo atlikti kokybiniai pusiau struktūruoti interviu.

Kai kuriose programose finansuojamos edukacinės veiklos gali būti iš dalies panašios į kultūros paso priemonėje siūlomas veiklas. Visgi atkreiptinas dėmesys, kad šios priemonės nėra dubliuojančios viena kitą, nes jų paskirtys yra skirtingos: kultūros paso – ugdyti kultūros pažinimo įpročius ir plėsti mokinių kultūros patirtį. Tuo tarpu, Lietuvos kultūros tarybos finansuojamų projektų kultūrinės edukacijos veiklos yra dažniau susijusios su konkretais projektais, kurių rėmuose yra numatytos kultūrinės edukacijos veiklos, tikslais. Taip pat pastarosios veiklos

įtraukia platesnį jaunuolių spektrą (ne klasę ar kelias klases kaip kultūros paso atžvilgiu), kas gali turėti teigiamo poveikio mokinių socialinių ryšių plėtrai. Visgi tarp šių priemonių įmanoma didesnė sinergija nei egzistuoja šiuo metu.

Idealiu atveju, kūrėjai ar organizacijos, gavusios Lietuvos kultūros tarybos finansavimą naujai meninei paslaugai sukurti, turėtų taip pat rezervuoti nedidelę dalį biudžeto šios paslaugos susiejimui su edukacinėmis veiklomis. Išbandęs šias švietimo ir ugdymo veiklas, teikėjas turėtų įsivertinti jų sėkmę (refleksijomis, apklausomis ar kitais grįžtamojo ryšio būdais) ir, jei grįžtamasis ryšys yra teigiamas, šios edukacinės veiklos pagrindu reikėtų sukurti aprašą, tinkantį kultūros paso veikloms. Tokiu atveju, būtų išvengta dubliavimo, o egzistuojančios priemonės papildytų viena kitą, taip pat teikėjams palengvintų galimybes pereiti iš vieno finansavimo šaltinio prie kito, prisitraukti papildomų finansų ir, vykdamas vieną veiklą, pasirengti būtinus dalykus ir kitai veiklai. Galiausiai, tai prisidėtų ir prie kultūrinės edukacijos pasiūlos plėtos, taip pat užtikrintų, kad kiekvienas kūrėjas ar organizacija, gavusi valstybės lėšų savo veikloms, turėtų edukacinį elementą.

Programos „Ugdymas kultūra“ efektyvumas

Kadangi skirtingose programose gali būti finansuojamos įvairios edukacinės veiklos, jų efektyvumo įvertinimui reikėtų vertinti kiekvieną įgyvendintą projektą atskirai ir lyginti juos su dabar egzistuojančiomis priemonėmis. Skirtingos programos turi savo prioritetus, bet kultūrinės edukacijos veiklos tuose projektuose nebūna pagrindinės, todėl analizuoti jas sistemiskai nėra prasmės.

Kitaip yra su programa „Ugdymas kultūra“, kuri yra labiausiai susijusi su kultūrine edukacija ir skiria daugiau dėmesio pačiai ugdymo dimensijai, lyginant su likusiomis programomis. Šios programos tikslas – „sudaryti sąlygas visoms visuomenės grupėms atskleisti ir ugdyti savo kūrybinį potencialą aktyviai ir prasmingai dalyvau-

Metai	2016	2017	2018	2019
Finansuoti projektai	157	124	82	60
Skirtas finansavimas	594,600.00 €	599,100.00 €	417,000.00 €	296,900.00 €
Vaikų ir jaunimo skaičius edukacijos veiklose Vilniuje	28056	24193	12944	11188
Vaikų ir jaunimo skaičius edukacijos veiklose kitoje Lietuvos vietovėje ir užsienyje	45103	33272	33990	22598
Socialinės rizikos vaikų ir jaunimo skaičius edukacijos veiklose Vilniuje	2129	2297	729	741
Socialinės rizikos vaikų ir jaunimo skaičius edukacijos veiklose kitoje Lietuvos vietovėje ir užsienyje	4672	4430	3788	2604
Bendras	79960	64192	51451	33786
TIK socialinės rizikos vaikų	6801	6727	4517	3345

Lentelė Nr. 1. LKT programos „Ugdymas kultūra“ projektų duomenų suvestinė

jant kultūroje. Skatinti vaikų ir jaunimo kultūrą ir leidybą“. Analizuojant šią programą buvo remiamasi statistine informacija, taip pat atsitiktine tvarka atrinktomis šešių finansuotų projektų ataskaitomis bei dviem kokybiniais, pusiau struktūruotais interviu su projektines paraiškas vertinančiais programos ekspertais.

Remiantis Lietuvos kultūros tarybos pateiktais duomenimis, 2016–2019 m. programa „Ugdymas kultūra“ finansavo 423 paraiškas: 2016 m. – 157, 2017 m. – 124, 2018 m. – 82, 2019 m. – 60 paraiškų. 2020 m. įvyko tik vienas šios programos šaukimas, o antrojo dėl pandemijos buvo nuspręsta atsisakyti. Taip pat pasielgta ir 2021 m. – atsisakyta pirmo šaukimo dėl tebesitęsiančio karantino.

Atitinkamai 2016 m. bendra finansavimo suma buvo 594 600 eurų, 2017 m. – 599 100 eurų, 2018 m. – 417 000 eurų, o 2019 m. – 296 900 eurų. Vidutinė finansuotos paraiškos lėšų apimtis 2016 m. siekė 3 787 eurus, 2017 m. – 4 831 eurą, 2018 m. – 5 085 eurus, o 2019 m. – 4 948 eurus. Nors vidutinė projektui skiriama suma atrodo gan menka, interviu metu ekspertai palaikė galimy-

bę teikti ir mažesnės vertės projektus bei atkreipė dėmesį, kad būdami kokybiški jie gali turėti ne ką mažesnę poveikį¹⁵⁶.

Programa retai skiria visą paraiškos teikėjo prašomą finansavimą. Prašytų ir skirtų KRF lėšų apytikslis santykis 2016 m. buvo 45 proc., 2017 m. – 55 proc., 2018 m. – 62 proc., 2019 m. – 49 proc. Matoma, kad vidutiniškai yra skiriama apie pusę prašomos sumos. Atliekant kokybinį poveikio vertinimą buvo nagrinėtos projektus įgyvendinusių organizacijų ataskaitos. Vienoje iš jų buvo nurodyta, kad skyrus ženkliai mažesnę finansavimą, paraiškos teikėjas neturės problemų įgyvendindamas projektą tokia pačia apimtimi ir pasieks tuos pačius rezultatus.

Tokiais atvejais galima manyti, kad taupoma kokybės sąskaita, arba daryti išvadą, kad organizacijoms trūksta gebėjimų tinkamai užpildyti paraiškas, todėl skaičiuodamos resursų poreikį savo projektų įgyvendinimui nesugeba to padaryti adekvačiai. Tai patvirtina ir kokybinio interviu metu eksperto išsakyta mintis, kad organizacijoms ypač sunkiai sekasi pateikti pagrįstą

156 Juoba, kad visa projektui reikalinga lėšų suma gali būti gerokai didesnė nei LKT skiriama dalis.

ir tinkamai pristatytą finansinę dalį: „Gal pamokyti sąmatas dar reikėtų juos“¹⁵⁷. Ekspertai taip pat teigė, kad ypač ankstesniais metais organizacijos nemažą lėšų dalį stengdavosi numatyti einamųjų ir administracinių išlaidų padengimui, o ne turinio veiklų finansavimui.

2016 m. programos „Ugdymas kultūra“ finansuojamose veiklose dalyvavusių vaikų ir jaunimo skaičius iš Vilniaus siekė 30 185, kitų Lietuvos miestų – 49 775. Iš viso 2016 m. veiklose dalyvavo 79 960 vaikai ir jaunimas. Vilniečiai sudarė 37,75 proc. visų dalyvavusių.

2017 m. programos „Ugdymas kultūra“ finansuojamose veiklose dalyvavusių vaikų ir jaunimo skaičius iš Vilniaus siekė 26 490, kitų Lietuvos miestų – 37 702. Iš viso 2017 m. veiklose dalyvavo 64 192 vaikai ir jaunimas. Vilniečiai sudarė 41,27 proc. visų dalyvavusių.

2018 m. programos „Ugdymas kultūra“ finansuojamose veiklose dalyvavusių vaikų ir jaunimo skaičius iš Vilniaus siekė 13 673, kitų Lietuvos miestų – 37 778. Iš viso 2018 m. veiklose dalyvavo 51 451 vaikai ir jaunimas. Vilniečiai sudarė 26,57 proc. visų dalyvavusių.

2019 m. programos „Ugdymas kultūra“ finansuojamose veiklose dalyvavusių vaikų ir jaunimo skaičius iš Vilniaus siekė 11 929, kitų Lietuvos miestų – 25 202. Iš viso 2019 m. veiklose dalyvavo 33 786 vaikai ir jaunimas. Vilniečiai sudarė 35,3 proc. visų dalyvavusių.

Matoma, kad mažiausia dalis vaikų iš Vilniaus dalyvavo 2018 m. vykdytuose projektuose, o didžiausia – 2016 m.; 2017 m. ir 2019 m. dalyvavusių vaikų iš Vilniaus procentas – gan panašus. Tiesa, būtina atkreipti dėmesį, kad 2019 m. programoje „Ugdymas kultūra“ nebegalėjo dalyvauti didžioji dalis regionų (jie edukacinėms veiklos skirtas paraiškas galėjo teikti per Tolygios kultūrinės raidos programą), tad realiai Vilniaus vaikai ir jaunimas lyginami su Kauno bei Klaipėdos. Vaikų ir jaunimo iš socialinės rizikos šeimų daly-

157 Ibid, res. H.

vavimas finansuojamose veiklose nėra aukštas. 2016 m. veiklose dalyvavo 6 801 socialinės rizikos grupei priklausantis vaikas ar jaunuolis ir tai sudaro 8,5 proc. visų dalyvavusių veiklose, 2017 m. – 6 727 ir tai sudaro 10,5 proc., 2018 m. – 4 517 ir tai sudaro 8,8 proc., o 2019 m. – 3 345 ir tai sudaro 9,9 proc. visų dalyvavusių veiklose.

Kasmet programos „Ugdymas kultūra“ finansuojamose veiklose dalyvauja apie 10 proc. socialinės rizikos vaikų ir jaunimo iš visos Lietuvos. Palyginimui, neformalaus vaikų švietimo krepšelio veiklose dalyvaujančių SEK mokinių dalis vidutiniškai visoje Lietuvoje yra apie trečdalis. Apie tai, kad svarbu didesnę akcentą suteikti tikslinėms vaikų ir jaunimo grupėms, kalbėjo ir ekspertai kokybinio vertinimo metu: „Gal kai kuriuos aspektus (kritinius) reikėtų išskirti, akcentuoti, pavyzdžiui, socialinių grupių įtraukimą“.

2016 m. vienam dalyvavusiam vidutiniškai teko 7,44 eurai, 2017 m. – 9,33 eurai, 2018 m. – 8,1 euro, o 2019 m. – 8,79 eurai. Vykdydant kultūros pasą vienam mokiniui per metus atitinkamai yra skiriama 15 eurų. Už šią sumą mokinys gali sudalyvauti maždaug trijose kultūrinėse veiklose. Tokia pati suma – 15 eurų – per mėnesį yra skiriama ir neformalaus vaikų švietimo krepšelio įgyvendinimui. Už tokią sumą mokiniui per mėnesį NVŠ teikėjas įsipareigoja skirti mažiausiai 8 pedagoginės veiklos valandas.

Atsitiktine tvarka atrinktų įgyvendintų projektų ataskaitų vertinimas leidžia teigti, kad tokia ar panaši suma dažniausiai padengia vienos, rečiau – poros veiklų kaštus. Tais atvejais, kai tai yra viena veikla, jos trukmė dažniausiai yra ilgesnė, pavyzdžiui, visa diena arba dvi dienos, nes projektas yra renginio, konferencijos, kūrybinių dirbtuvių pobūdžio. Visgi remiantis ataskaitų analize projektai ir jų finansavimas yra labai netolygūs, juos sudėtinga vertinti tarpusavyje. Aiškių prioritetų nebuvimas taip pat apsunkina bendro vardiklio paieškas.

Šešių įgyvendintų projektų ataskaitų vertinimas vertingų įžvalgų nedavė. Be statistinės informacijos, kuri yra pateikiama kartu su ataskaita, visos organizacijos, atsakydamos į klausimą dėl projekto metu pasiektų rezultatų bei poveikio, nepateikė jokių konkrečių įrodymais (kiekybiniais ar kokybiniais) pagrįstų apibendrinimų. Visos ataskaitos buvo pildomos subjektyviu pasakojamuoju stiliumi. Galima daryti išvadą, kad perkelti projektų poveikio vertinimo patiemis veiklų įgyvendintojams nevertėtų, nes daugeliu atveju jiems trūksta reikiamų kompetencijų, kad poveikio vertinimą galėtų atlikti kokybiškai bei efektyviai (žr. rekomendacijų dalyje, skirtoje Lietuvos kultūros tarybai).

Apibendrinant galima teigti, kad „2017 m. veiklose dalyvavusių vaikų dalis iš Vilniaus viršijo 40 proc., kas rodo gan didelį geografinį veiklų pasiskirstymo netolygumą (palyginimui, Vilniuje yra apie 20 proc. visų mokyklinio amžiaus vaikų). Kitą vertus, 2018 m. šis santykis reikšmingai pagerėjo ir buvo mažesnis nei trečdalis.

Nors 2019 m. šis rodiklis grįžo į 2016 m. buvusią reikšmę, reikia nepamiršti, kad 2019 m. didesnioji dalis kituose regionuose dalyvavusių vaikų ir jaunimo buvo finansuojami ne per programą „Ugdymas kultūra“, o per Tolygios kultūrinės raidos programą, todėl duomenys šioje statistikoje dar neatsispindi.

Socialinės rizikos vaikų ir jaunimo įtraukimas į edukacines veiklas vidutiniškai nesiekia nė 10 proc. ir yra gerokai mažesnis, lyginant su kitomis kultūrinės edukacijos ar panašiomis programomis (pavyzdžiui, neformalaus vaikų švietimo krepšeliu).

Kitų Lietuvos kultūros tarybos finansavimo programų edukaciniu aspektu apžvalga

Remiantis Lietuvos kultūros tarybos pateiktais duomenimis, 2016–2019 m. edukacines veiklas turėjo 1 539 kitomis programomis finansuoti projektai: 2016 m. – 407, 2017 m. – 438, 2018 m. – 407, o 2019 m. – 287 projektai.

Metai	2016	2017	2018	2019
Finansuoti projektai	407	438	407	287
Skirtas finansavimas	3,105,576.00 €	3,681,460.00 €	4,816,512.00 €	6,744,100.00 €
Vaikų ir jaunimo skaičius edukacijos veiklose Vilniuje	64702	76183	56033	222205
Vaikų ir jaunimo skaičius edukacijos veiklose kitoje Lietuvos vietovėje ir užsienyje	77296	96438	94201	134465
Socialinės rizikos vaikų ir jaunimo skaičius edukacijos veiklose Vilniuje	9206	4420	3048	7496
Socialinės rizikos vaikų ir jaunimo skaičius edukacijos veiklose kitoje Lietuvos vietovėje ir užsienyje	11971	11592	8116	9165
Bendras	163175	188633	161398	356670
TIK socialinės rizikos vaikų	21177	16012	11164	16661

Lentelė Nr. 2. LKT projektų, kuriuose buvo numatytos edukacinės veiklos (išskyrus programą „Ugdymas kultūra“) duomenų suvestinė

Atitinkamai 2016 m. bendra šių projektų finansavimo suma siekė 3 105 576 eurus, 2017 m. – 3 681 460 eurų, 2018 m. – 4 816 512 eurų, o 2019 m. – 6 744 100 eurų. Vidutinė projekto lėšų apimtis 2016 m. siekė 7 630 eurų, 2017 m. – 8 405 eurus, 2018 m. – 11 834 eurus, o 2019 m. – 23 498 eurus. Svarbu atkreipti dėmesį, kad tik dalis šių lėšų, tikėtina, mažesnioji, yra skiriama edukacinėms veikloms. Visgi galima teigti, kad panaši proporcija yra išlaikoma, todėl šiuos duomenis tarpusavyje lyginti galima. Nekorrektiška juos būtų lyginti su programos „Ugdymas kultūra“ lėšomis finansuotais projektais. Galima drąsiai teigti, kad 2019 m. atsiradusi Tolygios kultūrinės raidos programa reikšmingai padidino lėšų skaičių sistemoje, nes esantis mechanizmas savivaldybes skatina skirti bent 30 proc. savo lėšų. 2016 m. projektų veiklose dalyvavusių vaikų ir jaunimo skaičius iš Vilniaus siekė 73 908, kitų Lietuvos miestų – 89 267. Iš viso 2016 m. veiklose dalyvavo 163 175 vaikai ir jaunimas. Vilniečiai sudarė 45,29 proc..

2017 m. įvairių programų (išskyrus „Ugdymas kultūra“) finansuojamose veiklose dalyvavusių vaikų ir jaunimo skaičius iš Vilniaus siekė 80 603, kitų Lietuvos miestų – 108 030. Iš viso 2017 m. veiklose dalyvavo 188 633 vaikai ir jaunimas. Vilniečiai sudarė 42,73 proc..

2018 m. įvairių programų (išskyrus „Ugdymas kultūra“) finansuojamose veiklose dalyvavusių vaikų ir jaunimo skaičius iš Vilniaus siekė 59 081, kitų Lietuvos miestų – 102 317. Iš viso 2018 m. vei-

klose dalyvavo 161 398 vaikai ir jaunimas. Vilniečiai sudarė 36,6 proc.

2019 m. įvairių programų (išskyrus „Ugdymas kultūra“) finansuojamose veiklose dalyvavusių vaikų ir jaunimo skaičius iš Vilniaus siekė 229 701, kitų Lietuvos miestų – 143 630. Iš viso 2019 m. veiklose dalyvavo 356 670 vaikai ir jaunimas. Vilniečiai sudarė 64,6 proc. visų dalyvavusių.

Nuo 2016 m. iki 2018 m. buvo stebima stabili tendencija, kuri rodė, kad vaikų ir jaunimo iš Vilniaus skaičius mažėja. Visgi 2019 m. ši tendencija kardinaliai apsivertė ir santykio reikšmė gerokai perkopė ir 2016 m. buvusią reikšmę. Analizuojant duomenis galima matyti, kad tai lėmė keletas milžiniško masto iniciatyvų, kuriose vaikų ir jaunimo iš Vilniaus dalyvavo po keliasdešimt tūkstančių. Tikėtina, kad tai galima paaiškinti dėl vykusių Lietuvos šimtmečio minėjimo renginių.

Vaikų ir jaunimo iš socialinės rizikos šeimų dalyvavimas finansuojamose veiklose nėra aukštas. 2016 m. veiklose dalyvavo 21 177 socialinės rizikos grupei priklausantys vaikai ar jaunuoliai, o tai sudaro 13 proc. visų dalyvavusių veiklose, 2017 m. – 16 012 ir tai sudaro 8,5 proc., 2018 m. – 11 164 ir tai sudaro 6,9 proc., o 2019 m. – 16 661 ir tai sudaro 4,7 proc. visų dalyvavusių.

Matoma, kad šiuose projektuose prioritetas nėra skiriamas į edukacines veiklas įtraukti vaikus ir jaunimą iš socialinės rizikos šeimų. Rei-

Apibendrinant Lietuvos kultūros tarybos administruojamų programų poveikį bei efektyvumą, galima teigti, kad geografinio tolygumo prasme situacija kelis metus iš eilės gerėjo – edukacinėse veiklose kasmet dalyvavo vis daugiau vaikų ir jaunimo, esančių ne iš Vilniaus.

kia nepamiršti, kad šių projektų pirminis tikslas dažniausiai nėra šviečiamasis, todėl nenuostabu, kad edukacinėse veiklose nėra stengiamasi orientuoti į konkrečias socialines vaikų ir jaunimo grupes. Visgi dėmesio skyrimas socialinių grupių įtraukimui galėtų būti viena iš rekomendacijų paraiškų rengėjams, planuojantiems edukacines veiklas savo projektuose.

Tik 2019 m. ši tendencija smarkiai pakito, bet tą galima paaiškinti keliais milžiniškais Vilniuje vykusiais renginiais, tikėtina susijusiais su Lietuvos šimtmečio minėjimo programa.

Nei programa „Ugdymas kultūra“, nei kitų projektų edukacinės veiklos užtektinai nesioorientuoja į vaikų ir jaunimo iš socialinės rizikos šeimų įtraukimą. Visais atvejais veiklose dalyvaujantys nesiekia 10 proc., todėl vertėtų į tai atkreipti regioninių kultūros tarybų dėmesį (dėl Lietuvos kultūros tarybos programos „Ugdymas kultūra“ rekomendacijas žiūrėti kitame skyriuje).

Dalis finansuojamų programų veiklų gali būti labiau sietinos su kultūros paso priemone. Nors dubliavimas čia nėra įžvelgiamas, labiau koordinuojant šias skirtingas priemones galima būtų turėti daugiau sinergijos ir įvairiapusės naudos (žr. rekomendacijas kitame skyriuje).

Vertinant programos „Ugdymo kultūra“ efektyvumą pagal vienam dalyviui tenkančią pinigų sumą, galima teigti, kad ji panaši į kitas kultūrinės edukacijos ar gretimas programas – kultūros pasą ir neformalaus vaikų švietimo krepšelį. Tad lėšų investicijų efektyvumas vertintinas teigiamai. Kalbant apie tikslumą – turinio efektyvumą, tenka pripažinti, kad šiandien Lietuvos kultūros tarybos įgyvendinama programa finansuoja panašaus pobūdžio, rinkoje jau egzistuojančias veiklas. Remiantis duomenimis darytina išvada, kad šios priemonės nepadedą pasiekti grupių, rečiau dalyvaujančių kultūroje ir turinčių mažiau galimybių kultūros edukacijoje (žr. rekomendacijas kitame skyriuje).

158 Pastarieji šiuo metu taip pat turi ir demografinius klausimus, kuriais remiantis galima skirtingais pjūviais analizuoti pasiekimus. Rekomenduojama įtraukti ir klausimą apie dalyvavimą meninės krypties veiklose (mokyklos būreiliai, FŠPU ir kt.).

Kultūrinės edukacijos rodikliai

Visų mokomųjų dalykų ar sričių programų visose klasėse yra nurodomi siektini ugdymo rezultatai, taip pat apibūdinama skirtingų lygių kompetencijų raiška. Pagal atitikimą šiems standartams yra priimamas sprendimas dėl mokinio perkėlimo į aukštesnę klasę ar dėl brandos atestato suteikimo.

Visi šie ugdymo rezultatai yra nustatomi vadovaujantis ta pačia metodologija, už kurios parengimą yra atsakingi bendrųjų programų rengėjai, tam, kad būtų išlaikytas tarp dalykinis nuoseklumas, o mokykloje būtų ugdomi ir tam tikri visiems mokomiesiems dalykams bendri gebėjimai.

Formaliajame ugdyme yra renkami rodikliai, susiję su mokinių žinių patikrinimais – pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimas¹⁵⁸, valstybiniai brandos egzaminai. Nors ir stengiamasi, kad šie vertinimai būtų orientuoti į kompetencijų plėtotę, juose vis dar vyrauja į žinias orientuotos užduotys.

Nuo 2017 m. Lietuvoje atsirado galimybė 11–12 klasių mokiniams pasirinkti rašyti brandos darbą, kuris galėtų atstoti vieną iš egzaminų. Šiuo metu jau yra kaupiama bendra brandos darbų statistika, bet ji nėra viešai prieinama paprastų duomenų ar atvirų duomenų pagrindu. Kasmet būtų verta stebėti ir vertinti brandos darbų srityse santykį su bendrųjų brandos darbų skaičiumi (pasiūlymai dėl rodiklių pateikiami toliau esančioje lentelėje).

Formaliajame ugdyme taip pat dažnai naudojami pasiekimų vertinimo rodikliai, susiję su tarptautiniais palyginamaisiais tyrimais (pavyzdžiui, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos penkiolikmečių tyrimo – EBPO PISA – rodikliai). Šiuo metu juose nėra aktualių rodiklių, kurie būtų tiesiogiai susiję su kultūrine edukacija ar kūrybingumo ugdymu, bet šiuo

metu rengiamame tyrime (jis atliekamas kas ketverius metus) yra numatoma vertinti ir kūrybingumo dimensiją. Vis dėlto kol kas nėra aišku, kokiais konkrečiai būdais ar pūviais tai bus vertinama, bet atsiradus parengtai metodologijai ir atlikus tyrimą (rezultatų galima tikėtis 2023 m.) rekomenduojama įvertinti, ar kažkurie iš tų rodiklių galėtų būti įtraukti į nacionalinę sistemą ir vertinti nuolat.

Neformaliojo švietimo atveju būtų praminga įtraukti daugiau rodiklių, susijusių su kultūrine edukacija. Tiesa, vienas iš aspektų, su kuriuo buvo susidurta ir šio tyrimo kontekste – Kultūros ministerijos bei Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos naudojamos „kultūros ir meno sritys“ skiriasi, dėl to kyla papildomų problemų norinti palyginti bei prasmingai papildyti duomenis iš tam tikrų skirtingų veiklų (neformalaus vaikų švietimo krepšelio mechanizme naudojamas išskirstymas apima mažiau kultūros ir meno sričių nei, pavyzdžiui, kultūros paso).

Vienas iš būtinų rodiklių, kurį reikia vertinti kasmet, yra mokinių dalyvavimas mokyklų siūlomuose neformalaus švietimo būreliuose. Kultūrinės edukacijos stebėsenos bei poveikio vertinimui būtų aktualu matyti, kokia dalis mokinių mokyklose dalyvauja meninės krypties būreliuose, kokia yra jų pasiūla pagal kultūros ir meno sritis.

Neformalaus vaikų švietimo krepšelio statistika yra renkama įvairiais pūviais, tarp jų ir dalyvavimas meninės krypties veiklose. Visgi, kaip jau minėta, renkant šiuos rodiklius, derėtų suvienodinti naudojamas kultūros ir meno sritis. Taip pat reikėtų įtraukti papildomą rodiklį, kuris leistų matyti pasiūlos pasiskirstymą pagal kultūros ir meno sritis skirtingose savivaldybėse.

Dar viena neformaliojo švietimo dimensija, kurios rodiklius taip pat vertėtų įtraukti į stebėseną, yra formalųjį švietimą papildantis ugdymas (FŠPU). Kultūrinės edukacijos atžvilgiu yra aktualūs du aspektai: skirtingų kultūros ir meno

sričių pasiūla regione bei žemo SEK mokinių dalyvavimas FŠPU.

Ypač prasta situacija yra su duomenų kaupimu, kai bandome analizuoti jaunimo, baigusio mokyklą, dalyvavimą kultūrinės edukacijos veiklose. Šiandien realiai to padaryti neįmanoma, nes tam nėra duomenų, todėl siūloma numatyti atskirą apklausą, kuri būtų orientuota į 19–29 m. jaunos žmones ir jų kultūrinę edukaciją. Bendras dalyvavimo kultūroje aspektas yra aptartas „Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis“ tyrime, duomenis galima naudoti kontekstiniam suvokimui, bet, siekiant rasti tinkamiausius sprendimus, kurie gerintų situaciją šios grupės atžvilgiu, būtina detalesnė analizė.

Šalia šių klausimų, taip pat galima būtų turėti tokius, kurie leistų daryti įvairesnes analizes ir lengviau vertinti poveikį, pavyzdžiui, ar studijuoja aukštojoje mokykloje, ar ne, kokias kultūrinės edukacijos formas turėjo mokykloje, kaip dažnai dalyvauja kultūros ir meno veiklose (ne edukacijos), SEK, individualių poreikių ir kiti aktualūs aspektai.

Šiuo metu Lietuvos kultūros taryba iš savo finansuotų projektų renka informaciją apie kultūrinės edukacijos veiklose dalyvavusius vaikus ir jaunimą. Nuo pastarųjų metų rodiklis išskirtas į du; vienas iš jų yra nukreiptas į jaunimą po mokyklos baigimo (19–29 m.). Siūlome ir toliau vertinti šiuos rodiklius. Taip pat siūlome grąžinti ir anksčiau buvusį rodiklį, orientuotą į žemo SEK vaikus ir jaunimą. Siekiant išvengti šiuo metu labai netikslaus pačių projektų įgyvendintojų vertinimo, rekomenduojama parengti standartizuotą klausimyną kultūrinės edukacijos veiklų dalyviams (jį vertėtų taikyti tiek „Ugdymas kultūra“ projektuose, tiek visuose kituose projektuose, turinčiuose edukacinių veiklų), kurio atsakymus suvedus į sistemą dalyviai automatiškai būtų priskiriami SEK, individualių poreikių ir kt. kategorijas¹⁵⁹.

159 Klausimai turi būti praktiškesni ir paprastesni, kad paprasti vartotojai galėtų atsakyti, o pati sistema gavusi atsakymą priskirti juos prie tam tikros vaikų ir jaunimo grupės (pavyzdžiui, „Ar mokinys gauna nemokamą maitinimą mokykloje?“, atsakius „taip“, sistema automatiškai šį mokinį priskiria prie SEK grupės).

Taip pat, siekiant labiau vertinti kultūrinės edukacijos poveikį, siūloma nusimatyti, kad dalis valstybės lėšomis finansuojamų projektų, kuriuose yra numatytos kultūrinės edukacijos veiklos, būtų atrenkami atsitiktiniu būdu. Šių projektų edukacinių veiklų poveikio vertinimui rekomenduojama užsakyti tyrėjų paslaugas (kiekvienam unikaliu atveju būtų sudaroma konkrečiai veiklai pritaikyta poveikio vertinimo metodika).

Kultūrinės edukacijos taryba kiekvienais metais vertina geriausius edukacinius projektus, kuriems yra suteikiama ir finansinė parama. Šis kasmetinis geriausių projektų įvertinimas galėtų koreliuoti su poveikio vertinimui siūlomais rodikliais.

Rodiklis	Skaičiuojama	Šaltinis
Teigiamai įvertintų brandos darbų dalis menų srityje iš visų brandos darbų.	Kasmet teigiamai įvertintų brandos darbų santykis iš visų sričių bei menų sričių.	Kasmet renkama Nacionalinės švietimo agentūros statistika.
Meninės krypties neformalaus švietimo būrelių pasiūla mokyklose (bendra pagal kultūros ir meno sritis).	Meninės krypties neformalaus švietimo būrelių skaičius vienetais mokyklose.	Švietimo valdymo informacinė sistema (mokyklos atnaujina duomenis kasmet rudens pradžioje ir pavasario pradžioje).
Mokinių, dalyvaujančių meninės krypties neformalaus švietimo būreliuose, dalis (bendra pagal kultūros ir meno sritis).	Mokinių, kurie dalyvauja meninės krypties neformalaus švietimo būreliuose, dalis nuo visų dalyvaujančių neformalaus švietimo būreliuose.	Švietimo valdymo informacinė sistema (mokyklos duomenis atnaujina kasmet rudens pradžioje ir pavasario pradžioje).
Neformalaus vaikų švietimo krepšelio veiklų pasiskirstymas savivaldybėse pagal kultūros ir meno sritis.	NVŠ veiklų pasiskirstymas kiekvienoje savivaldybėje pagal kultūros ir meno sritis.	Švietimo valdymo informacinė sistema (atnaujinama mokslo metų pradžioje bei kalendorinių metų pradžioje).
FŠPU pasiūla regionuose pagal kultūros ir meno sritis.	Formalųjį švietimą papildančio ugdymo programų ir jose besimokančių mokinių skaičius kiekvienoje apskrityje pagal kultūros ir meno sritis.	Švietimo valdymo informacinė sistema (atnaujinama mokslo metų pradžioje bei kalendorinių metų pradžioje).
Žemo SEK mokinių dalyvavimas FŠPU regionuose.	Dalis SEK mokinių (nuo visų SEK mokinių), dalyvaujančių FŠPU kiekvienoje apskrityje.	Švietimo valdymo informacinė sistema (atnaujinama mokslo metų pradžioje bei kalendorinių metų pradžioje).
Kultūrinės edukacijos veiklų poveikis.	Daliai atrinktų valstybės lėšomis finansuojamų projektų, kuriuose numatytos kultūros edukacijos veiklos (ilgalaikės, ne vienkartinės), būtų sukuriama unikali poveikio vertinimo metodika.	Poveikio vertinimo tyrimas (situacijos įvertinimas prieš veiklas ir po veiklų).

Lentelė Nr. 3. Kultūrinės edukacijos rodikliai ir jų sudarymo metodika.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Šiame skyriuje pateikiamos svarbiausios tyrimo išvados, atliepančios kultūrinės edukacijos priemonių įgyvendinimą mokiniams ir jaunimui po mokyklos baigimo. Smulkesnės išvados bei apibendrinimai pateikiami skyrių arba poskyrių pabaigose.

Taip pat šioje dalyje pateikiamos rekomendacijos, padalintos į keturias dalis:

1. kultūrinės edukacijos priemonių, skirtų mokiniams, įgyvendinimui;
2. kultūrinės edukacijos priemonių, skirtų jaunimui, baigusiam mokyklą, įgyvendinimui;
3. Kultūros ministerijos ir KRF finansavimo instrumentams, papildantiems egzistuojančias kultūros edukacijos priemones (mokiniais ir jaunimui po mokyklos baigimo);
4. kultūros ir meno įstaigoms bei organizacijoms:
 - a. dėl kokybiškų, profesionalių kultūrinės edukacijos programų ir priemonių kūrimo moksleiviams, bendradarbiaujant su formaliojo švietimo ir neformaliojo ugdymo veiklas vykdančiomis įstaigomis;
 - b. dėl kokybiškų ir profesionalių Kultūrinės edukacijos priemonių kūrimo jaunimui po mokyklos baigimo.

Išvados

Lietuvoje egzistuoja įvairios **kultūrinės edukacijos programos** ir atskiros sistemos dalys, bet **šiandien jos tarpusavyje derinamos per mažai**, dažniau konkuruoja nei papildo viena kitą.

Valstybėje nėra aiškios iniciatyvų rėmimo strategijos: skirtingi fondai remia panašias veiklas; orientuojasi į tas pačias tikslines grupes; absoliuti dauguma finansavimo (kultūros pasui skirtos lėšos bei Lietuvos kultūros tarybos programos „Ugdymas kultūra“ lėšos) yra orientuota į pavienes ir trumpalaikes šiam tikslui (lot. ad hoc) vykstančias veiklas; anksčiau sėkmingai įgyvendinti projektai, kurių poveikis yra patvirtintas įvairiais tyrimais tiek Lietuvoje, tiek užsienyje, nėra sistemaiškai įgyvendinami – jiems nėra formuojamas poreikis, kad būtų sprendžiamos konkrečios ugdymo problemos. Tokiu būdu taip pat prarandama sukaupta praktinė patirtis (angl. *know-how*).

Lietuvoje yra labai mažai kultūrinės edukacijos veiklų ir plačiai šalies mastu veikiančių skatinimo priemonių, **skirtų įtraukti jaunimą, baigusį mokyklą**, į kultūrinės ir meninės veiklas. Šioje srityje stebėseną nėra vykdoma.

Bendrojo ugdymo mokyklose trūksta kompetencijų (ir išteklių) tikslingai ir strategiškai integruoti kultūrinę edukaciją. Tai leistų stiprinti kultūrinių veiklų trumpalaikį ir ilgalaikį poveikį.

Stinga didesnių kultūrinės edukacijos sąsajų su formalioju ugdymu. Paslaugų teikėjai ne visuomet turi reikiamų žinių, kad veiklas vykdyti galėtų efektyviau, mokytojai ne visuomet užtektinai dėmesio skiria pasirengimui prieš kultūrinės edukacijos veiklas (susiderinimui, tikslų iškėlimui ir kt.) ir gautų žinių bei gebėjimų panaudojimui toliau mokantis dalyko.

Mokykloms (administracijai, mokytojams) **ilgalaikių profesinio augimo programų, susijusių su kultūrine edukacija, pasiūla yra ypač menka.** Nėra tobulinamos mokyklose vykstan-

čių neformalių būrelių vadovų kompetencijos, siekiant pagerinti tų veiklų kokybę. Nėra tobulinamos ir kultūros edukacijos paslaugų teikėjų kompetencijos.

Nors **kultūros paso** paslaugų prieinamumas ir egzistuojanti pasiūla vertinami pozityviai, veiklų kokybė yra didžiausias iššūkis. Visos suinteresuotos šalys – mokiniai, mokytojai ir paslaugų teikėjai, atkreipia dėmesį, kad kultūros paso paslaugų kokybė yra labai nevienoda ir šiai dienai nėra realiai veikiančio kokybės užtikrinimo mechanizmo. Taip pat nėra investuojama į kokybės gerinimą, ugdant kultūrinės edukacijos teikėjus ir kt.

Kultūros paso ir LKT finansuojami projektai, turintys edukacinių veiklų, **iš dalies dubliuoja jau egzistuojančias neformaliojo vaikų švietimo priemones** – neformaliojo vaikų švietimo krepšelį, neformalaus švietimo būrelius mokyklose, formalųjį švietimą papildantį ugdymą. Populiariausios kultūros ir meno sritys sutampa visose šiose priemonėse: dailė, muzika, šokis ir teatras. **Kitą vertus, jei nebūtų kultūros paso bei LKT projektų, mokiniai visai neturėtų galimybės dalyvauti architektūros, cirko ir literatūros veiklose ir labai ribotas galimybės dalyvauti tarpdisciplininio meno veiklose.**

Nėra vertinamas absoliučios daugumos veiklų ir projektų poveikis. Tais atvejais, kai veiklų poveikis vertinamas teigiamai, valstybė vis tiek kryptingai ir sistemingai nefinansuoja tokių veiklų tolimesnio įgyvendinimo (pvz. Kūrybinių partnerystės programą).

Trūksta duomenų apie kultūrinę edukaciją. Jais remiantis būtų galima tiksliau vertinti situaciją. Nėra nuolatinės stebėsenos. Skirtingos sritys naudoja skirtingas klasifikacijas duomenų rinkimui, dėl to, kartais net ir turint duomenis, yra neįmanoma atlikti palyginimo ar vienais duomenimis papildyti kitus, siekiant gauti integruotas įžvalgas.

Rekomendacijos

Prieš pereinant prie teminių rekomendacijų pateikiama **pora bendrųjų rekomendacijų: siūloma sukurti kokybės užtikrinimo ir gerinimo sistemą** (arba pritaikyti jau egzistuojančias, pavyzdžiui, neformalaus vaikų švietimo krepšelio; sukurti standartizuotą paslaugos vertinimo anketą) **bei nuolatinę stebėsenos sistemą, kuri apimtų tiek veiklų poveikio vertinimo tyrimus, tiek statistinės informacijos savalaikį rinkimą** (renkama informacija turėtų būti maksimaliai suderinta tarp skirtingų institucijų, suvienodintos sąlygos, informacijos pjūviai, šaltiniai ir kt.), **jos atvaizdavimą atvirų duomenų formatu** (pasiūlymai rodikliams bei jų sudarymo metodika pateikta ankstesnio skyriaus pabaigoje).

Rekomendacijos kultūrinės edukacijos priemonių, skirtų mokiniams, įgyvendinimui:

1. Skatinti valstybės ir nevyriausybinų organizacijų bendradarbiavimą. Finansuoti pasiteisinusius, teigiamą poveikį turėjusius projektus („Kūrybines partnerystes“, „Dideli maži ekranai“ ir kt.), skiriant ne konkursinį, o ilgalaikį programinį finansavimą. Planuoti tokių investicijų poreikį kelerių metų laikotarpiui (įgyvendinant semtis patirties iš Airijos ir Prancūzijos: 1.1.1, 1.1.2, 1.2.1, 1.2.2 skirsniai);
2. finansuoti mokyklų bei kultūros ir meno organizacijų bendradarbiavimą, bendrų projektų įgyvendinimą (įgyvendinant semtis patirties iš Airijos Kūrybiškų mokyklos planų, Kūrybinių klasterių iniciatyvų bei „Kultūrinis švietimas kokybiškai“ programos: 1.1.1 ir 1.1.5 skirsniai);
3. numatyti, kad valstybės finansus gaunantys menininkai įsipareigotų kasmet bent 2 valandas skirti vietinėms švietimo iniciatyvoms, o valstybės finansus gaunanti meno institucijos – kasmet savo laiką skirtų meno edukacijai. Siekiant nesukurti papildomos administracinės naštos, atsiskaitymas turėtų būti integruotas į bendrąjį menininkų ir institucijų atsiskaitymą už gautas lėšas (įtraukti papildomą klausimą į aktualias ataskaitas). Taip pat organizuoti pedagoginius mokymus menininkams, planuojantiems įgyvendinti ugdymo projektus (įgyvendinant semtis patirties iš Airijos ir Nyderlandų: 1.1.1 ir 1.1.5 skirsniai);
4. numatyti konkrečius būdus, kaip skirtingos kultūrinės edukacijos veiklos gali būti įtraukiamos į formalųjį ugdymą, pasinaudojant 4K modeliu, kuris bus pradėtas diegti mokyklose, bei kitomis partnerystėmis (pavyzdžiui, remiantis Airijos patirtimi kurti animacijos kūrimo įmonę bendradarbiaujant su Junior achievement ir kt.) ir STEAM centrų veiklose (įgyvendinant semtis patirties iš Airijos ir Prancūzijos formaliojo švietimo: 1.1.1 ir 1.1.2 skirsniai);
5. įsteigti kultūros referento (ar kultūros koordinatoriaus) pareigybę bendrojo ugdymo mokyklose. Tai galėtų būti tas pats asmuo, kuris administruoja kultūros paso veiklas. Tokiems asmenims turėtų būti užtikrinamas nuolatinis kompetencijų kėlimas (įgyvendinant semtis patirties iš Prancūzijos ir Nyderlandų: 1.1.1 ir 1.1.5 skirsniai);
6. skatinti aktyvesnį savivaldybių dalyvavimą kultūrinės edukacijos veiklų finansavime, pavyzdžiui, skatinti savivaldybę finansiškai prisidėti prie įvairių kultūrinės edukacijos iniciatyvų įgyvendinimo už tai skiriant papildomą finansavimą iš valstybės, galbūt galėtų vykti panašiu būdu kaip LKT Tolygios kultūrinės raidos programoje (įgyvendinant semtis patirties iš Norvegijos: 1.1.3 skirsnis).

Rekomendacijos kultūrinės edukacijos priemonių, skirtų jaunimui, baigusiam mokyklą, įgyvendinimui:

1. Įdiegti jaunimo kortelę (18–29 m. amžiaus asmenims), kuri suteiktų galimybę dalyvauti kultūroje (įgyvendinant patirties semtis iš Prancūzijos ir Nyderlandų: 1.2.2 ir 1.2.5 skirsniai);
2. sukurti kultūrinės informacijos sklaidos portalą jaunimui. Išplėtoti jaunimui skirtą kultūrinės ir meninės informacijos skiltį jau egzistuojančio, susijusio portalo pagrindu (įgyvendinant semtis patirties iš Prancūzijos ir Norvegijos: 1.1.2 ir 1.1.3 skirsniai);
3. vaikų ir jaunimo menų iniciatyvų skatinimas – projektų bei festivalių finansavimas (įgyvendinant semtis patirties iš Norvegijos: 1.1.3 ir 1.2.3 skirsniai);
4. skirti finansavimą naujų kultūrinės edukacijos veiklų kūrimui ir įgyvendinimui, siekiant didinti pasiūlą, skirtą jaunimui, baigusiam mokyklą, taip pat tikslingai remti labiau pažeidžiamų jaunimo grupių įtraukimą į kultūrinės edukacijos veiklas.

Rekomendacijos Kultūros ministerijos ir KRF finansavimo instrumentams, kurie papildo egzistuojančias kultūros edukacijos priemones.

Kaip jau minėta Lietuvos kultūros tarybos turimų instrumentų poveikio ir efektyvumo vertinimo dalyje (2.2. poskyris), šie instrumentai yra orientuoti į rinkoje jau egzistuojančių sprendimų plėtrą, o veiklos dažnai yra skirtos toms auditorijoms, kurios jau ir taip gan aktyviai dalyvauja kultūrinėje veikloje, be to, joms yra pasiekiamos ir kitos įsitraukimo galimybės (kultūros pasas bei įvairios kitos priemonės). Dėl šios priežasties Lietuvos kultūros tarybai yra teikiama rekomendacija dėl dabartinių finansavimo mechanizmų peržiūros:

1. išlaikyti galimybę visose LKT finansavimo programose nusimatyti edukacinių veiklų;
2. programą „Ugdymas kultūra“ transformuoti į inovatyvių bandomųjų idėjų finansavimo programą, skirtą pasiekti mažiau kultūroje dalyvaujančias grupes arba finansuoti veiklas, skirtas tokioms grupėms, kurių nefinansuoja kitos programos (pavyzdžiui, kultūrinė edukacija jaunimui, baigusiam mokyklą). Teikiamos veiklos turėtų būti ilgalaikės ir tęstinės, pavieniai renginiai šios programos lėšomis neturėtų būti finansuojami. Į prioritetinių grupių nustatymą turėtų būti įtraukiamos kitos valstybinės institucijos: visų pirma, Švietimo, mokslo ir sporto ministerija bei nevyriausybinių organizacijų, veikiančių kultūrinės edukacijos srityje, atstovai;
3. dalį šiai programai skirtų lėšų kasmet skirti idėjų poveikio vertinimui, kuri atliktų nepriklausomi ekspertai;
4. stiprų teigiamą poveikį demonstruojančios programos turėtų būti atrinktos ir rekomenduojamos įgyvendinti visoje Lietuvoje. Tokie „plėtros“ projektai turėtų būti finansuojami ne Lietuvos kultūros tarybos lėšomis, o pasitelkiant Švietimo, mokslo ir sporto bei Kultūros ministerijų turimus resursus (valstybės biudžeto asignavimus, ES struktūrinių fondų lėšas ir kt.).

Rekomendacijos kultūros ir meno įstaigoms bei organizacijoms:

1. Kuriant naujas kultūrinės edukacijos veiklas, atsižvelgti į skirtingus socialinių grupių poreikius (besimokantis jaunimas ir jaunimas baigęs mokyklą);
2. plėtoti kultūrinės edukacijos paslaugas toms tikslinėms grupėms, kurioms šiuo metu esanti pasiūla Lietuvoje yra itin maža arba išvis neegzistuojanti;
3. į kultūrinės edukacijos veiklų kūrimą įtraukti tikslinę grupę, t. y. taikyti bendrakūros (angl. co-creation) metodus. Jei to padaryti neįmanoma – nusimatyti negalutinių edukacijos versijų testavimus su tiksline grupe;
4. į kultūrinės edukacijos veiklų kūrimą įtraukti mokytojus, siekiant suderinti siūlomą kultūrinę edukaciją su formaliuoju programų turiniu;
5. plėtoti ne vienkartinės, bet tęstinės veiklas, skatinančias kultūrinės edukacijas. Nesant galimybės nusimatyti kelis kontaktus (pavyzdžiui, kultūros paso atvejais), parengti aktualią medžiagą, skirtą savarankiškam mokytojų ir mokinių pasiruošimui prieš atvykstant į kultūrinę edukaciją ir taip pat lydimąją medžiagą, kurią mokytojas galėtų naudoti po kultūrinės edukacijos;
6. įstaigos metiniame biudžete nusimatyti lėšų, skirtų kultūrinės edukacijos įgyvendinimui, rinkodarai, kokybės užtikrinimui ir tobulinimui bei kultūrinės edukacijos paslaugų plėtrai (taikoma didesnėms, daugiau edukacijų turinčioms įstaigoms);
7. įstaigoje nusimatyti už kultūrinę edukaciją atsakingą asmenį (taikoma didesnėms, daugiau edukacijų turinčioms įstaigoms);
8. rinkti grįžtamąjį ryšį ir atsižvelgiant į jį tobulinti teikiamas paslaugas.

Priedai

I. Interviu su ekspertais (pusiau struktūruotas interviu)

Apklauso tikslas – įvertinti kultūrinės edukacijos veiklų įgyvendinimą mokyklose. Ši apklausa yra Lietuvos kultūros tarybos inicijuoto tyrimo „Kultūrinės edukacijos veiklų poveikio vertinimas“, kurį įgyvendina asociacija „Žinių ekonomikos forumas“, dalis.

Atsakydami į klausimus įvertinkite teikiamas kultūros paso veiklas įprastomis mokymosi sąlygomis (iki šalyje paskelbto karantino).

1. Ar žinote apie kultūrinės edukacijos veiklų teikiamas galimybes:
 - a. kultūros paso veiklas;
 - b. valstybinių įstaigų veiklas (muziejai, teatrai, kt.);
 - c. Nevyriausybinių organizacijų iniciatyvas;
 - d. Kita.
2. Kaip vertinate kultūrinės edukacijos veiklų kokybę? Klausama tik apie veiklas, apie kurių teikiamas galimybes respondentas žino:
 - a) kultūros pasas;
 - b) valstybinių įstaigų veiklos;
 - c) nevyriausybinių organizacijų iniciatyvos.
3. Kaip vertinate kultūrinės edukacijos veiklų pasirinkimo galimybes? Klausama tik apie veiklas, apie kurių teikiamas galimybes respondentas žino:
 - a) kultūros pasas;
 - b) valstybinių įstaigų veiklos ir nevyriausybinių organizacijų iniciatyvos.
4. Kaip vertinate kultūrinės edukacijos veiklų teikimo vietą? Klausama tik apie veiklas, apie kurių teikiamas galimybes respondentas žino:
5. Kiek į kultūrinės edukacijos veiklas yra įtraukiamos šios grupės? Įvertinkite skalėje nuo 1 – niekada neįtraukiamos, iki 7 – visada įtraukiamos, ir pakomentuokite:
 - a. mokytojai;
 - b. mokiniai;
 - c. tėvai (globėjai).
6. Kiek, Jūsų nuomone, kultūros paso veiklos prisideda prie žemiau nurodytų rezultatų? Kokį poveikį turi kultūros veiklos? Įvertinkite skalėje nuo 1 – visiškai neprisideda, iki 7 – labai prisideda, ir pakomentuokite:
 - a. skatinamas kultūrinis mokinių sąmoningumas, ugdomos kūrybingos asmenybės, stiprinamos bendrosios meninės / kultūrinės kompetencijos, reikalingos savarankiškai ir aktyviai dalyvauti meninėje kūryboje ir šiuolaikiniame kultūriniame gyvenime;
 - b. formuojami mokinių kultūros vartojimo įpročiai bei stiprinamos mokinių nuostatos, kad kultūros vartojimas yra prasminga veikla;
 - c. mokinių patirtis, įgyta dalyvaujant kultūriniuose renginiuose ir (ar) kultūrinės edukacijos užsiėmimuose, padeda jiems ugdymo procese;
 - d. skatinama siekti aukštesnės paslaugų kokybės;

- e. padidėja kultūros ir meno įstaigų teikiamų paslaugų vartotojų skaičius;
- f. išauga kultūros ir meno įstaigų įsitraukimas į mokinių kultūrinį ugdymą(si);
- g. stiprinama visuomenės kultūrinė tapatybė ir bendruomeniškumas;
- h. stiprinamas visuomenės kūrybingumas ir kritinis mąstymas;

7. Kaip siūlytumėte tobulinti kultūrinės edukacijos veiklas? Klausama tik apie veiklas, apie kurių teikiamas galimybes respondentas žino:

8. Kaip vertinate nuotolines kultūrinės edukacijos veiklas karantino metu? Klausama tik apie veiklas, apie kurių teikiamas galimybes respondentas žino:

- a. ar susiduriama su iššūkiais dalyvaujant nuotolinėse veiklose? Jei taip, kokiais?
- b. Ar norėtumėte nuotolinėse veiklose dalyvauti karantinui pasibaigus?

9. Kaip vertinate kultūrinės edukacijos veiklų naudą ilgalaikėje perspektyvoje? Pakomentuokite.

II. Interviu su kultūrinės edukacijos paslaugų gavėjais, dalyvavusiais programoje „Tyrinėjimo menas“ (pusiau struktūruotas interviu)

Apklauso tikslas – įvertinti programos „Tyrinėjimo menas“ įgyvendinimą mokyklose. Ši apklausa yra Lietuvos kultūros tarybos inicijuoto tyrimo „Kultūrinės edukacijos veiklų poveikio vertinimas“, kurį įgyvendina asociacija „Žinių ekonomikos forumas“, dalis.

1. Kaip nusprendėte dalyvauti programoje „Tyrinėjimo menas“?
2. Kokie buvo jūsų lūkesčiai prieš dalyvaujant programos „Tyrinėjimo menas“ veikloje?
3. Kokioje (-iose) veiklose dalyvavote?
 - a. Apibūdinkite veiklas;
 - b. Koks buvo veiklos (-ų) intensyvumas?
4. Kaip bendradarbiaavote su kūrėju?
 - a. Kaip pasirinkote veiklą?
 - b. Kaip vyko komunikacija?
 - c. Kaip įsitraukė mokiniai?
 - d. Ar Jums reikėjo palaikymo iš kolegų, administracijos? Jei taip, kokios pagalbos reikėjo?

Ar pavyko jos gauti?

5. Kaip vertinate dalyvavimą programos „Tyrinėjimo menas“ veikloje?
 - a. Kas buvo įdomiausia?
 - b. Kas buvo sunkiausia?
 - c. Kaip vertinate veiklos naudą mokiniams (vaikams)? Ko jie išmoko?
 - d. Kaip vertinate veiklos naudą mokytojams? Ko jie išmoko?
6. Kaip vertinate „Kūrybinių partnerysčių“ veiklos naudą ilgalaikėje perspektyvoje? Pakomentuokite.
7. Kaip vertinate kultūros pasą kokybės ir poveikio aspektais?

III. Interviu su kultūros paso teikėjais (pusiau struktūruotas interviu)

Apklauso tikslas – įvertinti Kultūros paso veiklų įgyvendinimą mokyklose. Ši apklausa yra Lietuvos kultūros tarybos inicijuoto tyrimo „Kultūrinės edukacijos veiklų poveikio vertinimas“, kurį įgyvendina asociacija „Žinių ekonomikos forumas“, dalis.

Atsakydami į klausimus įvertinkite teikiamas kultūros paso veiklas įprastomis mokymosi sąlygomis (iki šalyje paskelbto karantino).

1. Kokias Kultūros paso paslaugas teikiate?
 - a. Kokią srities paslaugą teikiate?
 - b. Kokia yra paslaugos trukmė?
 - c. Koks yra galimas mokinių ir juos lydinčių asmenų skaičius vienoje teikiamoje paslaugoje?
 - d. Kokiomis dienomis yra teikiama paslauga?
 - e. Kokia yra paslaugos kaina?
 - f. Kur dažniausiai teikiamos kultūros paso paslaugos: mokykloje ar kultūros įstaigoje?Kodėl?
 - g. Kokiuose miestuose vykdoma veikla?
2. Kaip vyksta bendradarbiavimas su mokytoju prieš paslaugos teikimą, paslaugos teikimo metu ir jai pasibaigus?
 - a. Kokia informacija mokytojai pasidalina prieš paslaugos teikimą? Ar mokytojai savo iniciatyva supažindina Jus su mokinių pažangos lygiu, turimomis žiniomis, ar kt.)? Jei atsakymas ne, ar pats (-i) teiraujatės informacijos apie mokinius prieš paslaugos teikimą?
 - b. Ar įtraukiate mokytojus į vykdomas veiklas? Kaip? Jei ne, kodėl? Ar matytumėte prasmę jų įtraukime?
 - c. Ar gaunate grįžtamąjį ryšį iš mokytojų po veiklos įgyvendinimo?
 - d. Kaip vertinate bendravimą su mokytoju? Kokias gerąsias praktikas išskirtumėte?
 - e. Kokie iššūkiai kyla bendradarbiaujant su mokytojais?
3. Kaip į veiklas įtraukiate mokinius?
 - a. Kokius metodus naudojate, kodėl? Kaip vertinate šių metodų efektyvumą?
 - b. Ar paslaugos pabaigoje vyksta veiklos aptarimas, kaip?
 - c. Ar mokiniams (kartu su mokytoju) paskiriamos užduotys prieš paslaugos teikimą?
 - d. Ar mokiniams (kartu su mokytoju) paskiriamos užduotys po paslaugos įvykdymo?
 - e. Kas padeda mokinius įtraukti į veiklą?
 - f. Su kokiais iššūkiais susiduriate dirbdami su mokiniais?
4. Kaip vertinate savo veiklų poveikį?
 - a. Koks yra jūsų paslaugos siekiamas rezultatas?
 - b. Kaip užtikriname teikiamų paslaugų kokybę?
 - c. Kaip įvertinate, ar rezultatas buvo pasiektas? Ar renkate grįžtamąjį ryšį apie veiklas iš mokinių ir iš mokytojų?
5. Kiek, Jūsų nuomone, kultūros paso veiklos prisideda prie žemiau nurodytų rezultatų? Įvertinkite skalėje nuo 1 – visiškai neprisideda, iki 7 – labai prisideda, ir pakomentuokite:
 - a. skatinamas kultūrinis mokinių sąmoningumas, ugdomos kūrybingos asmenybės,

stiprinamos bendrosios meninės / kultūrinės kompetencijos, reikalingos savarankiškai ir aktyviai dalyvauti meninėje kūryboje ir šiuolaikiniame kultūriniame gyvenime;

b. formuojami mokinių kultūros vartojimo įpročiai bei stiprinamos mokinių nuostatos, kad kultūros vartojimas yra prasminga veikla;

c. mokinių patirtis, įgyta dalyvaujant kultūriniuose renginiuose ir (ar) kultūrinės edukacijos užsiėmimuose, padeda jiems ugdymo procese;

d. skatinama siekti aukštesnės paslaugų kokybės;

e. padidėja kultūros ir meno įstaigų teikiamų paslaugų vartotojų skaičius;

f. išauga kultūros ir meno įstaigų įsitraukimas į mokinių kultūrinį ugdymą(si);

g. stiprinama visuomenės kultūrinė tapatybė ir bendruomeniškumas;

h. stiprinamas visuomenės kūrybingumas ir kritinis mąstymas.

6. Ar bendradarbiaujate su kitais kultūros paso teikėjais?

a. Kodėl? Kokią naudą teikia bendradarbiavimas su kitais kultūros paso paslaugų teikėjais?

7. Kaip vertinate kultūros paso sistemą?

a. Kaip vertinate kultūros paso administravimą?

b. Kaip vertinate kultūros paso finansavimą?

c. Paslaugų pasiskirstymą regionuose?

d. Kita?

8. Kaip siūlytumėte tobulinti kultūros paso sistemą?

a. Kaip vertinate kultūros paso administravimą?

b. Kaip vertinate kultūros paso finansavimą?

c. Paslaugų pasiskirstymą regionuose?

d. Kita?

9. Kaip vertinate kultūrinio paso veiklų naudą ilgalaikėje perspektyvoje? Pakomentuokite.

IV. Interviu su programos „Ugdymas kultūra“ paraiškų vertintojais (pusiau struktūruotas interviu)

Apklauso tikslas – įvertinti Kultūros paso veiklų įgyvendinimą mokyklose. Ši apklausa yra Lietuvos kultūros tarybos inicijuoto tyrimo „Kultūrinės edukacijos veiklų poveikio vertinimas“, kurį įgyvendina asociacija „Žinių ekonomikos forumas“, dalis.

1. Ar jaučiate paraiškų gerėjimo / prastėjimo tendencijas pusmečio laikotarpiui?

2. Ar regioniškumas yra svarbus kintamasis paraiškų kokybėje, t. y. ar jaučiate kokias nors tendencijas tarp paraiškų, kurias teikia nacionalinės (arba didžiuosiuose miestuose veikiančios) organizacijos / įstaigos ir regionuose veikiančios organizacijos / įstaigos?

3. Ar esantys atrankos kriterijai leidžia Jums pasirinkti geriausius finansuotinus projektus? Tas pats klausimas yra skirtas paraiškos formai.

4. Ar „žanrų“ įvairovė yra užtektina?

5. Ar vertėtų kultūros edukacijos kvietimuose daryti pokyčius:

a) Numatyti teminius kvietimus / prioritetus?

b) Atskirti kvietimus didžiųjų miestų ir regioninėms organizacijoms, kad nekonkuruotų tarpusavyje?

c) Kitus pokyčius.

6. Ar tai paskatino naujų iniciatyvų atsiradimą, ar labiau finansavo jau egzistuojančias veiklas?
7. Ar buvo orientuotasi į išskirtines tikslines grupes?
8. Kaip manote, koks buvo tų projektų poveikis?
9. Ar turite pridėti, ką nors svarbaus ir naudingo, bet neapartato iki šiol?

V. Kultūros pasas: apklausa kultūros paso koordinatoriams mokyklose

Apklauso tikslas – įvertinti Kultūros paso veiklų kokybę ir poveikį. Ši apklausa skirta Kultūros paso koordinatoriams bendrojo ugdymo mokyklose. Apklausa atlieka asociacija „Žinių ekonomikos forumas“, įgyvendindama tyrimą „Kultūrinės edukacijos veiklų poveikio vertinimas“ (pagal sutartį su Lietuvos kultūros taryba).

Apklausa užpildyti užtruksite iki 5 minučių.

Ačiū už Jūsų skirtą laiką!

Atsakydami į žemiau pateiktus klausimus, įvertinkite kultūros paso veiklas įprastomis mokymosi sąlygomis (iki šalyje paskelbto karantino).

1. Kaip vertinate kultūros paso veiklų pasiūlą? (kai 1 – labai nepatenkintas; 5 – labai patenkintas)
2. Jei pasirinkote įvertinimą, žemesnį negu 5, pakomentuokite, kokių kultūros paso veiklų Jums trūksta:
3. Įvertinkite kriterijus, kuriais remiantis pasirenkate kultūros paso veiklas, skalėje nuo 1 – visiškai nesvarbus, iki 5 – labai svarbus:
 - a. paslaugos kokybė;
 - b. paslaugos kaina;
 - c. paslaugos tipas;
 - d. mokinių poreikiai;
 - e. mokytojų poreikiai;
 - f. paslaugos teikimo vieta;
 - g. paslaugos teikimo laikas;
 - h. paslaugos vykdymo trukmė;
 - i. rekomendacijos;
 - j. kita (įrašykite).
4. Kas Jūsų mokykloje priima sprendimą dėl pasirenkamų kultūros paso veiklų?
 - a. Klasės auklėtojas (-a);
 - b. dalyko mokytojas (-a);
 - c. kultūros paso koordinatorius (-ė);
 - d. mokiniai;
 - e. direktoriaus pavaduotojas (-a) ugdymui;
 - f. kita (įrašykite).
5. Kiek į kultūros paso pasirinkimą įtraukiamos šios grupės? Įvertinkite skalėje nuo 1 – niekada neįtraukiami, iki 5 – visada įtraukiami:
 - a. mokytojai;

- b. mokiniai;
 - c. tėvai (globėjai).
6. Kur dažniausiai vyksta Jūsų pasirinktos kultūros paso veiklos?
- a. Kultūros paso teikėjai atvyksta į mokyklą;
 - b. mokiniai vyksta į kultūros įstaigą.
7. Kiek, Jūsų nuomone, kultūros paso veiklos prisideda prie žemiau nurodytų rezultatų? Įvertinkite skalėje nuo 1 – visiškai neprisideda, iki 5 – labai prisideda:
- a. skatinamas kultūrinis mokinių sąmoningumas, ugdomos kūrybingos asmenybės, stiprinamos bendrosios meninės / kultūrinės kompetencijos, reikalingos savarankiškai ir aktyviai dalyvauti meninėje kūryboje ir šiuolaikiniame kultūriniame gyvenime;
 - b. formuojami mokinių kultūros vartojimo įpročiai bei stiprinamos mokinių nuostatos, kad kultūros vartojimas yra prasminga veikla;
 - c. mokinių patirtis, įgyta dalyvaujant kultūriniuose renginiuose ir (ar) kultūrinės edukacijos užsiėmimuose, padeda jiems ugdymo procese;
 - d. skatinama siekti aukštesnės paslaugų kokybės;
 - e. padidėja kultūros ir meno įstaigų teikiamų paslaugų vartotojų skaičius;
 - f. išauga kultūros ir meno įstaigų įsitraukimas į mokinių kultūrinį ugdymą(si);
 - g. stiprinama visuomenės kultūrinė tapatybė ir bendruomeniškumas;
 - h. stiprinamas visuomenės kūrybingumas ir kritinis mąstymas.
8. Kaip siūlytumėte tobulinti kultūros paso teikiamas veiklas? Įrašykite.
9. Kaip vertinate kultūros paso teikiamas veiklas karantino metu? Įrašykite.
10. Kokių klasių mokiniai mokosi Jūsų mokykloje? Pasirinkite visus tinkamus variantus:
- a. 1–4 klasių;
 - b. 5–8 klasių;
 - c. 9–10 klasių;
 - d. 9–12 klasių.
11. Kokioje apskrityje yra Jūsų mokykla?
- a. Alytaus;
 - b. Kauno;
 - c. Klaipėdos;
 - d. Marijampolės;
 - e. Panevėžio;
 - f. Šiaulių;
 - g. Tauragės;
 - h. Telšių;
 - i. Utenos;
 - j. Vilniaus.
12. Kokioje vietovėje yra Jūsų mokykla?
- a. Didmiestyje;
 - b. mieste;
 - c. kaimo vietovėje.

Naudota literatūra

1. 2017–2022 m. Kūrybiška Airija programa. Šaltinio nuoroda: <https://www.creativeireland.gov.ie/en/>.
2. 2020: Schools Excellence Fund – Creative Clusters. Šaltinio nuoroda: https://www.education.ie/en/Schools-Colleges/Information/Curriculum-and-Syllabus/cap_creative_cluster_guidelines.pdf.
3. Airijos Menų švietime chartija. Šaltinio nuoroda: <https://www.education.ie/en/publications/policy-reports/arts-in-education-charter.pdf>.
4. Airijos ugdymo turinys. Šaltinio nuoroda: <https://www.curriculumonline.ie/Home/>.
5. Associations et chantiers de bénévoles. Šaltinio nuoroda: <https://www.culture.gouv.fr/Sites-thematiques/Monuments-historiques/Acteurs/Les-partenaires/Associations-et-chantiers-de-benevoles>.
6. Bagdonavičienė D. (2020). Folkloro ansamblio tapatybės komunikacija: „Ratilio“ narių tyrimas, bakalauro darbas.
7. Ben D., Simon R., Francesca S., Caroline S., David T., Karen W. (2010). The Impact of Creative Partnerships on School Attainment and Attendance. Šaltinio nuoroda: <http://www.creativitycultureeducation.org/wp-content/uploads/nfer-2010-impact-of-creative-partnerships-on-young-peoples-behaviorand-attainment-234.pdf>.
8. Breaking league. Šaltinio nuoroda: <http://www.breakingleague.nl/the-floor-is-yours/>.
9. Catterall J. S., Dumais S. A., Hampden-Thompson G. (2012). The Arts and Achievement in At Risk Youth: Findings from Four Longitudinal studies. Šaltinio nuoroda: <https://www.arts.gov/sites/default/files/Arts-At-Risk-Youth.pdf>.
10. Centre Stage +20: A Report on Youth Theatre in Ireland. Šaltinio nuoroda: http://www.youth-theatre.ie/content/files/Centre_Stage_+20_web.pdf.
11. CJP. Šaltinio nuoroda: <https://www.cjp.nl/scholen/cjp-cultuurkaart/>.
12. Confédération des MJC de France. Šaltinio nuoroda: <http://www.cmjcf.fr/>.
13. Creative Youth Partnerships. Šaltinio nuoroda: <https://www.creativeireland.gov.ie/en/creative-youth/creative-youth-partnerships/>.
14. Creative Schools. Šaltinio nuoroda: <http://www.artscouncil.ie/creative-schools/>.
15. Cruinniu, Creative Ireland. Šaltinio nuoroda: <https://cruinniu.creativeireland.gov.ie/>.
16. Cultuureducatie met kwaliteit. Šaltinio nuoroda: <https://www.cultuureducatiemetkwaliteit.nl/>.
17. C'est mon patrimoine. Šaltinio nuoroda: <https://cestmonpatrimoine.culture.gouv.fr/>.
18. Dainų dainelė. Šaltinio nuoroda: <http://dainudainele.lt/apie-projekta/>.
19. Deltuva A., Girgždė V., Keturakis V., Bilevičienė A., Gurskytė J., Godvadas P., Gurova T., Navickaitė S., Paurytė R., Leikina O. (2014). „Kūrybinių partnerystės“ modeliu pagrįsto ugdymo inovatyvumo tyrimo rezultatų pristatymas. Šaltinio nuoroda: http://www.kurybinespartnerystes.lt/admin/spaw2/uploads/files/KP_Inovatyvumo%20tyrimas_Galutine%20ataskaita.pdf.
20. Eames A., Benton T., Sharp C., Kendall L. (2006). The longer term impact of Creative Partnerships on the attainment of young people. Šaltinio nuoroda: <http://www.creativitycultureeducation.org/wp-content/uploads/NFER-report-on-longer-term-impact-of-creative-partnerships-on-pupil-behaviour.pdf>, cit. pgl. Kūrybiškumo ugdymo projekto galimybių studiją, 2010.
21. EBPO, 2020: TALIS 2018 Results. Šaltinio nuoroda: <https://www.oecd.org/education/talis-2018-results-volume-ii-19cf08df-en.htm>.
22. European Value Study, 2017. Šaltinio nuoroda: <https://www.atlasofeuropeanvalues.eu/map-tool.html>.

23. Europos Tarybos išvados dėl jaunųjų kūrybiškų kartų (2019/C 189/06). Šaltinio nuoroda: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0ff40a97-876c-11e9-9f05-01aa75ed71a1/language-it/format-HTML/source-117074530>.
24. Eurostat tyrimas, 2019. Culture statistics - cultural employment: Culture statistics – cultural employment. Šaltinio nuoroda: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_culture-related_education#Tertiary_students_in_culture-related_fields_of_education.
25. Evaluation of the Fighting Words creative writing model. Šaltinio nuoroda: <https://www.fightingwords.ie/sites/default/files/Full-Report.pdf>.
26. Festivalis vaikams ir jaunimui „KITOKS“. Šaltinio nuoroda: <https://www.menuspaustuve.lt/lt/festivaliai/kitoks>.
27. Fightingwords. Šaltinio nuoroda: <https://www.fightingwords.ie/>.
28. Frifond. Šaltinio nuoroda: <https://www.frifond.no/>.
29. Girdzijauskienė R., Penkauskienė D., Sruoginis L. V., Bukantienė J., Grinytė L., Matonytė A. (2011). Kūrybiškumo ugdymo palankios aplinkos mokykloje tyrimas. Šaltinio nuoroda: http://11a.lt/krsc/p/kurybiskumas/d/aplinkos_tyrimas.pdf.
30. Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis 2020. Šaltinio nuoroda: <https://www.kulturostyrimai.lt/wp-content/uploads/2021/01/Gyventoju-dalyvavimas-kulturoje-ir-pasitenkinimas-kulturos-paslaugomis-2020-Ataskaitos-santrauka.pdf>.
31. Youth Theatre Ireland. Šaltinio nuoroda: <http://www.youththeatre.ie/>.
32. Jaunieji kino „programuotojai“. Šaltinio nuorodos: <http://movingcinema.eu/lt/strands-of-work/jaunieji-programu-sudarytojai/>.
33. Jaunimo problematikos tyrimas, 2000. Šaltinio nuoroda: https://jrd.lt/naujienos/jrd-veiklos-naujienos/kvieciame-i-2020-m-jaunimo-problematikos-tyrimo-rezultatu-pristatyma/TYRIMO%20ATASKAITA_vie%C5%A1inama.pdf.
34. Kendall L., Morrison J., Yeshanew T., Sharp C. (2008). The longer-term impact of creative partnerships on the attainment of young people: Results from 2005 and 2006, 2008. Šaltinio nuoroda: <https://www.nfer.ac.uk/publications/CPY01/CPY01.pdf>.
35. Jeugd fonds sport en cultuur. Šaltinio nuoroda: <https://jeugdfondssportencultuur.nl/>.
36. Kalvaitis, A. (2014). Kvalifikacijos tobulinimo paslaugų įtaka praktinei bendrojo ugdymo mokyklos mokytojo veiklai. Tyrimo ataskaita.
37. Konkursas „Jaunasis kino kritikas“. Šaltinio nuoroda: <http://www.lkc.lt/edukacija/lkc-projektai/>.
38. Kūrėjų ir mokytojų partnerystės transformuojant ugdymą tyrimas. Šaltinio nuoroda: http://www.kurybinespartnerystes.lt/admin/spaw2/uploads/files/20141216%20Kureju%20ir%20mokytoju%20partneryste_Galutine%20santrauka_isplestine_20140827.pdf.
39. Kūrėjų vaidmuo sprendžiant ugdymo problemas mokykloje. Šaltinio nuoroda: <http://www.kulturostyrimai.lt/wp-content/uploads/2018/02/K%C5%ABr%C4%97j%C5%B3-vaidmuo.pdf>.
40. Lamont, E., Jeffes, J., & Lord, P. (2010). Evaluation of the nature and impact of the Creative Partnerships programme on the teaching workforce. Šaltinio nuoroda: <https://www.nfer.ac.uk/publications/TWIZ01/TWIZ01.pdf>.
41. Laužikaitė M., Pautienius A., Užpelkis M., Vaicekauskienė V. (2010). Kūrybiškumo ugdymo projekto galimybių studija.
42. Laužikaitė, M., Varanauskas, A. (2017). Kuriančių praktikų transformacinis potencialas mokyklose: "Kūrybinių partnerysčių" atvejo studija. Acta Academiae artium Vilnensis. Dailė, 84, 53-67.
43. Lasīšanas veicināšanas programma "bērnu, jauniešu un vecāku žūrija". Šaltinio nuoroda: <https://www.lnb.lv/lv/aktuali/lasisanas-veicinasanas-programma-bernu-jauniesu-un-vecaku-zurija>.

44. Latvijas kulturas kanons. Šaltinio nuoroda: <https://kulturaskanons.lv/en/merki/>.
45. Le CENTQUATRE-PARIS. Šaltinio nuoroda: <https://www.104.fr/en/>.
46. Lietuvos Respublikos Seimo 2010 m. birželio 30 d. nutarimas Nr. XI-977 „Dėl Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių patvirtinimo“. Šaltinio nuoroda: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9BE55C402B71>.
47. Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. XI-2015 „Dėl valstybės pažangos strategijos Lietuva 2030“ patvirtinimo“. Šaltinio nuoroda: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.425517>.
48. Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 23 d. nutarimas Nr. XII-745 „Dėl valstybinės švietimo 2013–2022 m. strategijos patvirtinimo“. Šaltinio nuoroda: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.463390>.
49. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2017 m. birželio 28 d. Nr. V-534 „Pedagoginių ir psichologinių žinių kurso vykdymo tvarkos aprašas“. Šaltinio nuoroda: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/8a4e5ae05d0511e7a53b83ca0142260e?jfwid=-9dzqnu77q>.
50. Lietuvos Respublikos Švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymas 2019 m. kovo 28 d. Nr. V-342 „Dėl neformaliojo vaikų švietimo ir jo teikėjų veiklos kokybės užtikrinimo metodikos patvirtinimo“. Šaltinio nuoroda: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/5fddafe0512311e9975f9c35aedfe438>.
51. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ir sporto ministro įsakymas 2020 m. rugsėjo 21 d. Nr. V-1417 „Dėl pedagogų rengimo reglamento patvirtinimo“. Šaltinio nuoroda: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.364217/rgZxpMwdMP>.
52. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ir sporto ministro įsakymas 2020 m. gruodžio 7 d. Nr. V-1914 „4K (aš kuriu, aš keičiu, aš su kitais, aš kitiems) modelio aprašas“. Šaltinio nuoroda: https://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/2810_1dc7545e659b145fcc51e78666df4c85.pdf.
53. Local Creative Youth Partnerships (LCYPs). Šaltinio nuoroda: <https://www.creativeireland.gov.ie/en/creative-youth/creative-youth-partnerships>.
54. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. birželio 26 d. nutarimas Nr. 665 „Dėl Lietuvos kultūros politikos strategijos patvirtinimo“. Šaltinio nuoroda: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/6aa23a109d4d11e9878fc525390407ce>.
55. Mackey T., Ullman A. (2006). Creative Partnerships: Survey of headteachers. Šaltinio nuoroda: <http://www.creativitycultureeducation.org/wp-content/uploads/bmrb-survey-of-headteachers-86.pdf>.
56. McLellan R., Galton M., Steward S., Page C. (2012). The impact of creative initiatives on wellbeing: a literature review. Šaltinio nuoroda: <http://www.creativitycultureeducation.org/wp-content/uploads/CCE-Literature-Review-Wellbeing-and-Creativity.pdf>.
57. Micro-Folie. Plateforme culturelle au service des territoires. Šaltinio nuoroda: https://lavillette.com/page/micro-folie_a405/1.
58. Ministro patvirtinta metodika. Šaltinio nuoroda: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/5fddafe0512311e9975f9c35aedfe438>.
59. Musicgeneration. Šaltinio nuoroda: <https://www.musicgeneration.ie/>.
60. Moving Cinema. Šaltinio nuoroda: <http://www.menoavilys.org/lt/971302/projektai/moving-cinema>.
61. National Plan for Cultural Education. Šaltinio nuoroda: <https://culturallearningalliance.org.uk/first-response-the-national-plan-for-cultural-education/>.
62. Norvegijos Baltoji knyga Nr. 8 „Kultūros jėga – kultūros politika ateičiai“. Šaltinio nuoroda: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-8-20182019/id2620206/>.
63. Partir en livre. Šaltinio nuoroda: <https://www.partir-en-livre.fr/>.
64. Pass culture. Šaltinio nuoroda: <https://pass.culture.fr/>.
65. Pokyčių, susijusių su „Kūrybinių partnerysčių“ modeliu taikymu mokyklose, tyrimo ataskaita,

2014, p. 17, 19, 22. Šaltinio nuoroda: http://www.kurybinespartnerystes.lt/admin/spaw2/uploads/files/Galutine%20ataskaita_20141018_1.pdf.

66. Prancūzijos Respublikos švietimo ministerija, 2001: Meno ir kultūros mokyklose planas. Šaltinio nuoroda: http://www.cndp.fr/crdp-reims/fileadmin/documents/cddp52/nos_selections/eco-le_elementaire/Pratique_artistique/hda_patrimoine/Plan_arts_et_culture_ecole_2000.pdf.

67. Programma "Latvijas skolas soma". Šaltinio nuoroda: <https://lv100.lv/programma/latvijas-skolas-soma/>.

68. RaPaPro Creative Partnerships Programme. Šaltinio nuoroda: <https://en.unesco.org/creativity/policy-monitoring-platform/rapapro-creative-partnerships>.

69. Skolnieks petnieks pilsetnieks. Šaltinio nuoroda: <http://www.skolniekspetniekspilsetnieks.lv/>.

70. Švietimo problemos analizė „Meninio ugdymo pamokos kokybė pagrindiniame ugdyme – kokia ji šiandien?“. Šaltinio nuoroda: https://www.smm.lt/uploads/documents/tyrimai_ir_analizes/Meninio%20ugdymo%20pamokos%20kokybe%20pagrindiniame%20ugdyme.pdf.

71. Švietimo valdymo informacinės sistemos (ŠVIS) duomenys, 2020 m. stojančiųjų prioritetui ir pasirinkimui. Šaltinio nuoroda: <https://bakalauras.lamabpo.lt/2020-m-stojanciuju-prioritetui-ir-pasirinkimai>.

72. The Art Initiative (Kunstløftet). Šaltinio nuoroda: <https://en.unesco.org/creativity/policy-monitoring-platform/art-initiative-kunstloftet>.

73. The Costs and Benefits of Creative Partnerships. Šaltinio nuoroda: <https://www.creativitycultureeducation.org/wp-content/uploads/2018/10/PWC-report-the-costs-and-benefits-of-creative-partnerships.pdf>.

74. The Cultural Rucksack. Šaltinio nuoroda: <https://www.kulturradet.no/documents/10157/a7464045-2cb6-4988-9948-ffd834508a5d>.

75. Thomson P., Coles R., Hallewell M., Keane J. (2013). A critical review of Creative Partnership archive. How was a cultural value understood, researched and evidenced?, p. 11–12. Šaltinio nuoroda: <http://www.creativitycultureeducation.org/wp-content/uploads/A-Critical-Review-of-the-Creative-Partnerships-Archive.pdf>.

76. Thomson, P., Hall, C., Jones, K., & Sefton-Green, J. (2012). The Signature Pedagogies Project: Final Report [online]. London and Newcastle-upon-Tyne: Creativity, Culture and Education. Retrieved February 7, 2018. Šaltinio nuoroda: http://www.creativitycultureeducation.org/wp-content/uploads/Signature_Pedagogies_Final_Report_April_2012.pdf.

77. Ung. Šaltinio nuoroda: <https://www.ung.no/fritid/kultur/>.

78. Vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos Lietuvos muziejuose būklės vertinimas. Šaltinio nuoroda: <https://www.ltkt.lt/files/vaiku-ir-jaunimo-kulturines-edukacijos-lietuvos-muziejuose-bukles-vertinimas-ir-rekomendacijos-del-jos-gerinimo-pateikimas0428.pdf>.

79. Vaino Brazdeikis pranešimas „Savivaldybės NVŠ profilis“, 2018. Duomenys iš ŠVIS.